

III broj

07.09.2010.

casopislisty@gmail.com

SADRŽAJ

SADRŽAJ	2
UVODNIK.....	3
RUBRIKE	4
KNJIŽEVNOST.....	4
<i>Tjedan hrvatske kulture u Brnu</i>	4
<i>Witold Gombrowicz - Trans-Atlantik</i>	4
<i>150. obljetnica rođenja književnika Martina Kukučina</i>	5
KULTURA	6
<i>The Other World Kingdom</i>	6
<i>Dujestota obljetnica rođenja Frédéric Chopina</i>	6
<i>Prezentacija slovačkih knjiga izdanih u Hrvatskoj u zadnjih 15 godina</i>	7
MARIAN PALLA - TEMA BROJA	8
INTERVJU	9
PRIJEVODI	14
BILL I NEBYL (ULOMAK)	14
TOPLI ČVARCI (ULOMAK)	19
KAKO LASKATI DEBELOJ ŽENI (ULOMAK)	23
KAD BIH BIO KRTICA VELIKA KAO PRASE (IZBOR).....	27
NA NAŠKI	33
WOJCIECH KUCZOK - TRIDESET I TRI PITANJA.....	33
JERZY PILCH - ŽUTA HALJINA.....	37
PAWEŁ HUELLE - ČUDO.....	41
VANDA ROZENBERGOVÁ - PIJETLOV POSAO	54
DUŠAN MITANA - U POTRAZI ZA IZGUBLJENIM AUTOROM (ULOMAK)	59
VINCENT ŠIKULA - TAM, KDE SA CESTA SKRÚĆA	67
MAXIM E. MATKIN - MEXICKÁ VLNA (ULOMAK)	73
S NAŠKOG	80
DAMIR KARAKAŠ - MERCI, MADAME ZIZI	80
DAMIR KARAKAŠ - CANKAR IS NOT DEAD	83
DAMIR KARAKAŠ - OLGA	87
SENKO KARUZA - ZAMOR MATERIJALA	96

UVODNIK

Drage kolegice i kolege,

kao uvod u novu akademsku godinu i (eventualan) odmor nakon ispitnih rokova donosimo vam treći broj časopisa studenata zapadne slavistike Listy.

Ovaj put smo blago promijenili koncepciju i kao temu broja odlučili obraditi lik i djelo suvremenog češkog književnika i umjetnika Mariana Palle. Osim intervjua s osebnim češkim autorom, na stranicama koje slijede možete pročitati i niz prijevoda njegove poezije i kratke proze.

Sve ostalo ostaje isto: slovačka i poljska književnost i kultura zastupljene su u prijevodima i rubrikama, a u ovaj su broj uvršteni i prijevodi kratke proze dvojice suvremenih domaćih autora (Damira Karakaša i Senka Karuze) na češki i poljski jezik.

Kao uvijek, hvala svima koji su doprinijeli nastanku ovog broja, posebno kolegici Jasmini Jovan na naslovnoj ilustraciji i lektorima na prosljeđivanju uspjelih prijevoda.

Ideje, primjedbe i pohvale i dalje primamo na e-mail casopislisty@gmail.com.

Do idućeg listanja, lijep pozdrav!

Uredništvo

Marina Ivandić, Hrvoje Sarkotić i Darko Tomšić

[povratak na sadržaj](#)

RUBRIKE

KNJIŽEVNOST

TJEDAN HRVATSKE KULTURE U BRNU

Što se tiče brnjanske kroatistike, njezini studenti se ne mogu potužiti na nedostatak „zabave“, bilo da se radi o intelektualnoj zabavi ili bilo kakvoj drugoj. U tom duhu se od 12. do 16. svibnja 2010. odvijao i Tjedan hrvatske kulture.

Slična manifestacija se posljedni put održala prije pet godina, pa nije slučajnost da su ovaj put organizatori (točnije, organizatorice) bile tadašnje studentice kroatistike okupljene oko građanske udruge Hrvatski kulturno-obrazovni centar.

Nakon otvaranja u ponedjeljak i uvodnih riječi predstojnika Odsjeka za slavistiku Ive Pospíšila i Kabineta za južnoslavenske jezike i balkanistiku Pavla Krejčija, uslijedilo je kratko druženje uz kviz znanja, s kojeg su sretni dobitnici mogli odnijeti bonove za put u Hrvatsku. Cijela manifestacija je zapravo počela već u utorak, kada se na Filozofskom fakultetu Masarykova sveučilišta održala konferencija pod nazivom „Susret mladih kroatista“. Tom prilikom su češki i strani studenti te studenti doktorskih studija držali izlaganja na teme iz književnosti, jezikoslovlja i društvenih znanosti. Uskoro možemo očekivati zbornik s te konferencije.

Kulturni dio događanja činilo je i pet projekcija hrvatskih filmova (Kino Lika, Armin, Metastaze, Nije kraj i 100 minuta slave). Naravno, vrhunac je bila književna večer koja je ujedno bila susret s trojicom suvremenih hrvatskih prozaika: Robertom Perišićem, Damirom Karakašem i Gordanom Nuhanovićem.

Niti jedan od autora do sada nije bio osobito poznat u Češkoj. Perišićeva zbirka pripovijedaka „Užas i veliki troškovi“ (Děs a velký výdaje) izašla je u češkom prijevodu Jane Villnow Komárkove (jedne od organizatorica manifestacije) još 2009. godine, kao i Nuhanovićev roman „Posljednji dani panka“ (Poslední dny punku, prev. Jan Kravčík), dok Damir Karakaš još čeka svoj prvi češki prijevod.

U opuštenoj atmosferi potkrovlja legendarnog mjesta Skleněná louka, u društvu hrvatskog veleposlanika Frane Krnića, predstavili su se sami autori čitanjem svojih djela. Za goste koji ne vladaju hrvatskim jezikom organizirano je i čitanje prijevoda koje su pripremili brnjanski studenti kroatistike. Tada nastale prijevode Karakaševe kratke proze možete pročitati u ovom broju. Interes publike je probudio prijevod jedne od Perišićevih pripovijedaka na hanácko narječje, ali najviše osjećaja je zasigurno pobudio ulomak Karakaševe pripovijetke Olga, u kojoj dolazi do snošaja između glavne junakinje i prasca.

Spletom okolnosti, baš u vrijeme održavanja manifestacije Brno su posjetili i studenti bohemistike zagrebačkog Filozofskog fakulteta. Ugodno se spojilo s korisnim i doseglo vrhunac češko-hrvatskim druženjem, na kojem su studenti ovog ili onog jezika mogli vježbati svoje jezične vještine. Ne preostaje nam drugo nego da se nadamo da će se slična događanja ponoviti i u budućnosti i da se brnjanska kroatistika neće izgubiti u poplavi humanističkih znanosti.

PAVEL PILCH - PILCH.PAVEL@SEZNAM.CZ

FILOZOFSKI FAKULTET MASARYKOVA SVEUČILIŠTA U BRNU

[povratak na sadržaj](#)

WITOLD GOMBROWICZ - TRANS-ATLANTIK

Witold Gombrowicz jedan je od najznačajnijih poljskih pisaca 20. stoljeća. Rođen je 1904. godine u mjestu Małoszyce u plemićkoj obitelji. Nakon studija prava u Varšavi i boravka u Parizu, od 1928. radi u Varšavi i tada počinje pisati. Prva zbirka pripovijedaka su Uspomene iz puberteta. Velik književni uspjeh i slavu donio mu je roman Ferdurke iz 1937. Petnaest godina nakon tog romana nastaje Trans-Atlantik. Njegov značajni opus čine i drame Vjenčanje i Opereta, romani Pornografija i Kozmos, zbirka pripovijedaka Bakakaj i slavni Dnevници. Godine 1939. Witold Gombrowicz odlazi u Argentinu, nakon čega se više nikada nije vratio u Poljsku. Umro je u Francuskoj 1969. godine.

Prošle godine se u izdanju Frakture iz Zaprešića, uz potporu Ministarstva RH i poljskog Instituta Książki, pojavio roman Trans-Atlantik u hrvatskom prijevodu Mladena Martića. Prevoditelj je za svoj rad nedavno dobio godišnju nagradu „Iso Velikanović“.

Ova knjiga, iako opsegom nevelika, izuzetno je značajna za našu književnu publiku, a posebno za studente polonistike. U njoj se osim predgovora autora nalazi i poznati esej Zdravka Malića iz 1984. g.,

objavljen u Krakovu. Čitajući esej, upoznajemo i otkrivamo gombrowiczologa Zdravka Malića, koji je i preveo prvo poglavlje romana.

Prvi dio romana odnosi se na stvarne događaje koji su pisca zadesili prilikom dolaska u Buenos Aires: početak II. svjetskog rata, napad na Poljsku i odluka pisca da ostane u egzilu. Snalaženje u novonastaloj situaciji i potraga za poslom, za egzistencijalnom sigurnošću, dovode ga u vezu sa „zemljacima“ i neobičnim, pomalo kafkijanskim likovima i okolinom.

Preostali dio romana temelji se na fabuliranju, poznatom iz trivijalnih kriminalističkih romana. U njemu se javlja mefistofelovski lik Gonzala, argentinskog bogataša i homoseksualca, vlasnika estancije prepune bogatstva i kiča u koju namamljuje pripovjedača, mladića Ignaca i njegova oca. Plan mu je da Ignaca navede na ubojstvo oca, a otac razmišlja o ubojstvu sina. Pripovjedača muče snoviđenja i moralne dvojbe koje se smjenjuju s ravnodušnošću. Na kraju se svi nalaze na balu te umjesto ubojstvom, roman završava „salvom osloboditeljskog smijeha“.

Trans-Atlantik uspijeva čitatelja zarobiti svojom kompleksnošću, slojevitošću značenja i osebnim stilom. U njemu se isprepliću realnost, tajanstvenost i fantastika. Na početku čitanja iznenađeni smo bujicom riječi koje, prema Z. Maliću, predstavljaju „...govor, jedan i pojedinačan, dinamičan i stalno promjenjiv...“

Ono što ovaj roman čini posebnim su arhaičan stil i izražajna sredstva kojima je pisac ostvario vezu s višestoljetnom tradicijom poljske književnosti. I sam Gombrowicz dvoji kad se njegovo djelo naziva romanom – mnogi su kritičari uočili bliskost ovog djela s poezijom. U njemu se očituje ritmičnost koja organizira fabulu, sloboda izričaja u smislu nepoštivanja jezičnih normi da bi se postigao željeni efekt individualnog govora inspiriran gawedom, narativnim stilom poljskog plemstva. Autor je u svoje djelo unio bogate jezične bravure i ukrase, a takav stil pisanja postavlja visoke zahtjeve za prevoditelja.

Kao modernistički pisac, Gombrowicz u ovom romanu naglašeno koristi grotesku – izrugivanje svemu pa i samome sebi, preuveličavanje likova, jezika i situacija do karikaturalnosti. Satiričnost Trans-Atlantika učinila je roman zanimljivim i današnjim čitateljima te ga svrstala u nezaobilazna djela moderne književnosti.

DORA ČIŽMEK - ELLINOR_12@HOTMAIL.COM

[povratak na sadržaj](#)

150. OBLJETNICA ROĐENJA KNJIŽEVNIKA MARTINA KUKUČINA

Ove godine obilježava se 150. obljetnica rođenja velikog slovačkog književnika Martina Kukučina (1860. Jasenová – 1928. Pakrac), značajnog po svojim djelima književnog realizma, ali i začecima stvaranja slovačke moderne. Budući da je Kukučin velik dio svog života proživio u Hrvatskoj i stvarao inspiriran motivima iz života u njoj, povodom ove obljetnice se diljem Slovačke i Hrvatske organiziraju razni skupovi i proslave. Tako su studenti slovakinistike na korištenje dobili novu učionicu koja nosi naziv Martina Kukučina, otvorenu krajem 2009. godine uz popratni program o životu i djelu tog književnika. Također su u svibnju ove godine uz pomoć profesorice dr. sc. Eve Tibenske organizirali predavanje povodom dana rođenja ovog velikog pisca u prostorijama Matice slovačke. U tijeku je projekt prevođenja najznačajnijih Kukućinovitih pripovijedaka u koji su se uključili i studenti Katedre za slovakinistiku. Kako biste i vi doprinijeli proslavi ove obljetnice, predlažemo vam da pročitate neko od njegovih djela. Opus je zaista širok, a neka su djela prevedena i na hrvatski. Možete ih posuditi u fakultetskoj knjižnici, a neka možete naći i u knjižnicama grada Zagreba ili na internetskom portalu www.zlatyfond.sme.sk, gdje su digitalizirana i ostala djela slovačke književnosti. Ako još niste pročitali Kukućinovo najveće djelo „Dom v stráni“ (Kuća u strani), realistički roman o ljubavi između dvoje mladih iz različitih slojeva čija je radnja smještena na otok Brač, toplo ga preporučujemo. Svakako ne propustite jednu od najpopularnijih Kukućinovitih pripovijedaka – „Rysavú jalovicu“, komičnu priču o izgubljenoj junici ekraniziranu u istoimenom filmu.

ANA CADER - ACADER@FFZG.HR

[povratak na sadržaj](#)

THE OTHER WORLD KINGDOM

Zamislite zemlju u kojoj je prvi i osnovni zakon da je žena uvijek, svugdje i u svemu superiorna muškarcu, zemlju u kojoj muškarci uopće nemaju pravo glasa te su primorani pokoravati se svemu što im žena kaže. Malo tko zna da takva zemlja zapravo postoji i to baš unutar Češke Republike.

Riječ je o privatnoj državi pod imenom The Other World Kingdom, uređenoj prema principima robovlasničke matrijarhalne monarhije. Državu je 1. srpnja 1996. osnovala trenutačna vladarica i kraljica Patricija I. Ovo je zemlja bez utvrđenih granica, što znači da se njezini pripadnici nalaze i djeluju po cijelom svijetu, dok su glavni grad i prijestolnica smješteni u Kraljičinoj palači, baroknom dvorcu iz 16. stoljeća u mjestu Černá blizu Žd'ara nad Sazavou. Ovaj neobični kompleks sastoji se od nekoliko zgrada, ogromnih plesnih dvorana, tamnica, staja te staza za konjske utrke, ne zna se čemu je prije služio niti kako su trenutačni vlasnici došli u njegov posjed. Iako nije priznat od strane niti jedne države, OWK posjeduje svoju valutu, putovnice, policiju, sudove, državnu himnu i zastavu.

Postoji nekoliko uvjeta koje žena treba zadovoljiti da bi stekla državljanstvo ove u najmanju ruku neobične zemlje. Za početak je potrebno ispuniti prijavnicu na službenim stranicama OWK-a. Nakon toga morate provesti barem pet dana na području Kraljičine palače i pritom poštivati sva pravila i principe ove zemlje, u svom posjedu trebate imati najmanje jednog roba te potvrditi da ste prešli određenu dobnu granicu. Ako vam se posreći, možete službeno postati madame i domina, odnosno državljanka OWK-a, te vladati svim muškarcima u državi.

Vladajuću i superiornu društvenu klasu koja se naziva plemstvo čine, dakako, samo žene iz cijelog svijeta. Obično su obučene u takozvanu OWK uniformu – bijelu majicu na gumbe, crne kožne hlače, iste takve čizme, većinom s vrtočlavo visokim potpeticama, crne rukavice i crnu jaknu s plavo-crvenim OWK križem na rukavu. Najčešće oko struka imaju set za vezanje, u kojem se nalaze lisice, lanci i ključevi te bičeve i sličnu opremu. Ove dame njeguju tradiciju spankinga, bičevanja i ostalih oblika kažnjavanja. Njihova glavna zadaća je širenje ideje apsolutnog matrijarhata i robovlasništva nad muškarcima.

Nižu društvenu klasu čine pripadnici muškog roda, koji dobrovoljno žive po zakonima OWK-a te poštuju Kraljicu kao svoju vladaricu. Ovi muškarci ipak posjeduju određene slobode kao što su sloboda putovanja, posjedovanja materijalnih dobara, mijenjanja zaposlenja te izražavanja svog mišljenja, a čak im je dopušteno imati i djecu. Međutim, kao takvi moraju Kraljici plaćati porez, pokoravati se njezinim zakonima te poštovati činjenicu da su pripadnici skupine podređene svim ženama.

Najniža društvena klasa sastavljena je od mnogobrojnih robova. Oni ne posjeduju nikakva prava i nemaju svoju slobodu, već su u privatnom vlasništvu svojih gospodarica. Postoje razlike između državnih robova, koji pripadaju kraljici, i onih privatnih, koji su u posjedu ostalih žena.

Država je postala poznata zbog ispunjavanja brojnih muških fantazija o podređenosti. Bitno je napomenuti da se u OWK-u ne pružaju seksualne usluge niti dolazi do seksualnih kontakata. Nude se, međutim, razni "paketi" dominacije u trajanju od jednog dana do cijelog tjedna, od blagog do ekstremnog kažnjavanja. No naravno, sve ima svoju cijenu. Pa 'ko voli, nek' izvoli.

ANNA PLEADIN - ANNAPLEA@GMAIL.COM

[povratak na sadržaj](#)

DVJESTOTA OBLJETNICA ROĐENJA FRÉDÉRICA CHOPINA

Ove godine obilježava se dvjestota obljetnica rođenja Frédéric Chopina, jednog od najvažnijih i najpoznatijih skladatelja svih vremena. Svemirska letjelica Endeavour se 8. veljače vinula u nebo iz američke vojne baze Cape Canaveral noseći kopiju Chopinova Preludija u A-duru op. 28, br. 7. Osim svemirom, zvuci Chopinove glazbe širili su se dvorcem njegove ljubavnice George Sand u Nohantu, egipatskim piramidama, kao i gradovima poput Londona, Bilbaa, Tokija, Rio de Janeira i Varšave. Najznačajniji kulturni događaj u Chopinovoj domovini bilo je postavljanje kopije ploče s njegova groba u kraljevskom dvorcu Wawel u Krakovu.

Chopin je rođen u Żelazowej Woli, u blizini Varšave. Datum njegova rođenja je prema krštenju 22. veljače 1810., no Chopinova obitelj slavila ga je 1. ožujka. Sedam mjeseci nakon njegova rođenja obitelj se preselila u Varšavu. Njegov otac Nicholas svirao je flautu i violinu, a majka klavir. Njene izvedbe su ga očarale te je počeo svirati sve što je čuo i smišljati vlastite melodije. Već sa sedam godina skladao je svoje

prve poloneze. U djetinjstvu je često bio pozivan u Belvedere na igru sa sinom vojvode od Rusije, kojeg je iznenadio svojim umijećem sviranja. Prvi nastup održao je s devet godina. Podučavali su ga mnogi poznati učitelji (npr. Żywny), a Elsner je rekao da posjeduje neobičan talent i da mu se pritom ne smije nametati drugačiji pristup.

Chopin je bio vrlo zaljubljiva osoba. Prvu veliku ljubav sreo je u Varšavi, zvala se Constantia Gladowska i bila mu je inspiracija za valcer i adaggio. No Constantia je svoje srce poklonila drugome ne znajući da je jedan od najvećih skladatelja zaljubljen u nju, pa je zbog nje zauvijek napustio Varšavu. Tijekom boravka u Parizu Varšava je opkoljena te je Chopin, rastrgan od tuge, napisao Etidu. U to je vrijeme brojnim nastupima stekao ugled, ljudi su ga prepoznavali na ulici, žene salijetale i postao je predmet obožavanja.

Tada je upoznao George Sand, svoju drugu veliku ljubav. Frédéric i George bili su različiti: on je bio nježan, sa sanjivim pogledom na svijet, neurotičan, a nju je Liszt opisao kao muževnu ženu. To je žena koja je Chopinu slomila srce i, kako neki kažu, direktno uzrokovala njegovu smrt. Njihova burna veza završila je nakon ukupno osam godina.

Frédéric Chopin i inače je po prirodi bio osjetljiva i emocionalna, ali i ugodna, tiha i smirena osoba. Bio je vrlo ugodno društvo, volio je cvijeće u sobi i elegantnu odjeću te nije podnosio dim cigareta. Karakteristično za Chopina bilo je da je držao više do svog izgleda nego do umijeća sviranja. Tako je nakon nastupa, sav zanesen, ispričao majci kako je publika gledala njegov ovratnik.

Od djetinjstva je osjećao potrebu umjetničkog izražavanja, osjećao je kako glazba u njemu vrije i želi izaći u svijet, preletjeti ga i svima se pokazati. Kako je odrastao, njegova osobnost se oblikovala zajedno s glazbom koju je skladao. Njegova najznačajnija djela su mazurke, poloneze i nokturna, isprepletena dašcima patriotskih težnji za slobodom.

Zanimljivo je da je jedan od najpoznatijih svjetskih skladatelja imao problem sa sviranjem u javnosti. Rijetko je nastupao u velikim koncertnim dvoranama. Oči gledatelja su ga prema vlastitom priznanju paralizirale, a svoju glazbu je najbolje mogao predstaviti u ugodnosti intimne atmosfere.

Tragičan, romantičan, dramatičan, velik, jednostavan, heroičan i duhovan – Frédéric Chopin umro je mlad, u 39. godini. Plegli su ga u grob u njegovoj odjeći za nastup te poljskom zemljom posipali lijes koji su položili u francusko tlo na groblju Père Lachaise.

TENA STRAHINEC - OTHER.LAND@HOTMAIL.COM

[povratak na sadržaj](#)

PREZENTACIJA SLOVAČKIH KNJIGA IZDANIH U HRVATSKOJ U ZADNJIH 15 GODINA

Jedan stari egipatski zapis kaže da je knjiga vrednija od svih spomenika ukrašenih slikama, reljefom i duborezom, jer ona sama gradi spomenike u srcu onoga koji je čita. Danas, u doba elektronskih medija, treba ukazati na vrijednost knjige kao medija.

U posljednjih petnaest godina u Hrvatskoj je izdano mnoštvo knjiga slovačke tematike, kako na slovačkom tako i na hrvatskom jeziku. Svoj doprinos obogaćivanju pisane riječi dali su Savez Slovaka u Republici Hrvatskoj, Matica slovačka, Društvo hrvatsko-slovačkog prijateljstva te Katedra za slovački jezik i književnost, koji su svoj dugogodišnji rad u izdavaštvu predstavili 2. lipnja u konferencijskoj dvorani knjižnice Filozofskog fakulteta. Tom prigodom predstavljena su i dva nova izdanja autora Andreja Kurica, „Slikovni rječnik“ (slovačko-hrvatsko-njemačko-engleski) te zbirka poezije „Čežnja za domovinom“. Program je obogaćen izvedbama studenata slovakistike, koji su čitali pjesme iz objavljene zbirke, te studentice Tatjane Buhe, koja je zapjevala nekoliko slovačkih narodnih pjesama.

Silan broj knjiga koji nije stao na prezentacijski stol te mnoštvo časopisa i izdanja koje zbog svoje količine nije doneseno na skup ukazali su na to da se mnogo radi, no da bi se moglo i više. Predstojnica Katedre dr. sc. Dubravka Sesar istaknula je da nedostaje izdanja na području prevedenih slovačkih književnih djela i uputila apel na autore i buduće prevoditelje. Po završetku programa sudionici su poklonili slovačkom odjelu knjižnice Filozofskog fakulteta velik broj knjiga koje će zasigurno koristiti studentima u njihovu daljnjem studiju slovačkog jezika i književnosti.

Predstavljene knjige i same su spomenici dugogodišnjeg prijateljstva između slovačkog i hrvatskog naroda te njegovanja slovačke kulture i baštine slovačke nacionalne manjine u Hrvatskoj. Stoga se nadamo da će ih u budućnosti biti sve više, na zajedničko zadovoljstvo obiju strana.

ANA CADER - ACADER@FFZG.HR

[povratak na sadržaj](#)

MARIAN PALLA - TEMA BROJA

Když lidé mluví o Marianu Pallovi, rozjasní se jim zrak. Hraje na basu, maluje, píše knihy, a když jeho sametohlasá žena Miriam nese domů igelitku s dvěma lahvemi vína, tak na ni čeká, usmívá se a hovoří s jezevčíkem Brunem. Druhý den se zase usmívá Miriam. Bruno se usmívá kdykoliv, protože nemusí tahat žádné tašky.

Jednou byla tajně vypsána odměna každému, kdo uslyší Mariana používat výrazy: obecní zastupitelstvo, krize, umění a občanská práva.

Odměna propadla.

Texty které píše, se vlastně nehodí ani pro děti, ani pro dospělé, což mu přináší četné čtenáře, protože dětem se texty pro děti nelíbí a pro dospělé už bylo napsáno tolik knih - a kam to všechno vedlo? Radši to ani neříkejte.

Marian tedy píše texty pro sebe, což je obtížné, protože je naivní, náročný čtenář. Výsledek člověka někdy zarazí a jindy okouzlí, takže se pídí po další knize. Ale nenalezne ji. Vlastně to ani nevádí, protože pokud má igelitku, do které se vejdou dvě láhve vína, tak ji dnes večer ještě potřebovat nebude.

VÁCLAV CÍLEK (NA OBALU KNIHY „BILL A NEBYL“)

Marian Palla (* 1953 v Košicích) je český výtvarník, prozaik, básník a publicista. Žije v Brně, kde působí jako docent na Fakultě výtvarných umění. Má za sebou celou řadu samostatných výstav u nás i v zahraničí.

Je autorem knih:

*Jak zalichotit tlusté ženě (1996),
Kdyby bylkrtek velkej jako prase (1997),
S chloupkem na jazyku aneb Sto případů detektiva Wlapra (1999),
Sajns Fikšn (divadelní hra, 2000),
Zápisky uklízečky Maud (2000),
Vybrané kousky z Mariana Pally (2001),
Zameť mou hrud' (2003),
a Teplé škvarky (2007).*

Palla v sobě nezapře konceptuálního umělce, když všechny knihy doprovází svými kresbami. Ty vystihují dva rysy charakteristické i pro jeho tvorbu prozaickou: na jedné straně naivita, až insitnost v umění, na straně druhé drsný humor, nonsense a permanentní sklon k paradičnosti.

(TAKY NA OBALU KNIHY „BILL A NEBYL“)

Kad ljudi govore o Marianu Palli, svijet im se čini ljepšim. Svira bas, slika, píše knjige, a kad Miriam, njegova žena svilenkastoga glasa, kući nosi vrećicu s dujema bocama vina, on je očekuje, smješka se i razgovara s jazavčarem Brunom. Drugi put se opet smješka Miriam. Bruno se uvijek smješka, jer ne mora vući nikakve vrećice.

Jednom su tajno raspisali nagradu onome koji čuje Mariana da koristi izraze: mjesni odbor, kriza, umjetnost i građanska prava.

Nagrada je propala.

Tekstovi koje píše zapravo nisu prikladni ni za djecu ni za odrasle, što mu donosi brojne štovatelje, jer se djeci ne sviđaju tekstovi za djecu, a za odrasle je već bilo napisano toliko knjiga - i kamo je to sve vodilo? Bolje da ne govorimo.

Marian zapravo píše tekstove za sebe, što je problematično jer je naivan, zahtjevan čitatelj. Rezultat čovjeka koji put zaprepasti, drugi put očara, pa traži sljedeću knjigu. Ali je ne nađe. Zapravo, to nije ni bitno, jer dokle god ima vrećicu u koju stanu dvije boce vina, bar večeras je još neće trebati.

VÁCLAV CÍLEK (NA OMOTU KNJIGE „BILL A NEBYL“)

Marian Palla (* 1953 u Košicama) je češki umjetnik, prozaik, pjesnik i publicist. Živi u Brnu, gdje radi kao docent na Fakultetu likovne umjetnosti. Iza sebe ima cijeli niz samostalnih izložaba u Češkoj i inozemstvu.

Autor je knjiga:

*Jak zalichotit tlusté ženě (1996),
Kdyby bylkrtek velkej jako prase (1997),
S chloupkem na jazyku aneb Sto případů detektiva Wlapra (1999),
Sajns Fikšn (divadelní hra, 2000),
Zápisky uklízečky Maud (2000),
Vybrané kousky z Mariana Pally (2001),
Zameť mou hrud' (2003),
i Teplé škvarky (2007).*

Palla ne može skriti da je konceptualni umjetnik kada sve svoje knjige dopunjuje crtežima. Oni prikazuju dva obilježja karakteristična i za njegovo prozno stvaralaštvo: s jedne strane naivnost, gotovo naiva, s druge strane grubi humor, nonsense i trajna sklonost parodiji.

(TAKOĐER NA OMOTU KNJIGE „BILL A NEBYL“)

povratak na sadržaj

Sedíme na zahrádce u Brna, na stole je popelník a Modrý Portugal. Ptáci zpívají, souseď seká travu. Bruno pobíhá po zahrádce.

Listy: Mariane, jsi prvním vítězem české Slam poetry. Jak k tomu došlo?

Marian Palla: Asi protože to byl první Slam a nikoho jinýho tam neměli... -smích- Ne, stalo se to tak, že mě zavolal můj nakladatel, kterej zrovna pořádal první Slam poetry v České republice, jestli nechcu soutěžit. Já jsem se zeptal: Vo co jde? A von říká: Já jsem byl v Holandsku a tam vyšli na pódium tři, čtyři lidi. Já jsem tomu nerozuměl a vyhrál to borec, který se vůbec nehejbal a kterej řekl asi tři věty. -smích- Tak já jsem mu říkal: Tak to jo, tak do toho jdu. A šel jsem, a propracoval jsem se těma kolama, až jsem to vyhrál, to bylo v Olomouci a tehdy výhra byla 6000 korun. Ale toto není tak důležitý, důležitější je, že moje žena Miriam tam byla, držela mi palce. To mi pak řekli, že nikdo neudělal, já jsem půlku výhry dál fanouškům v rámci baru, že tři tisíce můžou propít, a s těma zbylejma jsme sedli do vlaku, že pojedeme do Brna. Miriam samozřejmě okamžitě kouřila, kdy si sedla do vlaku, tak začala kouřit a přišla revizorka a říká, že to bude stovka. Já jsem říkal: Paní, kolikrát přijdete? Protože moje žena bude kouřit až do Brna. To říkám jenom, protože co udělají s lidma prachy. Samozřejmě, už nepřišla. Vona byla tak konsternovaná, že jsem já ochoten platit celou cestu z Olomouce do Brna svý ženě, že bude furt kouřit, že už podruhé nepřišla... Já si myslím, že to k tomu patří, že to tak mělo bejt.

Listy: Tvá poslední kniha se jmenuje *Bill a Nebyl*. Jak tě vůbec napadl ten titul?

Marian Palla: Chtěl jsem napsat něco pro děcka a nepovedlo se to.

-smích-

Listy: Proč?

Marian Palla: No, protože mě to přestalo bavit. Jsem si uvědomil, že na to nemám, psát pro děti a bejt furt infantilní.

Listy: Se kterým nápadem jsi se naposledy zabýval?

Marian Palla: Poslední projekt jsem teďka dokončil, jsem si řekl, že přečtu všechny své knihy, abych něco náhodou znovu nenapsal. Že mám blbou paměť. -smích- A potom mě napadlo, že když je přečtu, tak je zrovna nahraju, kdyby náhodou z toho něco kápl. - smích- Náhodou. A ono začíná kapat. Ze školy jsem si půjčil profesionální nahravadlo a všechny knihy jsem začal číst. Najednou to byl performans. Protože řvali papoušci, lednice taky byla moc hlučná. Musím říct, že jsem neměl studio, že studio bylo na verandě. Pak jsem se tak vypracoval, že mě to začalo bavit, že jsem o půl hodiny říkal:

Sjedimo u vrtu blizu Brna, na stolu su pepeljara i portugizac. Ptice pjevaju, susjed kosi travu. Bruno trčkara po vrtu.

Listy: Mariane, ti si prvi pobjednik češkog Slam poetryja. Kako je došlo do toga?

Marian Palla: Pa vjerojatno zato što je to bio prvi slam i nikoga drugoga nisu imali... -smijeh- Ne, jednostavno me nazvao moj izdavač, koji je baš organizirao prvi slam poetry u Češkoj, i pitao me želim li se natjecati. Ja sam pitao: O čemu se radi? A on kaže: Bio sam u Nizozemskoj i na pozornicu je izašlo troje, četvero ljudi. Nisam razumio o čemu se radi, a pobijedio je lik koji se uopće nije micao i koji je rekao valjda tri rečenice. -smijeh- Ja sam mu rekao: Pa može, sudjelujem. I sudjelovao sam, i probijao sam se kroz kola dok nisam pobijedio, bilo je to u Olomouci i tad je nagrada bila 6000 kuna. Ali nije to bitno, bitnije je da je tamo bila moja žena Miriam i držala mi palce. Kasnije su mi rekli da to nitko nije napravio, ja sam polovicu nagrade dao navijačima da ih popiju za šankom, a s ostatkom smo sjeli na vlak i krenuli u Brno. Naravno, Miriam je odmah zapalila cigaretu i došla je kontrolorka i rekla da je to sto kuna. Ja sam rekao: Gospodo, koliko puta ćete doći? Jer moja će žena pušiti do Brna. Vidiš što novci naprave od čovjeka. Naravno, više nije došla. Bila je toliko konsternirana time što sam spreman platiti da moja žena puši cijelim putem iz Olmouca u Brno da više nije ni došla. Mislim da to tako ide, tako je to moralo biti.

Listy: Tvoja posljednja knjiga se zove *Bill a Nebyl*. Kako ti je taj naslov pao na pamet?

Marian Palla: Htio sam napisati nešto za djecu i nije mi uspjelo.

-smijeh-

Listy: Zašto?

Marian Palla: Pa, zato što me prestalo zabavljati. Shvatio sam da nisam za to, pisati za djecu i stalno biti infantiln.

Listy: Koja ti je posljednja ideja kojom si se bavio?

Marian Palla: Zadnji projekt sam nedavno dovršio, rekao sam si da ću pročitati sve svoje knjige, da ne bih nešto slučajno ponovo napisao. Jer imam slabo pamćenje. -smijeh- I onda mi je palo na pamet, kad ih već čitam, mogu ih odmah snimiti, možda od toga nešto bude. -smijeh- Slučajno. I eto, bit će nešto. Na faksu sam posudio profesionalni diktafon i počeo čitati sve svoje knjige. Odjednom je to postao performans. Urlali su papagaji, frižider je bio bučan. Moram dodati da nisam imao studio, studio je bio na verandi. I toliko sam se izvježbao da me počelo zabavljati, pa bih nakon pola sata rekao:

Tak, dámy a pánové, dáme si kávu, ne? A šel jsem si udělat kávu, ale ta nahrávka jela dál, tam nic nebylo. Průser byl u Billa a Nebyla, což mi teďka zpracovává profesionál ve studiu. On mě volal, že tam třikrát za půl hodiny honím mouchu, která tam není slyšet, a jestli může něco smazat. -smích- Já jsem říkal, ať to smaže.

Listy: Tak to je jistým způsobem i divadlo?

Marian Palla: Ne, není to divadlo, to je audio, bacha. To je těžší, ale mě to strašně bavilo, a teďka si řeknu, musím si zapálit, jo? A nevypnu to, a řeknu jim co se stane, abych to nemusel vypínat. Řeknu: Dámy a pánové, dáme si kávu a já si zapálím. A pak tam dvacet minut nic není, jenom já odfukuju a čekám až ti moji posluchači si uvaří kávu. Je to trošku naopak vystavěný, než normální cédečko.

Listy: A jak ses vyrovnal s tím, že na stole máš malý nástroj, který to nahrává?

Marian Palla: Vyrovnal, po půl hodině jsem věděl, že von bude poslouchat mě.

Listy: Měl si fiktivního posluchače?

Marian Palla: Absolutně ne, proto si těch nahrávek strašně vážím, protože jsem si nic nepřipravil. Třeba, tři minuty stěhoval papoušky, protože se rozeřvali. Tak jsem to vokomentoval... Bylo to svobodný, jako performans.

Listy: To cédečko potom bude k sehnání?

Marian Palla: To by se dokonce mělo i prodávat. -smích-

Listy: Tady v Brně jsi proslulý jedním starším performensem, který se jmenuje „vypalování cédeček“. O co šlo?

Marian Palla: To bylo strašně jednoduchý. Koupili jsme s Miriam mikrovlnnou troubu za tři sta korun... -smích- A pak mě napadlo, že tam budu dělat cédečko. Nevím jak je to v chorvatštině, ale u nás se říká vypalovat cédečko, když ho strčíš do počítače. Tak jsem si říkal, tak ho strčím do mikrovlnky a vypálím ho. Vozvala se rána, cédečko bylo krásný, popraskaný. Tak jsem tam zkusil druhý, zase rána, ale bylo úplně jinak popraskaný. To je jako když malíři malují abstrakci, a když chtějí namalovat stejnej obraz, tak jim vychází jinej.

Listy: O sobě říkáš, že jsi do jisté míry performer. Jeden z nejznámějších chorvatských performerů, Tom Gotovac, když byl mladší, tak centrem Záhřebu pobíhal nahý. Ty taky?

Marian Palla: To bejvalo, tak se začínalo. To jsme všichni dělali, protože jsme potřebovali na sebe upozornit. Ale až jsme na sebe upozornili, tak jsme se přestali svlíkat. A už šlo jenom o té nápady, o tu ideu.

Listy: Kromě literatury, zabýváš se taky hudbou, malováním, kreslením, sochařstvím... Před třemi roky jsi měl výstavu v Kolíně nad Rýnem. Jak to dopadlo?

Marian Palla: Měl jsem výstavu s Honzou Steklíkem. Von tam měl nějaký vazby, tak mi říká: Pojedem do Kolína a udělám výstavu. Já si říkám,

Eto, dame i gospodo, jeste li za kavu? I išao sam si napraviti kavu, ali snimalo se i dalje, iako nije bilo ničega. Zajeb je bio s Billom i Nebylom, to mi sada profesionalac obrađuje u studiju. Zvao me i kaže da tamo tri puta u sat vremena hvatam muhu koju se ne čuje, i može li nešto obrisati. -smijeh- Rekao sam mu nek' briše.

Listy: To je na neki način i kazalište?

Marian Palla: Ne, pazi, nije to kazalište, to je audio. To je teže, ali super sam se zabavljao, kažem, moram zapaliti, ok? I ne ugasim, kažem im što će se desiti da ga ne moram gasiti. Kažem: Dame i gospodo, vrijeme je za kavu i da ja zapalim. I onda dvadeset minuta nema ničega, samo ja otpuhujem i čekam dok moji slušatelji skuham kavu. To je postavljeno malo naopačke u odnosu na normalan CD.

Listy: Kako si izašao na kraj s tim da na stolu imaš mali uređaj koji to snima?

Marian Palla: Sasvim dobro, nakon pola sata sam znao da će on slušati mene.

Listy: Jesi li imao fiktivnog slušatelja?

Marian Palla: Absolutno ne, zato toliko cijenim te snimke, jer ništa nisam pripremao. Recimo, tri minute sam selio papagaje jer su postali bučni. I onda sam to komentirao... Bilo je to slobodno, kao performans.

Listy: Taj cd će se moći nabaviti?

Marian Palla: To bi se čak trebalo i prodavati. -smijeh-

Listy: Tu u Brnu si se proslavio svojim performansom, koji se zove „prženje cedea“. O čemu se radi?

Marian Palla: To je bilo strašno jednostavno. Miriam i ja smo kupili mikrovalnu pećnicu za tristo kuna... -smijeh- Meni je palo na pamet da u njoj radim cd-e. Ne znam kako je u hrvatskom, ali kod nas se kaže pržiti cd, kad ga staviš u kompjutor. I rekao sam si, staviti ću ga u mikrovalnu i spržiti ga. Začula se eksplozija, cd je bio divan i ispucao. Probao sam s drugim, opet eksplozija, ali bio je ispucao potpuno drukčije. Kao kad slikari slikaju apstrakciju i kad žele naslikati istu sliku, ali ispadne drukčije.

Listy: Kažeš za sebe da si u neku ruku performer. Jedan od najpoznatijih hrvatskih performerera, Tom Gotovac, kad je bio mlađi, je u mladosti trčao gol po centru Zagreba. Jesi li i ti?

Marian Palla: Bilo je toga, tako se počinjalo. To smo svi radili, jer smo trebali skrenuti pozornost na sebe. Ali kad smo to postigli, prestali smo se skidati. Nakon toga su bile bitne samo ideje.

Listy: Osim književnošću, baviš se i glazbom, slikarstvom, crtanjem, kiparstvom... Prije tri godine imao si izložbu u Kölnu. Kako je to završilo?

Marian Palla: Imao sam izložbu s Honzom Steklíkom. Imao je tamo nekakve veze, pa mi je rekao: Idemo u Köln i napraviti ćemo izložbu. Rekoh, može. Ali ta je izložba zapravo počinjala još u Brnu

tak dobře. Ale ta výstava vlastně začínala už v Brně u Švandy. Steklík říkal, že se musíme sejít u Švandy osm hodin před odjezdem vlaku. A já jsem vodmítal, protože jsem věděl, že nenastoupíme.

-smích- Pak jsme nastoupili, a cestou tam byla výluka. Museli jsme opustit vagón, kde jsme v kupé měli spoustu lahváčů a chlastu. Nějakou dobu nás vezli autobusem. Ten autobus zastavil a zase nás nechali nastoupit do vlaku. My jsme přišli do toho samého kupé a tam byli ty naše lahváče. -smích- Pak jsme přemýšleli, doprdele, co je to výluka? A zjistili jsme, že by nejlepší byla výluka kombinovaná s leteckou. Pak jsme dojeli do Kolína nad Rýnem. Tam jsme dostali obrovské prostor na instalaci, vlastně šlo o most, tak okolo dvěstěkrát dvacet metrů. Ale nic jsme připraveno neměli, akorát Steklík měl tužku. -smích- Tak jsme šli do hospody a tam jsme vymysleli „Židlovou kamasutru“. Já doufám, že se to ujme. Zažádali jsme si o dvě stě židli pak jsme to poskládali, dvě židle vždycky do sebe, ale různé. Pokryli jsme těma židlama těch dvě stě metrů, a jmenovalo se to „Židlová kamasutra“. A pak jsme odjeli domů.

Listy: Jaké byly reakce?

Marian Palla: To já nevím, Němcům nerozumíš, ti jsou studení čumáci. -smích- Hele, ale mě nikdy nezajímá reakce, já když vím, že jsem udělal dobrou věc, tak jsem šťastnej a seru na publikum.

Listy: To je trochu příznačné pro tvou práci, že sereš na publikum a na reakci.

Marian Palla: No ne, nemůžeš se nechat manipulovat lidma, to je vyloučený. Nebo být pohlblý z nějakých redaktorů, to nejde.

Listy: Už jsme se tady zmínili o hospodě „U Švandy“. Říkáš o sobě, že jsi štamgast. Co to znamená a jak se někdo stává štamgastem?

Marian Palla: To je když proti své vůli delší dobu musíš chodit do nějaký hospody. -smích- To je štamgast.

Listy: Švanda v tom hraje důležitou roli?

Marian Palla: Majitel je kamarád, ale tam jde o něco jinýho. Já jsem zjistil, po delší době, že vůbec nezáleží na hospodě, jak je romantická, zajímavá, co se tam čepuje, dokonce se tam můžou čepovat úplně hnusný věci, to vůbec není podstatný. Ale když se tam začnou scházet kamarádi, tak je konec, jsi štamgast. Nemůžeš jít jinam, jinak by se ten šéf dozvěděl. -smích- Já když jdu do hospody, tak se chcu pobavit, já se nechcu napít. Samozřejmě se omylem jakoby napiju. Bohužel, když se toto odehrává v úplně blbým interiéru, tak mi nezbyvá nic, než chodit do blbýho interiéru.

Listy: Na to by se Švanda asi urazil.

Marian Palla: Samozřejmě, ale on to nezjistí. -smích-

Listy: Jsi docentem na Fakultě výtvarných umění VUT tady v Brně. Jak se ti to líbí, popřípadě, baví tě to?

Marian Palla: Ovšem, že mě to baví, jinak bych to

kod Švande. Steklík je rekao da se moramo naći kod Švande osam sati prije polaska vlaka. Ja sam odbijao, jer sam znao da nećemo ući u vlak. -smijeh- Ali ušli smo i na putu smo morali presjedati. Morali smo izaći iz vagona i kupea u kojem smo imali hrpu piva i alkohola. Neko vrijeme smo se vozili autobusom. Autobus se zaustavio i opet su nas pustili da uđemo u vlak. Mi smo ušli u onaj isti kupe i tamo su bile naše boce. -smijeh- Razmišljali smo, pa jebote, što je to presjedanje? Zaključili smo da bi najbolje bilo presjedanje kombinirano s avionom. I stigli smo u Köln. Tamo smo dobili ogroman prostor za instalaciju, zapravo se radilo o mostu, negdje oko dvadeset puta dvjesto metara. Ali nismo imali ništa pripremljeno, samo je Steklík imao olovku. -smijeh- Otišli smo u birtiju i tamo smo izmislili „Kamasutru sa stolicama“. Nadam se da će se to primiti. Zatražili smo dvjesto stolica i onda smo ih posložili, po dvije stolice jednu u drugu, ali na razne načine. Tako smo stolicama pokrili tih dvjesto metara i to se zvalo „Kamasutra sa stolicama“. Onda smo otišli doma.

Listy: Kakve su bile reakcije?

Marian Palla: Ne znam, tko bi Nijemce razumio, oni samo šute i bulje. -smijeh- Ali čuj, mene nikada ne zanima reakcija, kada znam da sam nešto dobro napravio, sretan sam i jebe mi se za publiku.

Listy: To je pomalo karakteristično za tvoja djela, da ti se jebe za publiku i za reakciju.

Marian Palla: Pa da, ne smiješ dozvoliti da ljudi manipuliraju tobom, to je isključeno. Ili se uzrujavati oko mišljenja urednika, to ne valja.

Listy: Već si ovdje spomenuo birtiju „Kod Švande“. Kažeš za sebe da si „štamgast“. Što to znači i kako netko postaje štamgast?

Marian Palla: To je kada protiv svoje volje duže vrijeme moraš ići u neku birtiju. -smijeh- To je štamgast.

Listy: Švanda u tome igra bitnu ulogu?

Marian Palla: Vlasnik je moj prijatelj, ali radi se o nečem drugom. Zaključio sam, nakon dužeg vremena, da uopće nije bitna birtija – koliko je romantična, što tamo toče, čak mogu točiti i odvratne stvari, to uopće nije bitno. Ali čim se ondje počnu skupljati prijatelji, gotovo je, postao si štamgast. Ne možeš ići drugamo, inače bi šef saznao. -smijeh-. Kad ja idem u birtiju, želim se zabaviti, ne želim se napiti. Naravno da se slučajno k'o fol napijem. Nažalost, kada se to odvija u potpuno glupom interijeru, ne preostaje mi drugo nego da idem u glupi interijer.

Listy: Na to bi se Švanda vjerojatno uvrijedio.

Marian Palla: Naravno, ali on to neće saznati. -smijeh-

Listy: Ti si docent na Fakultetu likovnih umjetnosti na VUT ovdje u Brnu. Kako ti se to sviđa, zabavlja li te to?

Marian Palla: Naravno da me zabavlja, inače to ne bih radio. Sviđa mi se, i još mi država plaća da sa studentima pričam o tome što ja mislim da je

nedělal. Líbí se mi to, a navíc mi stát platí za to, že si vykládám se studentama vo tom, co já si myslím, že je umění. -smích- Já nevím, jestli někdy stát platil za osobní názor, ale u mě platí. Studentům nic jiného nezbyvá, než mě poslouchat.

Listy: Předpokládám, že tě studenti ovlivňují?

Marian Palla: Určitě, ježišmarja! To si myslíme s Vladimírem Mertou, učení spočívá v tom, že student řekne svůj nápad a já mu řeknu, že je to kravina, nebo že by se na tom dalo dále pracovat. My po těch studentech chcem, aby si vypracovali tu třetí cestu. Ne že já mu řeknu: Hele, ty jsi tady udělal maňáskový divadlo, to je vojetý, musíš udělat něco jiného. Já mu řeknu: Jó, takhle, je to blbý, ale vypracuj si svou cestu. Ale v okamžiku, když si student na svém trvá, tak voba normálně sklapnem a necháme ho bejt.

Listy: To je zajímavý pedagogický postup.

Marian Palla: Já myslím, že je to jediněj logickej postup. Pedagog má jenom doporučovat, a pak se stáhnout, nesmí převálcovat ty studenty. Ty máš jinou zkušenost? Ale tak to funguje v ateliéru.

Listy: Mám, u nás je to trochu klasičtější, často to vypadá tak, že je vyučující ten který ví, zatímco studenti mají pouze poslouchat.

Marian Palla: S tím už jsme se dávno vypořádali. My nevíme a čekáme na co zajímavýho přijdou studenti. Jedině tím, že máme náskok třicet let, tak jím můžeme trochu poradit, ale to nejdůležitější, to rozhodnutí je na nich, a nikdo z nás jím to nebude vyčítat.

Listy: Ve tvé knize „Teplé škvarky“ uvádíš zajímavý příklad. Téma práce byla „pauza“. Jeden ze studentů přinesl pizzu, do které začal vykrajovat díru. Tobě se to líbilo, že prý je to skvělý nápad. Ale potom ten student z pizzy udělal hodiny, což už se ti nelíbilo. Proč?

Marian Palla: No, ale to byly příjmačky. To bys musel vidět, on to podělal. -smích- Překročil hranici a začalo to bejt blbé, příliš doslovné a moc polopatické. Ale myslím, že tenhle student se dostal. Asi jsme mu to prominuli.

Listy: Máš nějaké další plány, nápady, chystáš se na něco?

Marian Palla: V žádným případě, to jsem si zakázal. Čekám, co se stane. Zjistil jsem, že to čekání je nejkrásnější do ty doby, než člověk musí začít něco dělat.

Listy: Čekáš až múza promluví?

Marian Palla: Čekám a doufám, že nepromluví, protože budu mít furt volno. -smích- Ale vona sviňa většinou promluví, a pak si říkám: Doprdle, zase mluví a to budu muset zase zrealizovat, zase někam jet, někomu něco psát mailem, tak jsem z toho trochu rozpačitej. Teďka, v týhle době, kdyby nepromluvila bych byl... Ne, to bych kecal. Jednou za dva roky napíšu knížku, jednou za rok mě napadne nějaká výstava, třeba „Vodovodní umění“, tak ju udělám a to stačí.

umjetnost. -smijeh- Ne znam je li ikad država plačala za osobno mišljenje, ali meni plaća. Studentima ne preostaje drugo nego da me slušaju.

Listy: Pretpostavljam da studenti utječu na tebe.

Marian Palla: Zaboga, pa naravno! Vladimír Merta i ja mislimo da učenje počiva na tome da student kaže svoju ideju i mi mu kažemo da je to sranje ili da bi se na tome moglo još raditi. Želimo od studenata da nađu taj treći put. Ne da mu ja kažem: Slušaj, ti si tu napravio lutkarsko kazalište, to je izlizano, moraš napraviti nešto drugo. Kažem mu: Da, ovako, to je glupo, ali nađi si svoj put. Ali u trenutku kada student inzistira na svom, onda se obojica odmah povučemo i pustimo ga da radi po svom.

Listy: To je zanimljiva pedagoška metoda.

Marian Palla: Mislim da je to jedina logična metoda. Pedagog treba samo preporučiti i onda se skloniti, ne smije nadjačavati studente. Ti imaš drukčija iskustva? Ali tako to funkcionira u ateljeu.

Listy: Imam, kod nas je to malo klasičnije, često je profesor onaj koji zna, dok studenti trebaju samo slušati.

Marian Palla: S time smo davno raščistili. Mi ne znamo i čekamo da vidimo do čega će zanimljivog doći studenti. Samo zato što imamo prednost od trideset godina, možemo ih malo savjetovati, ali ono najvažnije – odluka je na njima i nitko im to neće predbacivati.

Listy: U svojoj knjizi „Topli čvarci“ navodiš zanimljiv primjer. Tema rada bila je „pauza“. Jedan od studenata je donio pizzu i u njoj počeo izrezivati rupu. Tebi se to sviđelo, rekao si da je to dobra ideja. Ali onda je od pizze napravio sat i to ti se više nije sviđalo. Zašto?

Marian Palla: Da, ali to su bili prijamni. Trebao bi to vidjeti, zbrljavio je. -smijeh- Prešao je granicu i postalo je glupo, previše doslovno i previše pojednostavljeno. Ali mislim da se taj student upisao. Valjda smo mu oprostili.

Listy: Imaš nekakve daljnje planove, ideje, pripremaš nešto?

Marian Palla: Ni slučajno, to sam si zabranio. Čekam što će se desiti. Shvatio sam da je čekanje najljepše do onog trenutka kada čovjek mora početi nešto raditi.

Listy: Čekaš da muza progovori?

Marian Palla: Čekam i nadam se da neće progovoriti, jer ću biti stalno slobodan. -smijeh- Ali pizda uglavnom progovori, i onda si kažem: Jebemti, opet govori i opet moram realizirati, nekamo ići, nekome pisati mailove, pa me to malo uzruja. Sada, u ovom trenutku, kada ne bi progovorila bio bih... Ne, lažem. Jednom u dvije godine napišem knjigu, jednom godišnje mi padne na pamet nekakva izložba, na primjer „Vodovodna umjetnost“, napravim je i to mi je dosta.

Listy: Sada nešto čitaš?

Marian Palla: Već duže vrijeme se trudim

Listy: Teď něco čteš?

Marian Palla: Už delší dobu se snažím přečíst Toma Robbinsa, já jsem ho vždycky měl strašně rád, ale zjistil jsem, že ten borec se tak vopakuje, že se to nedá vydržet. Mám ji rozečtenou do půlky a myslím, že s ním definitivně skončím. Ale naštěstí má obrovské smysl pro humor, toto zachraňuje věc. Teď ho nedočtu, a mám hrůzu, co mám číst dalšího.

Listy: Tak co česká literatura?

Marian Palla: Já tu českou literaturu nečtu. Četl jsem ju na gymplu a mě to stačilo. Ale „Sestra“ se mi zdála dobrá. „Sestra“ Jáchyma Topola. Samozřejmě, nepočítám Hrabala a ty věci, ale z těch současných on. Ostatní nečtu, protože se spousta spisovatelů snaží o ten nedůležitější a úplně základní román, který by shrnul problém komunistů s přechodem do demokracie. A to mě teda nebaví.

Listy: Chorvatsko! Byl jsi u nás?

Marian Palla: Byl jsem u chorvatského moře, se psem a manželkou. Dojeli jsme do nějakého města, někde ve střední Dalmácii, ale mě se to strašně nelíbilo. U moře byla asfaltová promenáda, tak jsem říkal Miriam, že tady nebudem, a podívali jsme se na mapu a okolo dvacet kiláku dál jsme našli něco co vypadalo jako dědina. Když jsme tam dojeli, tak to dědina nebyla, ale nebylo tak blbý. Šli jsme podél moře a u posledního baráku byly dvě baby, který pily kávu. Já jsem se zeptal, jestli nemají flek. Ona byla strašně ráda, teprve potom jsem zjistil, že měli nouzi o turisty. Ale bylo jako že jsem byl doma, barák s obrovskou verandou nad mořem. Byly tam skály, to miluju, žádný písek a turisté. Těch deset dnů bylo výborný. Ale poprvé, když jsem byl malé dítě, tatínek mě odvezl Felicií do Chorvatska, tehdy jsem poprvé viděl moře. Ještě jsme nebyli ubytováni, tatínek jenom zaparkoval. My jsme se vrhli do moře, a tam plavaly hovna. -smích- Táta říkal, tak zpátky do auta a jedem dál. To asi bylo dřív, než jste měli čističky.

Listy: Tak na závěr, co chorvatština?

Marian Palla: Tak nic, o trochu lepší než maďarština. -smích-

pročítati Toma Robbinsa, uvijek sam ga strašno volio, ali zaključio sam da se taj lik toliko ponavlja da je to strašno. Pročitao sam je do polovice i mislim da ću definitivno odustati. Ali na sreću ima sjajan smisao za humor, to spašava stvar. Sada ga neću pročítati do kraja i bojim se što sljedeće trebam čitati.

Listy: A češka književnost?

Marian Palla: Ma ja češku književnost ne čitam. Čitao sam je u gimnaziji i to mi je bilo dosta. Ali „Sestra“ mi se čini dobrom. „Sestra“ Jáchyma Topola. Naravno, ne brojim Hrabala i slične, ali od suvremenih on. Ostale ne čitam, jer se hrpa pisaca trudi napisati onaj najvažniji i uopće najosnovniji roman koji bi sročio problem komunista s prijelazom na demokraciju. A to me baš i ne zanima.

Listy: Hrvatska! Bio si kod nas?

Marian Palla: Bio sam na moru, sa psom i suprugom. Stigli smo u neki grad, negdje u srednjoj Dalmaciji, ali meni se nikako nije sviđao. Uz more je bila asfaltirana riva pa sam rekao Miriam da ovdje nećemo biti, pogledali smo na kartu i oko dvadeset kilometara dalje našli nešto što je izgledalo kao seoce. Kad smo tamo stigli, to nije bilo seoce, ali nije bilo tako loše. Hodali smo uz more i u zadnjoj kući su bile dvije babe, pile su kavu. Pitao sam imaju li slobodan krevet. Ona se jako razveselila, tek kasnije sam saznao da im fali turista. Ali bilo je kao da sam doma, kuća s ogromnom verandom iznad mora. Bilo je stjenovito, to volim, ni traga pijesku i turistima. Tih deset dana bilo je sjajno. Ali prvi put, kad sam bio malo dijete, tata me odvezao u Feliciju u Hrvatsku, onda sam prvi puta vidio more. Još nismo bili smješteni, tata se tek parkirao. Mi smo se bacili u more, a oko nas su plivala govna. -smijeh- Tata je rekao, nazad u auto, idemo dalje. To je valjda bilo prije nego što ste imali kolektore.

Listy: I za kraj, hrvatski?

Marian Palla: Pa ništa posebno, malo bolje nego mađarski. -smijeh-

povratak na sadržaj

PRIPREMIO I PREVEO: DARKO TOMŠIĆ
DARKO.TOMSIC@SEZNAM.CZ

BILL I NEBYL (ULOMAK)

Pri prevođenju Pallinih priča o Billu i Nebylu susrela sam se s tipičnim prevodilačkim problemima kao što su prevođenje imena, potraga za hrvatskim riječima iste stilske i značenjske razine i, u par slučajeva, nepronalaženje potrebnih informacija u rječnicima. Probleme s prevođenjem imena sugerira sam naslov budući da su glavni junaci postavljeni u semantički kontrast, ali smatram da se unatoč drugačijoj grafiji jednako ostvaruje željena poanta u oba jezika. U tekstu se u par slučajeva javljaju nestandardni izrazi, npr. "plkat" i "klábosit", za koje smatram da nisam uspjela naći potpune sinonime u hrvatskom jeziku, barem ne u dijalektima kojima raspolazem. Također sam bila primorana koristiti opisni prijevod u slučaju riječi "lávka" budući da hrvatski jezik ne posjeduje samo jedan izraz koji bi pokrивao isto semantičko područje. Sitna prepreka vjernosti prijevoda bile su i neke društvene razlike, kao u slučaju oslovljavanja učiteljice, što sam prevela u duhu naših običaja i navika. U tekstu se autor često igra jezikom i smislom, što čini priče apsurdnima, ali upravo to predstavlja i element humora koji me privukao ovom autoru.

BILL A NEBYL

jak Nebyl s Bumbíнем pokazili lođ

Nebyl s Bumbíнем postávali u automatu na kávu. Pili kávu a nezávazně plkali - tak se říká tomu, když odpadávaјí slova z pusu, jako když kaká králík Bláhovec. Bumbín například řekl:

- Vsadíme se, kdo vypije poslední kávu?
- Vsadíme, souhlasil Nebyl.
- O co? zeptal se Bumbín.
- Já už jsem se vsadil, řekl rychle Nebyl.

A popíjeli dál a klábosili, ale kávy neubývalo. Bumbín se například zeptal Nebyla, jak si může být jistý, že je, když si ho někdo vymyslel, a Nebyl se zeptal Bumbína, proč je ta káva najednou tak slaná, ale Bumbín nestačil odpovědět, protože se z automatu na kávu začala hrnout voda. Vytékalo jí víc a víc a Nebyl vykřikl:

- Vždyť je to mořská voda!

Loď se naklonila a začala se potápět. Všichni křičeli, pobíhali, jen Nebyl s Bumbíнем mlčeli a stáli, nikdy totiž ještě neztroskotali. Když k nim přiběhl kapitán a zeptal se jich, proč nekřičí a nepobíhají, začali křičet a pobíhat, ale moc jim to nešlo.

- To jsou ale hloupí pasažéři! zaslechli ještě z dálky. Potom odběhli na druhý konec lodi, kde se setkali s lidmi, kteří tam dorazili před nimi a teď se právě otáčeli, že zase poběží jinak, třeba na příď, protože tady se prý nezachrání.

- Ještě nás vidí kapitán? zeptal se zadýchaně Nebyl. Bumbín se otočil.

- Nevidí.

Oba se zastavili, předklonili a hluboce oddechovali.

-Teď ještě abych si blinknul, řekl našťavaně Nebyl.

Najednou se loď naklonila předkem do vln a ti, co tam právě doběhli, se utopili. Ostatní stačili naskákat do záchranných člunů. V jednom člunu se potkali Nebyl, Bumbín a kapitán. Nebyl a Bumbín chtěli začít pobíhat, ale kapitán jim to zarazil:

BILL I NEBYL (ULOMAK)

kako su Bill i Nebyl uništili brod

Nebyl i Bumbin su stajali kraj automata za kavu. Pili su kavu i bezbrižno čavrljali – tako se kaže kada riječi padaju iz usta, kao kad kaka zeko Blahovec. Bumbin je na primjer rekao:

- Kladimo se tko će zadnji popiti kavu?
- Kladimo, složio se Nebyl.
- U što? - pitao je Bumbin.
- Ja sam se već kladio, rekao je brzo Nebyl.

Pili su dalje i brbljali, ali kave nije ponestajalo. Bumbin je na primjer pitao Nebyla kako može biti siguran da postoji kad ga je netko izmislio, a Nebyl je pitao Bumbina zašto je ta kava odjedanput tako slana, ali Bumbin nije stigao odgovoriti zato što je iz automata za kavu počela istjecati voda. Istjecalo je sve više i više vode i Nebyl je viknuo:

- Pa to je morska voda!

Brod se nagnuo i počeo tonuti. Svi su vrištali, trčali s jedne strane na drugu, samo su Nebyl i Bumbin šutjeli i stajali, naime, još nikada nisu doživjeli brodolom. Kada je k njima dotrčao kapetan i pitao ih zašto ne viču i ne trče, počeli su vikati i trčati naokolo, ali to im nije dobro išlo.

- To su baš glupi putnici! - čuli su još iz daljine. Nakon toga su otrčali na drugi kraj broda, gdje su se sastali s ljudima koji su tamo stigli prije njih i sada su se upravo okretali da opet otrče nekamo drugamo, na primjer na pramac, jer se ovdje navodno neće spasiti.

- Kapetan nas još vidi? Zadihano je pitao Nebyl. Bumbin se okrenuo.

- Ne vidi.

Obojica su se zaustavili, sagnuli se i duboko disali.

- Sad još samo da se pobljujem, rekao je ljutito Nebyl. Odjednom se brod nagnuo pramcem prema valovima i oni koji su onamo upravo dotrčali su se utopili. Ostali su uspjeli uskočiti u čamce za

- Tady ne!

Když se všichni ve člunu navzájem představili, zjistilo se, že kapitán se jmenuje František Pucka, a že je přesvědčený, že za ztroskotání lodě může určitě ten, kdo vypil všechnu kávu v automatu na kávu, a že ten automat se tak ocitl pod podtlakem, který musel vyrovnat tím, že prorazil dno lodi.

- Ano, automaty na kávu jsou velmi nebezpečné, souhlasil Bumbín.

- Jenom na lodích, upřesnil kapitán.

- Teda, tohle až řeknu sousedce Aniče..., zasníl se Nebyl.

Karel se zavrtěl na židli.

- *Paní učitelko, o co se tedy vsadili, když se chtěli vsadit, kdo vypije poslední kávu?*

- *To se přešlo mlčením, řekla paní učitelka.*

- *Jak se to dělá? zeptal se Karel.*

- *Takhle, řekla paní učitelka a mlčky pohladila Karla po hlavě a tomu vypadl další vlas.*

jak byl Bill přijat do klubu Ulechtaných

V domě Ulechtaných panoval smutek, Klára byla mrtvá a starý člověk s dívkou bez brýlí seděli smutně na svých židlích a hleděli otevřenými dveřmi na automat na kávu.

- Kdo nám koupí novou kávu, když Klára zemřela? zeptal se starý člověk.

- Třeba se stane zázrak, řekla dívka bez brýlí a podívala se na oprýskaný strop.

V tom okamžiku vstoupili do domu Nebyl s Bumbínem a Billem a hned zamířili k automatu na kávu.

Starý člověk a dívka bez brýlí se zaradovali.

- Mluví přišel! zvolala dívka bez brýlí.

- A Nebyl taky! zvolal starý člověk.

- Tohle je Bill, představil Billa Bumbín, chtěl by se stát Ulechtaným.

- Došla káva, řekl smutně starý člověk.

Nebyla to zarazilo, protože už držel v ruce kelímek.

- Jak to, že došla? zeptal se.

- Normálně, odpověděl starý člověk, novou kávu vždycky kupovala Klára a ta je teď mrtvá.

- Vy nemáte kávu? zvolal nešťastně Bill.

- Ne, řekla dívka bez brýlí.

- Ale kluci mě týden lechtali v kajutě! opět zvolal nešťastně Bill.

- Vítám vás pane Bille v klubu Ulechtaných, řekl starý muž a rozpřáhl náruč, aby mohl Billa obejmout.

- Došla jim káva, řekl smutně Nebyl a vrátil prázdný kelímek. Bill se nechal obejmout, ale moc se neradoval, teprve až mu dala dívka bez brýlí pusy, trochu se uklidnil.

Bumbín mlčky přecházel kolem automatu na kávu. Všichni ho s napětím sledovali a čekali, co jejich mluvčí

spašavanje. U jednom čamcu su se sreli Nebyl, Bumbin i kapetan. Nebyl i Bumbin su htjeli početi trčati s jedne strane na drugu, ali kapetan ih je u tome spriječio:

- Ovdje ne!

Kad su se svi u čamcu uzajamno predstavili, ispostavilo se da se kapetan zove František Pucka i da je uvjeren u to da je za brodolom sigurno kriv onaj koji je popio svu kavu iz automata, pa se u tom automatu stvorio podtlak koji je morao izjednačiti tako da probije dno broda.

- Da, automati za kavu su jako opasni, složio se Bumbin.

- Samo na brodovima, precizirao je kapetan.

- Dakle, to ću reći susjedi Ančici..., zamislio se Nebyl.

Karel se promeškoltio na stolici.

- *Učiteljice, u što su se onda kladili kad su se htjeli kladiti tko će zadnji popiti kavu?*

- *Preko toga se šutke přešlo, rekla je učiteljica.*

- *Kako se to radi? Pitao je Karel.*

Tako, rekla je učiteljica i šutke pogladila Karla po glavi i njemu je ispala još jedna vlas.

kako je Bill bio primljen u klub Uškakljanih

U kući Uškakljanih je vladala tuga, Klara je bila mrtva, a stari čovjek i djevojka bez naočala su žalosno sjedili na svojim stolicama i kroz otvorena vrata gledali automat za kavu.

- Tko će nam kupiti novu kavu sad kad je Klara mrtva? pitao je stari čovjek.

- Možda se dogodi čudo, rekla je djevojka bez naočala i pogledala oljušteni strop.

U tom trenutku u kuću su ušli Nebyl, Bumbin i i Bill i odmah se uputili prema automatu za kavu.

Stari čovjek i djevojka bez naočala su se razveselili.

- Glasnogovornik je došao! poviknula je djevojka bez naočala.

- I Nebyl također! poviknuo je stari čovjek.

- Ovo je Bill, predstavio je Bumbin Billa, htio bi postati Uškakljani.

- Ponestalo je kave, žalosno je rekao stari čovjek.

Nebyla je to zaprepastilo jer je u ruci već držao plastičnu čašu.

- Kako to da je ponestalo? Pitao je.

- Normalno, odgovorio je stari čovjek, novu kavu je uvijek kupovala Klara, a ona je sada mrtva.

- Vi nemate kavu? poviknuo je nesretno Bill.

- Ne, rekla je djevojka bez naočala.

- Ali dečki su me tjedan dana škakljali u kabini! opet je uzviknuo nesretno Bill.

- Dobro došli u klub Uškakljanih, gospodine Bille, rekao je stari muškarac i raširio ruke da bi zagrljio Billa.

řekne.

- Co kdybychom zašli do kavárny, navrhnul Bill.
- Do které? zeptal se dychtivě Nebyl.
- Třeba K muzeu, ta je nejbližší, řekl Bill.
- V žádném případě! zvolali Bumbín s Nebylem skoro

současně.

Starý muž se zavrtěl na židli.

- Vy byste nás opustili? zeptal se vyčítavě a dívka bez brýlí se rozplakala.

Bill ji začal utěšovat a utěšoval ji tak dlouho, dokud nepřestala a jen posmrkávala, což mu až tak nevadilo.

- Potřebujeme sponzora! zvolal náhle Bumbín osvětleně.

- Proč jste to neřekli hned? zvolal Bill, já jsem chtěl být už jako malý kluk sponzorem!

Bumbín začal Billovi vysvětlovat, že to nestačí, že když chce být někdo sponzor, musí mít také peníze, a že by ty peníze měl poskytnout alespoň trochu nezištně.

- Ale já mám peníze! Moc peněz! zvolal Bill.

- Já jsem myslel, že jsi chudý polárník, ozval se překvapeně Nebyl.

- Ne, já jsem velmi bohatý polárník, ohradil se Bill.

A hned začal vysvětlovat, jak byl napřed chudý, že neměl ani na pořádnou polární výstroj, ale potom se dozvěděl, že jeho teta Klára zemřela a odkázala mu obrovské jmění, ale že to jmění sice ještě neviděl, protože je prý uložené v nějaké bance. Starý muž povstal ze židle a slavnostně pronesl:

- Pokud je vaše zemřelá teta Klára náhodou naší zemřelou Klárou, Bille, navrhuji, abyste se stal předsedou Ulechtaných!

- A došel koupit kávu, doplnil starého muže Nebyl.

Karel se zavrtěl na židli.

- Paní učitelko, co vlastně ti Ulechtaní dělali?

- Utěšovali se, podporovali a nadávali na ostatní, řekla paní učitelka a pohládla Karla po hlavě a tomu vypadl další vlas.

- Ponestalo im je kave, rekao je žalosno Nebyl i vratio praznu čašu. Bill je dopustio da ga zagrli, ali nije se previše radovao; tek kad mu je djevojka bez naočala dala pusu, malo se umirio.

Bumbin je šutke šetao oko automata za kavu. Svi su ga s napetošću promatrali i čekali što će im glasnogovornik reći.

- Što kada bismo otišli u kavanu, predložio je Bill.

- U koju? Pitao je oštro Nebyl.

- Na primjer *Kod muzeja*, to je najbliže, rekao je Bill.

- Ni slučajno! poviknuli su Bumbin i Nebyl skoro u isto vrijeme.

Stari muškarac se promeškoljio u stolici.

- Vi biste nas napustili? prijekorno je upitao, a djevojka bez naočala se rasplakala.

Bill ju je počeo tješiti tako dugo dok nije prestala i samo šmrčala, što mu i nije toliko smetalo.

- Trebamo sponzora! najednom je prosvijećeno viknuo Bumbin.

- Zašto to odmah niste rekli? viknuo je Bill, ja sam još kao mali dječak htio biti sponzor!

Bumbin je počeo objašnjavati Billu da nije dovoljno to što netko želi biti sponzor, također mora imati i nekakve novce i te novce bi trebao ponuditi barem malo nesebično.

- Ali ja imam novce! Puno novaca! viknuo je Bill.

- Ja sam mislio da si siromašan polarni istraživač, javio se iznenađeno Nebyl.

- Ne, ja sam vrlo bogat polarni istraživač, branio se Bill.

Odmah je počeo objašnjavati kako je prije bio siromašan, kako nije imao ni poštnu polarnu opremu, ali je onda doznao da je njegova teta Klara umrla i ostavila mu ogromno nasljedstvo, ali to nasljedstvo doduše još nije vidio, zato što je navodno stavljeno u nekakvu banku. Stari muškarac je ustao sa stolice i svečano izjavio:

- Ako je vaša umrla Klara slučajno naša umrla Klara, Bille, predlažem da postanete predsjednik Uškakljanih!

- I da odete kupiti kavu, dopunio je Nebyl staroga muškarca.

Karel se promeškoljio na stolici.

- Učiteljice, što su ti Uškakljani zapravo radili?

- Tješili su se, podupirali i psovali ostale, rekla je učiteljica i pogladila Karla po glavi, a njemu je ispala još jedna vlas.

jak se kupuje most

- Nemáte nějaký most? zeptal se v nejmenované realitní kanceláři Nebyl. Bumbín čekal raději venku.

- Mosty neprodáváme, řekla překvapená slečna v realitní kanceláři.

- Nemáte nějaký most k prodeji? zeptal se v další nejmenované realitní kanceláři Bumbín a Nebyl čekal raději venku.

- Mosty neprodáváme, řekl překvapený muž v realitní kanceláři.

Zatímco Bill umýval nádobí ve svém hotelu, Nebyl s Bumbínem zkoušeli marně koupit most. Večer oba seděli vyčerpaní po celodenním obíhání realitních kanceláří v baru U mostu. Nebyl si poručil kávu a Bumbín rum.

- Pánové, oslovil je barman šeptem, doslechl jsem se, že chcete koupit most.

- Ano, to bysme rádi, řekl Bumbín.

- S rybami pod ním, dodal Nebyl.

- O něčem bych věděl, řekl barman a zavedl je dozadu na dvorek, kde přes malou říčku vedla lávka.

- Sice tu nejsou ryby, ale dostali byste slevu, navrhoval barman.

- Jak velká by to byla sleva? zeptal se Nebyl.

- Dost velká na to, abyste ten most dostali skoro zadarmo, řekl barman.

- Kam ten most vede? zeptal se Nebyl.

- Nikam, v tom je tento most dost unikátní, za ním jsou jenom kopřivy a plot, řekl barman.

- No dobře, ale ty ryby, to mě opravdu mrzí, řekl Bumbín.

- Tak si kupte nějaké umělé, nafukovací, poradil jim barman.

A protože mají barmani vždycky pravdu, plácli si. Zatelefonovali Billovi. Ten hned přijel, vysázel peníze barmanovi na bar a šel se podívat na most.

- Mělo mi být divné, že je ten most tak levný, vždyť je to jenom lávka přes potok! řekl Bill smutně.

- Každý most jednou začínal jako lávka, podotkl Nebyl.

- A na druhé straně jsou jen kopřivy! řekl Bill smutně.

- Ale tento břeh je hezký, upozornil ho Bumbín.

- Co tedy budeme dělat? zeptal se Bill.

- Nakoupíme si nafukovací ryby a budeme se na ně chodit dívat a nikoho sem nepustíme, protože to bude jenom náš most, řekl Nebyl.

Bill se omluvil, že musí jít ještě do hotelu umývat a Nebyl s Bumbínem zůstali u mostu sami.

- Fakt není moc hezký, přiznal Bumbín.

- Ale je náš! dodal Nebyl.

Aby si most vyzkoušel, stoupl na lávku, ta praskla a Nebyl spadl do potoka.

- Jejda, řekl Bumbín, zničil jsi náš most.

- To mě mrzí, řekl Nebyl, když se vydrápal na břeh, takový to byl krásný most.

- Měli jsme si koupit něco malého, já jsem to říkal, řekl Bumbín.

kako se kupuje most

- Imate kakav most? pitao je u neimenovanoj agenciji za nekretnine Nebyl. Bumbin je radije čekao vani.

- Mostove ne prodajemo, rekla je iznenađena gospodica u agenciji.

- Nemate nekakav most na prodaju? pitao je Bumbin u sljedećoj neimenovanoj agenciji za nekretnine, a Nebyl je radije čekao vani.

- Ne prodajemo mostove, rekao je iznenađeni muškarac u agenciji.

Dok je Bill prao suđe u svom hotelu, Nebyl i Bumbin su uzaludno pokušavali kupiti most. Navečer su nakon cjelodnevnog obilaženja agencija za nekretnine iscrpljeni sjedili u baru Kod mosta. Nebyl si je naručio kavu, a Bumbin rum.

- Gospodo, oslovio ih je šaptom barmen, načuo sam da želite kupiti most.

- Da, rado, rekao je Bumbin.

- S ribama ispod njega, dodao je Nebyl.

- Znam nešto, rekao je barmen i izveo ih iza u dvorište, gdje je preko male rječice vodio drveni mostić.

- Ovdje doduše nema riba, ali dobili biste popust, predlagao je barmen.

- Koliko velik bi bio taj popust? pitao je Nebyl.

- Dovoljno velik da taj most dobijete gotovo besplatno, rekao je barmen.

- Kamo taj most vodi? Pitao je Nebyl.

- Nikamo, zato je taj most prilično unikatan, iza njega su samo koprive i ograda, rekao je barmen.

- No dobro, ali te ribe, to mi stvarno nije drago, rekao je Bumbin.

- Pa kupite si nekakve umjetne, na napuhavanje, savjetovao ih je barmen.

Budući da su barmeni uvijek u pravu, nagodili su se. Nazvali su Billa. On je odmah došao, stavio novce barmenu na šank i otišao pogledati most.

- Trebalo mi je biti čudno što je taj most tako jeftin, pa to je samo drveni mostić preko potoka! rekao je žalosno Bill.

- Svaki most je jednom počinjao kao mali drveni mostić, istaknuo je Nebyl.

- A na drugoj strani su samo koprive! rekao je Bill žalosno.

- Ali ova obala je lijepa, upozorio ga je Bumbin.

- Što ćemo ovdje raditi? pitao je Bill.

- Kupit ćemo si ribe na napuhavanje i dolaziti ćemo ih gledati i nikoga ovamo nećemo pustiti jer će to biti samo naš most, rekao je Nebyl.

Bill se ispričao da mora ići u hotel prati, a Nebyl i Bumbin su ostali sami na mostu.

- Stvarno nije previše lijep, priznao je Bumbin.

- Ali je naš! dodao je Nebyl.

- Stao je na mostić da bi ga isprobao, mostić je puknuo i Nebyl je pao u potok.

- Jao, rekao je Bumbin, uništio si naš most.

- Žao mi je, rekao je Nebyl kada je dopuzao na

Karel se zavrtěl na židli.

- *Paní učitelko, proč se mosty těžko kupují?*
- *Protože je nikdo neprodává, řekla pani učitelka a pohládila Karla po hlave a tomu vypadl další vlas.*

obalu, bio je to tako lijep most.

- *Trebali smo si kupiti nešto malo, ja sam to govorio, rekao je Bumbin.*

Karel se promeškoltio na stolici.

- *Učiteljice, zašto se mostovi teško kupuju?*
- *Zato što ih nitko ne prodaje, rekla je učiteljica i pohládila Karla po glavi, a njemu je ispala još jedna vlas.*

[povratak na sadržaj](#)

PREVELA: MATEJA MEDEŠI
MATEJAMEDJESI@GMAIL.COM

TOPLI ČVARCI (ULOMAK)

Prilikom prevođenja ovog ulomka M. Palle susrela sam se s tipičnim poteškoćama na koje se nailazi kod prijevoda suvremenog teksta koji koristi kolokvijalne, a ponekad i kodirane izraze. Najbolji primjer za kodirani izraz je *ubalím si trochu mladé selky*. Mladá selka u češkom doslovno znači mlada sa sela (seljanka), međutim, po glagolu ubalit (smotati) shvaćamo da se radi o nečemu za pušenje. U češkom kolokvijalnom govoru postoji puno izraza za travu, ali ovaj nije poznat prosječnom Čehu. Naravno, svatko će iz konteksta shvatiti da se radi o travi. Također, zanimljiv je izraz *zapálit si jedno portoriko* – jasno je da se radi o duhanu ili cigari iz Portorika, iako tako precizan naziv nije uobičajen ni u češkoj ni u hrvatskoj uporabi. Od ostalih poteškoća, bilo je zanimljivo prevesti riječ *jíternice* (delikatesna bijela kobasica od svinjskog mesa), koja je vrlo poznata u češkoj kulturi. Kad bismo je na hrvatski preveli kao bijelu kobasicu, imali bismo asocijaciju na bijelu bavorsku kobasicu koja kod nas nije tako učestala. Ostalih poteškoća nije bilo, radilo se o manje-više tipičnim problemima.

TEPLÉ ŠKVARKY

TOPLI ČVARCI (ULOMAK)

22. ledna

Vstal jsem, uklidil, vyvenčil Freda a koupil mu jitrnici. Vzpomněl jsem si totiž na tu říkanku: „Pes jitrničku sežral...“ Chtěl jsem vědět, jestli je to pravda, jestli pes jitrnici opravdu žere.

Byla to pravda jen napůl, protože půl jitrnice snědl Fred a druhou půlku já. Potom zavolał Kuba, co se mnou je a kdy přijdu ke Švandovi. Řekl jsem mu, že dnes nemohu, protože musím vymyslet nový princip periskopu. Byla to pravda, i když mi moc nevěřil. Opravdu mám už několik dnů na stole v kuchyni papír, kde mě proděkan FaVU prosí, cituji: „Vymysli princip periskopu jinak než normálně!“ Myslím, že to bude hezké odpoledne, i když bych raději pracoval na hře „Pád“ ale znám se, pokud ten periskop nevyřeším, bude mě pořád rozptylovat. Napřed si ale ubalím trochu mladé selky, protože na takovou pitomost normálním způsobem jít nemůžu. Tak ten periskop mi dal opravdu zabrat. Napřed jsem si ho musel sám sobě vysvětlit.

Například jsem zjistil, že aby byl periskop periskopem, musí být zahnutý, jinak by to bylo pouhé kukátko, nebo když vhodíme periskop do moře bez ponorky, že se potopí, atd. Zabralo mi to skoro celé odpoledne.

23. ledna

Uklidil jsem v obýváku Fredovo hovno a nyní se opět ponořím do problému periskopu. Včera jsem si objasnil, jak funguje, a dnes mě snad konečně napadne, co s ním dál. Venku mrzne, ale já nedbám, protože sedím doma a je mi teplo. Horší bude, jestli půjdu ven. Zatím mě napadá pouze jedna cesta: pro víno. Ale může se to změnit, protože je pátek a to je den vyhlášený svou nevyzpytatelností. Je jedenáct hodin dopoledne, čas zapálit si jedno portoriko.

22. siječnja

Ustao sam, pospremio, izveo Freda i kupio mu krvavicu. Sjetio sam se one pjesmice: „Pas krvavicu pojeo...“ Htio sam saznati je li to točno, jede li pas stvarno krvavicu.

To je bilo samo napola točno, zato što je pola krvavice pojeo Fred, a drugu polovicu ja. Onda me nazvao Kuba i pitao što je sa mnom i kada ću doći kod Švande. Rekao sam mu da danas ne mogu, jer moram izmisliti novi princip periskopa. To je bila istina, iako mi nije previše vjerovao. Stvarno mi već nekoliko dana u kuhinji na stolu stoji papir u kojem me prodekan ALU moli, citiram: „Izmisli princip periskopa drugačiji od normalnog!“ Mislim da će ovo biti lijepo popodne, iako bih radije radio na predstavi „Pad“. Ali poznajem se, ako ne riješim taj periskop, stalno će mi odvlačiti pažnju. Za početak ću ipak smotati malo mladenke, jer mi takva glupost na normalan način neće pasti napamet. Periskop me stvarno zaokupio. Za početak sam ga morao sam sebi objasniti.

Shvatio sam, naprimjer, da bi periskop bio periskop mora biti zakrivljen, inače bi bio običan dalekozor, ili da će periskop potonuti ako ga bacimo u more bez podmornice itd. Na to mi je otišlo skoro cijelo popodne.

23. siječnja

Počistio sam Fredovo govno u dnevnom boravku i sad ću se ponovno baciti na problem periskopa. Jučer sam si objasnio kako funkcionira, a danas će mi valjda pasti na pamet što dalje s njim. Vani je ledeno, ali baš me briga, jer sjedim doma i toplo mi je. Bit će gore ako odem van. Za sada mi pada na pamet samo jedan put: po vino. Ali to se može promijeniti zato što je petak, a to je dan poznat po svojoj hirovitosti. Jednako je sati prijepodne,

Fredovi došly granule, tak jsem mu vyhrabal z lednice týden starou kyselou rybu. Jenom zafuněl. Svrbí mě zub, je to zvláštní pocit. Když si ho poškrábu, vůbec nic necítím, jen stále to svrbění. Na koulích je to snadnější. Našel jsem starý papír, na kterém si radím, abych napsal horor. Nechal jsem si ho u počítače, abych nezapomněl. Volal Kuba, že sedí u Švandy. Znervózněl jsem a začal rychle dopíjet kávu.

Během pátečního odpoledne jsem ztratil kabelu a Miriam se tak naštvála, že po mně hodila brýlemi. Večer, když jsem tahal Freda zpod postele, mi pokousal pravačku.

24. ledna

V deset hodin dopoledne zavolal Novotný z Kuřimi, kdy přijedu. Zeptal jsem se ho, proč. Oznámil mi, že v poledne učím v Kuřimi na zámku, jak jsme se domluvili před měsícem. Zastyděl jsem se a dojel tam. Šlo o tříhodinové vedení kurzu adeptů umění. Jako první úkol jsem jim zadal nakreslit zátiší špínou, kterou najdou v učebně, a šel si zakouřit za Piškem (hráč v Superlimonádě na foukací harmoniku), který na zámku bydlí. Právě rozmrazoval červené víno. Dali jsme řeč. Za půl hodiny jsem zašel do učebny, abych zadal další úkol, a opět se vrátil rychle k Piškovi.

Nejhorší část kurzu však začala až v poslední třetině, kdy jsem si se studenty měl vykládat o umění. Tu poslední hodinu jsem už totiž nemohl odbíhat k Piškovi. Naštěstí většina studentů odjela a zůstali jen tři. Vysvětlil jsem jim, že umění je naprosto zmatená činnost, kdy každý může dnes už dělat, co chce, ale že jenom někteří se tím prosadí, bez ohledu na to, jak jsou dobří. Nakonec ještě chtěli něco slyšet o Kokoliově, tak jsem jim řekl, že nesnáší knoflíky. Kurz jsem rozpustil a pozval Piška za honorář k Mertům. Večer byl na mě Fred neuvěřitelně hodný, možná si všiml, že od minulé noci nemohu hýbat pravačkou. Zavolal jsem do dvou hospod, jestli se nenašla má taška. V té poslední mi řekli, že se našla a prý i nějaké brýle. Mohl jsem spokojeně usnout, což jsem také hned provedl, protože nesnáším lelkování.

25. ledna

Na rozdíl od jiných neděl jsem vstal dopoledne, protože jsem musel pracovat ještě na periskopu a nakreslit několik fórů pro jeden brněnský časopis,

vrijeme da se zapali jedna portorikanka. Fredu je ponestalo briketa, pa sam mu iz frižidera iskopao tjeđan dana staru kiselu ribu. Samo je otfrknuo. Svrbi me zub. To je poseban osjećaj. Kada ga počesem, ništa ne osjećam, samo i dalje svrbi. S jajima je to lakše. Našao sam stari papir na kojem si savjetujem da napišem horor. Ostavio sam ga kod kompjutera, da ne zaboravim. Zvao me Kuba, kaže da sjedi kod Švande. Uznemirio sam se i počeo brzo ispijati kavu.

Tijekom popodneva sam izgubio torbu i Miriam se toliko naljutila da me gađala naočalama. Navečer me Fred, kada sam ga vukao ispod kreveta, ugrizao za desnu ruku.

24. siječnja

U deset sati prijepodne nazvao me Novotný iz Kuřima i pitao kada ću doći. Pitao sam ga zašto. Obavijestio me da u podne predajem u Kuřimu, u dvorcu, kako smo se dogovorili prije mjesec dana. Postidio sam se i dovezao se tamo. Radilo se o trosatnom početničkom tečaju umjetnosti. Kao prvi zadatak zadao sam im da nacrtaju mrtvu prirodu prljavštinom koju nađu u učionici i otišao zapaliti s Pišekom (sviračem na usnoj harmonici u bendu Superlimunada), koji živi u tom dvorcu. Upravo je odleživao crno vino. Upustili smo se u razgovor. Za pola sata sam se vratio u učionicu da im zadam novi zadatak i opet se brzo vratio Pišku.

Najgori dio tečaja ipak je počeo u posljednjoj trećini, kada sam sa studentima trebao raspravljati o umjetnosti. Taj posljednji sat nisam mogao bježati Pišku. Nasreću je većina studenata otišla i ostalo ih je samo troje. Objasnio sam im da je umjetnost jednostavno mutna djelatnost u kojoj danas svatko može raditi što hoće, ali da samo neki u tome uspiju, bez obzira na to koliko su dobri. Na kraju su još nešto htjeli čuti o Kokoliju, pa sam im rekao da ne podnosi gumbе. Raspustio sam tečaj i za honorar pozvao Piška u gostionicu U Mertů. Navečer je Fred prema meni bio nevjerojatno dobar, možda je primijetio da od prošle večeri ne mogu micati desnom rukom. Nazvao sam dvije gostionice da pitam je li nađena moja torba. U posljednjoj su mi rekli da je nađena zajedno s neakvim naočalama. Mogao sam spokojno zaspati, što sam odmah i učinio, jer ne volim odugovlačenje.

25. siječnja

Za razliku od drugih nedjelja ustao sam prijepodne, zato što sam još morao raditi na periskopu i nacrtati nekoliko komičnih crteža za

kteřý si kupují pouze osoby vyfotografované na jeho stránkách. K obědu jsem si dal politickou debatu a potom jsem usnul. V podvečer jsem si skočil pro cigarety a víno. Problém periskopu jsem vyřešil kolem šesté večer následujícím způsobem: Nejlepší by bylo sbalit hezkou, chytrou a vtipnou ženu, která by byla navíc sexy a senzibil a řekla nám, co je za rohem. Obtíže by nastaly pouze v ponorce, kde by ji pravděpodobně rozptylovali námořníci, pokud by ovšem neměla lesbické sklony. Víc jsem dnes nevymyslel. Právě jsem se zamyslel, co všechno umím, a zjistil jsem, že umím otevřít a zavřít ledničku, dojít v noci cestou na záchod kus masa, zapálit si cigaretu ve větru, pustit v hudební věži cédéčko, zavázat si polobotky, umýt nádobí a mít svou ženu rád. Není toho moc, jako experta by mě do USA asi nepustili, ale tady to stačí.

26. ledna

Váhám. Je poledne a nikdo nevolá. Vypadá to, že zůstanu doma. Mohl bych to ale před sebou zakamuflovat tím, že bych si řekl, že půjdu koupit nějakou knížku, a potom jako omylem bych nakouknul ke Švandovi. Ale nevím, je to dost průhledné. Zatím jsem opravil jednu kresbu – periskop pro šilhavé. Ta původní verze se mi zdála moc komplikovaná. Vydržel jsem to, zůstal jsem doma. Vyčistil jsem si špínu zpod nehtů svorkou na papíry a přečetl noviny. Periskop mám z krku, tak se pustím do hry „Pád“. Na hru jsem se vykašlal, ale zato jsem se vrátil k „Smrti v baletním souboru“. Je to normální detektivka napsaná pro balet, ale může se číst i jako próza, pouze se v ní často objevují výrazy „...detektiv tančí od mrtvolky do kuchyně...“ a podobně.

27. ledna

V koupelně jsem chvíli přemýšlel, jestli si mám umýt vlasy, nakonec jsem to zavrhl, protože se mi nechtělo. Odpoledne si jedu pro stravenky, takže bude doma veselo. Doma vůbec veselo nebylo, zato u Švandy ano. V poledne tam seděl Honza s Kubou, Švanda a Libor. Honza opět nadhodil téma, jestli bysme mu už konečně nekoupili ten mobil, že je poslední, kdo ho ještě nemá. Švanda ale Honzův návrh nekompromisně zamítl. Potom jsem odešel do školy, trochu si zaučít. Po několika hodinách jsem zavolal Kubovi, kde je. Řekl, že za půl hodiny bude u Švandy. Nedalo mně to a zeptal jsem se ho, co tam budeme dělat. Odpověděl, že bychom si mohli vykládat. To mě docela ohromilo, tak jsem se cestou zastavil u Švandy, protože jsem byl zvědavý na to Kubovo vykládání. Přišel opět Honza, Miriam a začalo normální veselí. Honza se mi přiznal, že

jedan brnjanski časopis koji kupuju samo osobe fotografirane na njegovim stranicama. Za ručak sam pogledao političku debatu i onda sam zaspao. Predvečer sam skočio po cigarete i vino. Problem periskopa sam riješio oko šest sati navečer na sljedeći način: Najbolje bi bilo zavesti lijepu, pametnu i zabavnu ženu, koja bi još bila seksi i senzibilna i koja bi nam rekla što je iza ugla. Poteškoće bi nastale samo u podmornici, gdje bi je vrlo vjerojatno uznemiravali mornari, naravno, ako ne bi imala lezbijske sklonosti. Više od toga danas nisam smislio. Upravo sam se zamislio oko toga što sve znam i mogu i ustanovio sam da znam otvoriti i zatvoriti frižider, pojesti komad mesa po noći dok idem na zahod, zapaliti cigaretu na vjetru, pustiti cd na liniji, zavezati cipele, oprati suđe i voljeti svoju ženu. Nema toga puno, kao stručnjaka me vjerojatno ne bi pustili u SAD, ali ovdje je to dovoljno.

26.siječnja

Vážem. Podne je, a nitko ne zove. Izgleda da ću ostati doma. Ali mogao bih to zakamuflirati pred sobom tako da si kažem da idem kupiti neku knjigu, a onda kao slučajno svratim kod Švande. Ma ne znam, to je dosta prozirno. U međuvremenu sam popravio jedan crtež – periskop za razroke. Prvotna verzija mi se činila previše kompliciranom. Izdržao sam i ostao doma. Spajalicom sam očistio prljavštinu ispod noktiju i pročitao novine. Periskop sam skinuo s vrata, pa ću se baciti na predstavu „Pad“. Predstavu sam otkantao, ali sam se vratio na „Smrt u baletnom ansamblu“. To je normalan krimić napisan za balet, ali može se čitati i kao proza, samo što se u njoj često pojavljuju izrazi „...detektiv pleše od mrtvaca u kuhinju...“ i slično.

27.siječnja

U kupaonici sam se na trenutak premišljao, trebam li oprati kosu. Na kraju sam odustao jer mi se nije dalo. Popodne idem po bonove za hranu, tako da će doma biti veselo. Doma uopće nije bilo veselo, ali kod Švande jest. U podne su tamo sjedili Honza i Kuba, Švanda i Libor. Honza je opet započeo temu da bismo mu konačno već mogli kupiti mobitel, jer je posljednji koji ga još nema. Ali Švanda je Honzinu ideju beskompromisno odbacio. Onda sam otišao na faks malo predavati. Nakon nekoliko sati sam nazvao Kubu da vidim gdje je. Rekao je da će za pola sata biti kod Švande. To mi nije bilo dovoljno, pa sam ga pitao što ćemo tamo raditi. Odgovorio je da bismo mogli diskutirati. To me poprilično zapanjilo, pa sam se usput zaustavio kod Švande. Bio sam znatiželjan da čujem Kubino diskutiranje. Opet su došli Honza i Miriam i počelo je uobičajeno veselje.

kouřil ve vaně a popíjel. Sice mě napadlo, že tohle obvykle samotný mužský neudělá, ale moc jsem se tomu dále nevěnoval. Teprve až si Honza objednal dvě vína naráz a přitukl si navzájem, zeptal jsem se, co blbne. Odpověděl mi, že moje sestra Vladka slaví dneska v Praze narozeniny. Překvapil mě, navíc se přiznal, že v té vaně nebyl sám. Potom začala Miriam vykládat něco o tchyni (mé mámě). Honza se do toho zamíchal, chtěl vědět, o jakou tchyni jde. Tak jsem mu řekl, že když si vezme mou sestru, bude mít stejnou tchyni, o které mluví Miriam. Polekal se. Ale možná to vyjde, byla by to sranda, a ještě kdyby byl Kuba ženská, mohl by si ho vzít můj starší syn a byli bysme všichni jedna velká rodina.

Honza mi je priznao da je pušio i pio u kadi. Doduše, palo mi je na pamet da tako nešto muškarac samac obično ne radi, ali se tome nisam puno posvetio. Tek kad je Honza naručio dvije čaše vina i sam nazdravio, kucnuvši jednu o drugu, pitao sam ga što mu je. Odgovorio mi je da moja sestra Vladka danas u Pragu slavi rođendan. Iznenadio me i još priznao da u kadi nije bio sam. Onda je Miriam počela nešto pričati o svekrvi (mojoj mami). Honza se u to umiješao i htio je saznati o kojoj svekrvi se radi. Rekao sam mu, kad se oženi mojom sestrom, imat će tu istu svekrvu o kojoj govori Miriam. Uplašio se. Ali možda se to i dogodi, bila bi to dobra zajebancija, a još kad bi Kuba bio žensko, mogao bi ga oženiti moj stariji sin i svi bismo bili jedna velika obitelj.

povratak na sadržaj

PREVELA: JELENA MITROVIĆ
JELENA.MITROVIC@SEZNAM.CZ

KAKO LASKATI DEBELOJ ŽENI (ULOMAK)

Kod prevođenja ovih dvaju tekstova susreo sam se s nekim zanimljivim situacijama. Za početak pčelinje pozadine. *Včelí zadek* je u češkom stilski označen izraz budući da bi posve neutralan bio *včelí zadeček*, čiji je hrvatski potpuni ekvivalent *pčelinji zadak*. Ipak, *zadek* označava i ljudsku stražnjicu ili dupe, stoga sam se odlučio upotrijebiti *stražnjicu* umjesto riječi *zadak*. Također, cuclanje zatka ne zvuči nimalo uvjerljivo, stražnjica u toj situaciji funkcionira bolje. U slučaju druge priče se postavlja pitanje ciljane publike i čitatelja. Radi se o tekstu koji će funkcionirati samo osobama upoznatima s češkom poviješću, stoga bi bilo poprilično besmisleno prevoditi ga i objaviti za široko čitateljstvo.

JAK ZALICHOTIT TLUSTÉ ŽENĚ

Jak plivali medvídci v galoši do New Yorku

Kdesi se prostíral úplně normální prales a potom tam někdo zvolal:

„Tady máte galoše a odjeďte, protože jen tím, že odjedete, budete někde jinde!“

Medvídci se zamysleli. Moc se jim to nezdálo, odjet někam pryč a navíc v galoši a ještě k tomu jenom proto, aby byli pouze jinde, se přičilo jejím chlupatým tělíčkům, a proto zafuněli:

„Fú!“ Aby získali čas.

I stalo se. Čas získali, ovšem zase nevěděli, co s ním. Starý medvěd s galošemi stál nad nimi a vyčkával. Vůbec netušil, že medvídci právě získali čas a neví, co s ním. Ten první z těch dvou medvídků se podrbl prackou a druhý ho hned napodobil a potom napodobil ten první zase toho druhého a druhý prvního a trvalo by to snad až do úplného prodrbání kůže, kdyby to starý medvěd nevydržel a nezvolal:

„Krucí! Tak odjedete, anebo ne?“

Medvídci se přestali drbat. Souhlasně zakývali hlavami odshora dolů, protože to byli vychovaní medvídci a kroutit hlavami zleva doprava či zprava doleva je rodiče moudře nenaučili, a ten starší, s delším ocáskem, řekl:

„Odjedeme, ale ještě nás nech jednou zajít ke včelám, prosím!“

Starej příkývl. Dobře věděl, jak si medvídci na včely potrpí.

Medvídci totiž propadli jedné vášni - ocucávání včelích zadečků. Včely na onom místě svého malého těla přenášely med, ale potom se stalo to, že v průběhu vývoje jim už ani tak nešlo o ten med, který měly někam zanést a který jim stejně byl sebrán, jako o to ocucávání, a proto se často stávalo, že taková včela, místo aby rychle zanesla med do míst, kde jí ho někdo sebral, létala stále kolem stromu a čekala, kdy už se ti zpropadení medvídci objeví a začnou ji ocucávat. Někdy létala tak dlouho, až vysílením spadla a přestala bzučet, a to potom nastalo v lese ticho, o kterém se dlouho povídalo.

Územím, kde ocucávali medvídci včelám zadečky, protékal potok docela bezejmenný a ten postupně bytněl a mohutněl, až se stal řekou se jménem, ale nikdo si již nepamatoval, jak se ta řeka jmenovala,

KAKO LASKATI DEBELOJ ŽENI (ULOMAK)

Kako su medvjedići u čizmi plovili u New York

Negdje se prostirala potpuno normalna prašuma i onda je tamo netko poviknuo:

„Evo vam čizme i idite, jer već samo što odete, bit ćete negdje drugdje!“

Medvjedići su se zamislili. Nije im se to baš dopalo, otići i još u čizmama, i još k tomu samo zato da budu drugdje, njihova čupava tijela osjetila su nelagodu, pa su zato otpuhnuli:

„Fuuu!“ Da dobiju na vremenu.

I bilo je tako. Dobili su na vremenu, ali opet nisu znali što s njim. Stari medvjed je stajao iznad njih s čizmama i čekao. Nije niti slutio da su medvjedići upravo dobili na vremenu i da ne znaju što s njim. Prvi od dva medvjedića se počesao šapom, drugi je to odmah ponovio, pa je to isto ponovio prvi, pa se isto tako počesao drugi, i trajalo bi to sve dok si ne bi potpuno iščešali kožu, da ih stari medvjed nije prekinuo i viknuo:

„Pobogu! Idete ili ne?“

Medvjedići su se prestali češati. Potvrдно su kimnuli glavom odozgo nadolje, jer su to bili odgojeni medvjedići i odmahivati glavom slijeva nadesno ili zdesna nalijevo ih roditelji nisu naučili. Tad je stariji medvjedić s duljim repićem rekao:

„Otići ćemo, ali pusti nas da još jednom posjetimo pčele, molim te!“

Stari je kimnuo. Dobro je znao koliko su im pčele drage.

Medvjedići su bili obuzeti jednom strašću - cuclanjem pčelinjih stražnjica. Pčele su na tom mjestu svojih malih tijela prenosile med, ali desilo se tijekom razvoja da im med, koji su morale nekamo odnijeti i koji su im ionako oduzimali, više nije bio toliko bitan, ali zato cuclanje jest, zato se često dešavalo da je neka pčela, umjesto da brzo odnese med na mjesto gdje će joj ga netko oduzeti, letjela oko drveta i čekala kad će se više pojaviti ti nesretni medvjedići i početi je cuclati. Ponekad bi takva pčela letjela toliko dugo dok od iscrpljenosti ne bi pala i prestala zujati, i onda bi u šumi nastala tišina o kakvoj se dugo govorilo.

Krajem gdje su medvjedići pčelama cuclali stražnjice tekao je potpuno bezimeni potok, koji je

protože na ní nebylo nic pozoruhodného. Starý medvěd však věděl, že ta řeka teče na jih, že je tam malé městečko a že právě tam by mohli začít medvídci svou kariéru. Tušil, že pokud zůstanou v pralese a budou jen ocucávat včelí zadečky, nikam to nedotáhnou, ale přepočítal se, nenapadlo ho, že galoše jsou velmi velké, že medvídci do nich zapadnou tak hluboko, až jejich uši zmizí za okrajem, že jejich oči budou jen zmateně pomrkávat ve tmě a že vůbec nebudou vědět, kdy vystoupit.

Starý medvěd nechal ještě chvíli medvídky dováčet kolem stromu a potom zvolal:

„Dosti již bylo ocucávání včelích zadečků! Teď musíte něco dokázat!“ A podal jim galoše,

I když neradi, přece jenom nastoupili tím způsobem, že se každý vepal zadkem do jedné galoše, a starý medvěd je odstrčil od břehu s přáním všeho hezkého.

Galoše byly opravdu velké a medvídci, kteří netušili, kdy mají vystoupit, raději nevystoupili a nechali se unášet na vlnách bezejmenné řeky. Naslouchali šplouchání a klototání vody a dokonce i pronikli ve svých myšlenkách až k základům řecké filozofie. Zvláště ten mladší, s tím menším ocáskem, kterému bylo stále špatně, prohlásil, že dvakrát do této řeky již nevstoupí, i kdyby mohl.

Jednou je vylovil nějaký rybář. Napřed je chtěl jako normální ryby upéct, potom však, když zjistil, že šupiny, které chtěl svým ostrým nožikem z těl medvídků sedřít, nenašel ani pod jejich chlupatým kožíškem, nechal milé medvědy utéct i s galošemi a šel se zeptat kouzelníka, jestli mohou rybám narůst chlupy a jestli takto porostlé ryby mohou bručet.

Podruhé je vylovila nějaká ekologická skupina, kterou vůbec nenapadlo, že by v normálních galoších mohli plavat medvídci, a všechno, galoše i s medvídky, vyhodila na smetiště. V noci se potom museli medvídci s galošemi v prackách pracně vracet k řece a jejich nadávání bylo slyšet až k paní Newtonové, která z toho nemohla do rána usnout.

Když po mnohých útrapách konečně usoudili, že dál již plout nemá cenu, protože se ocitli v nějakém zapáchajícím kanále, vystoupili na břeh a zjistili, že jsou v New Yorku, a propadli drogám.

postupno jačao i rastao dok nije postao rijeka s imenom, ali nitko se više nije sjećao kako se ta rijeka zvala, jer ništa vezano za nju nije bilo išta vrijedno pažnje. Ipak, stari medvjed je znao da ta rijeka teče na jug, da je tamo mali gradić i da bi medvjedići baš tamo mogli započeti svoju karijeru. Slutio je, ako ostanu u prašumi i ako će samo cuclati pčelinje stražnjice, ništa neće od njih biti, ali se preračunao jer nije očekivao da će medvjedići, budući da su čizme jako velike, u njih upasti toliko duboko da će im uši nestati iza ruba, da će njihove oči samo zbunjeno treptati u mraku i da neće znati gdje da izađu.

Stari medvjed je još trenutak pustio medvjede da obilaze drvo i onda viknuo:

„Dosta je bilo cuclanja pčelinjih stražnjica! Sad idite i postignite nešto!“ I pružio im je čizme.

Iako im se nije išlo, ukrcali su se, i to tako da je svaki zavukao stražnjicu u svoju čizmu. Stari medvjed ih je odgurnuo od obale i poželio im sve najbolje.

Čizme su stvarno bile velike i medvjedići, koji nisu imali pojma gdje izaći, radije nisu uopće izašli i pustili su da ih nosi struja bezimene rijeke. Osluškiivali su pljuskanje i klototanje vode i čak u svojim mislima prodrli u osnove grčke mitologije. Pogotovo onaj mlađi, s manjim repićem, kojemu je stalno bilo muka, on je izjavio da neće dvaput ući u tu rijeku, i kad bi mogao.

Jednom ih je ulovio neki ribar. Prvo ih je htio ispeći kao normalne ribe, ali ih je onda ipak, shvativši da ni ispod dlakavog krzna nemaju ljuske koje bi mogao ostrugati svojim ostrim nožićem, skupa s čizmama pustio da pobjegnu i otišao pitati čarobnjaka mogu li ribama narasti dlake i mogu li tako obrasle ribe brundati.

Drugi put ih je ulovila nekakva ekološka skupina kojoj uopće nije palo na pamet da bi u normalnim čizmama mogli ploviti medvjedići i koja je čizme s medvjedićima bacila na smetište. Nakon toga su se medvjedići po noći s čizmama u šapama morali vraćati na rijeku. Njihovo psovanje se čulo sve do gospođe Newton, koja zbog toga do jutra nije mogla zaspati.

Kad su nakon brojnih patnji napokon došli do zaključka da nema smisla dalje ploviti, jer su se našli u nekakvom zaudarajućem kanalu, izašli su na obalu i shvatili da su u New Yorku i postali ovisnici o drogama.

O lásce k bližnímu

Husita Jeřábek opřel svou sudlici o kosu husity Kadlece. „Co blázníš! Vždyť ji ztupíš!“

„No no, raději mlč, v poslední bitvě jsem tě sledoval, usekl jsi akorát koni nohu!“

„Protože mě tlačily boty po farářích z Domažlic a nebyl jsem dost pohyblivější.“

O ljubavi prema bližnjemu

Husit Jeřábek je oslonio svoju helebardu o kosu husita Kadleca.

„Pa što ti je, još ćeš je istupiti!“

„Ajde, radije šuti, u posljednoj bitci sam te promatrao, sve u svemu, jednom konju si odsjekao nogu!“

„Ani toho faráře jsi nedostal, ty měkkoto!"
Husita Kadlec zrudl:
„Já vím, dostalo ho to práce Jelínek kamenem, ale já ho dodělal!"
Husita Jeřábek mávl odmítavě rukou, jako že se už nechce o takových blbostech bavit. Posadil se k ohni.
„Chlapi!" oslovil sešlost husitských bojovníků, „tak se mi zdá, že my se snažíme, jak můžeme, a přitom je ještě tolik tlustých měšťanů a odpadlíků, kteří obcují v kuchyních se svými služkami, až je mi z toho nanic."
„Máš pravdu, zdatný Jeřábků," promluvilho práce Jelínek, „sám si pamatuji, jak vůdce Žižlavský pronesl památnou myšlenku, že pokud bude v Čechách byt jen jeden tlustoch, neustaneme ve svatém boji!"
Chlapi pokývali uznale hlavami.
„To přece není možné, abychom my, kteří se poutivě živíme celý život prací, nemohli mít vlastní kuchyni a hezkou služku!"
Chlapi pokývali uznale hlavami.
„Co je to za život, když vypleníme polovinu Čech, a mezitím se ta druhá zase zaplní tlustochy a tak stále dokola!"
Chlapi uznale pokývali hlavami.
„Vždyť to vůbec nestihneme, my tu svatou válku nikdy nedovedeme ke konci!"
Husita Kadlec si přisedl:
„Chlapi, všimli jste si toho statku, okolo kterého jsme táhli včera?" „Ne."
„Já mám takový dojem, že tam žije zikmundovec, protože je tlustý a má krásnou dceru!"
„To není možné, jak to, že jsme si toho nevšimli?" zvolali husité rozčileně.
„Pořád jste se hádali o ten zlatý prsten po biskupu olomouckém."
„No jo!" zvolal Jeřábek. „Vždyť ten prst s prstenem jsem odsekl já!"
„Ale já zase našel schovaného biskupa ve sklepě!" nedalo se práce Jelínek.
„Nechte toho, kdo jde na toho tlustýho zikmundovce a jeho krásnou dceru?"
Zvedli se všichni. Posbírali zbraně a za necelou hodinku stáli před statkem.
„Támhle jde!" zvolal Kadlec, vyběhl, skočil obtloust-lému muži na záda a povalil ho.
„Doraž ho, je to zrádce!" vykřiklo práce Jelínek.
Jeřábek všechny odstrčil, a aby dodal akci na důstojnosti, zeptal se:
„Jak se jmenuješ?"
„Jan Hus," odpověděl poděšeně muž.
Chlapi se zarazili.
„Kecá, toho přece před pěti lety upálili v Kostnici!"
„Před upálením jsem utekl a to potom už bylo jen takové divadlo s jedním žebrákem, kvůli dějinám," namítl muž.
„Kecá!"
„Chlapi, nekecá, já si ho pamatuji z kázání v Pra-

„Jer su me tiskale cipele svećenika iz Domažlica i nisam bio dovoljno pokretan."
„Ni tog svećenika nisi dohvatio, mlakonjo!"
Husit Kadlec se zacrvenio:
„Znam, dohvatio ga je pračkaš Jelínek kamenom, ali ja sam ga dovršio!"
Husit Jeřábek je odmahnuo rukom, kao da više ne želi razgovarati o takvim glupostima. Sjeo je uz vatru.
„Momci!" oslovio je skupinu husitskih ratnika, „čini mi se da se trudimo koliko možemo, ali još uvijek je toliko debelih građana i otpadnika koji opće u kuhinjama sa svojim služavkama, da mi je od toga svega muka."
„Imaš pravo, vrijedni Jeřábče", progovorio je pračkaš Jelínek, „i sam se sjećam kako je vođa Žižlavský iznio misao za pamćenje, da dok u Češkoj postoji i jedan debeo čovjek, nećemo stati u svetoj borbi!"
Momci su potvrdno kimnuli glavama.
„Pa valjda nije moguće da mi, koji cijeli život pošteno radimo, ne možemo imati vlastitu kuhinju i lijepu služavku!"
Momci su potvrdno kimnuli glavama.
„Kakav je to život, dok opljačkamo polovicu Češke, ona druga se opet napuni debelim ljudima i tako stalno u krug!"
Momci su potvrdno kimnuli glavama.
„Pa mi to uopće ne stizemo, ovaj sveti rat nikad nećemo privedi kraju!"
Husit Kadlec je sjeo uz njih:
„Momci, vidjeli ste ono imanje oko kojeg smo jučer prošli?" „Ne."
„Čini mi se da tamo živi žigmundovac, jer je debeo i ima lijepu kćer!"
„To nije moguće, kako to nismo primijetili?" ljutito su uzviknuli husiti.
„Stalno smo se svađali oko zlatnog prstena olomouckog biskupa."
„Pa da!" viknuo je Jeřábek. „Pa taj prst s prstenom sam odsjekao ja!"
„Ali ipak sam ja našao biskupa sakrivenog u podrumu!" nije se dao pračkaš Jelínek.
„Pustite sad to, tko ide onom debelom žigmundovcu i njegovoj lijepoj kćeri?"
Svi su ustali. Pokupili su oružje i za nepuni sat stigli pred imanje.
„Tamo je!" viknuo je Kadlec, istrčao, skočio podebljem muškarcu na leđa i srušio ga.
„Dokrajči ga, to je izdajica!" zaurlao je pračkaš Jelínek.
Jeřábek ih je sve odgurnuo i, da cijeli pokret bude dostojanstveniji, pitao:
„Kako se zoveš?"
„Jan Hus", prestrašeno je odgovorio muškarac.
Momci su se zapanjili.
„Ma laže, njega su prije pet godina zapalili u Konstanzu!"
„Prije spaljivanja sam pobjegao i onda samo izveo

ze," potichu pronesl vyděšený Kadlec.

„Co uděláme? Když ho necháme být, může se to provalit a celé naše hnutí bude světu pro smích!"

„Musíme ho zabít," konstatoval tvrdě Jeřábek.

„No jo, ale my jsme husité a on je Hus!" namítl Kadlec.

„To je formalita, pro historii to tak bude lepší," řekl Jeřábek a pozvedl sudlici.

malu kazališnu predstavu s jedním prosjakom, radi povijesti", pojasnio je muškarac.

„Laže!"

„Momci, ne laže, ja ga se sjećam s propovijedi u Pragu", tiho je izjavio prestrašeni Kadlec.

„Što da radimo? Ako ga pustimo da živi, može se proćuti i cijeli svijet će ismijavati naš pokret!"

„Moramo ga ubiti", tvrdo je konstatirao Jeřábek.

„Pa da, ali mi smo husiti a on je Hus!" dodao je Kadlec.

„To je samo formalnost, tako će biti bolje za povijest", rekao je Jeřábek i podigao helebardu.

[povratak na sadržaj](#)

PREVEO: DARKO TOMŠIĆ

DARKO.TOMSIC@GMAIL.COM

KAD BIH BIO KRTICA VELIKA KAO PRASE (IZBOR)

KDYBY BYL KRTEK VELKEJ JAKO PRASE

Ráno

přistoupil ke mně
byl ohromnej, s vousama a opilej
- bojím se domů, řekl
celou noc tady piju
a ráno jsem někde ztratil zub
podívej...

Už se těším

až večer zajdu do města
sednu si k baru
budu koukat po ženských
popíjet
kynout známým
a potom si nebudu nic pamatovat

Jednou

miloval jsem ženu
které jsem řekl
aby odešla
protože hrozně rád smutným
odešla
a tak smutným

Pohled

musím napsat pohled
koupit známku
poslat
ale nevím...
píšu báseň
popíjím víno
a opilej na poště jsem ještě nebyl

Chlupy

kdybych si nestříhal ty chlupy v nose
jsem už pravděpodobně dávno mrtvej...
asi bych si je přišlápl
zakopl
a rozbil si hlavu o chodník

KAD BIH BIO KRTICA VELIKA KAO PRASE

Jutro

prišao mi je
bio je ogroman, brkat i pijan
- bojim se ići kući, rekao je
cijelu noć ovdje pijem
a jutros sam negdje izgubio zub
pogledaj...

Već se radujem

kad večeras odem u grad
sjest ću za šank
gledati ženske
pijuckati
kimnuti poznanicima
i nakon toga se ničega neću sjećati

Jednom

volio sam ženu
kojoj sam rekao
da ide
zato što užasno volim tugovati
otišla je
i tako tugujem

Razglednica

moram napisati razglednicu
kupiti markicu
poslati
ali ne znam...
pišem pjesmu
pijuckam vino
a pijan na pošti još nisam bio

Dlake

kad ne bih podrezivao te dlake u nosu
bio bih vjerojatno već davno mrtav...
valjda bih na njih nagazio
spotaknuo se
i razbio glavu o pločnik

Popel

popel z cigarety
je jiný
než popel z mrtvoly
i když jistý vztah
zde nutně musí existovat
třeba jako mezi medvědem
a medem

Slon

Tlačil jsem ho do kopce
moje láska mi pomáhala
potom jsem se utrhl
a skutálel
a když nebylo co tlačit
začala mi vyčítat
že ji nemiluju
a že bez slona
to stejně nemá cenu

Zkrátka

ženský jsou fajn
protože jsou

Majetek

kdybych měl moře
tak na ně hledím
kdybych měl ženskou
tak jí řeknu
že ji mám rád
ale co mám dělat
doprdele
s polem?

Západ slunce

skoro každý den
když nejsem v hospodě
pozoruju západ slunce
a mohu docela
otevřeně prohlásit
že na takovou krásu
každý den koukat nemůžu

Pepeo

pepeo cigarete
je drugačiji
nego pepeo mrtvaca
iako određena veza
tu nužno mora postojati
na primjer kao između medvjeda
i meda

Slon

Gurao sam ga na brdo
moja ljubav mi je pomagala
onda sam se oslobodio
i skotrljao
a kad nije bilo ničega za gurati
počela mi je prigovarati
da je ne volim
i da bez slona
to svejedno nema smisla

Ukratko

ženske su super
zato što jesu

Imetak

da imam more
gledao bih ga
da imam žensku
rekao bih joj
da je volim
ali koji kurac
da radim
s poljem?

Zalazak sunca

skoro svaki dan
kad nisam u birtiji
promatram zalazak sunca
i mogu potpuno
otvoreno proglasiti
da takvu ljepotu
svaki dan gledati ne mogu

Erotika

aby se vlk nažral
a koza zůstala celá
potřebujeme
kozy dvě

Rozhovor

tobě přechuhují nohy přes postel
to musí bolet
ne
docela mi postačí
že jsem v tobě

Umlácení Kadluby

mlynář Kadluba strčil labuť do vany
a začal pojídat špek
achich
achich, já nešťasná
naříkala labuť
a těšila se
až přijde labuťák
a Kadlubu umlátí
labuťák přišel
a Kadlubu umlátí

Jaro

nesvíť, sluníčko
nesvíť
ať nemusím jít na výlet
unavovat se
vidět rozkvetlé stromy
milá zvitátka na poli
a milence

Namlouvání

zítra v noci půjdu do zahrady
zvednu ruce
sundám hvězdu
položím ji k nohám
jedné ženy
anebo zůstanu v hospodě
a sbalím ji jinak

Erotika

da bi vuk bio sit
a koza cijela
potrebne su nam
koze dvije

Razgovor

tebi noge vire preko kreveta
to mora boljeti
ne
posve mi je dovoljno
da sam u tebi

Premlačivanje Kadlube

mlynar Kadluba je ubacio labudicu u kadu
i počeo žvakati špek
jao
jao, ja nesretna
plakala je labudica
i veselila se
kad dođe labud
Kadlubu će premlatiti
labud je došao
i Kadlubu premlatio

Proljeće

ne sijaj, sunašce
ne sijaj
da ne moram ići na izlet
umarati se
vidjeti rascvjetana stabla
mile životinjice u polju
i ljubavnike

Udvaranje

sutra po noći ići ću u vrt
podíci ruke
skinuti zvijezdu
staviti je pred noge
jedne žene
ili ću ostati u birtiji
i zbariti je drugačije

Peníze

moje peníze
jsou jako
listí na podzim
nějakej poděs
je stále shrabuje
cpe do pytlů
a odnáší do hospody

On

musím ho tolerovat
obývá totiž stejné tělo
jako já
a pořád mi vyčítá
co všechno jsem podělal
koho zklamal
atd.
ale já stejně vím
že nemá pravdu
a že se nakonec skamarádíme
protože mu právě jdu koupit panáka

Nejistota

právě teď jsem si zapálil dvě cigarety po sobě
nevím
z které mám potáhnout dřív
držím je každou v jiné ruce
a přemýšlím
která ma hezčí prsa
která je chytřejší
a která mě nechá
zapálit si třetí

V hlavě

zkouším se dostat do své hlavy
jde to ztěžka
je tam kost a taky čepice
a také nevím
jestli to bude stát za to
ale pevně doufám
že je tam aspoň teplo

Pare

moje pare
su kao
lišće u jesen
nekakav luđak
ih stalno skuplja
trpa u vreću
i nosi u birtiju

On

moram ga tolerirati
stanuje, naime, u istom tijelu
kao i ja
i stalno mi prigovara
što sam sve upropastio
koga razočarao
itd.
ali ja svejedno znam
da nije u pravu
i da ćemo se na kraju sprijateljiti
jer mu upravo idem uzeti žestu

Nesigurnost

upravo sad sam zapalio dvije cigarete odjednom
ne znam
iz koje bih prije povukao dim
držim svaku u drugoj ruci
i razmišljam
koja ima ljepše grudi
koja je pametnija
a koja će mi dopustiti
da zapalim treću

U glavi

Pokušavam
ući u svoju glavu
teško to ide
tamo je kost i kapa također
i isto tako ne znam
je li to vrijedno toga
ali čvrsto se nadam
da je tamo barem toplo

Láska

až budu ležet břichem v tvých chloupkách
tak mě opatrně vezmeš do prstů
položíš na jazyk
a začneš olizovat
potom mě spolkněš
a já tě budu milovat zevnitř tak dlouho
dokud mě tvoje žaludeční šťávy
nerozleptají

Znásilnění

jednou omrdám bagr
a dostanu tři roky
lid se naštve
bude hlasovat pro trest smrti
ale já mezitím dostanu milost
protože se zjistí
že ten bagr byl starej
opotřebovanej
a nikdo ho nechtěl

Špička

uchem jehly velbloud neprojde
ale prase ano
jednak nemá hrby
a potom jeho rypák se dá
krásně dvěma prsty naslinit
a ušoulet do špičky

Krysa

krysa mi sere po stole
ona se směje
prej co bych dělal já
kdybych se ocitl na velkém hřišti
u obrovských kovových nůžek
a nikdo se nedíval

Prdel

kdybych měl tak velkou prdel
jak velká je moje láska k tobě
určitě bys mě přestala milovat

Ljubav

kad budem ležao na trbuhu u tvojim dlačicama
oprezno ćeš me uzeti među prste
staviti na jezik
i početi oblizivati
pa ćeš me progutati
a ja ću te iznutra voljeti toliko dugo
dok me tvoji želučani sokovi
ne razgrade

Silovanje

jednom ću pojebati bager
i dobiti tri godine
narod će se razljutiti
glasovati za smrtnu kaznu
ali ja ću u međuvremenu biti pomilovan
jer će se utvrditi
da je taj bager bio star
istrošen
i nitko ga nije htio

Šiljak

ušicom igle deva neće proći
ali prase hoće
kao prvo nema grbe
a i njegova njuška se da
s dva prsta lijepo zasliniti
i oblikovati u šiljak

Štakor

štakor mi sere po stolu
ona se smije
pita što bih ja radio
kad bih se našao na velikom igralištu
pokraj ogromnih metalnih škara
a nitko ne gleda

Guzica

kad bih imao tako veliku guzicu
koliko je velika moja ljubav prema tebi
sigurno bi me prestala voljeti

Vrásky

Když mám sklenici prázdnou
zarazím se
když ji naplním
usměju se
když ji mám prázdnou
zarazím se
když ji naplním
usměju se
jednou k ránu se zeptala
od čeho prej mám
tolik vrásek

[povratak na sadržaj](#)

Bore

Kad mi je čaša prazna
namrštim se
kad je napunim
nasmiješim se
kad je prazna
namrštim se
kad je napunim
nasmiješim se
jednom je ujutro pitala
od čega imam
toliko bora

PREVELA: ANNA PLEADIN
ANNAPLEA@GMAIL.COM

Wojciech Kuczok je poljski prozaik, pjesnik, speleolog, scenarist i filmski kritičar. Debitirao je 1999. zbirkom pripovijedaka *Opowieści słychanne*, koja je bila nominirana za nagradu Nike. 2003. godine nominiran je za nagradu Paszporty polityki za zbirku *Szkieleciarki*. Njegovo najuspješnije djelo je roman *Gnoj (Próchno)*, koji je u Przeglądu Nowości Wydawniczych proglašen knjigom proljeća 2003., a 2004. je za taj roman osvojio nagradu Nike. Sljedeća zbirka pripovijedaka *Opowieści przebrane* nastala je 2005. i u njoj se nalazi pripovijetka *Trideset i tri pytania*. Kuczokovo posljednje djelo je roman *Senność*.

Autor ima sposobnost predstavljanja sebe kroz svoje likove, bez obzira na to piše li kao žena, usamljeni čovjek ili školarac. U njegovu stvaralaštvu možemo pronaći i elemente stvaralaštva Gombrowicza.

Wojciech Kuczok:
Trzydzieści trzy pytania

Wojciech Kuczok:
Trideset i tri pitanja

1

- Nie wiesz, gdzie moja biała kamizelka jest? - pyta And. Odczekuje chwilę, zamyka drzwi, idzie do kuchni, dopija kompot, wraca do przedpokoju, wkłada buty, wychodzi na korytarz i dalej, na dół, po schodach, do piwnicy albo ogrodu, to przestaje być istotne, nie widać go już, nie słychać.

Małg. obgryza ołówek.

- Jak się nazywa inaczej borsuk? - pyta, nie odrywając wzroku od krzyżówki. - Jak się nazywa borsuk inaczej? - ponawia pytanie nieco głośniejsze, a kiedy nie otrzymuje odpowiedzi, odwraca głowę i widzi, że Tad. śpi na kanapie.

„Ach, śpij, synku”, myśli. Wraca do borsuka. Impuls w końcu przychodzi; wpisuje „jaźwiec” szesnaście poziomo, odkłada gotową krzyżówkę, przeciąga się, patrzy na zegar, „Boże, mój serial”, myśli, rzuca się do telewizora, strąca szklankę ze stolika. Hałas budzi Tad., który siada na kanapie, przeciera oczy, pyta:

- Która godzina?

Małg. nie reaguje, siedzi już w fotelu wpatrzona w ekran. Tad. sam spogląda na zegar. „Po piątej”, myśli. „Spałem”, myśli. Idzie do łazienki, obmywa twarz zimną wodą, płucze usta, wydłubuje z zębów resztki, idzie do przedpokoju, do kuchni, „Ktoś wypił mój kompot”, myśli, dokłada pustą szklankę do sterty naczyń w zlewie, słyszy głos z pokoju, wchodzi.

- Mówiłaś coś? - pyta, ale to tylko telewizor, więc wraca do przedpokoju, wkłada espadryle, wychodzi na korytarz i dalej, na dół, po schodach, do pracowni. Wchodzi, otwiera okno, wygląda. W ogrodzie And. grzebie przy samochodzie, zauważa Tad., woła:

1

- Znaš li gdje je moj bijeli prsluk? - pita And. Čeka trenutak, zatvara vrata, ide u kuhinju, ispija kompot do kraja, vraća se u predsoblje, obuva cipele, izlazi na hodnik i spušta se stepenicama, do smočnice ili vrta, to prestaje biti važno, više ga se ne može vidjeti niti čuti.

Małg. grize olovku.

- Kako se drugačije kaže šakal? - pita ne odvajajući pogled od križaljke. - Kako se drugačije kaže šakal? - nešto glasnije ponavlja pitanje, a kada ne dobije odgovor, okreće glavu i vidi da Tad. spava na sofí.

„Ah, spavaj, sinčiću”, pomisli. Vraća se šakalu. Na kraju se sjeti; upisuje „čagalj” u šesnaesti red vodoravno, odlaže ispunjenu križaljku, proteže se, gleda na sat, „Bože, moja serija”, pomisli, baca se pred televizor, ruši čašu sa stola. Buka budi Tad.-a koji sjedi na sofí, trlja oči, pita:

- Koliko je sati?

Małg. ne reagira, već sjedi u fotelji zagledana u ekran. Tad. sâm pogleda na sat. „Prošlo je pet” - pomisli. „Spavao sam”, misli. Ide u kupaonicu, umiva se hladnom vodom, ispire usta, vadi ostatke hrane iz zuba, ide u predsoblje, u kuhinju, „Netko je popio moj kompot”, pomisli, stavlja praznu čašu na hrpu posuđa u sudoper, čuje glas iz sobe, ulazi.

- Rekla si nešto? - pita, ali to je bio samo televizor pa se vraća u predsoblje, obuva espadryle, izlazi na hodnik i ide dalje, spušta se stepenicama, do radne sobe. Ulazi, otvara prozor, izviruje. U vrtu And. kopa po autu, primjećuje Tad.-a, viče:

- Što ima novog?

- No co tam?

Telefon, Tad. zamyka okno, odczekuje do czwartego dzwonka, podnosi słuchawkę. Nikt się nie odzywa, Tad. chce odłożyć, słyszy chichot, pyta:

- Kryst., to ty? Halo, Kryst., czy to ty? - ale dalej nikt nie odpowiada, więc rezygnuje, siada przy biurku, „Ktoś się wydurnia”, myśli. Bębni palcami w blat, wyciąga papierosa z paczki, szuka zapalek, nie znajduje, podchodzi do okna, otwiera, woła do And.:

- Masz zapalki?

And. przerywa grzebanie w aucie, zaczyna grzebać w fartuchu, wyciąga pudełko, staje pod domem. - Złapiesz? - pyta.

Tad. czeka w oknie, łapie zapalki, zamyka, zapala papierosa, wraca do biurka, bębni. „A jeśli Kryst.?”, myśli, podchodzi do telefonu, wykręca numer. Nikt nie odbiera, „Mówiła, że wyjeżdża, zapomniałem”, myśli.

Film się kończy, Małg. idzie do kuchni, zabiera się do naczyni. „Garkotłuk jestem”, myśli. „Zrobili ze mnie garkotłuka”, myśli.

„To już koniec. Złom”, myśli And. i wyciera ręce w szmatę, „Trzeba było sprzedawać, kiedy jeszcze jeździł”, myśli i zamyka kłapę. „Teraz go za darmo nie wezmą”, myśli i zabiera narzędzia.

Tad. przegląda szkice, zatrzymuje się przy ostatnim akcie Just., patrzy dokładnie, „Kryst. nie może się dowiedzieć”, myśli, zwija rysunek w rulon i rozgląda się po pracowni. „Trzeba gdzieś schować”, myśli. „Nie ma gdzie”, myśli i uderza rulonem w dłoń, wreszcie rozwija szkic na powrót i wsuwa pod starą wykładzinę, staje na niej, rozgląda się jeszcze, „Może nie znajdzie”, myśli, „Dobrze, że wyjechała”, myśli.

Małg. męczy się, przerywa zmywanie, siada na krześle, sapie. „Kiedyś umrę w tej kuchni”, myśli. Włącza radio, znajduje muzykę, wraca do naczyni.

And. zamyka garaż, idzie przez ogród, zatrzymuje się przy czereśni, sięga do najniższej gałęzi, bierze do ręki owoce, próbuje, „Za tydzień dojrzeją”, myśli. Zauważa Zen., podchodzi do płotu.

- Co słysząc, sąsiedzie? - pyta. Zen. przerywa na chwilę plewienie, prostuje się, przeciera czoło, spogląda na And.

- Lepiej powiedzcie, co u was, sąsiad, no? - rzuca w jego stronę.

And. macha ręką, „Lepiej nie mówić”, myśli, odchodzi. Zen. patrzy jeszcze, aż And. zniknie w domu, „Dzisiaj przychodzi Małg.”, myśli, „Ale on musi przedtem wyjechać”, myśli, pochyła się nad chwastami.

Tad. słyszy kroki na schodach, „And.”, myśli, „Nie naprawił auta, pojedzie pociągiem”, myśli. Słyszy

Zvoni telefon, Tad. zatvara prozor, čeka da zazvoni i četvrti put, podiže slušalicu. Nitko se ne javlja, Tad. želi spustiti slušalicu, čuje hihotanje, pita:

- Kryst. jesi li ti? Halo Kryst., jesi li to ti? - ali i dalje nitko ne odgovara, zato odustaje, sjeda za radni stol, „Netko se glupira“, pomisli. Lupka po dasci, izvlači cigaretu iz kutije, traži šibice, ne nalazi ih, prilazi prozoru, otvara ga, više And.-u:

- Imaš li šibice?

And. prekida kopati po autu, počinje kopati po radnom odijelu, izvlači kutijicu, staje pred kuću. - Ulovit ćeš? - pita.

Tad. čeka na prozoru, hvata šibice, zatvara prozor, pali cigaretu, vraća se do radnog stola, lupka. „A ako je Kryst.?”, pomisli, prilazi telefonu, okreće broj. Nitko se ne javlja, „Rekla je da ide na put, zaboravio sam“, pomisli.

Film je gotov, Małg. ide u kuhinju, započinje prati posuđe. „Loša sam kuharica“, pomisli. „Od mene su napravili lošu kuharicu“, pomisli.

„Sad je gotov. Staro željezo“, pomisli And. i otire ruke o krpu, „Trebalo ga je prodati dok je bio u dobrom stanju“, pomisli i zatvara poklopac. „Sada ga ni besplatno neće uzeti“, pomisli i uzima alat.

Tad. pregledava skice, zaustavlja se na Just. aktu, detaljno ga promatra, „Kryst. ne može saznati“, pomisli, zamota crtež u rol u i obazire se po radnoj sobi. „Trebalo ga negdje sakriti“, pomisli. „Nemam gdje“, pomisli i udara rolom o dlan, na kraju ponovno odmata skicu i stavlja je pod staru prostirku, staje na nju, još uvijek se obazire po sobi, „Možda je ne nađe“, pomisli, „Dobro da je otputovala“, pomisli.

Małg. se muči, prekida pranje, sjeda na stolicu, dahće. „Jednom ću umrijeti u toj kuhinji“, pomisli. Pali radio, pronalazi glazbu i vraća se posuđu.

And. zatvara garažu, ide kroz vrt, zaustavlja se kod trešnje, poseže za najnižom granom, uzima u ruku voće, kuša ga, „Za tjedan dana će biti zrele“, pomisli. Primjećuje Zen.-a. Odlazi do ograde.

- Što ima novo, susjede? - pita. Zen. na trenutak prekida pljevidbu, rasteže se, briše čelo i pogledava prema And.-u.

- Bolje recite što je kod vas novo, susjede. - prebacuje na njegovu stranu.

And. odmahuje rukom, „Bolje da ne govorim“, pomisli, odlazi. Zen. gleda sve dok And. nije nestao u kući, „Danas dolazi Małg.“, pomisli, „Ali on mora prije toga izići“, pomisli, naginje se nad korov.

Tad. čuje korake na stepenicama, „And.“, pomisli, „Nije popravio auto, ići će vlakom“, pomisli. Čuje kucanje, „Pa nikada ne kuca“, pomisli, otvara.

- Kryst., kako to, zar nisi otputovala?

pukanie, „Przecież nigdy nie puka”, myśli, otwiera.

- Kryst., jak to, nie wyjechałaś?

Kryst. pokazuje palcem, żeby milczał, wchodzi do pracowni, wciąga go, zamyka drzwi na klucz, zaczyna się rozbierać.

Małg. upuszcza szklankę na podłogę, zamiera na moment, „Co się ze mną dzieje”, myśli, zbiera szkło, wrzuca do kubła. Ociera pot, siada, „Wszystko przez Zen.”, myśli, poprawia spódnice między udami.

And. kończy pastować mokasyny, wkłada, wchodzi do kuchni.

- Dasz mi drobne na pociąg? - pyta. Małg. otwiera szufladę, wyjmując portfel.

- Ile? - pyta.

And. wzrusza ramionami, uśmiecha się, „Może da więcej”, myśli. Małg. rzuca na stół banknot.

- Auta nie mogłeś naprawić? - pyta, ale And. już nie słyszy, zbiega po schodach, śmieje się, „Za dużo dała”, myśli, „Wystarczy na piwo”, myśli.

Małg. przelicza pieniądze, „Za dużo mu dałam”, myśli, „Nie wróci wcześniej”, myśli, „To dobrze”, myśli.

- Już? - pyta Kryst. Przywiera mocniej, całuje Tad. w usta, chce się jeszcze kochać, porusza nim w sobie. Tad. oddycha ciężko, „To tak, jakbym umierał”, myśli, „Za każdym razem”, myśli.

- Kochasz mnie?

- A ty?

Zen. zacina się, klnie, widzi krew na lustrze. Wyciera twarz, otwiera apteczkę, szuka, „Nie ma plastra”, myśli. Odrywa kawałek papieru toaletowego, przykładając do rany, czeka, patrzy sobie w oczy.

„Stary jestem”, myśli.

Małg. wychodzi z wanny, bierze ręcznik, staje przed lustrem, widzi. „Boże, jaka jestem stara”, myśli.

Kryst. podkłada pod siebie papier, czeka, aż wypłynie z niej sperma, wyciera się, ubiera, siada w fotelu.

- Zrobisz mi kawę? - pyta.

Tad. dopala papierosa, wychodzi. Kryst. wstaje, zauważa szkice, ogląda, „Tak mnie rysuje, jakby nie kochał”, myśli. „Może inne też rysuje?”, myśli. Rozgląda się, „Gdzie mógłby schować?”, myśli, zabiera się do szukania, ale Tad. już wraca z kawą, więc go pyta:

- Powiedz, kto ci jeszcze pozuje?

Tad. przełyka ślinę.

- Co? - pyta.

- No, czy poza mną któraś jeszcze, goła?

Tad. oddycha głębiej.

- Skąd ci to przyszło do głowy? - pyta i podaje jej

Kryst. pokazuje prstom da šuti, ulazi u radnu sobu, vuče ga, zaključava vrata, počinje se skidati.

Małg. ispada čaša na pod, zastaje na trenutak, „Što se sa mnom događa”, pomisli, sakuplja staklo, baca ga u kantu. Otire znoj, sjeda, „Sve zbog Zen.-a.”, razmišlja, popravljajući suknju među nogama.

And. završava s mazanjem mokasinki, obuva se, ulazi u kuhinju.

- Daš mi sitno za vlak? - pita. Małg. otvara ladicu, vadi novčanik.

- Koliko? - pita.

And. sliježe ramenima, smije se, „Možda dâ više”, pomisli. Małg. baca na stol novčanicu.

- Nisi mogao popraviti auto? - pita, ali And. više ne sluša, silazi niz stepenice, smije se, „Dala je više”, pomisli, „Imat ću dovoljno za pivu”, pomisli.

Małg. prebrojava novac, „Dala sam mu previše”, pomisli, „Neće se rano vratiti”, pomisli, „To je dobro”, pomisli.

Već? - pita Kryst. Stišće se uz Tad.-a, ljubi ga u usta, želi još voditi ljubav, pomiče ga u sebi. Tad. teško diše, „Kao da umirem”, pomisli, „Svaki put”, pomisli.

- Voliš li me?

- A ti mene?

Zen. se porezao, psuje, u ogledalu vidi krv. Briše lice, otvara prvu pomoć, traži, „Nema flastera”, pomisli. Otkida komadić toaletnog papira, stavlja ga na ranu, čeka, gleda se u oči.

„Star sam”, pomisli.

Małg. izlazi iz kade, uzima ručnik, stoji pred ogledalom, gleda. „Bože, kako sam stara”, pomisli.

Kryst. stavlja pod sebe papir, čeka da iscuri sperma iz nje, briše se, oblači, sjeda u fotelju.

Skuhaš mi kavu? - pita.

Tad. pali cigaretu, izlazi. Kryst. ustaje, primjećuje skicu, promatra, „Slika me kao da me ne voli”, pomisli. „Možda i druge slika?”, pomisli. Ogleda se oko sebe, „Gdje bi ih mogao sakriti?”, pomisli, baca se u potragu, ali Tad. se već vraća s kavom, pa ga pita:

- Reci mi, tko ti još pozira?

Tad. guta slinu.

- Što? - pita.

- Je li osim mene još neka, gola?

Tad. duboko diše.

- Otkuda ti ta ideja? - pita i pruža joj šalicu.

Zen. popravljajući ovratnik, njuši se ispod pazuha, prilazi sofi, poravnava prekrivač, gleda na sat, ide do prozora, pogledava iza zavjese, zapaža Małg. „Ide”, pomisli, „Već ide”, pomisli, prilazi vratima, čeka zvonice.

filizankę.

Zen. poprawia kołnierz, wacha się pod pachą, podchodzi do kanapy, wygładza narzutę, patrzy na zegar, podchodzi do okna, spogląda zza firany, spostrzega Małg. „Idzie”, myśli, „Już idzie”, myśli, podchodzi do drzwi, czeka na dzwonek.

Małg. stuka obcasami o asfalt, „Ale głośno stukam”, myśli, „Na całej ulicy słyszeć”, myśli, wchodzi na piętro, staje pod drzwiami, dzwoni.

And. patrzy przez szybę na mijające jezioro, zagajnik, pole, zagajnik, pole, pole, w szybę, na siebie, na twarz śpiącej sąsiadki, „Taka młoda jak Graż.”, myśli, „Nawet całkiem podobna”, myśli, podaje bilet do sprawdzenia.

- Kiedy dojedziemy do X? - pyta.

Tad. siedzi, oddycha, patrzy na Kryst., która siedzi, oddycha, pije kawę.

- Czy nie przesadzasz z tą zazdrością? -Tad. pyta.

- Tak uważasz? - Kryst. mówi i pije.

- Myślisz, że mógłbym cię zdradzić? -Tad. pyta.

- A nie mógłbyś? - Kryst. mówi i pije.

- Ale po co miałbym cię zdradzać? - Tad. pyta.

- A po co w ogóle się zdradza? - mówi Kryst. i dopija.

Małg. składa ubranie w kostkę, kładzie je na krześle, zostaje w samych majtkach, z trudem zasłania piersi, odwraca się do Zen.

- Bardzo jestem stara? - pyta.

Zen. podchodzi, obejmuje ją, całuje w czoło.

And. odstawia pusty kufel, wychodzi z knajpy, przechodzi ulicą, wchodzi do bloku, do windy, wjeżdża na górę, staje pod drzwiami, dzwoni, wchodzi, całuje Graż. w usta, zaczyna ją rozbierać, przenosi na łóżko.

„Pił”, myśli Graż., pozwalając zdzierać z siebie bieliznę.

„Ale jemu wolno”, myśli, obejmując go nogami.

„Boże”, myśli, czując go w sobie po raz pierwszy.

- Po co? - pyta Kryst.

„Po co?”, myśli Tad.

2

- Gdzie są moje klapki, te czarne? - Pyta And.

Małg. obgryza ołówek.

Małg. lupka petama o asfalt, „Kako glasno lupkam”, pomisli, „Cijela ulica odzvanja”, pomisli, uspinje se na kat, staje pred vratima, zvoni.

And. kroz prozor promatra jezero, šumu, polje, šumu i polje koji prolaze, u prozoru gleda sebe pa lice suputnice koja spava, „Mlada je kao Graž.”, pomisli, „Čak posve slična”, pomisli, daje kartu na pregled.

- Kada ćemo stići u X? - pita.

Tad. sjedi, odmara, promatra Kryst. koja sjedi, diše i pije kavu.

- Ne pretjeruješ li s tom ljubomorom? - pita Tad.

- Misliš? - kaže Kryst. i pije.

- Misliš da bih te mogao prevariti? - pita Tad.

- A ne bi mogao? - kaže Kryst. i pije.

- A zašto bih te prevario? - pita Tad.

- A zašto se uopće vara? - kaže Kryst. i ispija do kraja.

Małg. slaže odjeću u oblik kocke, stavlja je na stolicu, ostaje samo u gaćicama, trudi se sakriti, obraća se Zen.-u.

- Jesam li jako stara? - pita.

Zen. prilazi, grli je, ljubi u čelo.

And. stavlja prazan kofer na stranu, izlazi iz kafića, prelazi cestu, ulazi u zgradu, u lift, odlazi prema gore, staje pred vratima, zvoni, ulazi, ljubi Graż u usta, počinje je skidati, odnosi je do kreveta.

„Pio je”, pomisli Graż., dopuštajući da joj skine donje rublje.

„Ali njemu je dopušteno”, pomisli, obuhvaćajući ga nogama.

„Bože”, pomisli, osjetivši ga prvi put u sebi.

- Zašto? - pita Kryst.

„Zašto?”, pomisli Tad.

2

- Gdje su moje natikače? - pita And.

Małg. grize olovku.

PREVELA: MATEA MILJEVIĆ

MMILJEVI@FFZG.HR

povratak na sadržaj

Jedan od najpopularnijih suvremenih poljskih pisaca, a ujedno publicist, dramatičar i scenarist Jerzy Pilch rođen je 1952. godine. Završio je studij poljske filologije na Jagelonskom sveučilištu u Krakovu. Do 1999. bio je član redakcije Tygodnika Powszechnog, a svoje feljtone objavljavao je i na stranicama časopisa i novina kao što su Hustler, Polityka, Dziennik i Przekrój. Godine 1989. dobio je nagradu Fundacije Kościelskich za knjigu Wyznania twórcy pokątnej literatury erotycznej, a njegova knjiga Tysiąc spokojnych miast proglašena je krakovskom knjigom mjeseca 1998. Četiri puta bio je nominiran za značajnu nagradu Nike, koju je dobio za knjigu Pod Mocnym Aniołem 2001. To djelo započinje ovdje prevedenom Żutom haljinom, u kojoj do izražaja dolazi neobičan humor i intelekt autora ironično-filozofskih priča.

Jerzy Pilch - Żółta sukienka

Zanim pojavili się w moim mieszkaniu mafiosi w towarzystwie śniadoliciej poetki Alberty Lulaj, zanim wyrwali mnie z pijackiego snu i zanim jęli się domagać — wpierw obłudnymi prośbami, potem bezpardonowymi pogrózkami — bym ułatwił druk wierszy Alberty Lulaj na łamach „Tygodnika Powszechnego”, zanim nastąpiły burzliwe wydarzenia, o których pragnę opowiedzieć, była wigilia wydarzeń, był zaranek i był wieczór dnia poprzedzającego, i ja od zaranka do wieczora dnia poprzedzającego popijałem brzoskwiniówkę. Tak jest, piłem brzoskwiniówkę, zwierzęco tęskniłem za ostatnią, przedśmiertną miłością i po uszy tkwiłem w życiu rozpustnym.

Jeszcze przed południem nic się nie działo, panowała powściągliwość, a nawet umiarkowana asceza. Przed południem wylegiwałem się na kozetce, czytałem gazety i słuchałem płyty z nagraniami czeskiego saksofonisty tenorowego Feliksa Slovačka. Koło południa wszakże z całego szeregu melodii wykonywanych przez Slovačka do świadomości mojej jał docierać jeden tylko kawałek, była to kompozycja Karela Svobody pt. Where've you got your nest, little bird? Słuchałem i kombinowałem, jak to brzmi w czeskim oryginale: „Kde je tvoje hnízdo, ptáčátko?”, a może „Kde je tvoje hnízdo, ptáčku?” Nie byłem jednak w stanie rozstrzygnąć, które ze zdrobnień: słabsze — ptáčku, czy silniejsze — ptáčátko, brzmi lepiej i adekwatniej, toteż w poczuciu lingwistycznej bezradności (choć dalej w zachwycie) raz po raz wstawałem z kozetki, podchodziłem do adapteru i puszczałem wkoło ten poruszający mnie do głębi utwór.

Był piękny lipcowy dzień, z dwunastego piętra wyraźnie widziałem krawędzie otaczających miasto wzgórz, dalej równiny, pola, słupy trakcyjne, tory kolejowe, tocząca jasne wody rzeka ukojenia, góry na horyzoncie, Wisła jak biały kamyk na dnie iglastej doliny, gospoda „Piaś” i pachnący jak pierwszy pokos ogród przy gospodzie, roje pszczoł i motyli nad kuflami piwa. Posiwiwały wilczur doktora Swobodziczki chłepcze swój deputat z blaszanego

Jerzy Pilch - Żuta haljina

Prije nego su se u mom stanu pojavili mafijaši u društvu tamnopute pjesnikinje Alberte Lulaj, prije nego su me prenuli iz pijanog sna i prije nego su počeli zahtijevati — najprije licemjernim molbama, a zatim nemilosrdnim prijetnjama — da olakšam tiskanje stihova Alberte Lulaj na stranicama „Tygodnika Powszechnog”, prije nego su se dogodili burni događaji o kojima želim govoriti, bilo je predvečerje događaja, bila je zora i bila je večer prethodnog dana, i ja sam od zore do večeri prethodnog dana pijuckao liker od breskve. Tako je, pio sam liker od breskve, životinjski sam čeznuo za posljednom ljubavi prije smrti i do grla sam zaglibio u razvratnom životu.

Prijepodne se još ništa nije događalo, vladala je suzdržanost, pa čak i umjerena askeza. Prijepodne sam se izležavao na kauču, čitao novine i slušao ploče sa snimkama tenor saksofonista Feliksa Slovačka. Oko podneva je ipak iz cijelog niza melodija, koje je izvodio Slovaček, do moje svijesti uspio doprijeti samo jedan djelić, bila je to kompozicija Karela Svobody pod naslovom Where've you got your nest, little bird? Slušao sam i razmišljao kako to zvuči u češkom originalu: „Kde je tvoje hnízdo, ptáčátko?”, a možda i „Kde je tvoje hnízdo, ptáčku?” Ipak nisam bio u stanju odlučiti koja od umanjenica: slabija — ptáčku ili jača — ptáčátko, zvuči bolje i adekvatnije, i tako sam, osjećajući se lingvistički bespomoćan (iako i dalje u zanosu), opet i opet ustajao s kauča, prilazio gramofonu i puštao oko sebe to djelo koje me povlačilo u dubinu.

Bio je lijep srpanjski dan, s dvanaestog kata jasno sam vidio vrhove brežuljaka koji su okruživali grad, a dalje ravnice, polja, dalekovode, tračnice, čistu rijeku smirenja, planine na horizontu, Vislu kao bijeli kamenčić na dnu igličaste doline, krčmu „Piaś” i vrt uz krčmu koji je mirisao kao prvi otkos, rojeve pčela i leptira nad kriglama piva. Već sijedi vučjak doktora Swobodzicke lapće svoju plaću iz limene posude — doktor nije živ već godinu dana, ali pas, vjeran navici svaki dan zalazi u krčmu, a ovi što

garnka — doktor od roku nie żyje, ale pies, wierny nawykowi, codziennie zachodzi do gospody, ci, co jeszcze żyją, napełniają jego garnek beczkowym Żywcem sprawiedliwie odlewany z kufli.

Widziałem wszystko wyraźnie, jakbym tam był, i tu, gdzie byłem, też wszystko widziałem: okna w domach były otwarte, pojedyncze samochody o starożytnie opływowych kształtach sunęły ulicami, pod bankomatem stała kobieta w żółtej sukience na ramiączkach. Z wysokości wydała mi się mądra i piękna. Nagle nabrałem pewności, że to ona jest ostatnią miłością mego życia. Była to pewność wszechogarniająca, nie tylko moja pijana część, ale i moja trzeźwa część, a także wszystkie niesprecyzowane, wszystkie niedocieczone pod względem trzeźwości części duszy mojej zdawały się mieć pewność. Natychmiast powinienem się błyskawicznie ubrać, skropić wodą kolońską i nie czekając na windę zbiec na dół i ruszyć jej tropem. Przez chwilę całkiem na serio wahałem się, czy tak nie postąpić, ale bankomat, bankomat przekreślał tę miłość. Gdybym istotnie zbiegł na dół i ruszył jej tropem, działałbym tak, jak zawsze działałem: szedłbym za nią sprężystym i nieubłagany krokiem seryjnego mordercy, szedłbym za nią przebiegłe i wytrwale, szedłbym tak długo, aż by mnie dostrzegła, aż by nabrała pełnej popłochu pewności, że ktoś nieustępliwie podąża jej śladem. Potem jeszcze przez chwilę, już przez nią widziany i zauważony, dalej z desperacją zdemaskowanego złooczyńcy kontynuowałbym uliczną pogoń, aż do chwili, gdy jej niepokój, lęk i zaciekawienie zaczęłyby się łączyć w wybuchową substancję... Wówczas — nie dopuszczając do eksplozji — przyspieszyłbym zdecydowanie i zrównawszy się z nią, skłoniłbym się szarmancko i rzekłbym samczo obniżonym głosem:

— Najmocniej panią przepraszam, najmocniej przepraszam, ale tak długo (tu mój samczo obniżony głos załamałby się, niby z nieśmiałości), ale tak długo, już tak długo idę pani śladem, że postanowiłem się do tego przyznać...

Wtedy ona niezawodnie wybuchnęłaby perlistym śmiechem, w którym sucza sytość łączyłaby się z ulgą, że ten, co ją ściga, nie jest okrutnym zboczeńcem, co ściga ją dla zaspokojenia żądzy, ale wytrawnym koneserem, co ściga ją dla piękna.

— Z jakiegoż to powodu, ach, z jakiegoż to powodu tak pan za mną pędzi? — zapytałaby uśmiechając się uroczo, choć słysząc by było jeszcze w jej głosie nerwowe echa.

— Doprawdy, doprawdy, czyż to tak trudno zrozumieć? — odparłbym ze swadą i z wielkim wigorem jałbym do niej mówić, i gadanie moje byłoby jak obezwładniający siłą rytmu i metafor poemat miłosny, śpiewałbym dla niej pieśń przekonującą i już po paru zwrotkach w pełni przekonaną, gotową, uległą, śmiertelnie zakochaną, już moją, moją na zawsze, wiódłbym ją jasną ścieżką naszego wspólnego żywota.

su još živi pune njegovu posudu točenim Žywiecom koji pravedno odlijevaju iz svojih krigli.

Sve sam jasno vidio kao da sam tamo, a i tu gdje sam bio također sam sve vidio: prozori na kućama su bili otvoreni, pojedini automobili prastarih aerodinamičnih linija klizili su ulicama, a kod bankomata je stajala žena u žutoj haljini s naramenicama. Odozgo mi se činila pametnom i lijepom. Odjednom sam bio siguran da je ona posljednja ljubav mog života. Bila je to sveobuhvatna sigurnost; činilo se da su ne samo moj pijani, nego i moj trijezni dio, a s obzirom na trijeznost i svi neprecizirani, svi neistraženi dijelovi moje duše sigurni u to. Istog trena sam se trebao munjevito obući, poškropiti kolonjskom vodom i ne čekajući lift brzo sići i krenuti njezinim tragom. Na tren sam sasvim ozbiljno dvojio trebam li to učiniti, ali bankomat, bankomat je onemogućio tu ljubav. Da sam doista brzo sišao i krenuo njezinim tragom, napravio bih tako kako uvijek napravim: išao bih za njom odlučnim i nemilosrdnim korakom serijskog ubojice, išao bih za njom lukavo i ustrajno, išao bih tako dugo dok ne bi primijetila, dok puna straha ne bi bila sigurna da netko neumoljivo slijedi njezin trag. Potom, već viđen i primijećen, još bih na tren — i dalje s oćajanjem raskrinkanog zločinca — nastavio uličnu potjeru, sve do trenutka kada bi se njezin nemir, strah i iznenađenje počeli povezivati u eksplozivnu supstanciju... Tada bih se — ne dopuštajući eksploziju — odlučno požurio i, sustignuvši je, šarmantno bih se naklonio i mužjački dubokim glasom rekao:

— Duboko Vam se ispričavam, duboko se ispričavam, ali tako dugo (tu bi moj mužjački duboki glas pukao, kao od nesigurnosti), ali tako dugo, već tako dugo Vas pratim da sam odlučio to priznati...

Tada bi ona sigurno prasnula u biseran smijeh, u kojem bi se kurvinska sitost povezala s olakšanjem da taj koji je prati nije okrutni manijak što je prati radi zadovoljavanja požude, već elegantni *connaissanceur* što je prati zbog ljepote.

— Iz kojeg razloga, ah, iz kojeg razloga jurite za mnom? — pitala bi dražesno se smiješeći, iako bi se u njezinom glasu još čuo nervozni prizvuk.

— Stvarno, stvarno je tako teško shvatiti? — odvratio bih vatreno i počeo joj s velikom energijom pričati, i moje pričanje bilo bi kao ljubavna poema koja osvaja snagom ritma i metafora; spjevao bih za nju pjesmu koja uvjerava i već nakon nekoliko strofa u potpunosti uvjerenju, gotovu, pokornu, smrtno zaljubljenju, već moju, moju zauvijek, vodio bih je svijetlom stazom našeg zajedničkog života.

Ali nažalost, nisam mogao tako postupiti, nisam mogao u danom trenutku primijeniti klasičnu kombinaciju zahvata. Pa kako je moguće ići korak po korak za ženom koja je prije jednog trena podigla gotovinu s bankomata? Kako zatim objasniti policajcima koje je pozvala da me u mojim postupcima nije vodila banditska pohlepa za

Ale, niestety, nie mogłem tak postąpić, nie mogłem w danym momencie zastosować klasycznego zestawu chwytów. Jakże iść krok w krok za kobietą, która przed chwilą podjęła gotówkę z bankomatu? Jak potem wytłumaczyć wezwanym przez nią policjantom, że nie bandycka żądza grosza, ale miłość od pierwszego wejrzenia kierowała moimi poczynaniami? Szkoda gadać, szkoda próbować, machnąłem ręką, skapitulowałem i smętnie spoglądałem z dwunastego piętra, jak kobieta, która powinna zostać moją żoną i matką moich dzieci — odchodzi. Z wielkim żalem śledziłem, jak ostatnia miłość mojego życia odchodzi od bankomatu, jeszcze kawałek idzie Jana Pawła i na zawsze, na zawsze skręca w Pańską. Kolejny raz w dziejach wielkie uczucie przegrywało z pieniędzmi. Nagle ogarnęła mnie po-tworna złość, byłem zły na bankomaty, których jeszcze parę lat temu nie było. Ogarnęła mnie furia, przypomniałem sobie o upadku muru berlińskiego i byłem przeciwko upadkowi muru berlińskiego, wszyscy entuzjaści rozbijający murarskimi młotami mur berliński zabierali mi brunetkę w żółtej sukience, i byłem przeciwko „Solidarności”, bo „Solidarność” zabierała mi brunetkę w żółtej sukience, i Lech Wałęsa zabierał mi brunetkę w żółtej sukience, i Jan Paweł II wołający: zstąp, Duchu Święty, zabierał mi brunetkę w żółtej sukience, i zstępujący i odmieniający oblicze ziemi Duch Święty zabierał mi brunetkę w żółtej sukience. Boże mój, Duchu Święty — pomyślałem — gdyby wszystko było po staremu, gdyby komunizm nie upadł, gdyby nie było wolnego rynku, gdyby w tej części Europy, w której się urodziłem, nie nastąpiły rozliczne przemiany, nie byłoby tu teraz bankomatów, a jakby nie było bankomatów, wszystko pomiędzy mną a ciemnowłosą pięknoscią w żółtej sukience ułożyłoby się jak trzeba.

Nikt wszakże, nawet Duch Święty, nie zawróci biegu dziejów, nikt i nic nie zawróci brunetki dochodzącej już najpewniej do rogu Pańskiej i Żelaznej — pozostaje cierpienie, ból i gorycz rozstania ze smagłym ciałem spowitym w żółtą sukienkę. Ale przecież nie mogłem nie zauważyć: ból i gorycz rozstania wzmagają do-okolne piękno. Dalej dotkliwie i rzewnie, a nawet jeszcze dotkliwiej i jeszcze rzewniej brzmiał saksofon tenorowy Feliksa Slovačka. Uniosłem wzrok, tramwaj jechał przez trawy tak wysokie, że skryłyby się w nich wierzchołki razem z jeźdźcem, bliżej w imponujących biurówcach otaczających rondo ONZ dwaj umundurowani strażnicy szli od pomieszczenia do pomieszczenia, zapalali i gasili światła, spoglądali na mnie przez weneckie szyby, ponad dachami i ponad antenami sunął jasny obłok, był wielki dzień w środku lata. Był dzień, na jaki czeka się cały rok, a może cały szereg lat, był dzień, w którym człowiek w każdej chwili może przestać pić.

Odwrociłem się od okna i spojrzałem na wypełniony dźwiękami saksofonu pokój, w stojącej

novcem, već ljubav na prvi pogled? Nije vrijedno pričati, nije vrijedno pokušavati, odmahnuo sam rukom, kapitulirao i sjetno pogledao s dvanaestog kata kako žena koja je trebala postati mojom suprugom i majkom moje djece odlazi. S dubokim žaljenjem pratio sam kako posljednja ljubav mog života odlazi od bankomata, još kratko ide ulicom Ivana Pavla i zauvijek, zauvijek skreće u ulicu Pańsku. I još jednom je u povijesti velika ljubav izgubila borbu s novcem. Naglo me obuzeo strašan bijes, bio sam bijesan na bankomate kojih prije nekoliko godina nije bilo. Obuzela me mahnitost, sjetio sam se pada Berlinskog zida i bio sam protiv pada Berlinskog zida, svi entuzijasti koji su zidarskim čekićima razbijali Berlinski zid otimali su mi brinetu u žutoj haljini, i bio sam protiv „Solidarnosti“, jer mi je „Solidarnost“ otimala brinetu u žutoj haljini, i Lech Wałęsa mi je otimao brinetu u žutoj haljini, i Ivan Pavao II., koji je vikao: siđi, Duše Sveti, otimao mi je brinetu u žutoj haljini. Pomislio sam: Bože moj, Duše Sveti, kada bi sve bilo po starom, da komunizam nije pao, da nema slobodnog tržišta, da u ovom dijelu Europe u kojem sam se rodio nisu nastupile brojne promjene, tu sada ne bi bilo bankomata, a kada ne bi bilo bankomata, sve bi se između mene i tamnokose ljepotice u žutoj haljini uredilo kako treba.

Nitko ipak, čak ni Duh Sveti neće vratiti tijek povijesti, nitko i ništa neće vratiti brinetu koja već sigurno dolazi do ugla Pańske i Żelazne — preostaje patnja, bol i gorčina rastanka s tamnopotim tijelom uvijenim u žutu haljinu. Ali ipak nisam mogao da ne primijetim: bol i gorčina rastanka povećali su okolnu ljepotu. I dalje je bolno i sjetno, pa čak još i bolnije i osjetljivije zvučao tenor saksofon Feliksa Slovačka. Podigao sam pogled, tramvaj je prolazio kroz tako visoku travu da bi se u njoj mogao sakriti jahači konj zajedno s konjanikom; bliže, u imponantnim poslovnim centrima koji okružuju rondo OUN-a dvojica uniformiranih stražara išli su od prostorije do prostorije, palili i gasili svjetla, pogledali su me kroz venecijanske prozore, iznad krovova i iznad antena plovio je bijeli oblak, bio je važan dan usred ljeta. Bio je to dan koji se očekuje cijelu godinu, a možda i cijeli niz godina, bio je to dan u kojem čovjek u svakom trenu može prestati piti.

Okrenuo sam se od prozora i pogledao sobu ispunjenu zvukovima saksofona, u boci koja je stajala na stolu bilo je još puno likera od breskve; približio sam se, nadio, ispicio i doživio prosvjetljenje. Bože moj, kakvo sam ja doživio prosvjetljenje, kako je ono odgovaralo izuzetnosti dana! Moja utroba je zabljesnula ravnopravnim i ugodnim svjetlom, moje geste bile su nesigurne. Otuširao sam se, oprao glavu, obukao, poškropio kolonjskom vodom i ne čekajući lift brzo sišao i krenuo tragom lijepe i pametne brinete u žutoj haljini s naramenicama. Bio sam spreman proći Pańskom, Żelaznom, Złotom,

na stole butelce było jeszcze wiele brzoskwi-niówki, zbliżyłem się, nalałem, wypilem i doznałem iluminacji. Boże mój, ale jakiej ja doznałem iluminacji, jakże pasującej do wyjątkowości dnia! Trzewia moje rozbłysły równym i przyjaznym światłem, myśli moje natychmiast przekładały się na kunsztowne frazy, gesty moje były niezawodne. Brałem prysznic, myłem głowę, ubierałem się, skrapiałem wodą kolońską i nie czekając na windę zbiegałem na dół i ruszałem tropem pięknej i mądrej brunetki w żółtej sukience na ramiącz-kach. Byłem gotów przemierzać Pańską, Żelazną, Złotą, Sienną, wszystkie ulice, byłem gotów przetrzasnąć całe miasto, zaglądać do wszystkich bram, dzwonić do wszystkich mieszkań — wiedziałem, że ją znajdę. Wiedziałem, że ją znajdę na ziemi — nie w niebie, za życia — nie po śmierci, na jawie — nie we śnie.

Siennom, svim ulicama, bio sam spreman preokrenuti cijeli grad, zaviriti u sve ulaze, zvoniti na vrata svih stanova — znao sam da ću je naći. Znao sam da ću je naći na zemlji — ne na nebu; za života — ne poslije smrti; na javi — ne u snu.

povratak na sadržaj

PREVEO: HRVOJE SARKOTIĆ
HRVOJESARKOTIC@GMAIL.COM

Paweł Huelle rođen je 1957. u Gdańsku. Diplomirao je poljski jezik na Sveučilištu u Gdańsku te u istom gradu radio kao zaposlenik ureda za odnose s javnošću Solidarnosti, sveučilišni lektor, novinar, ravnatelj Poljskog televizijskog centra Gdańsk te kolumnist poljskih novina Gazeta Wyborcza. Djela su mu prevedena na brojne jezike, pogotovo prvi roman Weiser Dawidek koji su kritičari proglasili „djelom desetljeća“, „remek-djelom“ i „literarnim trijumfom“. Ostala Huelleova djela su Opowiadania na czas przeprowadzki, Wiersze, Pierwsza miłość i inne opowiadania, Inne historie, Mercedes-benz, Z listów do Hrabala, Castorp, Ostatnia wieczerza, Opowieści chłodnego morza.

Paweł Huelle - Cud

Ogrodnik nazywał się Ksawery. Mówiono: „Idę do Ksawerego po herbaciane róże“. Albo: „U Ksawerego jest najlepsza rozsada pomidorów“. Tak naprawdę nie było jednak żadnego Ksawerego. Państwowym Zakładem Ogrodniczym nr 17 zarządzał Gruby Handzo. Cuchnął piwem i potem, miał bielmo na lewym oku i mówił z okropnym akcentem, jakby dopiero przed chwilą wyjechał z kopalni na powierzchnię grządek w Górnym Wrzeszczu. Dlaczego więc mówiło się: „Idę do Ksawerego“?

Tego nikt do dzisiaj nie potrafi wyjaśnić. Jest to jedna z tych tajemnic, które tajemnicami pozostaną. Może dawno temu, kiedy nie było jeszcze koszar pruskich huzarów i Górnego Wrzeszcza, mieszkał tu jakiś Ksawery? Tego nie wiem. Słyszałem za to, iż zaraz po wojnie Handzo do tego stopnia wysługiwał się komunistom, że podziemie wydało na niego wyrok śmierci. Dlatego uciekł z Śląska i szukał szczęścia tu, na Wybrzeżu, gdzie miejscowy komitet partii dał mu posadę dyrektora.

Handzo ciekawił mnie bardzo. Ilekroć widziałem jego brzuch wylewający się z flanelowej koszuli, ilekroć spotykałem go wśród inspektów pokrzykującego dobrotliwie na robotnice, czułem dreszcz, bo nad Handzem unosiła się niejasna, a przecież wyraźna aureola śmierci. Gdyby znaleziono go któregoś ranka podziuranowego kulami (najlepiej w szklarni pełnej kwiatów), moje niejasne marzenia, moje sekretne oczekiwania na pojawienie się w naszym mieście prawdziwych partyzantów zostałyby spełnione. Czasem we śnie słyszałem wyraźny pisk opon. To przy ulicy Reymonta hamował czarny citröen, po czym trzech pochmurni mężczyźni w skórzanych kurtkach i wysokich butach schodzili wąską ścieżką między sadzonkami bratków i szli alejkami bukszpanu; wreszcie ciszę poranka przerywał szcęk repetowanej broni i huk wystrzału, którego echo nosiło się daleko. Handzo padał w miękką ziemię pośród storczyków i bylin, a czarny citröen odjeżdżał prędko w stronę Brętowa i niknął za zakrętem szosy. Płynęły jednak lata i Handzo miał się dobrze. Wielu partyzantów rozstrzelali komuniści, wielu musiało oddać broń, a ci, co wychodzili z więzień i powracali z Syberii, nie mieli już ochoty strzelać.

Handzo w każdym razie znał się na ogrodnictwie.

Paweł Huelle - Čudo

Vrtlar se zvao Ksawery. Govorilo se: „Idem Ksaweryju po ruže čajavke.“ Ili: „Kod Ksaweryja su najbolje sadnice rajčica.“ Zapravo, nikakav Ksawery ipak nije niti postojao. Državnom udrugom vrtlara br. 17 upravljao je Debeli Handzo. Zaudarao je po pivu i znoju, imao je mrenu na lijevom oku i govorio groznim naglaskom, kao da je maloprije izašao iz rudnika na polje gredica u Gornjem Wrzeszczu. Zašto se onda govorilo: „Idem Ksaweryju“?

Ni danas to nitko ne može objasniti. To je jedna od onih tajni koja će ostati tajnom. Možda je davno, kada još nije bilo vojarni pruskih husara i Gornjeg Wrzeszcza, živio ovdje neki Ksawery? To ne znam. Ali sam čuo da je Handzo odmah poslije rata puno surađivao s komunistima pa ga je podzemlje osudilo na smrt. Zato je pobjegao iz Šlezije i potražio sreću ovdje, na obali, gdje ga je gradski partijski komitet postavio na mjesto direktora.

Handzo me jako zanimao. Kad god bih vidio njegov trbuh koji se prelijevao ispod flanelaste košulje, kad god bih ga sreo među inspektorima koji su dobronamjerno vikali na radnice, osjećao sam trnce, jer je nad Handzom lebdjela nejasna, a opet primjetna aureola smrti. Kad bi ga jednog jutra pronašli izrešetanog (možda u stakleniku punom cvijeća), ispunila bi se tada moja nejasna maštanja, moja tajna očekivanja da će se u našem mjestu pojaviti pravi partizani. Katkad sam u snu čuo jasno cviljenje guma. To je na Rejmontovoj ulici kočio crni Citröen, a onda su se tri namrgođena muškarca u kožnim jaknama i visokim cipelama počela spuštati uskom stazom između sadnica maćuhica i nastavljala stazicama šimšira; na kraju je jutarnju tišinu prekidao zvuk repetiranog oružja i pucanj čiji se zvuk protezao daleko; Handzo je padao na meku zemlju među orhideje i trajnice, a crni je Citröen brzo odlazio u smjeru Brętowa i nestajao iza zavoja. Ipak, godine su prolazile, a Handzo je bio dobro. Komunisti su ustrijelili puno partizana, mnogo ih je moralo vratiti oružje, a oni koji su izlazili iz zatvora i vraćali se iz Sibira nisu više imali volje pucati.

U svakom slučaju, Handzo se razumio u vrtlarstvo. A najbolje u cvijeće. Njegove ruže, alpske ljubičice, pivonije, irisi, karanfili, njegove cinfolije, krizanteme i asteri, a također orhideje uzgojene u staklenicima, bile su najljepše u cijelom gradu. Tri

A najbolje na kwiatkach. Jogo róże, alpejskie fijołki, piwonie, irysy, goździki, jego cyfonlie, chryzantemy i astry, a takđe storczyki hodowane w szklarniach były najpiękniejsze w mieście. Trzy razy w roku kupowałem tam róże i cieszyłem się bardzo na samą myśl, że wejść przez żeliwną furtkę między długie grządki, że będę krążył między szklarniami, z których bucha tropikalny zapach wilgotnej ziemi i łądy, że zobaczę piramidy doniczek, a między nimi robotnice w niebieskich kombinezonach. Nigdy potem nie widziałem kobiet tak wesołych przy pracy. Śpiewały piosenki albo opowiadały dowcipy, po których wybuchał dźwięczny śmiech. Pachniały nacią, torfem, tanią machorką i kwiatami, i to nie zwykłe połączenie, ten osobliwy zapach, który czułem z daleka, patrząc na pochylone sylwetki kobiet, na migające w słońcu kraciaste chustki i błękitne bluzy, wprawiał mnie w stan zachwytu. Żałowałem, że żadna z nich nie jest moją matką. Mógłbym tu przychodzić każdego dnia i być wówczas blisko ich ciepła, które udzielało się także mojemu ciału i krążyło w nim coraz szybciej. Ale mama nie pracowała u Ksawerego. I przychodziłem tu tylko przed jej imieninami, przed imieninami ojca i przed przjazdem dziadka Antoniego, który odwiedzał nas raz w roku, najczęściej w ostatnich dniach sierpnia.

– Idź do Ksawerego – mówiła wówczas mama – i kup pięć róż. Najlepiej Goldstarów. Lecz jeśli – zastanawiała się wolno – Goldstary będą miały plamki na płatkach jak w zeszłym roku, koniecznie proś o odmianę America! Zapamiętasz? Goldstar lub America!

Ojciec lubił swojego teścia, ale wszystkie te przygotowania i atmosfera niezwykłości bardzo go drażniły.

– Po co od razu róże? – pytał każdego roku to samo. – Czy Antoni jest kobietą? Nie, Antoni nie jest kobietą – odpowiadał sam sobie głośno – i te kwiaty na pewno wydadzą mu się śmieszne.

Ale mama wiedziała, co robi. Bo kiedy pojawił się dziadek Antoni, musiało być jak przed wojną: biały obrus; zupa nalewana z porcelanowej wazy, a nie jak co dzień, z garnka; po drugim daniu obowiązkowy kompot i jeszcze deser; a na stole, w kryształowym wazonie, koniecznie bukiet róż – właśnie żeby było jak dawniej, żeby czas na chwilę się cofnął, żeby w niczym nie przypominał tego, co rozciągało się za oknami naszego mieszkania.

– Taka i tam celebra! – mawiał ojciec. Ale i on rozumiał, że kryształowy wazon, róże, porcelanowa waza i srebrne łyżeczki, które czyściłem całe popołudnie, że to wszystko nie jest symbolem przeszłości, lecz wyzwaniem rzuconym czasowi obecnemu. Kiedy więc przynosiłem róże od Ksawerego, mama brała je delikatnie w palce, przykładając płatki do policzka i wkładała kwiaty pojedynczo do wazonu – i moment ten był dla niej niewątpliwie chwilą szczęścia: wszystko miała przygotowane, pokój jaśniał słońcem i zaraz

puta godišnje tamo sam kupovao ruže i jako sam se veselio samoj pomisli što ću ući kroz željezna vrata među dugačke gređice, što ću kružiti po staklenicima iz kojih se širi tropski miris vlažne zemlje i grana, što ću vidjeti piramide tegli, a među njima radnice u kombinezonima. Nikada kasnije nisam vidio žene koje su bile tako vesele dok rade. Pjevale su pjesme ili pričale viceve nakon kojih je odzvanjao glasan smijeh. Poprimile su miris lišća, treseta, duhana i cvijeća i taj neobičan spoj, taj poseban miris koji sam osjećao izdaleka dok sam promatrao nagnute siluete žena, na suncu blještave kockaste marame i modre bluze, uvijek me oduševljavao. Žalio sam što niti jedna od njih nije moja majka. Mogao bih tu dolaziti svakog dana i biti tada blizu njihove topline koju je moje tijelo upijalo i koja je sve brže po njemu kružila. Ali mama nije radila kod Ksaweryja. I dolazio sam ovdje samo prije njezina imendana, prije očeva imendana i prije dolaska djeda Antonija, koji nas je posjećivao jednom godišnje, najčešće posljednjih dana kolovoza.

– Idi do Ksawerija – govorila je tada mama – i kupi pet ruža. Najbolje Goldstar. No, ako – polako se premišljala – Goldstar budu povenule kao prošle godine, zamoli vrstu America! Jesi li upamtio? Goldstar ili America!

Otac je volio svojeg tasta, ali sve te pripreme i neobična atmosfera jako su ga iritirali.

– Zašto odmah ruže? – pitao je svake godine – je li Antoni žena? Ne, Antoni nije žena – glasno je odgovarao sam sebi – i to cvijeće će mu sigurno biti smiješno.

Ali, mama je znala što radi. Kada je djed Antoni dolazio, sve je moralo biti kao prije rata: bijeli stolnjak, juha koja se posluživala iz porculanske zdjele, a ne kao svakog dana iz lonca; nakon glavnog jela obavezno kompot i još desert; a na stolu u kristalnoj vazi, buket ruža – tako da bi bilo baš kao nekada, da bi se vrijeme na trenutak vratilo, da ni po čemu ne bi podsjećalo na ono što se odvijalo iza prozora našeg stana.

– Dovraga i takva proslava! – govorio je otac. Ali, i on je shvaćao da kristalna vaza, ruže, porculanska zdjela i srebrne žličice koje sam laštio cijelo popodne, da sve to nije simbol prošlosti nego izazivanje sadašnjosti. Kad bih donio ruže od Ksaweryja, mama bi ih oprezno uzimala u ruke, kidala trnje i stavljala cvjetove pojedinačno u vazę – i taj je trenutak za nju nesumnjivo bio trenutak sreće: sve je imala pripremljeno, soba je bila obasjana suncem i uskoro smo trebali krenuti na kolodvor po djeda Antonija.

Pojavljivao se na peronu s kožnim kovčegom, uvijek u raskopčanom baloneru i s blago nakrivljenim šeširićem, prilazio nam je ovijen mirisom ugljenih plinova i parom iz lokomotive i kroz pozivanje putnika, tresku zatvaranja vrata i štopot poštanskih vagona začuli bismo njegov glas:

– No, i kako život tamo, moji mili, u cehovskom

mieliśmy wyjść na dworzec po dziadka Antoninego.

Pojawiał się na peronie ze skórzaną walizką, zawsze w rozpiętym tręczu i lekko przekrzywionym kapeluszu, podchodził do nas owiany zapachem węglowych spalin i pary z lokomotywy, i w nawoływaniu podróżnych, w trzasku zamykanych drzwi i łomocie pocztowych wózków słyszeliśmy jego głos:

– No i jak tam życie, moi mili, w hanzeatyckim grajdołku?

Tamtego jednak lata, gdy wszyscy mówili o chorobie Handzy, o tym, że nie pociągnie już długo, dziadek Antoni przygotował nam niespodziankę, nadsyłając telegram: PRZYLATUJĘ Z KRAKOWA STOP CZEKAJCIE NA LOTNISKU W PONIEDZIAŁEK STOP CAŁUJĘ ANTONI STOP.

– Dlaczego nie przyjeżdża koleją? – dziwiła się mama. – Zawsze przecież podróżuje pociągiem. Co to za dziwny pomysł?

– Na starość każdy staje się trochę ekscentryczny – stwierdził ojciec. – Cóż w tym złego?

Ale ona nie słyszała tych słów. Pochylona nad blankietem, czytała wiadomość kilka razy i w jej spojrzeniu, oprócz niedowierzania, pojawił się niepokój. I nawet róże, które przyniosłem w poniedziałek rano od Ksawerego, nawet ich purpurowe płatki i krople rosy na łądych nie mogły tego zmienić. Mama nie lubiła nowych sytuacji, zaskakujących zwrotów i nieoczekiwanych telegramów. Nigdy nie przynosiły niczego dobrego; jej zdaniem, zapowiadały zawsze kłopoty. Toteż kiedy jechaliśmy dwójką przez aleję Zwycięstwa, a następnie czwórką, od gmachu filharmonii, przez aleję Karola Marksa, a wreszcie siódmką, które niemiłosiernie wlokła się ulicą Feliksa Dzierżyńskiego, i gdy dojechaliśmy w końcu do tramwajowej pętli niedaleko stadionu „Gedania”, jej twarz była blada i pełna napięcia. Jakby wierzyła w magię liczeb, a sekwencja numerów tramwajowych linii miała w sobie jakieś niepokojące znaczenie. A kiedy staliśmy już przy budynku dworca lotniczego, patrząc na awionetki i stare dwupłatowce obok hangarów, gdy wraz z lekkim powiewem wiatru, który wkradł się w leniwe powietrze i poruszył jej włosy, z głośnika dobiegł nas komunikat o spóźnieniu samolotu z Krakowa, przez twarz mamy przebiegł raptowny skurcz i poczułem dotyk jej ręki na ramieniu. Ale to był dopiero początek.

Po kwadransie w tłumie oczekujących dało się odczuć pewne zdenerwowanie. Na czystym niebie nie pojawiła się srebrna sylwetka IŁ-a, a głośnik milczał.

– Dlaczego nic nie powiedzą?! – złościła się pani w czarnym toczku. – Powinni nam wyjaśnić!

– Sami pewnie nie wiedzą, co się stało! – powiedział pan s jamnikiem na smyczy. – Prawda, Josif?

Josif szczerknął wesoło i pomerdał ogonem, a jego właściciel snuł przed słuchaczami rozmaite hipotezy.

gradiću?

Te iste godine, kada su svi govorili o Handzovoj bolesti, o tome kako neće još dugo izdržati, djed Antoni nam je priredio iznenađenje poslavši brzojav: „STIŽEM IZ KRAKOWA STOP ČEKAJTE NA AERODROMU U PONEDJELJAK STOP VOLI VAS ANTONI STOP“.

– Zašto ne dolazi vlakom? – čudila se mama. – Pa uvijek putuje vlakom. Kakva li je to čudna ideja?

– U starosti svatko postaje malo ekscentričan – tvrdio je otac. – Što je u tome loše?

Ali ona nije slušala te riječi. Nagnuta nad papirom, čitala je poruku nekoliko puta i u njenom pogledu, uz nevjericu, pojavio se i nemir. Čak i ruže, koje sam u ponedjeljak ujutro donio od Ksaweryja, čak njihovim purpurnim pupoljcima i kapljama rose na granama nisu to mogle promijeniti. Mama nije voljela nove situacije, nagle obrate i neočekivane brzajave. Nikada nisu donosili ništa dobro; prema njezinu mišljenju, uvijek su najavljivali probleme. Pa tako, kad smo putovali dvojkom kroz aleju pobjede, a kasnije četvorkom od zgrade Filharmonije kroz aleju Karla Marxa, pa onda kasnije sedmicom koja se nemilosrdno vukla ulicom Felixa Dzierżyńskiego, i kada smo na kraju stigli do tramvajske petlje blizu stadiona „Gedania“, njezino je lice bilo blijedo i napeto. Kao da je vjerovala u magiju brojeva, i kao da je slučajnost brojeva tramvajskih linija imala u sebi nekakvo uznemirujuće značenje. A kada smo konačno stali pokraj aerodromske zgrade i promatrali avione i stare dvomotorce uz hangare zajedno s laganim povjetarcem koji se usuljao u lijevi zrak i razbarušio njezinu kosu, iz razglasa smo čuli obavijest kako kasni avion iz Krakova i tada se mamino lice naglo zgrčilo i osjetio sam njezinu ruku na ramenu. Ali to je bio tek početak. Nakon petnaest minuta u gomili ljudi koji su čekali osjećala se izvjesna uzrujanost. No, na praznom nebu nije se pojavila srebrna silueta iljušina, a razglas je šutio.

– Zašto ništa ne kažu?! – ljutila se gospođa sa crnim šeširićem.

– Moraju nam objasniti!

– Vjerojatno sami ne znaju što se dogodilo – rekao je gospodin s jazavčarem na uzici. – Zar ne, Josife?

Josif je veselo lajao i mahao repom, a njegov je vlasnik pred slušateljima kovao različite hipoteze. Možda se kompas pokvario? A možda su prvi pilot i navigator smalaksali? Možda su morali hitno sletjeti u Torunju ili Grudziądzu jer im je gorivo iscurilo iz rezervoara?

– Prestanite! – prekinuo ga je mladi čovjek s naočalama. – Treba ići do informacija.

Nekoliko osoba s cvikerašem na čelu otišlo je do glavne zgrade aerodroma. Mama se nije micala s mjesta. Stajala je naslonjena rukama na željeznu ogradu, obojenu u bijelo-crvene pruge kao granična rampa i promatrala nebo, kao da će se već za nekoliko sekunda pojaviti avion. Ali nebo je bilo

Może popsul się kompas? A może zasłabł pierwszy pilot i nawiagator? Może musieli lądować awaryjnie w Toruniu albo w Grudziądzu, bo paliwo wyciekło ze zbiornika?

– Niech pan przestanie! – przerwał młody człowiek w okularach. – trzeba iść do informacji.

Kilka osób, z okularnikiem na czele, poszło do budynku dworca. Mama jednak nie ruszyła się z miejsca. Stała wsparta rękami o żelazną barierkę pomalowaną w białe-czerwone pasy jak graniczny szlaban i patrzyła w niebo, jakby tam już za parę sekund pojawić się miał samolot. Ale niebo było puste i wzrok mamy na próżno błędził w błękitnej przestrzeni, szukając jakiegoś znaku. Tymczasem delegacja wróciła z dworca i okazało się, że informacja jest nieczynna.

– To skandal! – powiedziała pani w czarnym toczku. – Jak oni nas traktują!

– W czasie wojny zdarzały się gorsze rzeczy – stwierdził mężczyzna z jamnikiem. – Kiedy zrzucałem bomby na Hamburg, trafili nas w bebechy i musieliśmy, proszę szanownej pani, skakać do kanału La Manche. Prawda, Josif? – Pies obroczył niespokojnie głowę, ale nie szczechnął tym razem i nawet nie poruszył ogonem. – Na szczęście wyłowiła nas angielska łódź podwodna. I czasem myślę sobie, że w pasażerskich samolotach też powinny być spadochrony. Bo gdyby na przykład pożar... Co wtedy?

– To oni nie mają spadochronów?! – pani w czarnym toczku przestraszyła się bardzo. – Czy to możliwe?

Mama spojrzała na rozmówców. Jej zielone oczy, które czasami stawały się brązowe, teraz przybrały barwę szarą, jakby odbijał się w nich popiół albo jesienne chmury.

– Mają tylko kamizelki ratunkowe, na wypadek wodowania – odpowiedział właściciel psa. – Ale jakie może być wodowanie nad Warszawą? Albo nad Bydgoszczą?

Jamnik zaszczekał niespokojnie, pani poprawiła sobie na głowie czarny toczek, młody człowiek zdjął okulary i przecierał je chusteczką. I właśnie wtedy, gdzieś daleko, w gorącym powietrzu sierpniowego południa, w powietrzu, które falowało nad rozgrzаныmi płytami lotniska, nad suchą trawą i nad lukami hangarów, dał się słyszeć odległy, ale wyraźny dźwięk silników.

– Tam! – wykrzyknął młody człowiek. – Stamtąd leci!

I rzeczywiście, po chwili sylwetka samolotu stała się widoczna. Srebrne skrzydła i kadłub iliuszyna lśniły w słońcu jak pancierz, a niski tembr silników stawał się głośniejszy.

Maszyna przeleciała nad czerwonymi dachami domów, jej cień sunął już po pasie startowym, lecz nagle, gdy wydawało się, że schodzi właśnie do lądowania, silniki zagrały wyższym tonem, pilot dodał gazu, podciągnął stery i srebrny iliuszyn z

pusto i mamin pogled u prazno lutao je po plavom prostranstvu u potrazi za kakvim znakom. U međuvremenu se delegacija vratila iz zgrade aerodroma i ispostavilo se da je informacijski šalter zatvoren.

– To je skandal! – rekla je žena s crnim šeširićem. – Kako se tako mogu ponašati prema nama.

– U vrijeme rata događale su se i gore stvari – tvrdio je muškarac s jazavčarem. – Kad sam bacao bombe na Hamburg, pogodili su nas u trbuh i morali smo, gospođo draga, skakati u kanal La Manche. Zar ne, Josife? – Pas je nemirno okrenuo glavu, ali ovaj put nije lajao i čak nije mahao repom. – Na sreću, pronašla nas je engleska podmornica. Pa si mislim da i u putničkim avionima također moraju postojati padobrani. Jer kada bi na primjer izbio požar... Ili kad bi se dogodio nagli zastoj oba motora... Što onda?

– Oni nemaju padobrane?! – gospođa sa crnim šeširićem jako se prestrašila. – Zar je to moguće?

Mama ih je promatrala. Njezine zelene oči, koje su povremeno postajale smeđe, sada su postajale sive kao da se u njima zrcalio pepeo ili jesenski oblaci.

– Imaju samo prsluke za spašavanje u slučaju slijetanja u vodu – odgovorio je vlasnik psa. – Ali kakvo može biti slijetanje u vodu nad Varšavom? Ili nad Bydgoszczom?

Jazavčar je nemirno zalajao, gospođa je namjestila crni šeširić, mladi je čovjek skinuo naočale i obrisao ih maramicom. I upravo tada, negdje daleko u vrućem zraku kolovoškog poslijepodneva, u zraku koji je lebdio nad užarenim pločama aerodroma, nad suhom travom i lukovima hangara, mogao se čuti udaljen, ali jasan zvuk motora.

– Tamo! – viknuo je mladi čovjek. – Otamo leti!

I doista, za trenutak je silueta aviona postala jasnija. Srebrna krila i trup iljušina blještali su na suncu kao oklop, a niski timbar motora postajao je sve glasniji.

Mašina je nadlijetala crvene krovove kuća, njezina sjena je projurila po startnoj pisti, ali odjednom, kada se učinilo da će uslijediti prizemljenje, motori su zaigrali višim tonom, pilot je dodao gas, podignuo kormila i srebrni iljušin s djedom Antonijem u palubi projurio je iznad aerodroma, podižući se sve dok nije zaobišao zelena stabla na groblju na Zaspi i nestao negdje iznad mora.

Gomila čekača još se više uznemirila. Nekoliko osoba je ponovno otišlo u glavnu zgradu, a oni koji su ostali uz ogradu govorili su kratkim rečenicama.

– Kvar kormila ...

– Trimetar ...

– Kočnice ...

– Slomljeno krilo ...

– Da mu je pokvaren trimetar ili da mu je

dziadkiem Antonim na pokładzie przemknął nad lotniskiem, idąc coraz wyżej, aż minął zieloną kępę drzew cmentarza na Zaspie i zniknął gdzieś nad morzem.

W tłumie oczekujących zawrzało. Kilka osób znów pobiegło do budynku, a ci, co zostali przy barierce, mówili krótkimi zdaniami.

– Awaria sterów...

– Trzymetr...

– Hamulce...

– Pęknięte skrzydło...

– Gdyby miał zapsuty trymetr albo pęknięte skrzydło – powiedział właściciel Josifa – już dawno leżałby w kawałkach.

Pani w czarnym toczku zapłakała. Ktoś inny zaczął szeptem modlitwę, ale był to szept sceniczny: każde słowo zdrowaśki brzmiało w rozgrzanym powietrzu wyraźnie i przez chwilę zapanowała cisza jak w kościele.

Nagle znowu zagrały silniki. Iliuszyn zawracał do zatoki. Gwałtownie obniżył lot, zakołysał parokrotnie kadłubem, po czym znów rezygnując z lądowania, przeleciał nad lotniskiem – jakby uwiązany był do niewidzialnej nitki.

– Ten pilot jest chyba pijany! – wrzasnął młody człowiek. – Jeszcze sekunda i nie podniósłby maszyny! Co za krety!

– Nie, nie – odezwał się pan z jamnikiem – on nie może po prostu wyciągnąć podwozia. Wszystko jest jasne, proszę państwa.

– Jezus Maria! – krzyknęła pani w toczku i otarła łzy. – Jak to nie może wyciągnąć?

– Nie może otworzyć klap podwozia, proszę pani. To się nazywa blokada kół.

– No to co będzie?

– Zobaczmy. W najgorszym razie lądowanie na brzuchu. Bez kół.

– Bez kół?! O Boże!

– To się zdarza. Kiedy lądowałem w Halifaksie, proszę państwa, na ciężkim jak czołg lancasterze, mieliśmy podobny przypadek.

– I co? Jak się to skończyło?

Oczy wszystkich oczekujących zwrócone były na właściciela Josifa.

– Normalnie - odrzekł spokojnie, a nawet jakby z pewny zadowoleniem. – Nawigator złamał trzy żebra, a strzelec rozbił sobie głowę, o tu, na czoło.

– A pan?

– Miałem kilka siniaków.. a potem – trzytygodniowy urlop w Szkocji. Prawda, Josif?

Josif szczerkął wesoło, a ludzie wokół roześmiali się głośno. Był to jednak śmiech krótki: nie trwał dłużej niż kilka machnięć psim ogonem.

A kiedy pilot RAF-u wyjaśniał dalej, że pilot iliuszyna musi „wylatać do końca” całą benzynę („bo nie ma nic gorszego, proszę państwa, niż łupnąć brzuchem maszyny w pas, gdy ma się w baku jeszcze trochę paliwa”), kiedy wyjaśniał, w jaki sposób samolot „na ostatnich kropkach” musi podejść do

slomlono krilo – govorio je Josifov vlasnik – već bi odavno ležao u komadićima.

Gospođa s crnim šeširićem je zaplakala. Netko drugi je šaptom započeo molitvu, ali to je bio dramatičan šapat: svaka riječ Zdravo Marije jasno je odjekivala u zraku i na trenutak je zavladała tišina kao u crkvi.

Ubrzo su ponovno proradili motori. Iljušin se vraćao iz smjera zaljeva. Silovito je snizio let, zaljuljao trupom nekoliko puta, nakon čega je, odustajući od prizemljenja, preletio nad aerodromom kao da je bio privezan na nevidljivu nit.

– Taj je pilot valjda pijan – vrisnuo je mladi čovjek.

Još sekundu i ne bi uspio podići mašinu! Koji kreten!

– Ne, ne – oglasio se gospodin s jazavčarem – on jednostavno ne može izvući šasiju. Sve je jasno, gospodo.

– Isuse i Marijo – krikнула je žena sa šeširićem i obrisala suze – kako to ne može izvući?

– Gospodo, ne može otvoriti poklopac šasije. To se zove blokada kotača.

– Ali, što li će biti?

– Vidjet ćemo. U najgorem slučaju sletjet će na trbuh. Bez kotača.

– Bez kotača?! O Bože!

– To se događa. Kad sam, gospodo, Lancasterom težine tenka slijetao u Halifaksu, imali smo sličan slučaj.

– I što? Kako je to završilo?

Sve su oči bile uperene u Josifova vlasnika.

– Normalno – odgovorio je mirno, štoviše, kao s nekim zadovoljstvom. – Navigator je slomio tri rebra, a strijelac je razbio glavu, baš tu, na čelu.

– A Vi?

– Imao sam nekoliko modrica. A zatim – trojedni odmor u Škotskoj. Zar ne, Josife?

Josif je veselo zalajao, a ljudi uokolo su se glasno nasmijali. No, smijeh je bio kratak: ne duži od nekoliko psećih zamaha repom.

A kada je pilot RAF-a dalje objašnjavao kako pilot iljušina mora “letjeti do kraja” dok ne potroši gorivo (“jer ne postoji ništa gore, gospodo, nego udariti trbuhom mašine u pistu dok u spremniku još uvijek ima goriva”), kada je objašnjavao na koji način avion “s posljednjim kapima” mora sletjeti a da ne izgubi brzinu i ne sruši se u posljednjem trenutku na zemlju, mama je rekla:

– Hajdemo odavde. Moram nazvati oca.

U zgradi je vladao nemir. Bijele kape pilota, njihove tamnoplave uniforme i zlatni gumbi bljeskali su u daljini s odbljaskom sunčevih zraka, stjuardese su nervozno trčale s jednog kraja na drugi lupkajući petama, a milicajci okupljeni uz bar pili sodu, brisali znoj s lica i izmjenjivali upozorenja u kojima su se kao monotoni refren ponavljale riječi “tresnut će”, “drmnut će”, “lupit će”, a također i “kresnut će” i “opalit će”.

lądowania, tak żeby nie utracić prędkości i nie runąć w ostatniej chwili na ziemię, mama powiedziała:

– Chodźmy stąd. Muszę zadzwonić po ojca.

W budynku panowało zamieszanie. Białe czapki pilotów, ich granatowe uniformy i złote guziki migaly tam i z powrotem w promieniach słońca, stewardesy biegały nerwowo z kąta w kąt, stukając obcasami, a milicjanci zgromadzeni przy barze pili wodę sodową, ocierali pot z twarzy i wymieniali uwagi, w których jak monotonny refren powtarzały się słowa „trzaśnie“, „rypnie“ i „huknie“, a także „pieprznie“ i „jebnie“.

Mama nie miała drobnych. Zanim więc zaczęła telefonować, podeszła do kasy, aby rozmienić pieniądze. Gdy stała tam, czekając na bilon, i później, gdy wykręcała wreszcie z automatu numer ojca, patrzyłem na jej niebieską sukienkę w białe kwiaty, na białą torebkę i nowe sandały, które włożyła tego dnia po raz pierwszy. Cienkie rzemyki delikatnie obejmowały jej kostki, po czym, od srebrnych klamerek, spływały w dół aż po palce. Wiedziałem, że wszystko to – niebieska sukienka, biała torba i nowe sandały – było przez nią wybrane z myślą o dziadku Antonim, któremu zawsze chciała się podobać, któremu nigdy nie opowiadała o swoich kłopotach i którego bardzo kochała.

A kiedy uzyskała już połączenie, gdy wykrzykując w słuchawkę, kazała ojcu natychmiast zwolnić się z pracy, wziąć taksówkę i pędzić do Wrzeszcza na lotnisko, gdy zirytowanym głosem powtarzała po kilka razy to samo, bo ojciec nie mógł widocznie zrozumieć, czy samolot już spadł, czy dopiero spadnie, gdy przekładając słuchawkę z jednej ręki do drugiej, odrzucała gwałtownym ruchem głowy opadające jej na czoło włosy, ja myślałem o dziadku Antonim, o nim i o spadochronie, którego, według pilota RAF-u, nie było na pokładzie srebrnego iliuszyna. Ba, gdyby tam był! Gdyby dziadek Antoni miał do dyspozycji spadochron, na pewno kazałby otworzyć drzwi i skoczyłby śmiało w dół, po czym jak ptak poszybowałby nad naszym miastem. Widziałem go, jak nadlatuje coraz większy nad nasz dom przy ulicy Świętego Huberta, jak czasza spadochronu zawisza na konarach kasztanów i jak dziadek Antoni przecina wtedy scyzorykiem szelki i zeskakuje na ziemię. A gdyby wylądował u Ksawerego, w samym środku ogrodu, gdzieś między polem róż a inspektami? Wtedy zaraz otoczyłyby go kobiety i każda ofiarowałaby mu kwiaty. I chociaż Handzo krzyczałby, że nie wolno, że to na pewno szpieg zrzucony tylko przez pomyłkę za dnia, kobiety śmiałyby się głośno i odprowadziłyby dziadka do żelaznej furtki, a on, z wielkim bukietem róż gatunku America, zastukałby do drzwi i rzekł: „Takiego powitania jeszcze nigdy nie miałem!“. Bo chociaż dziadek Antoni nie był w swoim życiu spadochroniarzem, był jednak żołnierzem i kiedy ścigał carską, a później bolszewicką armię, kiedy maszerował przez wsie i misateczka, wyrzucając z

Mama nije imala sitnog novca. Prije nego što je, dakle, nazvala, otišla je do blagajne razmijeniti novac. Dok je stajala tamo i čekala kovanice, i kasnije, kada je konačno okrenula očev broj na automatu, opazio sam na njoj plavu haljinu s bijelim cvjetovima, bijelu torbicu i nove sandale koje je toga dana obukla prvi put. Tanki remenčići su blago ovijali njezine gležnjeve, i od srebrnih kopči se spuštali sve do prstiju. Znao sam da je sve to – plavu haljinu, bijelu torbu i nove sandale – odabrala zbog djeda Antonija, kojemu se uvijek htjela sviđati, kojemu nikada nije pričala o svojim problemima i kojega je jako voljela.

A kada je uspjela dobiti vezu, kada je vičući u slušalicu rekla ocu da odmah ode s posla, uzme taksi i dojuri do Wrzeszcza na aerodrom, kad je tužnim glasom nekoliko puta ponovila isto jer otac nije mogao jasno razumjeti je li avion već pao ili samo što nije, kada je premještajući slušalicu iz jedne ruke u drugu zabacivala naglim pokretom glave kosu koja joj je padala na čelo, ja sam razmišljao o djedu Antoniju, o njemu i o padobranu, kojega, prema tvrdnji pilota RAF-a, nije bilo u palubi srebrnog aviona. Štoviše, kada bi bio ondje! Kada bi djed Antoni imao padobran na raspolaganju, sigurno bi naredio da se otvore vrata i smjelo skočio, nakon čega bi se kao ptica uspinjao nad našim mjestom. Vidio sam ga kako sve veći nadlijeće naš dom u ulici sv. Huberta, kako balon padobrana zapinje za grane kestena i kako djed Antoni tada džepnim nožićem presijeca naramenice i skače na zemlju. A da sleti kod Ksaweryja, na samu sredinu vrta, negdje između polja ruža i između inspektora? Tada bi ga odmah okružile žene i svaka bi mu poklonila cvijeće. I premda bi Handzo vikao da to nije dopušteno, da je to sigurno špijun, samo zbog zabune izbačen po danu, žene bi se glasno smijale i otpratile bi djeda do željeznih vrata, a on bi, s velikim buketom ruža vrste America, kucnuo po vratima i rekao: "Takav doček još nikada nisam imao.". Premda djed Antoni u svojem životu nije bio padobranac, bio je ipak vojnik i kada je odbio carsku, a kasnije boljševičku armiju, kada je marširao kroz sela i gradiće, izbacujući iz Poljske Budionog, uvijek su ga okruživale žene i uvijek obasipale cvijećem, a on im se dodvoravao, i premda nijedna od njih nije bila njegova žena niti zaručnica, on je bio mežimac svih žena, bio je njihov mežimac kada je išao u smrt za svaku od njih do Rodzimina, Lavova ili Varšave.

Mama je spustila slušalicu. Izašli smo iz aerodromske zgrade na vruć zrak kolovoškog poslijepodneva. Avion se stigao vratiti iznad brežuljaka i jurio je sada nad krovovima Wrzeszcza.

– To je sovjetska mašina – rekao je mladi čovjek s naočalama – i kada jednom zakoči, više se ni ne pomakne.

Ali prije no što je uspio reći još nešto, avion je otišao niže i negdje nad prugom izvukao je lijevi poklopac šasije, a zajedno s njim i kotač. Ljudi su

Polski Budiniego, zawsze otaczały go kobiety i zawsze obsypywały kwiatami, a on oddawał im honory, bo chociaż żadna z nich nie była jego żoną, on był kochankiem wszystkich kobiet, był ich kochankiem, gdy szedł umierać za każdą z nich pod Radzyminem, Lwowem czy Warszawą.

Mama odłożyła słuchawkę. Wyszliśmy z budynku dworca lotniczego w gorące powietrze sierpniowego popołudnia.

Samolot zdążył wrócić znad wzgórz i sunął teraz nad dachami Wrzeszcza.

- To jest sowiecka maszyna - powiedział młody człowiek w okularach - i jak się zatnie, to ani rusz.

Ale zanim zdążył powiedzieć coś jeszcze, iluzorycznie zszedł niżej i gdzieś nad torami kolejowymi wysunął lewą klapę podwozia, a wraz z nią koło.

Ludzie krzyczeli jak opętani. Lecz radość trwała krótko. Prawa klapa nadal pozostawała zamknięta, lewa zaś, wraz z wyciągniętym kołem, tak szczęśliwie dopiero co uruchomiona, mimo widocznych prób pilota nie dawała się z kolei na powrót schować.

Huk silników był coraz większy. Samolot zdawał się znowu podchodzić do lądowania i wśród krzyków: „Co on robi?!", „Zabije ich! Zabije!", usłyszałem głos mojej mamy: - Nie! Boże, nie!

I wtedy pilot wykonał coś, co przekraczało prawa fizyki, jak kuglarska sztuczka: zszedł maszyną prawie na sam pas, uderzył tym jednym wystającym kołem w betonową powierzchnię, po czym przy makabrycznym ryku motorów uniósł samolot w powietrze i wyprowadził go, już normalnym lotem, w stronę morza.

- To nie na moje nerwy - powiedziała pani w czarnym toczku - nie mogę na to patrzeć.

Tymczasem oderwana część podwozia sunęła ślizgiem po startowym pasie; spod stalowej łapy szły iskry jak z kowadła, wreszcie grube koło odłączyło się od uchwytów i podskakując jak piłka, wpadło na trawę, a następnie pomknęło dalej aż do ściany hangaru, która przyjęła uderzenie z głuchym jękiem.

Jamnik ujażdżał jak wściekły. Od strony miasta nadjeżdżały wyjące karetki pogotowia, a moja mama z uniesioną głową śledziła sylwetkę samolotu, który osiągnąwszy odpowiednią wysokość, krążył teraz nad lotniskiem jak leniwy żuk.

- Przecież musiał to zrobić! - krzyczał właściciel Josifa. - Musiał! Czy państwo zdają sobie sprawę, co to jest lądowanie na jednym kole?

Pani w czarnym toczku zasłabła. I pierwsza załoga karetki pogotowia miała zajęcie. Sanitariusze ułożyli panią na noszach, szybko zatrzasnęli drzwiczki i na sygnale popędzili do szpitala. Tymczasem nowych karetek stale przybywało, podobnie jak lśniących czerwonym lakierem strażackich wozów, które wjeżdżały na płytę lotniska i ustawiały się w bojowym szyku tuż obok hangaru. Strażacy rozwijali długie płócienne węże, na ich hełmach błyskało słońce, a rozłożone na murawie nosze wyglądały z daleka jak leżaki w uzdrowisku oczekujące na

wriściami jako opsjednuti. Ali radost je trajala kratko. Desni je poklopac i dalje bio zatvoren, a lijevi se, pak, zajedno s izvučenim kotačem koji se isprva doimao dobro usmjeren, unatoč očitim pilotovim pokušajima nije mogao ponovno zatvoriti.

Buka motora bila je sve veća. Avion se ponovno pripremao za spuštanje i usred krikova: "Što on radi?!", "Ubit će ih!", "Ubiti!", začuo sam majčin glas:

- Ne! Bože, ne!

I tada je pilot izveo nešto što je prelazilo zakone fizike, poput mađioničarskog trika: spustio je mašinu gotovo na samu pistu, udario je tim jednim iskrivljenim kotačem o betonsku površinu, nakon čega je pri jezivom zvuku motora podigao avion u zrak i izveo ga, već normalnim letom, u smjeru mora.

- To nije za moje živce - rekla je gospođa sa crnim šeširićem - ne mogu to gledati.

U tom je trenu otrgnuti dio šasijske brzo otkliznuo po startnoj pisti; ispod čelične nožice frcale su iskre kao iz nakovnja, na kraju se debeo kotač odvojio od ručica i poskakujući kao lopta pao na travu, a sljedeći je otišao dalje sve do zida hangara, koji je primio udarac s gluhim odjekom.

Jazavčar je lajao kao bijesan. Od strane grada su uokolo pristizala kola hitne pomoći, a moja mama je podignute glave promatrala siluetu aviona koji je, postigavši određenu visinu, sada kružio nad aerodromom kao lijeni hrušt.

- Pa morao je to napraviti! - kriktao je Josifov vlasnik - Morao! Jeste li svjesni što je to prizemljenje na jednom kotaču?

Gospođa s crnim šeširićem se onesvijestila. I prva ekipa hitne pomoći imala je posla. Bolničari su polegli gospođu na nosila, brzo zatvorili vrata i uz zvuk sirena pojurili do bolnice. Međutim, nova su kola dolazila, slično kao i blještava crveno lakirana vatrogasna kola, koja su odlazila na ploče aerodroma i svrstavala se u bojni red tik do hangara. Vatrogasci su rasprostirali duge platnene cijevi, na njihovim je kacigama bljeskalo sunce, a nosila raširena na zidovima izdaleka su izgledala kao ležaljke u toplicama koje čekaju na vedre pacijente.

Ogradi je prilazilo mnogo znatizeljnika iz grada. Pojavili su se i novinski reporteri s fotoaparatom. A ja sam razmišljao o djeđu Antoniju i o smrti. Boji li je se jako, ondje, visoko, dok kroz okrugli prozorčić gleda sve te pripreme? I moli li za čudo kao i ostali putnici? I što je bolje: nagla smrt - od metka ili u katastrofi, ili radije spora smrt, koja dolazi do bolesničkog kreveta i svakog dana odnosi malo života, a onda se ponovno vraća i ponovno uzima malo i tako se dugo zadržava s čovjekom i strašno ga muči, sve dok mu se ne zatvore kapci i zapali posljednja svijeća. I što je bolje: u avionu, gdje gotovo da se i ne može pozdraviti ni s kim bliskim, ili tamo, u bolnici, gdje se treba pozdraviti sa svima?

Avion je kružio nad našim gradom i nad

pogodnych kuracjuszy.

Przy barierce przybywało gapiów z miasta. Pojawili się też reporterzy gazet z aparatami fotograficznymi. A ja myślałem o dziadku Antonim i o śmierci. Czy bardzo się jej boi, tam, w górze, widząc przez okrągłe okienko wszystkie te przygotowania? I czy modli się o cud jak inni pasażerowie?

I co jest lepsze: śmierć nagła - od kuli lub w katastrofie, czy raczej śmierć powolna, która przychodzi do łóżka chorego i zabiera każdego dnia trochę życia ze sobą, a potem wraca znowu i znowu zabiera trochę, i droczy się tak z człowiekiem długo, i męczy go okropnie, nim zamkną mu powieki i zapalą mu ostatnią świecę. I co jest lepsze: skoro w samolocie nie można pożegnać się właściwie z nikim bliskim, a tam, w szpitalu, pożegnać się trzeba ze wszystkimi?

Samolot krążył nad naszym miastem i nad lotniskiem po spirali, raz w dół, raz w górę, a ja zastanawiałem się, jaka śmierć jest lepsza, a która bardziej okropna. Handzo od kilku tygodni umierał w łóżku i krzyczał po nocach, „z bólu i ze strachu”, jak mówiono, „między zastrzykami morfiny”, ale sama śmierć była dla niego wciąż odległa, jakby poza zasięgiem wzroku; nie, nie wiedział, kiedy to nastąpi, i musiał czuć, że mimo wszystko będzie żył dalej i to uczucie nie opuszczało go pewnie do ostatniej chwili, podczas gdy dziadek Antoni, tam, w górze, nietknięty żadną chorobą czy bólem, był wyprowadzany właśnie na egzekucję.

O czym mógł myśleć? O mnie? O mamie? O podróżach samolotem? O tym, że wszyscy jesteśmy skazani i jeśli jest jakieś honorowe wyjście z tej sytuacji, to takie tylko, w którym sami wybieramy sobie czas i miejsce? A może myślał o różach ściętych dla niego dzisiaj rano u Ksawerego i tych, które uratowały mu już kiedyś życie?

Gdy wrócił z wojny do swojego miasta i znalazł narzeczoną, za ostatnie pieniądze kupił jej skromny bukiet róż i powiedział: „Wyjdiesz za mnie. Ale najpierw zbuduję dom!”. Wkrótce potem spotkał Rozenfelda, założył z nim do spółki skład konsygnacyjny i handel drzewem, i chociaż wszyscy ostrzegali go: „Antoni, nie wyjdiesz na tym dobrze!”, to dziadek Antoni uśmiechał się tylko i co tydzień przynosił swojej narzeczonej bukiet większy o jedną różę. Albowiem interesy szły dobrze, dom był już prawie wykończony, a kiedy wniesiono nowe meble, dziadek Antoni zaniósł swojej narzeczonej bukiet z sześćdziesięciu siedmiu róż, oficjalnie poprosił przyszłych teściów o rękę ich córki, po czym wspólnie zasiedli do herbaty, wina i wiedeńskich ciasteczek. Nie podejrzewał, tańcząc z narzeczoną walca, polkę i mazura, że jego los, jego szczęście i powodzenie, że wszystko to jest jeszcze bardziej kruche niż wiedeńskie ciasteczka. W Nowym Jorku tego samego popołudnia zaczynał się właśnie wielki krach, a po kilkunastu dniach ta sama fala dotarła do

aerodromom u spirali, mało dolje, mało gore, a ja sam razmišljao kakva je smrt bolja ili koja je strašnija. Handzo je već nekoliko tjedana umirao u krevetu i vrištao po noći, "od bola i od straha", kako se govorilo "među injekcijama morfija", ali je sama smrt za njega i dalje bila dosta daleko, kao izvan točke gledišta; ne, nije znao kada će nastupiti i morao je osjećati da će usprkos svemu i dalje živjeti, a taj ga osjećaj nije napuštao vjerojatno do posljednjeg trenutka, onoga u kojem je djed Antoni, ondje, u visinama, lišen ikakve bolesti ili boli, bio izveden upravo na pogubljenje.

O čemu je mogao misliti? O meni? O mami? O putovanjima avionom? O tome da smo svi osuđeni i ako postoji ikakav častan izlaz iz te situacije, to je onaj u kojem sami izabiremo sebi vrijeme i mjesto? A možda je mislio o ružama koje su jutros kod Ksaveryja odrezane za njega i o onima koje su mu već jednom spasile život?

Kada se vratio iz rata u svoj grad i pronašao zaručnicu, za preostali joj je novac kupio skromni buket ruža i rekao: "Udat ćeš se za mene. Ali najprije ću sagraditi kuću!" Ubrzo zatim susreo je Rozenfelda, osnovao s njim građevinsku firmu i trgovinu drvom i, iako su ga svi upozoravali: "Antoni, nećeš dobro proći s time!", djed Antoni se samo smješкао i svaki je tjedan donosio svojoj zaručnici za jednu ružu veći buket. Posao se dobro razvijao, kuća je bila skoro gotova, a kada ju je namjestio novim namještajem, djed Antoni je svojoj zaručnici donio buket od šezdeset i sedam ruža, službeno zamolio njezine roditelje za ruku njihove kćeri, a zatim su svi zajedno sjeli i počastili se čajem, vinom i bečkim kolačićima. Plešući sa zaručnicom valcer, polku i mazurku nije niti sumnjao da su njegova sudbina i njegova sreća i njegov uspjeh, da je sve to krhkije od bečkih kolačića. U New Yorku je tog istog popodneva započeo upravo taj veliki lom, a nakon nekoliko dana taj je val stigao do Londona, Pariza, Berlina, a odatle se širio sve dalje i sve brže, da bi preko Varšave došao na kraju do njegova gradića i tjedan dana prije vjenčanja djed Antoni je imao već pet kovčega papirnata novca. Da bi stvar bila gora, stalno su pristizali, novčanice su se množile zastrašujućom brzinom, nekim munjevitim, strelovitim tempom, ubrzo je ponestalo kovčega, da bi na kraju napunili konsignacijsko skladište firme od poda do stropa. Rozenfeld je s rodbinom pobjegao u inozemstvo, navodno u Budimpeštu, a djed Antoni je na dan svog vjenčanja ostao bez konsignacijskog skladišta, bez kuće i bez novog namještaja; zato je imao nekoliko sanduka punih poljskih maraka, za koje je mogao kupiti cvijeće, ali ne i mjenice – svoje i Rozenfeldove. Tada je sav novac odnio cvjećaru i rekao neka za sav iznos napravi lijep buket ruža i zajedno s oproštajnim pismom, koje je na brzinu napisao, preko kurira poslao zaručnici. Sam je posljednji put otišao do kuće koja nije uspjela biti njihova. Nježno je

giełdy w Londynie, Paryżu, Berlinie, a stamtąd płynęła coraz dalej i coraz szybciej, aż przez Warszawę dotarła w końcu do jego miasteczka i na tydzień przed ślubem dziadek Antoni miał już pięć walizek papierowych pieniędzy. Co gorsza, stale ich przybywało, banknoty mnożyły się z zastraszającą prędkością, w jakimś zawrotnym, owadzym tempie, wkrótce zabrakło już walizek, następnie kufrów, aż wypełniły kantor składu konsygnacyjnego od podłogi do sufitu. Rozenfeld uciekł z rodziną za granicę, podobno do Budapesztu, a dziadek Antoni w dzień swojego ślubu został bez składu konsygnacyjnego, bez domu i bez nowych mebli; miał za to kilkanaście skrzyń wypełnionych polskimi markami, za które kupić mógł kwiaty, ale nie weksle - swoje i Rozenfelda. Wtedy zawiózł pieniądze do ogrodnika, kazał za wszystko zrobić piękny bukiet róż i wraz z listem pożegnalnym, który skreślił naprędce, wysłał go narzeczonej przez posłańca. Sam po raz ostatni poszedł do domu, który nie zdążył być ich domem. Czule dotykał mebli, gładził poręczę, ściany i obicia, a gdy przykładął już lufę do skroni i wodził wskazującym palcem po chłodnym jęczyczku spustu, usłyszał głos: „Bój się Boga, Antoni! Czy twoje życie mniej jest warte od papierowych pieniędzy?”. Była to jego narieczona. Jak mnie znalazła?”, zapytał, odkładając rewolwer. Wtedy babka Irena, która nie była jeszcze babką ani nawet matką, padła mu w ramiona i łkając powiedziała, że gdyby przysłał sam list, bez bukietu, nie wiedziałyby, gdzie go szukać, ale te róże, piękne róże odmiany Goldstar i America, które on kupił za kilkanaście kwadrylionów marek polskich, skierowały ją tutaj, natchnęły jej kobiecą intuicję i kazały biec prędko, jak na skrzydłach, jeśli chciała zdążyć na ślub, nie na pogrzeb. I chociaż nie mieli już nigdy własnego domu ani składu konsygnacyjnego, dziadek Antoni zaś sprzedawał odtąd radia „Elektrid” produkowane w Wilnie, zawsze w rocznicę tamtego dnia, na pamiątkę ślubu i ocalenia, dziadek kupował babce Irenie bukiet róż, wyłącznie odmiany Goldstar i America.

Być może zresztą tam, w górze, dziadek Antoni nie myślał o żadnej z tych rzeczy, bo wierzył w cud, który go ocali?

Ojciec przedzierał się przez gęstniejący tłum. Był zdenerwowany: nie mógł od razu nas znaleźć. Miał skupioną twarz, lekko zmarszczone czoło, a pod pachami, na płóciennej koszuli, plamy potu. Gdy przygarnął mamę i przytulił ją do siebie, wybuchnęła głośnym płaczem.

- To się nie uda! - powtarzała. Samolot się rozbija. A ona nie zdąży nawet porozmawiać z ojcem. - Nigdy nie popłynęliśmy razem na Hel! I nie zrobiliśmy tylu rzeczy - mówiła coraz ciszej.

Ojciec głaskał ją po głowie i w ogóle się nie odzywał, bo w takich sytuacjach lepiej jest nic nie mówić. A samolot dalej krążył nad naszymi głowami po niewidzialnej linii, która przypominała spiralę. Kiedy wspinał się pracowicie w górę, podobny był do

dodirivao namještaj, gladio naslonjače, zidove i tapete, a kada je prislonio puščanu cijev na sljepoočnicu i krenuo kažiprstom po hladnom okidaču, začuo je glas: "Antoni, boj se Boga! Zar je tvoj život manje vrijedan od papirnatih novčanica?" Bila je to njegova zaručnica. "Kako si me pronašla?" upitao je odlažući revolver. Tada mu je baka Irena, koja tada još nije bila baka, a ni majka, pala na rame i jecajući rekla da u slučaju da je poslao samo pismo, bez buketa, ne bi znala gdje ga može tražiti, ali te ruže, predivne ruže vrste Goldstar i America, koje je kupio za nekoliko milijuna poljskih maraka, usmjerile su je ovdje, nadahnule njezinu žensku intuiciju i naredile neka se požuri, poleti, jer bi inače mogla stići na pogreb, a ne na vjenčanje. I premda nisu imali svoj vlastiti dom niti konsignacijsko skladište, djed Antoni je pak otada prodavao radio „Elektrid“ proizveden u Vilnu i uvijek je na godišnjicu toga dana, kao sjećanje na vjenčanje i izbjavljenje, baki Ireni kupovao buket ruža i to isključivo vrste Goldstar i America.

Uostalom, možda ondje u visinama djed Antoni nije mislio ni o jednoj od tih stvari jer je vjerovao u čudo koje će ga izbaciti?

Otac se probijao kroz svjetinu koja je postajala sve gušća. Bio je uznemiren: nije nas odmah mogao pronaći. Usredotočio se, blago naborao čelo, a ispod pazuha, na platnenoj košulji, isticali su se okrugli tragovi znoja. Kada je zagrlio mamu i stisnuo je, briznula je u glasan plač.

- Neće uspjeti - rekla je. Avion će se srušiti. A ona neće stići ni porazgovarati s ocem. - Nikada nismo zajedno otplovili na Hel! I toliko stvari nismo napravili - govorila je sve tiše.

Otac ju je gladio po glavi i uopće se nije odazivao, jer je u takvim situacijama bolje ništa ne govoriti. A avion je i dalje kružio nad našim glavama, po nevidljivoj liniji koja je podsjećala na spiralu. Kada se marljivo dizao u visine, nalikovao je srebrnom križu, a kada se spuštao ili letio na jednoj strani, mijenjajući kurs, podsjećao je na blještavi upitnik.

Ne, djed Antoni nije tada valjda mislio o smrti. Razmišljao je prije o tome što će jesti za ručak ili kamo će prekosutra otići u šetnju. Možda na mol u Sopot? Ili do Šumske opere? A možda na nasipe i tvrđave s kojih smo svake godine spuštali zmajevе nad rovovima. Iz visina je sve to vidio kao na dlanu i zavidio sam mu na toj perspektivi. Vidjeti cijeli grad i zaljeve kao na karti. Ugledati luke, brodogradilišta, ulice, crkve, brežuljke i uski pojas plaža, tako kako ih nije moguće svakodnevno primijetiti, čak niti s tornja Presvete Djevice Marije! Odjednom sam djeda Antonija doživio kao pjesnika, nekom vrstom umjetnika koji je sjeo u avion, tek toliko, ne bi li zabilježio svakodnevne dojmove o slijetanju i zatim ih opisao zajedno s prizorima iz svojih sjećanja. Osim pisama, doduše, nije ništa pisao, zapravo, to i nije morao raditi: ja sam bio njegov živi spomenar. U šetnjama u Zelenoj dolini ili na Bukovoj Gori učio

srebrnego krzyża, a kiedy opadał w dół lub przechylał się na bok, zmieniając kurs, przypominał błyszczący znak zapytania.

Nie, dziadek Antoni nie myślał chyba wtedy o śmierci. Zastanawiał się raczej, co będzie jadł na obiad albo dokąd pójdzie nazajutrz na spacer. Może na molo w Sopocie? Albo do Opery Leśnej? A może na szanice i reduty, z których co roku puszczaliśmy nad fosami latawce? Widział to wszystko z góry jak na dłoni i zazdrościłem mu tej perspektywy. Zobaczyć całe miasto i zatokę jak na mapie! Ujrzyć porty, stocznie, ulice, kościoły, wzgórza i wąski pasek plaży, tak jak nie można ich dostrzec codziennie, nawet z wieży Najświętszej Marii Panny! Nagle dziadek Antoni wydał mi się poetą, kimś w rodzaju artysty, który wsiadł do samolotu tylko po to, żeby zaznać niecodziennych wrażeń związanych z lądowaniem i potem opisać je, wraz z widokami, w swoich pamiętnikach. Nie pisał wprawdzie niczego poza listami, ale nie musiał właściwie tego robić: ja byłem jego żywym pamiętnikiem. Na spacerach w Zielonej Dolinie albo na Bukowej Górze uczył mnie nie tylko nazw ptaków i drzew. Powierzał mi przeszłość, która istniała już tylko w nim i której nikt poza mną nie znał chyba tak dobrze. Tak, życie dziadka Antoniego zapisane było obrazami w mojej pamięci jak na kartach grubej książki. I wystarczyło wywołać jeden z nich, by puścić w ruch pozostałe.

Teraz widziałem twarz tamtego Niemca, tego, który zatrzymał babkę Irenę, uderzył ją w głowę, zabrał rower i zdobyte na wsi jedzenie i powiedział: „Ty jesteś Żydówka! Ty uciekłaś z getta!”. A zaraz potem - twarz babki, tam, na polnej drodze, wczesnym popołudniem, gdy ów niemiecki żandarm zdejmując karabin i, śmiejąc się, mówi: „A teraz cię zabiję!”. A potem znowu twarz dziadka, gdy ocalona szczęśliwie opowiada mu o tym już w domu. I słyszałem jej głos, gdy kilkakrotnie powtarza: „A gdyby mnie zastrzelił? A gdyby mnie zastrzelił?”.

Samolot zrobił kolejną rundę nad naszymi głowami i blask słońca odbity przez jego skrzydło przypomniał mi inny blask, ten idący od rzeki, gdy dziadek Antoni zaczął łowić ryby. Po to, żeby babka Irena nie musiała jeździć na wieś i żeby żaden już Niemiec nie zaczepiał jej po drodze. Dziadek wpatruje się w spławik, mruży oczy i czuje, że nic dzisiaj z tego nie będzie, ani rybnej zupy, ani smażonej brzozy, może tylko parę okoni, i w jego oczach jest zmartwienie i smutek, lecz nie tylko z powodu ryb. Daleko za lasem dudnią długie serie karabinów maszynowych, w wiklinowym gąszczu na piaszczystej łasze słychać ich głuche łoskot bardzo wyraźnie, bo niesie go woda, a dziadek Antoni wie, co znaczą te serie, i nie rozumie tylko, co stało się ze światem, który stracił nagle swój punkt ciężkości, który zatacza się i kuleje jak Jakub nad potokiem Jabbok. I wracając do miasta z pustą siatką na ryby, dziadek wchodzi czasami do pustego kościoła, klęka i próbuje się modlić, ale żadne słowa modlitwy nie

me nie samo nazwie ptica i drzeć. Povjeravao mi je prošlost koja je još samo u njemu živjela i koju, valjda, nitko osim mene nije tako dobro poznao. Da, život djeda Antonija bio je zabilježen u slikama mojeg sjećanja kao na stranicama debele knjige. I bilo je dovoljno otvoriti jednu od njih da bi se otvorile ostale.

Sada sam vido lice onog Nijemca, onog koji je zaustavio baku Irenu, udario je po glavi, uzeo bicikl i hranu koju je dobila na selu te rekao: "Ti si Židovka! Ti si pobjegla iz geta!" A ubrzo onda – lice bake, tamo na poljskoj cesti, u rano poslijepodne, kada taj njemački žandar skida pušku i smijući se govori: "A sada ću te ubiti!" A zatim ponovno djedovo lice, kada mu ona, sretno spašena, o tome priča kod kuće. I čuo sam njezin glas kako nekoliko puta ponavlja: "A što da me ubio?! A što da me ubio?!"

Avion je napravio sljedeću rundu nad našim glavama i bljesak sunca koji se odbio od njegova krila podsjetio me na jedan drugi bljesak, onaj koji se odbijao od rijeke kada je djed Antoni počeo pecati ribe. Zato da baka Irena ne bi morala odlaziti na selo i da je više niti jedan Nijemac ne bi uznemiravao na cesti. Djed se zagledava u plovak, žmirka i osjeća da danas od toga neće biti ni riblje juhe ni pržene mreke, možda jedino nekoliko grgeča, i u njegovim su očima briga i žalost, ali ne samo zbog riba. Daleko iza šume tutnjale su dugačke serije rafalnih pušaka, u šibljastom gustišu na pješčanoj obali mogao se čuti njihov tresak prilično jasno jer ga nosi voda, a djed Antoni zna što znače te serije i jedino ne razumije što se to dogodilo sa svijetom koji je odjednom izgubio svoju težišnu točku, koji se ljulja i grbavi kao Jakov pokraj potoka Jabbok. I vraćajući se u grad s praznom mrežom, djed katkad zalazi u praznu crkvu, kleči i pokušava se moliti, ali mu se nikakve riječi molitve ne javljaju u glavi, nego gleda sliku Boga pribijenog na križ, a onda se vraća kući, baki Ireni i mojoj mami, vraća se još tužniji i bezvoljniji, ali ne samo zbog prazne mreže.

Mašina je ponovno napravila blještavi krug, a ja sam predosjećao – upravo od tog trenutka – da se na aerodromu u Wrzeszczu neće dogoditi ništa loše, jer tamo, u limenoj kutiji aviona, moj djed sjedi kod okruglog prozora i misli upravo o ovome o čemu mislim ja. I obojica brzo mislimo o istoj stvari, on ondje u visinama, a ja ovdje dolje, i brzo otvaramo istu stranicu knjige njegova života i promatramo je tako precizno, i da, vjerojatno ćemo se još sresti. Ne u visinama, u pustom i modrom prostranstvu, nego ovdje dolje.

I ponovno sam vidio djeda Antonija nad onom rijekom. U sumrak je vukao konope na obalu, ali udice su bile prazne. Ponovno ih je zabacio, nakon čega je pod zaklonom zapalio vatru od šiblja i tako grijao svoje dlanove. A zatim je još nekoliko puta izvukao konope iz vode i ponovno ih bacio u nju, premda ništa nije ulovio. Od rijeke se protezao hlad i u tom trenutku kada je pomislio kako je to zaista

przychodzą do głowy, więc patrzy na wizerunek Boga przybitego do krzyża i wraca do domu, do babki Ireny i do mojej mamy, wraca jeszcze smutniejszy i bardziej przybity, i nie tylko z powodu pustej siatki.

Maszyna znów zatoczyła lśniący krąg, a ja przeczuwałem - od tego właśnie momentu - że na lotnisku we Wrzeszczu nie stanie się nic złego, bo tam, w blaszanej puszcze iliuszyna, mój dziadek, siedząc przy okrągłym iluminatorze, myśli dokładnie o tym samym, o czym myślę ja. A skoro myślimy obaj o tym samym, on tam, w górze, a ja tu, na dole, skoro odwracamy tę samą stronicę książki jego życia i przypatrujemy się jej bardzo dokładnie, prawdopodobnie zobaczymy się jeszcze. Nie w górze, w pustej i błękitnej przestrzeni, ale tu, na dole.

I znów zobaczyłem dziadka Antoniego nad tamtą rzeką. Ciągnął o zmroku liny na brzeg, lecz haki były puste. Zarzucił je więc ponownie, po czym rozpałił małe ognisko pod osłoną wikliny i grzał sobie nad nim dłonie. A potem jeszcze parokrotnie wyciągał. Byłem samotny i szczęśliwy sznury z wody i ciskał je w nią ponownie, ponieważ nic nie złowił. Od rzeki ciągnął chłód; i wówczas, gdy pomyślał, że to stanowczo za mało jak na zupełną rybą i stanowczo za mało jak na czasy, w których nie wolno posiadać radia „Elektrid” ani żadnego innego, wówczas, gdy nad łęgami wstawał już świt lipcowy czterdziestego drugiego roku, wówczas dziadek Antoni ujrzał tego człowieka. Mógł mieć trzydzieści parę lat, miał na sobie szare, zniszczone ubranie i wyglądał na kogoś, kto długo ukrywał się w wiklinie albo uciekł z lasu. „Nie masz czegoś do jedzenia?”, zapytał. „Nie”, odpowiedział dziadek. I zaraz pomyślał, że tamten musi być strasznie głodny, że pewnie nie jadł od kilkunastu dni. Sięgnął więc do torby i wyjął czerstwą bułkę, chyba przedwczorajszą, którą miał na przynętę, i zawstydzony powiedział: „Mam tylko to, bierz i jedz”. A wtedy tamten uśmiechnął się łagodnie, pokręcił głową i rzekł cicho: „Zarzuć z prawej strony”. I dopiero po chwili dziadek Antoni zrozumiał, że nieznajomy, mówiąc „z prawej strony”, miał na myśli „z prawej strony kamienia”, dużego kamienia, który od wielu lat leżał w tym miejscu, wystając ponad powierzchnię dobre pół metra. Dziwna była to rada, ale usłuchał jej. Przełożył liny z przynętą i wrócił do ogniska. Nieznajomy przypominał trochę pięknego kantora Josele, syna rabina z Monasterzysk, choć nie był właściwie podobny ani do ojca, ani do syna. A może był tylko duchem? Nie, nie mógł nim być. Siedział teraz przy rozżarzonych węglach i patrzył na wodę. Jego zachowanie, podobnie jak rada, której udzielił dziadkowi, było przedziwne i zastanawiające. Ale dziadek o nic nie pytał. Milczał. I tak obaj milczeli przez dobrą chwilę. A potem tamten wstał i powiedział: „Dziękuję ci”. A kiedy dziadek zapytał, za co mu dziękuje i czemu już odchodzi, tamten rzekł krótko: „Muszę iść”, i zniknął cicho w wiklinie, tak samo jak się był zjawił. Dziadek myślał przez chwilę,

premalo riba za napraviti riblju juhu i zaista premalo za ovo vrijeme kada je bilo zabranjeno posjedovanje radija „Elektrid” i ostalih radija, u tom trenutku kada se nad močvarnim nizinama dizala srpanjska zora četrdeset i druge godine, u tom je trenutku djed Antoni opazio tog čovjeka. Mogao je imati tridesetak godina, imao je na sebi sivu, uništenu odjeću i izgledao je poput nekog tko se dugo skrivao u žbunju ili je pobjegao iz šume. „Imaš li štogod za jelo?” upitao je. „Ne”, odgovorio je djed. I odmah je pomislio da je taj čovjek sigurno jako gladan, da sigurno nije jeo nekoliko dana. Posegnuo je za torbom i izvadio četvrtinu žemlje, vjerojatno prekjucherašnje, koju je imao kao mamac, i postiđen rekao: „Imam samo to, uzmi i jedi.” A tada se ovaj blago nasmijao, kimnuo glavom i tiho rekao: „Zabaci na desnu stranu.” I tek za trenutak je djed Antoni razumio kako je neznana, govoreći „na desnu stranu”, zapravo mislio „s desne strane stijene”, velike stijene koja je oduvijek ležala na tom mjestu izbočena iznad zemlje dobrih pola metra. Bio je to čudan prijedlog, ali ga je poslušao. Premjestio je konope s mamcem i vratio se do ognjišta. Neznana je pomalo podsjećao na lijepog kantora Joselea, sina rabina iz Monasterzyska, iako zapravo nije ličio niti na oca, niti na sina. A možda je bio samo duh? Ne, nije to mogao biti. Sjeo je pokraj užarenog ugljena i promatrao vodu. Njegovo je ponašanje, slično kao i prijedlog koji je dao djedu, bilo previše čudno i upitno. Ali djed nije ništa pitao. Šutio je. I tako su obojica šutjela neko vrijeme. A zatim je ovaj ustao i rekao: „Hvala ti.” A kad je djed upitao za što mu zahvaljuje i zbog čega već odlazi, ovaj je kratko odgovorio: „Moram ići”, i tiho nestao u žbunju, baš onako kako se bio pojavio. Djed je na trenutak pomislio kako je to bio san, jer kad je izvukao konope, umalo da nisu pukli pod težinom riba.

Avion je napravio još jedan krug i sunce se odbilo od lima avionskog trupa kao od ribljih ljusaka. Mama je plakala u tatinu naručju, a on ju je tješio kako god je znao. Mladi čovjek u naočalama i vlasnik psa Josifa nestali su negdje u gomili. Preko razglasa je javljeno da uskoro slijedi slijetanje i zamolili za pribranost. Bolničari i vatrogasci su otišli na svoja mjesta, a crveni i bijeli automobili uključili su motore, spremni da u svakom trenutku krenu na startnu pistu. I tada sam se prisjetio još nečega: moja mama nije podnosila ribe. Do kraja rata gotovo je svaki dan jela smuđeve, štuke, crvenrepke i jegulje kojih je djed Antoni donosio kući cijelo mnoštvo.

U tom se trenutku avion počeo spuštati. Stajao sam na prstima uz ogradu i zadržavao dah. Mama nije htjela gledati. Otac je držao njezinu glavu na prsima kao da je malena djevojčica. Avion je padao sve niže i niže sve dok na kraju nismo čuli tresak, zatim ponovno tresak, zatim nešto poput tupog zvuka kao da trga gigantsku platnenu zavjesu i na kraju snažnu buku lima i zveket koji se protezao dugo, jako dugo, dobrih nekoliko sekunda. Avion se,

że był to sen. Ale nie był to sen, bo kiedy wyciągał sznury, te o mało się nie zerwały od ciężaru ryb.

Samolot zatoczył jeszcze jeden krąg i słońce odbiło się od blach kadłuba jak od rybich łusek. Mama płakała w objęciach taty, a on pocieszał ją, jak umiał. Młody człowiek w okularach i właściciel psa Josifa zniknęli gdzieś w tłumie. Przez głośniki podawano wreszcie komunikat, że za chwilę nastąpi lądowanie i prosi się wszystkich o zachowanie spokoju. Sanitariusze i strażacy skoczyli do swoich stanowisk, a czerwone i białe samochody włączyły silniki, gotowe w każdej chwili ruszyć na startowy pas. I wtedy przypomniałem sobie coś jeszcze: moja mama nie cierpiała ryb. Do końca wojny jadła prawie codziennie sandacze, szczupaki, płocie i węgorze, których dziadek Antoni przynosił do domu całe mnóstwo.

Tymczasem iluszyn schodził do lądowania. Stałem na palcach przy barierce i wstrzymywałem oddech. Mama nie chciała patrzeć. Ojciec trzymał jej głowę przy piersiach, jakby była małą dziewczynką. Samolot opadał coraz niżej i niżej, aż wreszcie usłyszeliśmy suchy trzask, potem coś w rodzaju głuchego wizgu, potem znów trzask, jakby rozdzielano gigantyczną zasłonę z płótna, i wreszcie potężny huk blachy i zgrzyt, który ciągnął się długo, bardzo długo, przez dobrych kilkanaście sekund. Samolot, zszedłszy nieznacznie z betonowego pasa, zarył w trawę. Lewe skrzydło, na którym opierał się kadłub, było złamane. A spod brzucha samolotu wydostawał się dym.

Najpierw ruszyły wozy strażackie. Za nimi karetki pogotowia. Potem czekaliśmy - może dwie, trzy minuty, trwające jednak dla nas nieporównanie dłużej - aż z gęstych tumanów białej piany, którą strażacy pokryli cały kadłub, aż z tej białej zasy, przez tylne drzwi, zaczęli wychodzić pasażerowie. Pośród nich ujrzelśmy dziadka Antoniego. W rozpiętym trenczu i, jak zawsze, w przekrzywionym kapeluszu na głowie, szedł trawą na skos, nie zwracając uwagi na krzyki strażaków ani na całe zamieszanie. Zobaczył nas mniej więcej w połowie drogi i szybko podszedł do barierki.

- Mam siedemdziesiąt trzy lata - powiedział spokojnie - i jest mi bardzo przykro, że jeszcze w tym wieku narażam was na kłopoty.

- To był cud - szlochała mama - to był prawdziwy cud.

A kiedy po dwóch tygodniach odprowadzaliśmy dziadka Antoniego na dworzec kolejowy, kiedy żałował, że nie leci znów samolotem iluszyn 18, tym razem z Gdańska do Krakowa, przypomniałem sobie, że muszę go jeszcze o coś zapytać. Czy tam, nad tą rzeką, łowił już kiedy ryby po prawej stronie kamienia? Nim oczywiście spotkał tego Żyda z lasu.

- Chyba nie - odpowiedział. - Nie, nie przypominam sobie.

- Jakiego Żyda z lasu? - zapytała mama wyraźnie zaniepokojona. Ale nadjechał właśnie pociąg.

skliznuvši neprimjetno s betonske piste, zario u travu. Lijevo krilo, na koje se oslanjao trup, bilo je slomljeno. A ispod trupa aviona izlazio je dim.

Najprije su krenula vatrogasna kola. Za njima kola hitne pomoći. Zatim smo čekali - možda dvije, tri minute, što je za nas trajalo puno dulje - sve dok iz gustih oblaka bijele pjene, kojima su vatrogasci prekrili cijeli avion, sve dok iz tog bijelog nanosa, kroz stražnja vrata nisu počeli izlaziti putnici. Među njima smo opazili djeda Antonija. U raskopčanom baloneru, i, kao i uvijek, s nakrivljenim šešikom na glavi, hodać je po travnatoj kosini, ne obraćajući pažnju na viku vatrogasaca, niti na cijeli metež. Uočio nas je više-manje od polovice ceste i brzo pošao do ograde.

- Imam sedamdeset i tri godine - rekao je smireno - i zaista mi je žao što vam i u tim godinama stvaram probleme.

- To je bilo čudo - jecala je mama - to je bilo pravo čudo.

A kad smo dva tjedna kasnije otpratili djeda Antonija na željeznički kolodvor, kada je žalio što ponovno ne leti avionom Iljušin18, ovog puta od Gdanjska do Krakova; sjetio sam se da ga moram još nešto pitati. Je li tamo, na onoj rijeci, ikada više pecao ribe s desne strane stijene? Sigurno se susreo s onim Židovom iz šume.

- Mislim da ne - odgovorio je - Ne, ne mogu se sjetiti.

- Kakvim Židovom iz šume? - upitala je mama prilično uzrujana. Ali u taj je čas stigao vlak. Djed Antoni ušao je u spavaća kola. Otac mu je kroz prozor dodao kovčeg. Zviždaljka konduktera, fjukanje pare i buka lokomotive zaglušili su zadnje djedove riječi, koji je još nešto govorio kroz odškrinuto prozorsko staklo.

- O kakvom ste to Židovu razgovarali? - upitala je mama po drugi put. - Kakva je to priča?

- Oh, pusti ga na miru - uzdahnuo je otac. - Zar oni ne mogu imati svoje tajne?

Nekoliko dana nakon djedova odlaska umro je Handzo. "Nakon velikih patnji", kako su govorili, u bolnici. Nije primio svećenika i nije htio bolesničko pomazanje. Ali je Handzova žena zamolila župnika i on je, da se ne zna, poslao vikara, koji je nakon partijskog pogreba krišom izmolio molitvu i poškropio križ koji je ona postavila.

Mjesec dana kasnije otišao sam "Kod Ksaweryja" po ruže za mamin imendan, ali nisu imali niti vrstu Goldstar, niti America. Na kraju sam kupio čajevke i kad sam prolazio kroz staklenike, kad sam se mimoilazio s nadzornicima i putićima bršljana, pomislio sam da crni Citroën nikada neće doći u Rejmontovu ulicu. I nikada neću moći pitati Handza, zar ga je stvarno morila posljednja presuda.

Dziadek Antoni wsiadł do wagonu sypialnego. Ojciec podał mu przez okno walizkę. Gwizdek konduktora, syk pary i huk parowozu zagłuszył ostatnie słowa dziadka, który mówił coś jeszcze przez uchyloną szybę.

- O jakim Żydzie rozmawialiście? - zapytała drugi raz mama. - Co to za historia?

- Och, daj mu spokój - westchnął ojciec. - Czy oni nie mogą mieć swoich tajemnic?

Kilka dni po wyjeździe dziadka Antoniego Handzo zmarł. „Po wielkich cierpieniach”, jak mówiono, w szpitalu. Nie przyjął księdza i nie chciał ostatnich sakramentów. Ale żona Handza uprosiła proboszcza i ten wysłał po cichu wikarego, który po partyjnym pogrzebie odmówił ukradkiem modlitwę i pokropił ustawiony jej ręką krzyż.

Miesiąc później poszedłem „do Ksawerego” po róże na imieniny mamy, ale nie mieli już ani odmiany Goldstar, ani America. Kupiłem więc herbaciane i kiedy szedłem między szklarniami, kiedy mijałem inspekty i alejki bukszpanu, pomyślałem, że czarny citroen nie przyjedzie już nigdy na ulicę Reymonta. I nigdy nie zapytam Handza, czy rzeczywiście ciążył nad nim ostateczny wyrok.

povratak na sadržaj

Prevela: Tatjana Tomičić
tatyana.tomicic@gmail.com
Mentorica: Ivana Vidović Bolt

Vanda Rozenbergová rođena je 4. lipnja 1971. godine u Prievidzi u Slovačkoj. Studirala je novinarstvo na Filozofskom fakultetu Sveučilišta Komenskog u Bratislavi, a radila je kao nastavnica, vodič u muzeju i službenica. Trenutno radi kao honorarac. Bavi se crtanjem, kolažima, montažom, piše poeziju i prozu. Pripovijetka Kohútova robota dobila je nagradu na 9. književnom natječaju Pripovijetka 2005.

Pri prevođenju ove pripovijetke nisam imala nekih većih problema. Trebalo je malo razmisliti o prevođenju pojedinih razgovornih izraza ili naziva jela.

Vanda Rozenbergová
Kohútová robota

„Keď som chodievala do Prahy, kde som študovala na postgraduálnom štúdiu, dala som si záležať, aby i napriek tomu boli každý týždeň vytepuvané koberce, aby bolo všetko vyžehlené a aby bolo navarené a napečené," hovorí profesorka Rosiová.

„Chudera."

Sília si to prečíta ešte niekoľkokrát za sebou a dlhý pohľad venuje fotografii neznámej. „Ťapa sprostá, táto profesorka. Premrhala kus života úžasne hlúpym spôsobom..." pomyslí si Sília a odhodí časopis na zem. Predstaví si vyžehlené košeľe profesorkinho muža. Jej muž také nemá.

„Na tom nezáleží. Rob to, čo ťa baví," hovoríeva Sílilin Modest a ona poslúchne a celé dni robí iba to, čo ju baví. Navrhuje vizitky a pije kávu.

Teraz vstáva z kresla a rozhliada sa.

V byte nie je neporiadok... alebo trochu. Sília pozerá pod stôl. Uvidí omrvinky. Dosť omrviniek.

„Dobre, tie povysávam, hneď teraz." Opatrne kontroluje izbu pohľadom... „Obchytaný vypínač, áno, vyčistím ho. Čo ešte chceš, profesorka? Určite je prach na skrinkách, na tých horných najviac," nesie si Sília stoličku z kuchyne. Vylezie hore, s malou utierkou v ruke. Skrinky sú vysoké, takže sa musí poriadne natiahnuť, ak chce prejsť handričkou v prachu. O čosi zavadí. Prisunie si ku skrinke stôl, aby dosiahla až na tú vec. Je celkom pri stene.

Škatuľka, bielo-ružový obal s fľaštičkou vnútri, ešte ani nie zaprášený... parfum?

„Jéééj," vytreští Sília oči.

„Voňavka. Bože." Je to iba okamih, čo drží škatuľku v ruke. Rýchlo ju položí, takmer hodí naspäť, tam, kde bola.

„Voňavka? Pre mňa?" Sília stojí v omrvinkách, s dlanami na tvári, uši jej horia od nedočkavosti a od strachu zároveň.

Komu a prečo patrí tá vec. Aby sme rozumeli – taký pôžitok ako naozajstný parfum nie je Sílilin denný chlieb. Vlastne, toto bude jej prvý. „Ak je pre mňa, ide len o to. Len o to," pomyslí si. „Ale pre koho by bol? O dva týždne budem mať narodeniny. Takže je pre mňa... skriňu máme spoločnú. Byt je malý. Pochopiteľne, že si to odložil až sem hore, všade inde by som to našla."

Sília krotí nadšenie a náhle má tisíc dôvodov

Vanda Rozenbergová
Pijetlov posao

„Kad sam odlazila u Prag gdje sam studirala na poslijediplomskom studiju, bilo mi je važno da bez obzira na to tepisi svaki tjedan budu oprani, da bude ispeglano te da bude skuhan o i ispečeno", govori profesorica Rosiova.

„Jadnica."

Sília to još nekoliko puta pročita u sebi i posveti dug pogled fotografiji nepoznate. „Zaostala, glupa ta profesorica. Profučkala je dio života na strašno glup način..." pomisli Sília i baci časopis na pod. Zamisli ispeglane košulje profesoričina supruga. Njezin muž takve nema.

„To nije važno. Radi ono što te zanima", govori Sílilin Modest i ona posluš a i cijele dane radi samo ono što je zanima. Dizajnira vizitke i pije kavu.

Sada ustaje iz naslonjača i gleda uokolo.

U stanu nije nered... ili samo malo. Sília gleda pod stol. Vidi mrvice. Puno mrvica.

„Dobro, to ću usisati, sada odmah." Pažljivo kontrolira sobu pogledom... „Zapackan daljinski upravljač, da, očistit ću ga. Što još želiš, profesorice? Zasigurno je prašina na ormarima, pogotovo na tim najgornjima", nosi Sília stolicu iz kuhinje. Penje se gore s malom krpom u ruci. Ormari su visoki, tako da se mora dobro istegnuti ako želi krpom obrisati prašinu. O nešto zapne. Primakne stol k ormaru da bi mogla doseći tu stvar. Potpuno je uza zid.

Kutijica, bijelo-ružičast omot s bočicom unutra, još nije niti prašnjav... parfem?

„Jupi", razrogači Sília oči.

„Miris. Bože." To je samo trenutak što drži kutijicu u rukama. Brzo je odloži, vrati na gotovo isto mjesto gdje je bila.

„Miris? Za mene?" Sília stoji u mrvicama s dlanovima na licu, uši joj gore od nestrpljivosti i istodobno od straha.

Kome i zašto pripada ta stvar. Da se razumijemo – takav užitak kao stvaran parfem nije Sílilin svakodnevni kruh. Zapravo, to će joj biti prvi. „Ako je za mene, radi se samo o tome. Samo o tome", pomisli. „Ali za koga bi bio? Za dva tjedna mi je rođendan. Znači da je za mene... ormar je zajednički. Stan je malen. Razumljivo da ga je odložio ovdje gore, svugdje drugdje bih ga našla."

Sília suspreže oduševljenje i odjednom ima tisuću razloga baciti se na krevet i skvrčena pod dekom

hodiť sa na posteľ a schúlená pod dekou zväžiť, či je vhodné robiť v každej minúte dňa to, čo ju baví. Tam, prikrytá, zbiera myšlienky a zhromažďuje všetko, čo sa zmestí do pocitu viny.

Jej pocit viny vonia jej tuhou čiernou kávou s penou a kryštálkami cukru na povrchu, akú ju naučil pripravovať Modest. Jej pocit viny dýcha jej dlhými nohami vo vzorovaných pančuchách, na ktorých má ešte oblečené podkolienky s farebnými rybkami. Pociť viny sa teraz živí tou fantáziou, ktorou ona vytvára vizitky a letáčky pre ľudí. Sília upriamuje svoju pozornosť na celý svet.

Okrem tejto domácnosti.

„Môj muž. Sú dni, keď si nemá čo obliecť?“ pýta sa Sília samej seba.

„Áno, sú také dni. Nič nemá ožehnené a veci sú nahádzané na obrovskej kope.

Sú dni, keď tu niet jediného páru ponožiek, za ktoré by sa nemusel hanbiť?

Áno, je veľa takých dní. Ponožky v kúpeľni čakajú, kým si ich všimnem, a ja ich vidím. Ale som k nim ľahostajná...

Sú dni, keď ho čakám len s čínskou polievkou „Nechte tri minuty odstáť“

Áno, sú. Panebože, sú a je to zlé, je to nezdravé, je to jedovaté,“ pomenúva Sília smutné vrcholy svojej starostlivosti.

„Mám úžasného muža. A neviem vytvoriť a udržať poriadok. Naviem poriadne navariť. Nedokážem si naplánovať veci tak, aby mu nič nechýbalo. A neviem upiecť dobrý koláč. Veď povedz, Sília, sú také dni, keď Modest musí jesť tvoj koláč, ktorý sa volá Humus?“

„Áno, ja pečiem Humus,“ odpovie si Sília.

„Sú teda také dni, keď musí jesť môj koláč s názvom Humus?“

Áno, sú. Občas sa snažím piecť a vždy si myslím, že teraz to už vyjde. Lenže koláč, ktorý ja upečiem, sa od istého dňa volá Humus. Vtedy bol u nás malý Kiko, mužov synovec. Prišiel do kuchyne, kúsok si odhryzol a povedal: „Teta Sília, to je ale humus.“

To sa musí skončiť. Môj muž mi kúpil parfum, drahý darček, ktorý si nezaslúžim.“

Modest prichádza z práce tak ako obyčajne. V tom istom čase. V tej istej minúte, v tej istej vetrovke, s tým istým výrazom pokojného dobráka, a keď zastane vo dverách kuchyne, Sília strasie neistotu a červené uši pomaly blednú. Myslí na tajomnú škatuľku hore na skrini. Víta Modesta, hladká ho po chrbte, bozkáva na krk. Aké príjemné je toto súznenie, táto láska, tieto pocity a pohyby obidvoch, ktorí si chcú vyjsť v ústrety.

„Máme dobrú večeru, uvidíš. Budem variť každý deň. Aj upratovať. Stále.“

„Rob, čo ťa baví, Sília,“ povie Modest a v jeho tvári je ustavičné pochopenie, či už pre ten bordel, ktorý bol, alebo pre ten poriadok, ktorý bude.

Na druhý deň tam škatuľka nie je. Len čo ráno Modest odišiel, Sília si prisunie stolík ku skrini.

vagati je li ispravno svake minute u danu raditi ono što je zanima. Tamo, pokrivena, skuplja misli i sabire sve što se može uvrstiti pod osjećaj krivice.

Njezin osjećaj krivnje miriše na njenu gustu crnu kavu s pjenom i kristalima šećera na površini, kakvu ju je naučio kuhati Modest. Njezin osjećaj krivnje odiše njenim dugim nogama u čarapama s uzorkom, na koje je još obukla dokoljenke sa šarenim ribicama. Osjećaj krivnje sada se hrani istom fantazijom kojom ona izrađuje vizitke i letke za ljude. Sília usmjerava svoju pažnju na cijeli svijet.

Ali ne i na ovo domaćinstvo.

„Moj suprug. Postoje li dani kada nema što obući?“ pita Sília samu sebe.

„Da, ima takvih dana. Ništa nije ispeglano, a stvari su nabacane na veliku hrpu.

Ima li dana kada nema ni jednog para čarapa zbog kojih se ne bi trebao sramiti?“

Da, ima puno takvih dana. Čarape čekaju u kupaonici da ih primijetim, i ja ih vidim. Ali ja ne marim za njih...

Ima li dana kada ga čekam samo s kineskom juhom «Ostavite odstajati tri minute»?

Da, ima. Gospode Bože, ima ih i to je loše, to je nezdravo, to je zlobno“, nabraja Sília tužne vrhunce svoje brižnosti.

„Imam izvrsnog supruga. A ne znam napraviti i održati red. Ne znam skuhati kako treba. Ne mogu stvari isplanirati tako da mu ništa ne nedostaje. I ne znam ispeći dobar kolač. Ta reci, Sília, ima li takvih dana kada Modest mora jesti tvoj kolač koji se zove humus?“

„Da, ja pečem humus“, odgovori Sília.

„Znači, ima takvih dana kada mora jesti moj kolač pod nazivom humus?“

Da, ima. S vremena na vrijeme se trudim ispeći kolač i uvijek mislim da će sada uspjeti. Samo što se kolač koji ja pečem od jednog dana zove humus. Tada je kod nas bio mali Kiko, suprugov nećak. Došao je u kuhinju, odgrizao komadić i rekao: „Teta Sília, kakav je to humus.“

To mora prestati. Suprug mi je kupio parfem, skup poklon koji ne zaslužujem.“

Modest dolazi s posla tako kao i obično. U isto vrijeme. Iste minute, u istoj jakni, s istim izrazom mirne добрe, i kad stane na kuhinjskim vratima, Sília strese nesigurnost, a crvene uši polako poblijede. Misli na tajanstvenu kutijicu gore na ormaru. Dočekuje Modesta, gladi ga po leđima, ljubi po vratu. Kako je ugodan taj sklad, ta ljubav, ti osjećaji i pokreti dvoje koji si žele izaći u susret.

„Imamo dobru večeru, vidjet ćeš. Svaki dan ću kuhati. I čistiti. Stalno.“

„Radi ono što te zanima, Sília“, kaže Modest, a na njegovu je licu vječito razumijevanje, bilo za taj svinjac koji je do sada bio, ili za taj red koji će od sada biti.

Drugi dan kutijice tamo nema. Samo što je ujutro Modest otišao, Sília prisloni stolicu k ormaru. Pipa

Šmátra rukou, prinesie si aj niekoľko vankúšov, ktoré si ešte podloží pod nohy, ale na skrinke nie je nič.

„Kedy ju vzal? V noci? Ráno? Kam ju ukryl? Vzal si to so sebou do roboty? Pravdaže. Vlastne som mu povedala, že sa chystám v tejto domácnosti vykonávať vážnu prácu. Upečiem mu bábovku.“

Pred oči si dá recept, na stôl postaví váhu. Žltky, cukor, múka, kypriaci prášok. Kúsky čokolády. Bielky. Hustý biely sneh. S láskou premieša, zľahka, jem-nučko. Vleje do bábovkovej formy.

Peče.

„Už onedlho bude môj muž voňať vanilkovým cukrom a ja parfumom z bielo-ružovej škatuľky,“ pomyslí si Sília.

Čas uplynul. Bábovka vonia. Sília ju chce vyklopiť, ľahkú a voňavú. Ide to ťažko. Cesto zostalo na dne okrúhlejšej nádoby a tam, také scvrknuté na spodku formy, sa aj upieklo. Konečne ho dostala von. Nie je to bábovka. Je to ufo.

„Upiekla som ufo,“ smutne konštatuje Sília a zabalí tvrdý disk do novín. Vloží to do smetiaka.

„Ani sa nedrobí,“ začuduje sa. Dôkladne placku zamaskuje.

Potom sedí v kuchyni, pozerá na smetný kôš a uvažuje o tom, čo ju baví: „Načo to robím? Veď Modest predsa nepotrebuje jesť moju bábovku. To, že sa usilujem upiecť nejaký koláč, nie je preto, aby sme ho mali a zjedli. Robím to predovšetkým kvôli sebe, kvôli sebe to robím. Modest by ocenil, že som šikovná kuchárka, keby sa mi to podarilo. Ale keď mu ukážem túto placku s tým, že je to ufo, bude nadšený a povie mi „Dobrá práca, plukovník.“ Budeme sa smiať a budeme sa ľúbiť, tak už nebudem trápiť seba ani tú placku v smetiaku a vytiahnem ju von!“

Sília vyhrabala tú vec naspäť. Pofúkala ju a posypala cukrom.

Večer si Modest prezerá ufo zo všetkých strán a obdivuje ho.

„Ani len bábovku neviem upiecť,“ povie Sília.

„Myslíš, že niektorá z tých žien, čo pečú dobré bábovky, by bola schopná vytvoriť takéto vynikajúce ufo?“ usmieva sa muž a ľahkosť, s akou posudzuje nevydarené múčniky, ju povzbudí.

Sília teraz upratuje každý deň. Bielo-ružovú škatuľku má stále na pamäti. Vedomie o jej existencii sa vzťahuje na každú činnosť, ktorú robí. Do narodenín zostávajú štyri dni. Je sobota. V sobotu predpoludním chodievajú k Modestovým rodičom. Chodí aj Modes-tov brat.

Až teraz si Sília všima veci, ktoré predtým, keď ešte robila iba to, čo ju naozaj baví, nevidela. Napríklad to, že každú tú sobotu sa Modest dobre naje. Poriadne sa natlačí. Modestova mama pripravuje obyčajné jedlá v ich útulnom voňavom byte. A všetky tie plné tanieri sú také samozrejmé, akoby ich také plné už vyťahovala z kredenca.

„Zlepším sa. Budem sa starať. Mám úžasného

rukou, donese i niekoľko jastuka koje još podmetne pod noge, ali na ormaru nema ničega.

„Kada ju je uzeo? Po noći? Ujutro? Gdje ju je sakrio? Uzeo je to sa sobom na posao? Sigurno. Zapravo, rekla sam mu da se pripremam na veliki posao u kući. Ispeći ću mu kuglof.“

Stavi recept pred sebe, na stol postavi vagu. Žumanjci, šećer, brašno, prašak za pecivo. Komadići čokolade. Bjelanjci. Gusti bijeli snijeg. S ljubavlju promiješa, lagano, nježno. Izlije u kalup za kolač.

Peče.

„Uskoro će moj suprug mirisati na vanilin šećer, a ja na parfem iz bijelo-ružičaste kutijice“, pomisli Sília.

Vrijeme je prošlo. Kuglof miriše. Sília ga želi preokrenuti iz kalupa, mekog i mirišljavog. To ide teško. Tijesto je ostalo na dnu okrugle posude i tamo se, tako stisnuto na donjoj strani kalupa, zapeklo. Napokon ga je izvadila van. To nije mramorni kolač. To je NLO.

„Ispekla sam NLO“, tužno konstatira Sília i zamota tvrdi disk u novine. Baci ga u koš za smeće.

„Ni ne drobi se“, začudi se. Dobro zamaskira popečak.

Zatim sjedi u kuhinji, gleda u koš za smeće i razmišlja o tome što je zanima: „Zašto to radim? Pa Modest ipak ne treba jesti moj kuglof. To što se trudim ispeći neki kolač nije zato da bismo ga imali i pojeli. Radim to ponajprije radi sebe, radi sebe to radim. Modest bi ocijenio da sam spretna kuharica, da mi je kolač uspio. Ali kad mu pokažem taj popečak, taj NLO, bit će oduševljen i reći će mi: 'Dobar posao, pukovniče.' Smijati ćemo se i ljubiti, pa neću više mučiti ni sebe ni taj popečak u smeću i izvadit ću ga van!“

Sília je izvukla tu stvar natrag. Puhnula i posipala šećerom.

Navečer Modest pregledava NLO sa svih strana i divi mu se.

„Niti kuglof ne znam ispeći“, reče Sília.

„Misliš da bi neka od tih žena koje peku dobre kuglofe bila sposobna izraditi takav izvanredan NLO?“ smješka se suprug, a lakoća kojom procjenjuje obične kolačiće ohrabruje.

Sília sada čisti svaki dan. Stalno misli na bijelo-ružičastu kutijicu. Svijest o njenu postojanju prenosi se na svaku aktivnost koju radi. Još su ostala četiri dana do rođendana. Subota je. Subotom prijepodne obično idu k Modestovim roditeljima. Dolazi i Modestov brat.

Sília tek sada primjećuje stvari koje prije, kada je radila samo ono što je zanima, nije vidjela. Na primjer, Modest se svake subote dobro najede. Redovito se natrpa. Modestova mama priprema obična jela u njihovu ugodnom mirišljavom stanu. A svi ti puni tanjuri tako su prirodni, kao da ih već pune vadi iz kredenca.

„Popravit ću se. Brinut ću se. Imam odličnog supruga“, ponavlja Sília svoju mantru za

muža," opakuje si Sília svoju mantru pri prestretom stole.

Modestov sedemročný synovec Kiko začne pri obede vážnu debatu.

„Modest, sliepky znášajú vajíčka?"

„Áno, sliepky znášajú vajíčka," odpovie mu Modest celou vetou a napichuje si na vidličku veľké šľavnaté mäsko.

„Aj kohút znáša vajíčka?" pýta sa Kiko ďalej.

„Nie, kohút neznáša vajíčka."

„A prečo kohút neznáša vajíčka?" chce vedieť malý.

„Lebo to nie je jeho robota," odvetí Siliin muž. „A čo je kohútova robota?"

„Ochraňovať sliepku," povie Modest a posunie si k sebe misu s knedľou. Sília sa zasmieje.

„Dobrá práca, plukovník," hovorí Modestovi a potľapká ho po ramene.

„Aký plukovník?" vyzvedá sa Modestov otecko, majiteľ desiatok absolútne vyžehlených košiel'.

Syn, bez námahy, príjemný a milý, mu odpovie:

„Otec, v každom americkom filme na konci ktosi povie ‚Dobrá práca plukovník,‘ a on na to ‚Ďakujem seržantka,* alebo ‚Vďaka, kapitán...‘ a tak, vieš? Keď nejakí ľudia zachránia Zem, alebo niečo dôležité... no, väčšinou Zem, tak ten ich šéf je vždy nejaký plukovník."

Modestov brat pozrie na Modesta: „Vidiš, toto mi chýba."

„Všetko najlepšie, Sília, moja láska," Modest sa dôverne pritisol k žene.

Čas čakania na tento deň bol pre ňu ako korenie.

Chuť tohto času vyniká nad ostatné dni a ona si tú chuť zapamätá.

Prijíma tri červené tulipány a bielo-ružovú škatuľku zabalenú v priesvitnom celofáne. Je jej.

Prejdú sa do mesta. V kaviarni si každý objedná to, čo má rád ten druhý. Sília sa prinúti vypiť pohárik koňaku. On má kávu s dvoma cukrami a so šľahačkou, hoci inak nesladí. Láska je ťažká.

Večer si Sília nesie darček do kúpeľne. Rozsvieti svetlo a položí parfum na poličku.

Vidí sa v zrkadle.

„Toto som ja, Sília, čo mala veľké plány. Stojím v biednej kúpeľni panelákového bytu v našom meste, z ktorého som nikdy neodišla. Chcela som ilustrovať knihy. Ísť do Ameriky a vidieť vzdialené vrcholky mrakodrapov. Písať si s Liv Ullmannovou a chytať v Nórsku pstruhy. Zarábať veľké prachy a zopár dní v roku tráviť v Paríži. Každú zimu sa lyžovať a každé leto plávať v mori. Byť úspešná a krásna a neskôr sa vydať..."

To je zaujímavé, že sa mi splnilo len toto posledné, vydať sa. Začala som plniť plán v opačnom poradí a hneď som sa zasekla."

Berie do rúk bielo-ružovú škatuľku, flakón vyberie a položí vedľa.

„Ako som mohla pochybovať, či je toto pre mňa. Môj Modest, najúžasnejší muž na svete. On je môj

postavlením stolom.

Modestov sedmogodišnji nečak Kiko započne za ručkom ozbiljnu diskusiju.

„Modest, kokoši nesu jaja?"

„Da, kokoši nesu jaja", odgovori Modest cijelom rečenicom i nabode na vilicu veliki sočni komad mesa.

„I pijetao nese jaja?" Kiko dalje ispituje.

„Ne, pijetao ne nese jaja."

„A zašto pijetao ne nese jaja?" želi znati mali.

„Jer to nije njegov posao", odgovori Silijin suprug.

„A što je pijetlov posao?"

„Čuvati kokoš", reče Modest i primakne si posudu s knedlama.

Silia se nasmije.

„Dobar posao, pukovniče", govori Modestu i potapša ga po ramenu.

„Kakav pukovnik?" znatiželjan je Modestov otac, vlasnik desetak potpuno ispeglanih košulja.

Sin, bez naprezanja, ugodan i drag, mu odgovori:

„Oče, u svakom američkom filmu na kraju netko kaže 'Dobar posao, pukovniče', a netko odgovara 'Hvala, gospodine' ili 'Zahvaljujem, kapetane...' i tako, znaš? Kada neki ljudi spase Zemlju ili nešto važno... ma, većinom Zemlju, taj njihov šef je uvijek neki pukovnik."

Modestov brat pogleda u Modesta: „Vidiš, to mi nedostaje."

„Sve najbolje, Silia, ljubavi moja", Modest se vjerno priljubio uz ženu.

Vrijeme iščekivanja tog dana za nju je bilo kao papar.

Okus tog trenutka izdvojio se od ostalih dana i ona je taj okus zapamtila.

Prima tri crvena tulipana i bijelo-ružičastu kutijicu zamotan u prozirni celofan. Njezin je.

Prošetaju do grada. U kafiću svako naruči ono što voli drugo. Silia se prisili popiti čašu konjaka. On ima kavu sa šlagom i dvije kocke šećera, iako pije bez šećera. Ljubav je teška.

Navečer Silia nosi poklon u kupaonicu. Upali svjetlo i stavi parfem na policu.

Pogleda se u ogledalo.

„To sam ja, Silia, koja je imala velike planove. Stojim u bijednoj kupaonici u stanu u zgradi, u našem gradu iz kojeg nikada nisam otišla. Željela sam ilustrirati knjige. Otići u Ameriku i vidjeti udaljene vrhove nebodera. Dopisivati se s Liv Ullmann i hvatati losose u Norveškoj. Zarađivati mnogo i nekoliko dana godišnje provoditi u Parizu. Svaku zimu skijati i svako ljeto plivati u moru. Biti uspješna i lijepa i poslije se udati..."

Zanimljivo je da mi se ispunilo samo to posljednje, udati se. Počela sam ostvarivati plan suprotnim redoslijedom i odmah zaglibila."

Uzima u ruke bijelo-ružičastu kutijicu, vadi bočicu i stavlja je sa strane.

„Kako sam mogla sumnjati da je to za mene. Moj

Paríž. On je môj sneh aj moje more. On je mrakodrap, ktorý obdivujem, môj chytený pstruh. On je vysvetlením všetkého, čo nemám."

Ide do spálne a ľahne si k Modestovi.

On spí, ona ešte dlho nie.

Zato ráno ju nezobudí tečúca voda ani studený vzduch z otvoreného okna.

Sília spí a v kúpeľni stojí Modest.

Umýva sa.

Dvíha hlavu k zrkadlu a vidí Síliinu voňavku. Vie, že len pre svoju nedôslednosť musel kúpiť aj druhý parfum. Tento tu.

„Dobrá práca, plukovník. Ale tesne," povie sám sebe a zavrie kohútik.

Modest je najlepší suprug na svijetu. On je moj Pariz. On je moj snijeg i moje more. On je moj neboder kojemu se divim, moj uhvaćeni losos. On je objašnjenje svega što nemam."

Odlazi u spavaću sobu i legne kraj Modesta.

On spava, ona još dugo ne.

Zato je ujutro ne probudi voda koja teče ni hladan zrak iz otvorenog prozora.

Sília spava, a u kupaonici stojí Modest.

Umiva se.

Diže glavu prema ogledalu i vidi Silijin parfem. Zna da je samo zbog svoje nedosljednosti morao kupiti i drugi parfem. Ovaj ovdje.

„Dobar posao, pukovniče. Ali bilo je tijesno", kaže sam sebi i zatvori slavinu.

povratak na obsah

PREVELA: SAMANTHA FARNVALD
SAMANTHA.FARNVALD@GMAIL.COM

DUŠAN MITANA - U POTRAZI ZA IZGUBLJENIM AUTOROM (ULOMAK)

Roman Dušana Mitane iz 1991. godine *U potrazi za izgubljenim autorom* tipično je postmodernističko djelo – žanrovski kolaž izgrađen na citatnosti, stoga ne čudi da je jedan od prvih prevoditeljskih problema bio detektirati signale drugih tekstova u ovome.

Osim prilagodbe izraza koji označavaju neke češko-slovačke realije (npr. postavljanje drvca na tek izgrađenu kuću ili pak *rekreácia eróhá* – ROH je Revolučné odborové hnutie), kao najveći problem se (ipak) nametnuo stil.

Dušan Mitana - Hľadanie strateného autora

EPILÓG/alebo
Zmiznutie Tomáša Eliáša

Pred istým časom rozvírila hladinu nášho pokojného literárneho života udalosť, ktorá sa stala pre časť čitateľskej verejnosti zámienkou na rozširovanie rôznych poplašných správ, klebiet a nezmyselných hypotéz. Žiaľ, žijú ešte medzi nami ľudia – neľudia, pre ktorých je každá čo len trochu nezvyčajná príhoda vítanou príležitosťou na šírenie paniky a hystérie. Tentoraz sa stalo podnetom na ich fantastické dohady - svojou povahou a dôsledkami deštruktívne pôsobiacimi na spoločenské vedomie - zmiznutie Tomáša Eliáša. Skutočnosť, že nezvestný muž bol v istých kruhoch pomerne známym spisovateľom (svoje knihy vydával pod pseudonymom Dušan Mitana), dodala tejto v podstate všednej, i keď nekaždodennej záležitosti takpovediac „pikantnú“ príchut'. Hľstka občanov, ktorí podobné správy o stratených, hľadaných a nezvestných spoluobčanoch (Federálna kriminálna ústredňa pátra každý deň) registrujú s ľahostajnou nevšímavosťou, urobila zo zmiznutia Tomáša Eliáša mimoriadnu udalosť, ba priam aféru, vonkoncom neprimeranú jej faktickému významu.

Názory čitateľov na zmiznutie T. E. sa značne rozchádzali. Časť jeho čitateľov sa zubami-nechtami držala verzie, ktorú možno s istou dávkou hyperbolizácie nazvať nekrofilnou. Áno, tvrdili, že ich obľúbený autor sa stal obeťou vraždy, hoci nevyklúčovali možnosť, že by ju mohol spáchať vlastnou rukou. Motívy vraždy a samovraždy sa v knižkách T. E. naozaj vyskytovali pomerne často a v rôznych variáciách, musíme preto uznať, že nekrofilne orientovaná skupina mala v rukách tromfy, ktoré vyšetrovacie orgány museli vziať do úvahy. Podporil ich v tom aj odborný posudok istého uznávaného psychiatra; po dôkladnom rozbere Eliášových textov vypracoval elaborát, ktorý jednoznačne dokazoval, že „psychická štruktúra autorovej osobnosti vykazovala výrazné znaky depresívneho ladenia s alarmujúco nepriaznivou prognózou“.

Nemôžeme však zamlčať ani posudok iného psychiatra – rovnako, ak nie ešte viac uznávaného odborníka –, ktorý jednoznačne dokázal, že motívy

Dušan Mitana - U potrazi za izgubljenim autorom (ulomak)

EPILOG/ ili
Nestanak Tomáša Eliáša

Nedavno je površinu našeg mirnog književnog života uzburkao događaj koji je dijelu čitateljske javnosti postao izlikom za širenje raznih uznemirujućih vijesti, tračeva i besmislenih hipoteza. Nažalost, među nama još žive ljudi - neljudi kojima je svaka iole nesvakidašnja dogodovština dobrodošla prigoda za širenje panike i histerije. Ovaj put je povod njihovim fantastičnim nagađanjima – svojom naravi i posljedicama koje destruktivno djeluju na društvenu svijest – bio nestanak Tomáša Eliáša. Činjenica da je nestali muškarac u određenim krugovima bio razmjerno poznat pisac (svoje knjige je izdavao pod pseudonimom Dušan Mitana) dala je tom, u biti običnom, iako nesvakidašnjem slučaju takoreći „pikantnu“ aromu. Šačica građana, koji slične vijesti o izgubljenim, traženim i nestalim sugrađanima (Federalna kriminalistička središnjica traga svaki dan) registriraju s ravnodušnim nehajem, napravila je od nestanka Tomáša Eliáša izvanredan događaj, upravo aferu, na kraju krajeva neprimjerenu njezinu stvarnom značenju.

Mišljenja čitatelja o nestanku T. E. uvelike su se razilazila. Dio njegovih poštovatelja se rukama i nogama držao verzije koju bismo s određenom dozom hiperbolizacije mogli nazvati nekrofilnom. Da, tvrdili su da je njihov omiljeni autor postao žrtvom ubojstva, iako nisu isključivali mogućnost da bi ga mogao počiniti vlastitom rukom. Motivi ubojstva i samoubojstva su se u knjigama T. E. doista pojavljivali razmjerno često i u raznim varijacijama, stoga moramo priznati da je nekrofilno orijentirana grupa u rukavu imala adute koje su istražni organi morali uzeti u obzir. U tome ih je poduprlo i stručno mišljenje izvjesnog uglednog psihijatra; nakon temeljite analize Eliáševih tekstova, izradio je elaborat koji je jednoznačno dokazivao da je „psihička struktura autorove osobnosti iskazivala izrazite znakove depresivnog raspoloženja s alarmantno nepovoljnom prognozom“.

No ne možemo prešutjeti ni mišljenje drugog psihijatra – jednako, ako ne i uglednijeg stručnjaka

vraždy a samovraždy v textoch nášho protagonistu svedčia o opaku – vraj práve hypertrofia inkriminovaných motívov je dôkazom úžasnej vitality a lásky k životu - človek predsa nepíše o smrti preto, lebo po nej túži, lež preto, že ju bytostne nenávidí. Prosto - pes, ktorý breše, nehryzie – zakončil nie práve najkorektnejšie, pričom si neodpustil v závere svojho elaborátu poznámku, z ktorej jednoznačne

vyplývalo, že psychická štruktúra osobnosti jeho kolegu vykazuje výrazné znaky depresívneho ladenia s alarmujúco nepriaznivou prognózou.

Dva diametrálne odlišné posudky odborníkov, žiaľ, vôbec neovplyvnili nekrofilne orientovaných prívržencov T. E. Vraj, je vari až také dôležité, či niekto zomrie v depresívnom ladení, alebo z lásky k životu? Neprekážala im ani skutočnosť, že ich úvahy o príčinách autorovej smrti sú viac-menej teoretického charakteru; chýbal totiž fakt, ktorý sa z istého uhla pohľadu javil podstatným: mŕtvola! Samozrejme, neprítomnosť mŕtvol nevyklučuje fakt smrti, známa vec. Ale, žiaľ, či chvalabohu, neprítomnosť mŕtvol fakt smrti ani nepotvrďuje! Pochopiteľne - orgány poverené vyšetrovaním prípadu dospeli k jedinému možnému, logickému záveru: Tomáš Eliáš zmizol! Znamená to, že je nezvestný? Ošemetná otázka. Aby mohol byť občan vyhlásený za nezvestného, musí uplynúť určitá zákonom stanovená lehota; z nášho hľadiska sú však tieto právnické problémy irelevantné - Tomáš Eliáš podpísal totiž s našim vydavateľstvom zmluvu, v ktorej sa zaväzuje odovzdať rukopis novej knihy (mimochoďom, vyplatili sme mu slušnú zálohu). Pred svojím zmiznutím napísal list adresovaný manželke; dáva jej splnomocnenie - pani Eliášová môže disponovať všetkými jeho rukopismi. Vo svojom liste okrem iného píše: „...nechcem zostať nikomu dlžníkom... rukopis románu s pracovným názvom Predĺžený čas sa mi zatiaľ zo závažných dôvodov nepodarilo dokončiť, dávam preto k dispozícii vydavateľstvu Smena okrem fragmentu spomínaného románu všetky zošity, nočníky, poznámky, náčrty poviedok... skrátka - kompletnú pozostalosť.“

Eliášova „pozostalosť“ zapĺňa 13 zošitov veľkého formátu, 10 zošitov malého formátu, 7 stenografických blokov, 3 notové zošity, desiatky vložených „volných listov“ s odkazmi, vsuvkami, komentármi, korektúrami, skrátka - Babylon. Spočiatku ešte možno vystopovať akýsi náznak systému - zdá sa, že Tomáš písal naraz tri knihy: román „zo súčasnosti“ Predĺžený čas (o spisovateľovi, ktorý píše román Okno do neba), autobiografickú novelu Prázdniny hrobárovho syna a cyklus poviedok Hľadanie strateného autora.

Ak sme chceli dať tomu chaosu aký – taký tvar, museli sme po mnohých pokusoch - použiť metódu poznámok, komentárov, korektúr, vysvetliviek... poznámok k poznámkam, komentárov ku

–, koji je jednoznačno dokazao da motivi ubojstva i samoubojstva u tekstovima našeg protagonista svjedoče o suprotnom – da je upravo hipertrofija inkriminiranih motiva dokaz izuzetne vitalnosti i ljubavi prema životu: čovjek ipak ne piše o smrti zato što za njom žudi, nego zato što je istinski mrzi. Naprosto – pas koji laje ne grize – zaključio je ne baš najkonkretnije, pri čemu se u zaključku svog elaborata nije lišio opaske iz koje je jednoznačno proizlazilo da psihička struktura osobnosti njegova kolege iskazuje izrazite znakove depresivnog raspoloženja s alarmantno nepovoljnom prognozom.

Dva dijametralno različita mišljenja stručnjaka nisu, nažalost, uopće utjecala na nekrofilno orijentirane pristaše T. E. Kao, zar je baš tako bitno je li netko umro u depresivnom raspoloženju ili iz ljubavi prema životu? Nije im smetala ni činjenica što su njihova nagađanja o uzrocima autorove smrti više-manje teoretskog karaktera; nedostajao je naime fakt koji se iz određenog kuta gledišta doimao ključnim: leš! Naravno, odsutnost leša ne isključuje činjenicu smrti, poznata stvar. Ali nažalost, ili hvala bogu, odsutnost leša činjenicu smrti niti ne potvrđuje! Razumije se – organi ovlašteni za istragu slučaja došli su do jedinog mogućeg, logičnog zaključka: Tomáš Eliáš je iščezao! Znači li to da je nestao? Škakljivo pitanje. Da bi građanin mogao biti proglašen nestalim, mora proći izvjestan zakonom određeni rok; s našega gledišta, ti pravni problemi su irelevantni – naime, Tomáš Eliáš je s našom izdavačkom kućom potpisao ugovor kojim se obvezuje predati rukopis nove knjige (usput rečeno, isplatili smo mu pristojan predujam). Prije svoga nestanka napisao je pismo adresirano na suprugu; daje joj punomoć – gospođa Eliáš može raspolagati svim njegovim rukopisima. U svojem pismu, uz ostalo, píše: „...ne želim nikome ostati dužan... rukopis romana pod radnim naslovom Produženo vrijeme zasad iz ozbiljnih razloga nisam uspio završiti, stavljam stoga na raspolaganje izdavaštvu Smena, osim fragmenta spomenutog romana, sve bilježnice, noćnike, napomene, nacрте pripovijedaka... ukratko – kompletnu ostavštinu.“

Eliáševa „ostavština“ ispunjava 13 bilježnica velikog formata, 10 bilježnica malog formata, 7 stenografskih blokova, 3 kajdanke, desetke uloženi „slobodnih listova“ s referencama, umetcima, komentarima, korekturama, ukratko – Babilon. Isprva je još moguće locirati neku naznaku sistema – čini se da je Tomáš istovremeno pisao tri knjige: roman „iz sadašnjosti“ Produženo vrijeme (o piscu koji píše roman Prozor u nebo), autobiografsku novelu Praznici grobareva sina i ciklus pripovijedaka U potrazi za izgubljenim autorom.

Htijući tom kaosu dati kakav-takav oblik, morali smo nakon mnogih pokušaja – upotrijebiti metodu napomena, komentara, korektura, objašnjenja... napomena uz napomene, komentara uz komentare, korektura uz korekture, objašnjenja uz objašnjenja;

komentárom, korektúr ku korektúram, vysvetliviek k vysvetlivkám; napokon, je to Tomášova metóda, nespreneverili sme sa duchu jeho „pozostalosti“. Po niektorých kapitolách nasledujú Poznámky, no väčšinu poznámok, komentárov atď. obsahujú Prílohy. Zatiaľ sa nám zdajú nevyhnutné dve: Malý encyklopedický meetaslovník (MEM) a Dokumenty. Ešte raz chceme zdôrazniť — vychádzame z Eliášových „direktív“, sme však iba na začiatku... Predbežne: pokus o rekonštrukciu Babylonskej veže sa začína citátom z Borgesovej poviedky Utopia unaveného muža: „Okrem citátov nám už nič iné nezostáva. Jazyk je systémom citátov.“

P. S.

Už pri predbežnom triedení pozostalosti nášho protagonistu sme sa stretli s postavou istého Štefana Abraháma. Zdá sa, že Abrahám zohral v Eliášovom živote zvlášť významnú úlohu, dalo by sa dokonca povedať, že v istom zmysle je práve on hlavným „hrdinom“ nášho románu.

A ktovie, aké prekvapenie nám pripraví ďalší prieskum... Dúfame, že obsah „pozostalosti“ nám dá odpoveď aspoň na niektoré otázky z našej úvodnej poznámky; končíme ju citátom z denníka nášho protagonistu (on svoje denníky nazýval nočníkmi — asi preto, že má obrátený biorytmus, ha-ha-ha), citátom, ktorý je údajne parafrázou Heisenbergovho princípu neurčitosti: „Pozorovateľ vplýva na to, čo pozoruje, tým, že to pozoruje.“

Editor

IHLA/ alebo
Introdukcía

Otca si nepoznal. Opustil vás, keď si mal dva roky, opustil vás a nikdy viac si ho nevidel. Na matku sa nepamätáš. Zomrela necelý rok po otcovom odchode, a pretože si ju nepoznal, vždy si si ju predstavoval ako krásnu a dokonalú, lebo zostala pre teba tajomstvom, tajomstvom, ktoré je jadrom každej krásy.

Po matkinej smrti si prechádzal rukami jej príbuzných, ktorí sa správali vždy korektne a nevyžadovali za to dokonca ani vďačnosť; celkom im stačilo vedomie, že sa im darí vzbudzovať v tebe nenávisť k otcovi. Veľmi rýchlo si vycítil, o čo im ide, a zo slušnosti si im doprial toto zadosťučinenie; nenávisť k otcovi si predstieral tak úprimne, že ti z vďačnosti umožnili študovať na vysokej škole. Ich úsilie malo opačný výsledok — keby neboli z otca robili najväčšieho zločinca, akého zem nosila, bol by pre teba zostal cudzím človekom, ktorého by si nebol nenávidel (nechápeš, ako možno nenávidieť niekoho, koho nepoznáš), ale bol by ti celkom ľahostajný. Prosto, podarilo sa im vzbudiť v tebe záujem o otca, záujem, ktorý časom prerástol do otvorených sympatií.

Matkini príbuzní prišli na svoj omyl, až keď si

napokon, to je Tomáševa metóda, nismo iznevjerili duh njegove „ostavštine“. Nakon nekih poglavlja slijede Napomene, ali većinu napomena, komentara itd. sadrže Prilozi. Zasad nam se neizbježna čine dva: Mali enciklopedijski meetarječnik (MEM) i Dokumenti. Još jednom želimo naglasiti — polazimo od Eliáševih „direktiva“, ali tek smo na početku... Prije svega, pokušaj rekonstrukcije Babilonske kule započinje citatom iz Borgesove pripovijesti Utopija za umorna čovjeka: „Osim citata, ništa nam drugo ne preostaje. Jezik je sustav citata.“

P.S.

Već pri prvom razvrstavanju ostavštine našeg protagonista susreli smo se s likom izvjesnog Štefana Abraháma. Izgleda da je Abrahám u Eliáševu životu odigrao posebno značajnu ulogu, naposljetku, moglo bi se reći da je u određenom smislu upravo on glavni „junak“ našeg romana.

I tko zna kakvo će nam iznenađenje prirediti daljnje istraživanje... Nadamo se da će nam sadržaj „ostavštine“ dati odgovor na barem neka pitanja iz naše uvodne napomene; završavamo je citatom iz dnevnika našeg protagonista (on je svoje dnevničke nazivao noćnicima — valjda zato što je imao obrnut bioritam, ha-ha-ha), citatom koji je navodno parafraza Heisenbergova principa neodređenosti: „Promatrač utječe na ono što promatra time što to promatra.“

Izdavač

IGLA/ ili
Uvod

Oca nisi poznavao. Napustio vas je kad si imao dvije godine, napustio vas je i više ga nikad nisi vidio. Majke se ne sjećaš. Umrla je nepunu godinu dana nakon očeva odlaska i, jer je nisi poznavao, uvijek si je zamišljao kao lijepu i savršenu, zato što je za tebe ostala tajna, tajna koja je jezgra svake ljepote.

Nakon majčine smrti prelazio si po rukama njenih rođaka koji su se ponašali uvijek korektno, za što naposljetku nisu zahtijevali niti zahvalnost; sasvim im je dostajala svijest što u tebi uspijevaju pobuditi mržnju prema ocu. Vrlo brzo si naslutio što žele i iz pristojnosti im priuštio tu zadovoljštinu; mržnju prema ocu glumio si tako iskreno da su ti iz zahvalnosti omogućili studiranje. Njihovo nastojanje je imalo suprotan ishod — da nisu od oca radili najvećeg zločinca kojeg je zemlja stvorila, za tebe bi bio ostao nepoznat čovjek kojeg ne bi bio mrzio (ne razumiješ kako je moguće mrziti nekoga koga ne poznaješ), ali ne bi bio vrijeđan tvoje pažnje. Jednostavno, uspjeli su u tebi pobuditi interes za oca, interes koji je s vremenom prerastao u otvorenu simpatiju.

Majčini rođaci su uvidjeli svoju pogrešku tek na

študoval prvý rok na vysokej škole, presnejšie - v tom okamihu, keď zistili, že si začal písať poviedky. To bol koniec medzi vami, pretože si sa vlastne prihlásil k otcovi a potvrdil si ich skryté obavy, že si zdedil jeho bláznivé gény.

Otec bol farárom, ale v tridsiatke začal zrazu piť a písať básne. Keď začal recitovať svoje verše z kazateľnice, pobúrenie veriacich bolo také veľké, že cirkev bola nútená zriecť sa jeho služieb. Jedna z jeho básní sa zachovala; príbuzní ti ju často čítali ako výstražný príklad. Volala sa

NÁDEJ VÝSKUMNÍKA

Keď dožiješ,
prenikneš do vnútrozemia,
preplávaš aj cez tú najspodnejšiu vodu.
Objavíš tajomstvo vnútrozemia
a zistíš, že je jednoduché:
Korenia tam člny pre ďalších.
Neboj sa, dožiješ.

Nečudoval si sa, že ho cirkev uvoľnila — nedával veriaciim veľa nádeje na bohatú odmenu po smrti. Raz večer odišiel do krčmy a viac sa nevrátil. Nasledujúcich sedemnášť rokov nedal o sebe vedieť, ale vy ste o ňom aj tak vedeli; niektorí chlapi z vašej dediny sa s ním stretli v Ostrave; robil v bani a nechcel ani počuť o zmene zamestnania. Keď si mal devätnásť rokov, dostal si od neho list, ktorý si tu dovoľím odcitovať.

Chlapče, zrejme si myslíš, že nemám právo písaťti, ak len nepovažujeme za právo sám fakt, že som ťa splodil. Ale to, že som sa celý život o teba nestaral, ešte neznamená, že som na teba nemyslel a že ťa nemám rád. Možnože najlepším dôkazom mojej lásky a starostlivosti je práve to, že som sa o teba nestaral. Keby si ma poznal, prišiel by si na to, že predchádzajúca veta nie je, bohužiaľ, žiadnym paradoxom. Ale nechajme to; nechcem, aby si si myslel, že som pocítil potrebu ospravedlňovať sa. Vybral som si to, čo som si vybral, a chcem to nieť sám až do konca, lebo dôslednosť je posledným útočiskom tých, čo sa mýlili.

Píšem ti, lebo som čítal v akomsi časopise tvoje poviedky a chcem ťa varovať. Vycítil som, že aj teba ničí to, čo zničilo mňa — spasiteľský komplex. Ten ma priviedol na teológiu, ten ma priviedol na kazateľnicu, ten ma zbavil viery v Boha, ten ma priviedol k písaniu básničiek, ten urobil zo mňa alkoholika, ten ma priviedol sem, do bane, kde som konečne našiel pokoj duše. Áno, chlapče, aj alkoholikom som sa stal skrze spasiteľský komplex. Nezačal som piť z nejakej bezmocnosti, ale iba preto, aby som zachránil ľudstvo. Trápila ma jedna vec: prečo Stvoriteľ stvoril všetko také dokonalé, iba človeka sfušoval? Prečo? Ako je to možné?

prvoj hodini tvog studija, točnije – u trenutku kad su shvatili da si počeo pisati pripovijesti. Tu ste raskrstili, jer si se ustvari priklonio ocu i potvrdio njihove skrivene bojazni da si naslijedio njegove lude gene.

Otac je bio župnik, no u tridesetj je odjednom počeo piti i pisati pjesme. Kad je počeo recitirati svoje stihove s propovjedaonice, vjernici su se u toj mjeri pobunili da je crkva bila prisiljena odreći se njegovih usluga. Jedna se njegova pjesma sačuvala; rođaci su ti je često čitali kao upozoravajući primjer. Zvala se

NADA ISTRAŽIVAČA

Kad odživiš,
prodrijet ćeš u unutrašnjost,
preplivati i tu najpodzemniju vodu.
Otkrit ćeš tajnu unutrašnjosti
i ustanoviti da je jednostavna:
Ondje čekaju čamci za iduće.
Ne boj se, odživjet ćeš.

Nije te začudilo što ga je crkva razriješila dužnosti – vjernicima nije ulijevao mnogo nade u bogatu nagradu poslije smrti. Jednu večer otišao je u krčmu i više se nije vratio. Idućih sedamnaest godina nije se javljao, ali vi ste o njemu ipak imali vijesti. Neki muškarci iz vašeg sela sreli su ga u Ostravi: radio je u rudniku i nije htio ni čuti za promjenu zaposlenja. Kad si imao devetnaest godina, dobio si od njega pismo koje si ovdje dopuštam citirati.

Dečko, sigurno misliš da ti nemam pravo pisati, ukoliko ne smatramo pravom samu činjenicu što sam te napravio. Ali to što se cijeli život za tebe nisam brinuo uopće ne znači da na tebe nisam mislio i da te ne volim. Možda je najbolji dokaz moje ljubavi i brižnosti upravo to što se za tebe nisam brinuo. Da me poznaješ, shvatio bi da prethodna rečenica nažalost nije nikakav paradoks. No pustimo to; ne želim da misliš da sam osjetio potrebu za pravdanjem. Izabrao sam što sam izabrao i želim to iznijeti sam do kraja, jer dosljednost je posljednje utočište onih koji su bili u krivu.

Pišem ti jer sam u nekom časopisu pročitao tvoje pripovijesti i želim te upozoriti. Naslutio sam da i tebe uništava ono što je uništilo mene – kompleks spasitelja. Taj me doveo na teologiju, taj me doveo na propovjedaonicu, taj me oslobodio vjere u Boga, taj me priveo pisanju pjesama, taj je od mene napravio alkoholičara, taj me doveo ovamo, u rudnik, gdje sam konačno pronašao duhovni mir. Da, dečko, i alkoholičar sam postao zbog kompleksa spasitelja. Nisam počeo piti iz nekakve nemoći, nego samo zato da bih zaštitio čovječanstvo. Mučila me jedna stvar: Zašto je Bog sve stvorio tako savršeno, samo je čovjeka sfušao?

Nikdy si o tom nepremýšľal? Ja áno. Často a dlho, veľmi dlho. A prišiel som na to: Boh tvoril človeka v delíriu. Totálne ožratý. Chápeš, nie? To nám vysvetľuje aj siedmy deň, deň odpočinku. Načo by Boh, taký dokonalý, potreboval odpočívať. Potreba odpočinku – to vonkoncom nie je božský atribút. Ale on musel odpočívať - vyspával opicu. Chápeš už, prečo som začal piť a písať? Chcel som sa priviesť do stavu Stvoriteľa, do delíria, lebo iba vtedy možno pochopiť, kde urobil chybu. Pochopiť a opraviť ju – slovom. To boli moje pohnútky, ale prerátal som sa. Tuším som mal radšej študovať matematiku, fyziku, chémiu a biológiu. Tak veru, chlapče. Predstav si napríklad len takúto vec - matematika je schopná podať matematicky presný dôkaz o svojej neexistencii. Chápeš to? To je poézia. Teória relativity, teória antihmoty. Najexaktnejšie teórie sú najracionálnejšie. Najexaktnejšia veda je mágiou. Najexaktnejší vzorec sa môže objaviť aj vo sne. To je poézia, chlapče, to je poézia. Veda je úžasná, ale urýchlňuje koniec. Keď všetko vyrieši, bude koniec. Ľudia nebudú mať už prečo žiť, lebo svet bez tajomstva je neľudský. Bojím sa toho, ale chcel by som sa dožiť tej chvíle, keď bude objavený vrcholný, záverečný vzorec. Je to akási vášnivá zvedavosť, čo ženie ľudí dopredu, i keď si uvedomujú, že tam číha nebezpečenstvo, ktoré bude možno smrteľné. Zvedavosť a túžba po dokonalosti. (Možnože dokonalosť je mierou slobody.) Prinajmenšom je dokonalosť satisfakciou. Trebárs môj život – blúdil som v ňom ako v labyrinte, ale nikdy to vo mne nevzbudzovalo pocit beznádeje; naopak. Vždy som mal až akýsi povznášajúci pocit, lebo labyrint, v ktorom som uviazol, bol dokonalý - nebolo z neho žiadneho východu. Teda zvedavosť, túžba po dokonalosti a odvaha. Odvaha plná strachu. Odvážny vie o priepasti, bojí sa jej, ale kráča k nej – túži ju preskúmať a preklenúť. Asi v tom bude predsa len najviac zvedavosti. Najväčšia posadnutosť je posadnutosť zvedavosťou; keď to človeka chytí, tak skočí zo strechy, aby sa dozvedel, či predsa len nevie lietieť.

Môj dedo, tvoj pradedo, bol murár. Postavil náš dom vlastnými rukami, s láskou, od základov až po strechu, aby mal z čoho spadnúť, keď vztyčoval glajchu. „Zletel ako starý vták s ochrnutými krídlami,” povedala moja matka, keď prikrývala deda bielou plachtou, v ktorej som priniesol d'atelinu. Odvtedy sa mi často snívalo, že lietam, a niekedy si myslím, že človek nepochádza z opice, ale z vtáka. Myslíš si, že spadol z tej strechy len tak? Kdeže! Skočil, aby zistil, či mu nenarastú krídla. Áno, chlapče, tvoj pradedo bol veľmi zvedavý, to máme po ňom.

Môj otec, tvoj dedo, bol krajčír. Šil šaty tak, ako sa píše skutočná poézia – v extáze. Do každého pichnutia ihlou dával celé srdce, nad každým stehom dlho premýšľal, ako básnik, ktorý hľadá to jediné správne slovo; zarábal veľmi málo, ale šaty,

Zašto? Kako je to moguće? Nikada nisi o tome razmišľao? Ja jesam. Često i dugo, veoma dugo. I došao sam do sljedećeg: Bog je čovjeka stvarao u deliriju. Mrtav pijan. Shvaćaš, ne? To nam objašnjava i sedmi dan, dan odmora. Zašto bi se Bog, tako savršen, trebao odmarati? Potreba za odmorom – to uopće nije božanski atribut. Ali on se morao odmoriti – prespavati mamurluk. Shvaćaš li sada zašto sam počeo piti i pisati? Htio sam se dovesti u stanje Stvoritelja, u delirij, jer je samo tako moguće shvatiti gdje je napravio pogrešku. Shvatiti i ispraviti je – riječju. To su bile moje pobude, no preračunao sam se. Slutim da bi bilo bolje da sam studirao matematiku, fiziku, kemiju i biologiju. Uistinu, dečko. Zamisli, naprimjer, ovo – matematika je u stanju pružiti matematički točan dokaz o svojem nepostojanju. Shvaćaš? To je poezija. Teorija relativnosti, teorija antimaterije. Najegzaktnije teorije su najracionalnije. Najegzaktnija znanost je magija. Najegzaktnija formula može se pojaviti i u snu. To je poezija, dečko, to je poezija. Znanost je veličanstvena, ali ubrzava kraj. Kad sve razriješi, bit će kraj. Ljudi više neće imati zašto živjeti, jer svijet bez tajne je neljudski. Bojim se toga, ali htio bih doživjeti trenutak kad će biti otkrivena krajnja, konačna formula. Neka strastvena znatiželja tjera ljude naprijed, pa i onda kad su svjesni da ondje vreba opasnost koja možda bude smrtonosna. Znatiželja i težnja za savršenstvom. (Možda je savršenstvo mjera slobode.) U najmanju ruku, savršenstvo je satisfakcija. Recimo, moj život: lutao sam u njemu kao po labirintu, ali nikada to u meni nije izazvalo osjećaj beznade; dapače. Uvijek sam se osjećao nekako uzvišeno, jer je labirint u kojem sam zapeo bio savršen – iz njega nije bilo izlaza. Dakle, znatiželja, težnja za savršenstvom i hrabrost. Hrabrost puna straha. Hrabar zna za propast, boji je se, no kroči joj ususret – želi je istražiti i savladati. Vjerojatno će u tome ipak biti najviše znatiželje. Najveća opsjednutost je opsjednutost znatiželjom; kad čovjeka obuzme, skočit će s krova ne bi li se uvjerio da ipak može letjeti.

Moj djed, tvoj pradjed, bio je zidar. Izgradio je našu kuću vlastitim rukama, s ljubavlju, od temelja do krova, da bi imao s čega pasti dok je na njega postavljao svečano drveće. „Sletio je kao stara ptica oduzetih krila“, rekla je moja majka prekrivajući djeda bijelom plahtom u kojoj sam donio djetelinu. Otada sam često sanjao da letim, a katkad mi se čini da čovjek ne potječe od majmuna, nego od ptice. Misliš li da je pao s krova tek tako? Nipošto! Skočio je da utvrdi hoće li mu narasti krila. Da, dečko, tvoj pradjed je bio jako znatiželjan, po tome smo na njega.

Moj otac, tvoj djed, bio je krojač. Krojio je odjeću onako kako se píše istinska poezija – u ekstazi. U svaki ubod igle unosio je cijelo srce, nad svakim šavom dugo premišľao, kao pjesnik koji traži onu

ktoré ušil, boli dokonalé. Keď mal šesťdesiat rokov, sadol si na ihlu. Nauždy som si zapamätal slová, ktorými doktor Krištofik, otcov obdivovateľ a dlhoročný zákazník, určil príčinu smrti: „Skonal následkom prebodnutia srdca do zadku sa zapichnuvšou jeho vlastnou ihlou, ktorá sa dostala do jeho vlastného krvného obehu a putovala s krvou až do jeho vlastného srdca, jeho vlastná ihla.“ Doktor Krištofik písal tieto slová a plakal a nechápavo krútil hlavou. Aj ja som to vtedy považoval za nespravodlivý výsmech, za zlú a zlomyseľnú iróniu. Ani ja som vtedy ešte nevedel, že to bolo prirodzené, nevedel som, že otcov zadok a ihla sa riadili odvekými zákonmi nášho rodu. Áno, chlapce, chlapi v našej rodine vždy zomierali na to, čo najviac milovali.

Cítim, že ihla, ktorá sa zapichne do zadku každému hneď pri narodení, sa blíži k môjmu srdcu. Možno preto ti píšem. Nechce sa mi zomrieť, ale čo sa dá robiť, ihla je ihla.

Vlastne som ti chcel napísať o celkom všedných veciach. Všetky moje predchádzajúce slová boli možno iba zahováraním, lebo sa bojím, ako prijmeš tie, čo prídu. Je to čisto praktická vec, a ak môžeš, prístupuj k nej ako k takej, pokús sa nechať bokom morálne úvahy. Za tie roky som si našetril nejaké peniaze, ktoré som teraz previedol na tvoje meno do bratislavskej banky. Z právnej a formálnej stránky je to v poriadku, iba sa obávam, že v tebe vzkypí krv a odmietneš to. Chápem tvoje pocity, ale pokúsil som sa ti vysvetliť, prečo som konal tak, ako som konal, v predchádzajúcej časti tohto prvého a posledného listu, ktorý ti píšem. Ak tie peniaze neprijmeš, zariadil som, aby ich dostáli ľudia, ktorí ta vychovali.

V tme, prachu a horúčave dobývať uhlie — to je tvoj údel, ak to myslíš vážne s písaním. A odmena je jediná: nádej, že niekto premení tvoje uhlie v popol, aby mu bolo za dlhých mrazivých nocí trocha teplejšie.

Ži, ako chceš a musíš, to je môj jediný odkaz.

Otec

P. S. Teraz mi napadlo, že ten vrcholný, záverečný vzorec nemusí objaviť práve vedec. Možno je už dávno skrytý v obyčajnej Shakespeareovej replike.

Otcov list vyvolal v tebe chaos. V prvej chvíli po prečítaní si ho chcel vložiť naspäť do obálky a poslať na spiatočnú adresu, ale v noci sa ti to rozležalo v hlave a v mysli sa ti vynorila záplava slov, ktoré by si mu mal napísať, a zrazu sa ti zdalo, že mu ich nebudeš vedieť povedať v obyčajnom liste, aj keby mal tisíce strán. Pocítil si neodolateľnú túžbu stretnúť sa s ním. Zdalo sa ti, že hoci ste si nikdy nepovedali ani slovo, po celý ten čas ste viedli jeden nepretržitý, mlčanlivý dialóg. Musel si sa s ním

jednu pravu riječ; zarađivao je vrlo malo, no odjeća koju je skrojio bila je savršena. Kad je imao šezdeset godina, sjeo je na iglu. Zauvijek sam zapamtio riječi kojima je doktor Krištofik, očev obožavatelj i dugogodišnji klijent, ustanovio uzrok smrti: „Preminuo je od posljedica probadanja srca njegovom vlastitom iglom, koja se zabola u stražnjicu, dospjela u njegov vlastiti krvotok i putovala s krvlju do njegova vlastita srca, njegova vlastita igla.“ Doktor Krištofik je zapisivao ove riječi i plakao i ne shvaćajući vrtio glavom. I ja sam to tada smatrao neopravdanim podsmijehom, lošom i zlonamjernom ironijom. Ni ja tada još nisam znao da je to bilo prirodno, nisam znao da su se očeva stražnjica i igla rukovodili drevnim zakonima našega roda. Da, dječace, muškarci u našoj obitelji uvijek su umirali od onoga što su najviše voljeli.

Osjećam da se igla, koja se zabada u svačiju stražnjicu odmah pri rođenju, približava mome srcu. Možda ti zato i píšem. Ne umire mi se, ali što da se radi, igla je igla.

Ustvari, htio sam ti pisati o sasvim uobičajenim stvarima. Sve moje prethodne riječi bile su možda tek skretanje s teme, jer me strah kako ćeš primiti ove koje slijede. To je čisto praktična stvar i, ako možeš, pristupi joj kao takvoj, pokušaj moralne dileme ostaviti po strani. Tijekom godina sam uštedio neke novce, koje sam sada prenio na tvoje ime u bratislavsku banku. S pravne i formalne strane sve je u redu, samo strahujem da će u tebi uskipjeti krv i da ćeš ih odbiti. Razumijem tvoje osjećaje, ali pokušao sam ti objasniti zašto sam postupao tako kako sam naveo u prethodnom dijelu ovog prvog i posljednjeg pisma koje ti píšem. Ako ne prihvatiš novac, uređio sam da ga dobiju ljudi koji su te odgojili.

U mraku, prašini i žegi vaditi ugljen — to je tvoja sudbina ako ozbiljno misliš pisati. A nagrada je samo jedna: nada da će netko tvoj ugljen pretvoriti u pepeo da bi mu za dugih mraznih noći bilo malo toplije.

Živi kako želiš i moraš, to je moja jedina poruka.

Otac

P.S. Sad mi je sinulo da onu krajnju, konačnu formulu ne mora otkriti upravo znanstvenik. Možda je već odavno skrivena u običnoj Shakespeareovoj replici.

Očevo pismo u tebi je izazvalo kaos. U prvom trenutku poslije čitanja htio si ga vratiti u omotnicu i poslati na povratnu adresu, no tijekom noći ti se sve posložilo u glavi i u mislima ti je izronilo mnoštvo riječi koje bi mu trebao napisati, i odjednom ti se činilo da mu ih nećeš umjeti izreći u običnom pismu ni kad bi imalo tisuće stranica. Osjetio si neodoljivu želju da se sastaneš s njim. Iako nikad niste

stretnúť, musel si vidieť jeho tvár, musel si sa dotknúť jeho ruky, aby si sa presvedčil, že naozaj existuje.

Hľadal si spiatočnú adresu, ale nebolo jej. Ani v liste, ani na obálke. Bol dôsledný až do samého konca.

O dva týždne si dostal telegram: Váš otec zahynul pri banskom nešťastí. Jeho telo, žiaľ, nenašli.

Viac nič. Bez spiatočnej adresy.

Dlho sme uvažovali, či máme zakomponovať kapitolu Ihla do nášho románu Hľadanie strateného autora. Spočiatku sme sa nazdávali, že Ihla sa ocitla medzi Tomášovými textami omylom – my, znalci jeho diela, vieme, že Ihlu uverejnil náš protagonista v svojej tretej knižke ako úvodnú poviedku (Nočné správy, Smena 1976 – pozn. red.). Až po preskúmaní ďalšieho materiálu sme pochopili: to, čo sme považovali za Tomášovu fikciu, bolo vlastne dokumentárnym záznamom, áno, je to autentický životný príbeh Dušana Mitanu a jeho otca Eliáša. V jednom z Tomášových zošitov bola poznámka: „Dnes mi dal Dušan prečítať list od svojho otca. Fantázia! Uvedomil som si, že z toho musím urobiť poviedku, inak nikto neuverí, že list je autentický! Ak budem písať román Okno do neba, Ihla by mala byť introdukciou k téme Dušan Mitana.“ Prirodzene, nie sme takí naivní, aby sme mu sadli na lep; mystifikuje, skutočného Dušana Mitanu si vymyslel. Štúdium pozostalosti nás však opäť presvedčilo o banálnom fakte: život píše príbehy, ktoré si nedokáže vymyslieť ani rozprávač s diabolskou fantáziou. Alebo má pravdu Voltaire, ktorý tvrdí, že človek musí mať diabla v tele, aby vynikol v umení?

Z notového zošita

S Dušanom Mitanom som sa zoznámil v blázinci. Raz predpoludním, po veľkej vizite, zjavil sa z ničoho nič akýsi maniak, "ktorý sa chcel silou-mocou zoznámiť s každou posteľou. Bola to izba pre štyri osoby, ani jedna z postelí netúžila po zblížení. Dve sa obrátili chrbtom, tretia zašomrala: „Idiot. Nie sme na rekreácii eróhá.“ Maniaka to načisto odrovnalo. Rozpačito, bezradne sa poobzeral okolo seba, potom sa celý zošúveril, akoby si až teraz uvedomil, kde sa ocitol: medzi ľuďmi obrátenými tvármi k stene. V očiach mu zakmital strach. Ten náhly prechod od počiatkovej bodrosti k beznádeji ma zasiahol ako úder päšťou rovno na solar, normálne mi to vyrazilo dych. Tuším som až vtedy pochopil – pozerajúc jeho očami na tie apatické, odmietavé chrbty - zúfalú bezútešnosť našej situácie (napriek tomu, že ja ako simulantom som medzi nich vlastne nepatril). Podal som mu ruku - bol to vzdor, ľútosť, či prejav solidarity? Nevie. A neviem ani, prečo som sa mu

razmijenili ni riječi, činilo ti se da ste sve ovo vrijeme vodili neprekidan, šutljiv dijalog. Morao si se sastati s njim, morao si vidjeti njegovo lice, morao si dotaknuti njegovu ruku da bi se uvjerio da uistinu postoji.

Tražio si povratnu adresu, no nije je bilo. Ni u pismu, ni na omotnici.

Za dva tjedna dobio si telegram: „Vaš otac je poginuo u rudarskoj nesreći. Njegovo tijelo, nažalost, nije pronađeno.“

I ništa više. Bez povratne adrese.

Dugo smo razmatrali trebamo li poglavlje Igla ukomponirati u naš roman U potrazi za izgubljenim autorom. Isprva smo pretpostavljali da se Igla među Tomáševim tekstovima našla pogreškom – mi, poznavatelji njegova djela, znamo da je Iglu naš protagonist objavio u svojoj trećoj knjizi kao uvodnu pripovijest (Nočne vijesti, Smena 1976 – op. ur.). Tek nakon proučavanja daljnjeg materijala, shvatili smo: ono što smo smatrali Tomáševom fikcijom bio je zapravo autobiografski zapis, da, to je autentična životna priča Dušana Mitane i njegova oca Eliáša. U jednoj od Tomáševih bilježnica stajala je napomena: „Danas mi je Dušan dao na čitanje pismo svoga oca. Fantazija! Shvatio sam da od toga moram napraviti pripovijest, inače nitko neće povjerovati da je pismo autentično! Ako budem pisao roman Prozor u nebo, Igla bi trebala biti uvod u temu Dušan Mitana.“ Naravno, nismo tako naivni da se uhvatimo na ljepilo; mistificira, stvarnog Dušana Mitanu je izmislio. No proučavanje ostavštine opet nas je uvjerilo u banalnu činjenicu: život píše priče koje ne može izmisliti ni pripovjedač s dijaboličnom maštom. Ili ima pravo Voltaire, koji tvrdi da čovjek mora imati đavla u sebi da bi se istaknuo u umjetnosti?

Iz kajdanke

Dušana Mitanu upoznao sam u ludnici. Jedno prijepodne nakon velike vizite niotkud se pojavio neki manijak koji se pošto-poto htio upoznati sa svim pacijentima. Bila je to soba za četiri osobe, nijedna nije žudjela za zblizavanjem. Dvije su mu okrenule leđa, treća je progundala: „Idiote. Nismo na sindikalnom odmoru.“ Manijaka je to načisto izbacilo iz takta. Neodlučno, zbunjeno se osvrnuo oko sebe, a onda se cijeli iskrivio, kao da je tek sada postao svjestan gdje se našao: među ljudima licima okrenutima prema zidu. U očima mu je zatreperio strah. Taj nagli prijelaz od početne poletnosti do beznada pogodio me kao udarac šakom ravno u trbuh; normalno da sam izgubio dah. Mislim da sam tek tada – promatrajući njegovim očima ta apatična leđa koja ne prihvaćaju – shvatio užasnu neutješnost naše situacije (unatoč tome što ja, kao simulantom, ustvari nisam pripadao među njih). Pružio sam mu ruku – je li to bio prkos, sažaljenje ili izraz

predstavil svojim pseudonymom: „Dušan Mitana“. (Zrejme som predsa len nebol celkom zdravý, keď som aj toho nešťastníka považoval za tajného.) Vlastne až teraz sa naozaj zľakol. Nie, to nebol strach, to bola hrôza, zdesenie. „Dušan Mitana?“ zašeptal. „Ten spisovateľ?“ Prekvapene som prikývol; priznávam, že mi to zalichotilo. Zdesenie vystriedala úľava - ako keď sa niekto dotkne mátohy. Alebo - vyzeral ako človek, ktorý siahne na príznak, človek, ktorý siahne na svoj strach. Placho, bezbranne sa usmial a náhlivo odvrátil zrak; zrejme sa hanbil za slzy, ktoré sa mu tísli spod viečok. „Prečo plačeš?“ spýtal som sa. „Je mi ťa ľúto,“ povedal. Dotklo sa ma to. „Prečo?“ výhražne som mu položil ruku na plece. „Lebo si ma zabil,“ povedal.

Tak som sa stretol s mužom, ktorému som čírou náhodou ukradol vlastné meno. Vtedy som ešte nevedel, že je to recidivista; toto bol už jeho štvrtý pobyt v našej zotavovni. Mojou vinou.

solidarnosti? Neznam. A neznam ni zašto sam mu se predstavio svojim pseudonimom: „Dušan Mitana“. (Očito ipak nisam bio posve zdrav kad sam i tog nesretnika smatrao tajnim.) Zapravo, tek sada se doista prepao. Ne, nije to bio strah, bio je to užas, prestravljenost. „Dušan Mitana?“ prošaptao je. „Onaj pisac?“ Začudoeno sam kimnuo; priznajem, bio sam polaskan. Prestravljenost je zamijenilo olakšanje – kao kad netko dotakne strašilo. Ili – izgledao je kao čovjek koji je dodirnuo sablast, čovjek koji je dodirnuo svoj strah. Plaho, bespomoćno se nasmiješio i naglo odvratio pogled; očito se sramio suza koje su mu se natisnule ispod vjeđa. „Zašto plačeš?“ upitao sam. „Žao mi te“, rekao je. To me uvrijedilo. „Zašto?“ prijeteći sam mu stavio ruku na rame. „Jer si me ubio“, rekao je.

Tako sam upoznao čovjeka kojemu sam pukim slučajem ukrado vlastito ime. Tada još nisam znao da je recidivist; ovo mu je bio već četvrti boravak u našem lječilištu. Mojom krivnjom.

povratak na sadržaj

PREVELA: MARINA IVANDIĆ
MARINA.IVANDIC@GMAIL.COM

Dretva

ŽIVOT JE TVRDÝ AKO DRATVA.

V obchode bolo vtedy dostať fonál,
k fonálu stačila len smola -
smolu požičal každý šuster,
ak si mal zdravú kožu, mohol si kráčať.
Dnes každý rád vzdychá.
Aj si telefonujú -
nikde nedostať obrtlík ani fonál.

A ja sa do telefónu smejem:
„Kúpil som si dratvu!”

Nevdojak si spomeniem,
že prvý banán
som jedol na EXPO '58 v Bruseli,
keď som mal dvadsaťdva rokov.
V Ostende som si kúpil pásikavé ponožky,
v La Panne som prvý raz uzel more,
videl som i po prvý raz ustrice a kraby
a bál som sa vln, no najmä o chlapcov
z Lúčnice, o Detvancov,
ktorí vlny mora ešte vyššie zdvíhali.

Sedel som potom v námorníckej krčme
a po prvý raz som pil pepsikolu,
porovnával som ju s pomarančovým džúsom,
ktorý nám v Bruseli ponúkol
primátor mesta Brusel; vzal som si
od neho dve cigarety,
a keďže som mal i tmavého motýlika,
bol som reprezentant a po prvý raz v zahraničí,
po prvý raz v živote
zapálil som si ozajstnú cigaretu,
ba ešte som si fukol v námorníckej krčme
jednu kokakolu,
a hoci bola lacná, vyšla ma tam draho.

Mesiac svietil nie ako rožtek,
ale ako banán, jedol som potom iba pomaranče,
a keď sme sa vrátili do Bruselu,
kúpil som si za utajených pár dolárov,
ktoré mi poslala nevlastná tetka z Ameriky
- nikdy som ju nevidel ani neuvidím
elektrický holiaci strojček Philips
a doma som ho rozumne či nerozumne predal,
veď som bol hrdina, geroj. Aj v Dubovej
ma vtedy každý obdivoval. A ja,
hoci som už mal a predal
prvý elektrický strojček v dedine,
bol som doma nešťastný,
že ma nik nevidel,
ako som s čiernym motýlikom na krku

Dretva

ŽIVOT JE TVRD KAO DRETVA.

U dućanu se nekad mogao naći konac,
uz konac je trebala samo smola -
smolu je posuđivao svaki šuster,
ako si imao zdravu kožu, mogao si koračati.
Danas svi samo kukaju.
I telefoniraju -
kopče ni konca niotkuda.

A i ja se smijem na telefonu:
„Kupio sam si dretvu!”

Slučajno se sjetim
da sam prvu bananu
jeo na EXPO-u '58 u Bruxellesu,
kad sam imao dvadeset godina.
U Ostendeu sam si kupio prugaste čarape,
u La Panneu sam prvi put ugledao more,
po prvi sam put vidio i kamenice i rakove
i bojao sam se valova, a pogotovo dečkiju
iz Lúčnice, Detvanaca,
koji su morske valove činili još većima.

Sjedio sam zatim u mornarskoj krčmi
i po prvi put pio pepsu colu,
uspoređivao sam ju sa sokom od naranče,
koji nam je u Bruxellesu ponudio
gradonačelnika grada Bruxelles; uzeo sam
od njega dvije cigarete,
a zato što sam imao i tamnu leptir mašnu,
bio sam predstavnik i po prvi put u inozemstvu,
prvi put u životu
zapalio sam pravu cigaretu,
i još sam u mornarskoj krčmi drmnuo
jednu coca colu,
iako je bila jeftina, tamo me skupo koštala.

Mjesec je svijetlio, ne kao srp,
nego kao banana, zatim sam jeo naranče,
a kad smo se vratili u Bruxelles,
za nekoliko ušteđenih dolara,
koje mi poslala polutetka iz Amerike
- nikad ju nisam vidio niti ću je vidjeti -
kupio sam si Philipsov električni aparat za brijanje,
a kod kuće ga, razumno ili ne, prodao,
ta bio sam junak, heroj. I u Dubovi
mi se tada svatko divio. A ja,
iako sam već imao i prodao
prvi električni aparat za brijanje u selu,
kod kuće sam bio nesretan,

pil v Belgicku,
a nie iba s chuťou,

lež aj po rokoch,
zbožne ako Slováč s fonálom,
najmä s dratvou v hrdle,
obyčajný Pilsner,
no pre mňa navždy vzácne,
pre mňa však i slovenské,
naše, v zahraničí vždy trochu i slovenské,
naše české pivo...

Nočná

MAMA ZABILA SVIŇU A POSLALA Z NEJ
môjmu najstaršiemu bratovi do Podbrezovej jelitka a
oškarky. Lojzo bol v detstve vždy hladný, dožil
kotnú kozu a potom bol v Povstaní aj s Egydom
Pepichom, čo mi písal list z ministerstva obrany, z
hlavnej politickej správy, a pýtal sa, na akom
nástroji viem hrať, lebo som slúžil pri delostrelcoch.
Lojzo ako muzikant robil zase vo fabrike.

Sľúbili im v tej fabrike, že dostanú prémie. No
potom im povedali, že nič nedostanú. Nedostanú?

Lojzo šiel za riaditeľom a pýtal sa: „Súdrh
riaditeľ, kto nedostane?”

„Dvaja nedostanú!”

„A prečo?”

„Lebo boli opití.”

„Opití? Naozaj iba opití? Peha! Tak ak nedostanú,
ja im poviem, že keď šiel Šíkula z muziky, zastala
šesťstotrojka, a akurát pri pomníku padlých, jeden
sa o ten pomník pravou rukou opieral a glo a glo-
tcha...! Až mu tak padalo z papule. Kto nedostane?
Veď to liezlo z neho až z brucha. Ak nedostanú,
Lojzo je muzikant a vždy všetko čuje, ak nedostanú,
tak potom povie... Kristušát, ja som majster, ja si za
svojich ľudí zodpovedám. Ak nedostanú, hoci som
už invalid, lebo som bol v Povstaní - udriem na stôl a
takto si za svojich ľudí poviem...”

STARÉHO REPISKÉHO - ALEBO SA INÁČ
VOLAL...? -

na tom nezáleží, vybrali za eštebáka. Povedali mu:

„Súdrh Repiský, vy ste taký fajnový, statočný
človek.”

„Čo chcete odo mňa? Hádam nie chodiť do
kostola? Súdrhovia, to ste sa pomýlili, veď ja
chodievam každú nedeľu do kostola.”

„Práve preto.”

„Božemôj, práve preto ste si akurát mňa vybrali?”
„A prečo nie, pán Repiský?”

„Ja, Repiský, vám budem udávať? Veď ja
chodievam v nedeľu do kostola.”

jer me nitko nije vidio
kako sam s crnom leptir mašnom oko vrata
pio u Belgiji,
i to ne samo s guštom,

nego i godinama kasnije,
pobožno kao Slovak s koncem,
naročito s dretvom u grlu,
obični Pilsner,
ali za mene zauvijek dragocjeno,
za mene čak i slovačko,
naše, u inozemstvu uvijek pomalo i slovačko,
naše češko pivo.....

Nočna

MAMA JE ZAKLALA SVINJU I POSLALA
mom starijem bratu u Podbrezovu čurki i čvarke.
Lojzo je u djetinjstvu bio uvijek gladan, dobio je
skotnu kozu, a zatim je bio u Ustanku s Egydom
Pepichom, koji mi je pisao iz ministarstva obrane, iz
glavne političke uprave, i pitao me koji instrument
sviram jer sam služio u topništvu. Lojzo je kao
glazbenik radio u tvornici.

Obećali im u toj tvornici da će dobiti premije.
Zatim su im rekli da neće dobiti ništa.

Ništa?

Lojzo je krenuo za upraviteljem te pitao: „Druže
upravitelju, tko neće dobiti?”

„Dvojica!”

„A zašto?”

„Jer su bili pijani.”

„Pijani? Doista samo pijani? Pih! Ako ne dobiju,
reći ću im da kada je išao Šíkula sa svirke, limuzina
šesto tri je zastala, i to baš kod spomenika palim
borcima, jedan se naslonio desnom rukom o taj
spomenik i glo i glog...! Tako mu je ispadalo iz
gubice. Tko neće dobiti? Pa to je dolazilo iz njega čak
iz trbuha. Ako ne dobiju, Lojzo je glazbenik i uvijek
sve čuje, ako ne dobiju, onda će reći... Isuse Kriste, ja
sam majstor, ja odgovaram za svoje ljude. Ako ne
dobiju, iako sam već invalid, jer sam bio u Ustanku
– udarit ću u stol i tako se zauzeti za svoje ljude...”

STAROG REPISKOG – ILI KAKO SE VEĆ ZVAO?
–

nije ni bitno, izabrali su ga za doušnika.

Rekli su mu:

„Druže Repiský, vi ste tako fin, pošten čovjek.”

„Što želite od mene? Možda da ne idem u crkvu?
Drugovi, pogriješili ste, pa ja idem svaku nedjelju u
crkvu.”

„Upravo zato.”

„Bože moj, upravo zato ste baš mene izabrali?”

„A zašto ne, gospodine Repiský?”

„Ja, Repiský, da cinkam? Pa ja nedjeljom idem u
crkvu.”

„Práve preto," povedal ten civil, „my nechceme od vás nič, len aby ste nám povedali pravdu."

„Prečo ja? Veď máte dosť svojich ľudí."

„Máme. No vám veríme viac. Nechceme z vás spraviť udavača. Len aby ste nás niekedy informovali. Vlastne len vysvetlili, keď nám naši zle vysvetľujú. Len overiť. Aj našich. Nech vždy všetko sedí."

„Ak len tak, tak potom sedí. U mňa iba overiť?"

„Len overiť." „Sedí."

„U vás iba overiť."

Jedného dňa našli krmíči družstevných kráv v maštali v okne jeho notes a v notese toto:

„V pondzeli dna štvrtého štyri povedzel Jožo Petrakovič, že sere takú robotu.

Dna štvrtého pet povedzela Jana Petrakovička pri kŕmení ošípaných, že jebe takú krmu aj taký hnusný, ničemný socializmus a šecky ty kurvy...

Dna štvrtého pet, keď akurát bolo pražské povstání, tak jebol Jano Palkovič najprv starú Zacharku a potom aj Amalu z vid-lama, že som sa račik aj ja z vidlama uhol. Dna sedmého pet, ale teraz pri kŕmení dobytku, povedzela Lojza Ochabka, že zas jebe tu Amalu a sere Stalinovi do tých jeho fúzu... A len samá p...

Dna sedmého šest pri rezany sečky povedzel Mišo Durbák aj pred Porubanom, že on jebe šeko. Aj komunizmus. Dna sedmého sedem povedzel zas Jano Ochaba, že ja jebem takého Stalina a že mu ozaj jebe do tých jeho fúzu, že jebe aj na socializmus, že jebe šeckých, aj Pána Boha." A iba pod týmto zápisom: „Udat! Ochabu udat! Prísno a surovo udat! Nemá čo hrešiť Pána Boha..."

V MODRE ZAVOLALI NA MsNV OŽRANA A VYČÍTALI mu, že priveľmi pije. Sedela tam kvôli nemu celá komisia. A on sa ich spýtal: „Čujte! A to ste ma sem volali ozaj iba pre slopanicu? Nie sú so mnou iné problémy?"

Potvrdili.

„Súduh, očuli sme. Je tu i sťažnosť. Očuli sme, že pijete."

„No iba víno. To ste ma naozaj len pre toto volali?"

„Len pre toto."

„Súduhovia, zbláznili ste sa? Iba pre víno? Ja som myslel, že som niečo vykonal. Kristušát, veď sme v Modre... Kto tu okrem toho betónového Štúra, čo stojí a stopuje ako eštebák na námestí, kto tu neslope?"

Lojzo Polčic - lebo bol voľakedy gardista a potom aj v UKRK-u - sa prvý nahlas rozrehotal a povedal: „Očujte! Ten chlap ozaj iba slope, robotu si však vie zastať a nikdy nikomu, prisámbohu, vie si zastať a chmchmchem, prepáčte, že sa smejem, ten chlap

„Upravo zato“, rekao je taj civilac, „mi ne želimo od vas ništa drugo nego da nam govorite istinu.“

„Zašto ja? Pa imate dosta svojih ljudi.“

„Imamo. No vama više vjerujemo. Ne želimo od vas napraviti cinkaroša. Samo da nas ponekad obavještavate. Odnosno da nam samo objasnite, kad nam naši loše objasne. Samo provjera. I naših. Da sve uvijek bude kako treba.“

„Ako je samo to, onda u redu.“

„Samo provjeriti.“

„U redu.“

„Kod vas samo provjeriti.“

Jednoga dana su krmitelji zadružnih krava u staji na prozoru našli njegov notes, a u njemu sljedeće:

„U pondjeljek dana četrtoga četrtoga rekel Joža Petrakovič da se posere na takov posel.

Dana četrtoga patoga rekla Jana Petrakovič pri prašenju svinj da jebe takvoga odojeka i takvi gnjusni, nikakvi socializam i vse te kurve...

Dana četrtoga patoga, baš onda dok je bil praški ustanek, poknel Jano Palkovič najprije staru Zacharku, a nakon toga i Amalu s rašljami, da sam se roši i ja rasejam zmeknal.

Dana sedmoga patoga, ili sad pri prašenju živine, rekla Lojza Ochaba da opet jebe tu Amalu i posere se Staljinu na njegove mustače... Vse druge pošle v p...

Dana sedmoga šestoga pri rezanju sečkari rekel Miške Durbak i pred Porubanom da on jebe vse. I komunizam.

Dana sedmoga sedmoga opet veli Janke Ochaba da jebe takog Staljina i da mu se baš jebe za njegove mustače, da jebe i socializam, da jebe vse, i Gospona Boga."

A jedino pod tim zapisom: "Cinkati! Ochabu cinkati! Stroge i ohole cinkati! Nema zakaj kleti Gospona Boga!"

U MODRI SU POZVALI U GRADSKI NARODNI ODBOR PIJANDURU i prigovorili mu da previše pije. Tamo je, zbog njega, sjedila cijela komisija. On ih je upitao: "Čujte! Zar ste me stvarno zvali samo zbog pijače? Nema drugih problema sa mnom?"

Potvrdili su.

"Druže, čuli smo. Tu je i pritužba. Čuli smo da pijete."

"Samo vino. I stvarno ste me samo zbog toga zvali?"

"Samo zbog toga."

"Drugovi, jeste vi poludjeli? Samo zbog vina? Ja sam mislio da sam nešto učinio. Kriste, pa u Modri smo...Tko osim tog betonskog Štura, koji stoji na trgu i zaustavlja kao žandar, ovdje ne loče?"

Lojzo Polčic - jer je nekoć bio gardist, a potom i u SKR-u - prvi se grohotom nasmijao i rekao: "Počujte! Taj momak stvarno samo loče, a posao zna dobro napraviti i nikada nikome, Boga mi, zna napraviti i hahahaha, oprostite, što se smijem, taj momak nikada nikome nije naudio..."

nikdy nikomu neublížil..."
„Súduh Polčic, vybavené?"
„Vybavené, súduh..."

"Druže Polčic, riješeno?"
"Riješeno, druže..."

Stará zem

KEĎ ZALOŽILI PRVÉ DRUŽSTVÁ,
keď prišiel do Bieleho Kostola aj Zápotocký a začal kosou nový život, keď začal prvý ťať spoločné obilie a hneď utrhol kosu, z čoho sa dodnes družstevníci smejú - veď aj ja som tam bol -, založili aj inde spoločné vlastníctvo, ale to bol statok, čiže štátny majetok.

A keďže sa riešila akurát cigánska otázka, koho dať na statok? Tak tam dali cigána. Povedzme, že sa volal Rumpel, tak mu vraveli aj na okrese. (Toto mi vravel Poruban, už neviem, v ktorej dedine to naozaj bolo.) Aj ktosi napísal o tom do novín. No ale na štátnom majetku sa stále nič neurodilo.

Okres, aj kraj, ba aj celá vláda cigána podporovala, veď bolo treba nejako riešiť cigánsku otázku... Aj vláda chodievala na muziky a nadchýnala sa, keď cigáni hrali na husliach a keď im smrdelo zo saxofónov...

Majetok však prosperoval slabo, výnosy boli veľmi nízke. Prišli nadriadení a vravia: „Pán správca, ako je to možné? Prečo máte také slabé výnosy?"

A zas celá vláda, keď bolo už dosť osláv a nadchýnania, no stále rok čo rok nijaké výnosy: „Očuj, Rumpel, veď nebuď kurva. Všade ťa chválime, nariaďujeme aj v novinách, že majú i cigánov na majetkoch chváliť, no ty stále nič, nijaké výnosy..."

Cigán sa chytil za hlavu - a bolo to prisámbohu v najúrodnejšom kraji: „Súduhovia, a to byslite bážne? Šak tu šeci ro-bá... No aj šeci kradnú... No čo...? Štimujú zákazy...? Tu sa nedá nič robiť, tu nikdy nič nebude, tu je stará zem... Stará zem, pán riaditeľ, tu nikdy nič nebudeéé...!"

PRÁVE V BRNE SOM SA PO PRVÝ RAZ ZOZNÁMIL

a spriatelil s básňami Roberta Desnosa, ba hneď nato i s básňami Pierra Unika. Dnes mi už ťažko vyjadriť myšlienky a pocity z tých čias, keď som si kedy-tedy musel napchávať a dopchávať slamou vojenský strožok, podobne i vankúš, na tom však nezáleží.

Keď som bol vojak, chodievali sme už od prvých týždňov do stráže. Ja som bol vtedy ešte hornista, no ako hudobníkovi mi múdrejší a skúsenejší ľudia našli miesto pri delostrelcoch. Lesný roh som mal niekedy pod posteľou, nemal som si kedy na ňom zahrať, ba ani ho kedy preskúšať, či doň - niet kedy ani prefúknuť - nenaliezli šváby alebo nenaťahali doň dosť nôt do osnov kasárenskej pavúky.

Kedysi pri rozhovore som sa nepremyslene, len napochytro vyslovil, že som neveriaci, že som však

Stara zemlja

KAD SU OSNOVALI PRVE ZADRUGE,
kada je u Biely Kostol došao i predsjednik republike Antonín Zápotocký te započeo novi život kosom, kad je prvi počeo kositi zajedničko žito i odmah otkinuo kosu, zbog čega mu se do danas smiju drugovi – pa i ja sam tamo bio – osnovali su i drugdje zajedničko vlasništvo, ali to je bilo imanje, dakle državni posjed.

A pošto se taman riješilo pitanje cigana, koga postaviti na imanje? Pa su tamo postavili cigana. Recimo da se zvao Rumpel, tako su ga zvali u općini. (To mi je rekao Poruban, više ne znam u kojem je to selu bilo.) Netko je pisao o tome i u novinama. No na državnom imanju još ništa nije urodilo.

Općina, pokrajina pa i vlada, podupirali su cigana, trebalo je nekako riješiti cigansko pitanje... I vlada je odlazila slušati glazbu i oduševljavala se kad su cigani svirali na violinama i kad im je zaudaralo iz saksofona...

Imanje je slabo napredovalo, prinosi su bili vrlo niski. Došli su nadređeni i rekli: „Gospodine upravitelju imanja, kako je to moguće? Zašto imate tako slab urod?“

A opet cijela vlada iznova, kad je već bilo dosta proslava i oduševljenja, no opet stalno, godinu za godinom, nikakav urod: „Čuj Rumpel, ne budi kurva. Svugdje te hvalimo, naredili smo i u novinama da trebaju pohvaliti cigane na imanju, no ti još uvijek ništa, nikakvi urodi prinosi..."

Cigan se uhvatio za glavu – a to je bogme bilo u najplodnijem kraju: „Drugovi, a to stalno bislite? Pa tu svi radu.... No, svi i kradu... I što? Drže se zakona? Tu se ništa ne može napraviti, tu nikad ništa neće biti, tu je stara zemlja... Stara zemlja, gospon direktor, tu nikad ništa neće biti...!"

UPRAVO U BRNU SAM SE PRVI PUTA UPOZNAO

i sprijateljio s pjesmama Roberta Desnosa, a odmah zatim i s pjesmama Pierra Unika. Danas mi je već teže izraziti razmišljanja i osjećaje iz tih vremena, kada sam svako toliko morao utrpavati i slamom puniti vojnički madrac, kao i jastuk, no to nije ni važno.

Kada sam bio u vojsci, išli smo na stražu već od prvih tjedana. Ja sam tada još svirao rog, no mudriji i iskusniji ljudi našli su mi, kao glazbeniku, mjesto u topništvu. Rog sam ponekad držao pod krevetom, nisam ga imao kada svirati, čak ni isprobati jesu li se – ma ni propuhati – u njega uvukle bubašvabe ili notama ispunili crtovlja kasarnski pauci.

Katkad sam se u razgovoru nepromišljeno, na brzinu, izjašnjavao kao nevjernik, ali ipak pobožan. Možda sam to zaista izgovarao nepromišljeno jer mi

nábožný. Hádam som sa vyjadril naozaj iba nepremyslene, lebo ani vtedy, ani dnes sa mi nezdá, že by som chcel klamať. Hádam som sa iba nevedel napochytno vyjadriť, a i keď môžem dlhšie uvažovať, neviem, či sa mi podarí vysloviť viac.

Rád si pri podobných rečiach pomáham Einsteinom, najmä jeho vetami, ktoré zhruba znejú asi tak: „Som veriaci. Dalo by sa povedať, že moja viera je kozmická. Kto o tom rozmýšľal, vie, o čom vravím. Kto nerozmýšľal, škoda mi s ním o tom hovoriť.“

MOHLI BY PRÍŠŤ VIANOCE!

A prišli. No ja domov nejdem. Spávam v hudobnej škole na klavíri. Anča bláznivá Špačková naďalej nosieva jabĺčka a chodievala k mojej mame párať perie, smeje sa aj Fero Huttera, rozpráva páračkám rozprávky a nemá nič spoločné s huteritmi, s habánmi, s Jakubom Huterom alebo Zwinglim, hoci aj moji príbuzní boli hrnčiari, ale mali aj mláťačku - deda zabil pri mláťačke hrom, čiže blesk, lebo aj na domoch je dnes iba bleskozvod - môjho deda zabil hrom.

Vianoce a zima. A ja na klavíri. Aj na klavíri zima. Môj prabratanec predáva po Modre pekáče a hlinené hrnčeky. Lebo je ožran a má len jednu ruku - druhú ruku mu odtrhla mláťačka, ten bubon, keď šiel ako ožratý keramikár špajzovať, a len chodí a už iba slope, ak nemá čo predáť, má pre jednu ruku vlastnoručne vyrobený cimbal, len chodí a vyhráva po šenkoch...

Mama sa so mnou nezhovára. Iba jemu vraví: „Odpál!“ Ja sa chcem privravieť: „Mama, veď aj on je naša rodina.“ „Teba nečujem, zmizni!“

Ešte nie, no už to bude! Prišli Vianoce, sedím u Frči. Pijem lipový čaj. Čujte, a taký dobrý!

Frča je strašne škaredá...

Archívy

TAJNE SOM CHODIL VYKRÁDAŤ archívy. Nie iba tie, čo hnojnymi vidlami vyhadzovali v Nitre alebo potom v Modre, najmä z miestnosti, ktorá musela byť niekedy väzením, kde sedel aj môj otec a kde som neskôr učil... Prečítal som si aj papiere porozhadzované po okne, keď z Červeného kameň ušiel posledný Pálfi.

Ja som mal na Červený Kameň právo. Lebo môj birmovný otec bol Frančiš. Nechce sa mi ďalej o tom hovoriť. Lebo ani Frančiš o niektorých veciach nehovoril, aj keď vedel, že má na reč právo. Bola vojna (prvá svetová) a jeho mama bola nie slúžkou, ale dojkou na Červenom Kameni a svojho múdreho syna dala vyučiť za remeselníka, za kováča. Lenže čo zostáva po vojne, po prehratej vojne, vojenskému kováčovi, a ešte sa mu i frajerka...

se ni onda, a ni danas, nije činilo da bih želio lagati. Možda se samo u brzini nisam znao izraziti, jer čak i kada dulje razmišljam, ne znam uspijevam li reći više.

Kod takvih stvari rado si pomognem Einsteinom, naročito njegovim rečenicama koje zvuče otprilike ovako: „Ja sam vjernik. Moglo bi se reći da je moja vjera kozmička. Tko je o tome razmišljao, zna o čemu govorim. Tko nije, uzalud mi razgovarati s njim o tome.“

MOGAO BI STIĆI BOŽIĆ!

I stigao je. Ali ja ne idem kući. Spavam u glazbenoj školi na klaviru. Luda Anča Špačková i dalje nosi jabuke i ide k mojoj mami čihati perje, smije se i Fero Huttera, priča priče ženama koje čihaju, nema ništa zajedničko s huteritima, habanima¹, Jakubom Huterom ili Zwinglijem iako su i moji rođaci bili lončari, ali imali su i vršlicu - djeda je pokraj vršlice ubila munja, odnosno grom, jer i danas je na kućama samo gromobran - mog je djeda ubila munja.

Božić i zima. A ja na klaviru. I na klaviru je zima. Moj rođak prodaje po Modri protvane i glinene šalice. Pijanac je i ima samo jednu ruku - drugu ruku mu je otrgla vršlica, taj bubanj, kad je kao pijani keramičar išao vršiti, samo ide i loče, u jednoj ruci nosi vlastoručno izrađeno cimbal, samo ide i svira po krčmama...

Mama sa mnom ne razgovara. Samo njemu govori: „Gubi se!“ Želim se zauzeti za njega: „Mama, pa i on je naša obitelj.“ „Da te ne čujem, briši!“

Još nije, ali bit će to! Stigao je Božić, sjedim kod Frče. Pijem čaj od lipe. Čujte, dobar je!

Frča je užasno ružna...

Arhivi

POTAJNO SAM KRAO arhive. Ne samo one koje su gnojnim vilama bacali u Nitri ili kasnije u Modri, pogotovo iz prostorije koja je nekada morala biti zatvor, gdje je ležao moj otac i gdje sam potom ja poučavao... Pročitaо sam i papiere razbacane po prozoru, kako je iz dvorca Červenog kameňa pobjegao posljednji Palfi.

Polagao sam pravo na selo Červený Kameň. Zbog toga što je moj krizmani kum bio Frančiš. Ne želim dalje o tome govoriti. Ni Frančiš o nekim stvarima nije govorio ni kad je znao da ima pravo na riječ. Bio je rat (prvi svjetski), njegova majka nije bila služavka, već dadilja u Červenom Kameňu, i svog je pametnog sina poslala da izučí zanat, za kováča. No, što ostaje nakon rata, nakon izgubljenog rata, vojnom kovaču, a još mu je i djevojka...

¹ Njemački anabaptisti koji su doselili u Slovačku i poznati su po lončarstvu

Frančiš: „Ja viem, čo je to strelit' jeleňa. No strelil si už myš?“

Frančiš: „Ja znam što znači upucati jelena. A jesi li kada upucao miša?“

povratak na sadržaj

PREVELI: POLAZNICI KOLEGIJA
PRIJEVODNE VJEŽBE 2, 2009/10.

1. kapitola

11 - ZOZNÁMENIE

Otec povedal, že ide do cukrárne po zákusky, a odišiel navždy. Tereza mala dvanásť a Henry deväť. Presne deväť. V prievane šušťala narodeninová výzdoba z krepového papiera, ktorú v návale kreativity vyrobila matka hneď ráno a Tereza sa dívala na otca, ako si obúva najlepšie topánky, sťažka vzdychá, a obzerá sa po byte ako odsúdenec na smrť potkynajúci sa k elektrickému kreslu.

Tak ja idem, - povedal jej.

Dones mi punčový rez, - povedala Tereza otcovi.

Spoľahni sa.

Prd makový mi doniesol, hovorila neskôr Tereza, keď vyťahovala túto historku v tom type rozhovorov dospelých, keď po pár fľašiach vína začnú všetci spomínať na krivdy detstva a rapídne prepadať sebaľútosti.

Po hodine prestali na otca čakať. Dorazili hostia, babička priniesla tortu s pravopisnou chybou v šľahačkovom náipse a mama uvarila puding. Tak nejako sa predpokladalo, že otec musel ísť súrne do práce, že mali zase čosi v redakcii, alebo stretol nejakého známeho a šiel s ním prebrať do pohostinstva, čo je nové u Brežneva, kto emigroval a kto vyzerá na eštabáka. Otcovou vlastnosťou bolo nebyť doma a všetci si už na to zvykli.

Henry dostal tenisovú raketu. Stála celý majetok, ale aj tak mu ju kúpili, pretože k jeho úpenlivému drankaniu sa hysterickým záchvatom pridala aj Tereza, keď zistila, že Henry jej roztrieskal obidve bedmintonové rakety, keď sa s nimi pokúšal hrať tenis. Teraz mal tenisovú a pinkal s ňou o zadnú stenu garáže.

- Potrebujem potítka, - zakričal zdola.

Tereza stála na balkóne decentne predklonená ponad zábradlie a púšťala dole sliny. Nie je ľahké naplŕuť z tretieho poschodia na chodník obrys Afriky, domček jedným ťahom alebo srdce prestrelené šípom.

- Nemôžeš mi ich hodiť? - zakričal Henry. - Som strašne spotený, potrebujem ich!

Stál pod balkónom mimo jej dostrelu a vyvracal hore hlavu. S ním aj dvaja chalani z vedľajšieho vchodu plní solidarity a túžby vyskúšať novú raketu.

A požičiaš mi raketu? - zakričala Tereza.

Vydieračka!

Potítka Henrymu vyrobila z froté uteráka mama pred pár týždňami, hneď v začiatkoch jeho tenisovej kariéry. Decká mu ich závideli, mamu dokonca na ulici zastavovali cudzie matky a vyzvedali, aké použila know-how. Henry mal aj čelenku, bola uštrikovaná z čohosi, čo bolo predtým svetrikom pre batofatá. Vôbec nesala pot, ale keď ju mal na hlave,

1. poglavlje

11 – UPOZNAVANJE

Otac je rekao da ide do slastičarne po kolače, a otišao je zauvijek. Terezi je bilo dvanaest. A Henryju devet. Točno devet. Na propuhu su šušťali rođendanski ukrasi od krep-papira koje je mama odmah ujutro u trenutku inspiracije izradila, a Tereza je gledala oca kako oblači najbolje cipele, teško uzdiše i gleda stan kao osuđenik na smrt koji posrće prema električnoj stolici.

- Odoh ja, - rekao joj je.

- Donesi mi punč-šnit, - rekla je Tereza ocu.

- Ne brini se.

Šipak mi je donio, govorila je kasnije Tereza kada je izvlačila tu priču u takvoj vrsti razgovora odraslih, kada se nakon par boca vina svi počnu prisjećati nepravdi iz djetinjstva i brzo se počnu sažalijevati.

Nakon sat vremena prestali su čekati oca. Stigli su gosti, baka je donijela tortu s pravopisnom greškom u natpisu od šlaga, a mama je skuhalo puding. Nekako se pretpostavljalo da je otac morao hitno na posao, da su imali nešto u redakciji ili je sreo nekog poznanika pa je s njim otišao u gostionicu popričati što ima novog s Brežnevom, tko je emigrirao i tko liči na udbaša. Očeva karakteristika je bila ta što ga nije bilo kod kuće i svi su se već na to naviknuli.

Henry je dobio teniski reket. Koštao je cijelo bogatstvo, ali su mu ga svejedno kupili jer se njegovom moljakanju popraćenom histeričnim napadima pridružila i Tereza, kad je shvatila da je Henry razvalio oba reketa za badminton kada je s njima pokušavao igrati tenis. Sada je imao teniski reket pa je lagano udarao lopticu o zadnji garažni zid.

- Trebam znojnice, - viknuo je odozdo.

Tereza je stajala na balkonu, decentno naslonjena na ogradu i pljuckala dolje. Nije lako ispljunuti s trećeg kata na pločnik obris Afrike, kućicu u jednom potezu ili srce probijeno strijelom.

- Možeš li mi ih baciti? – viknuo je Henry. – Jako sam znojjan, trebam ih!

Stajao je pod balkonom van njenog dometa i zabacio glavu prema gore. S njim još dva momka iz susjednog ulaza, puna solidarnosti i želje da isprobaju novi reket.

- A hoćeš li mi posuditi reket? – viknula je Tereza.

- Ucenjivačice!

Znojnice je Henryju napravila mama od frotir ručnika prije par tjedana, odmah u početku njegove teniske karijere. Djeca su mu zavidjela, a i mamu su na ulici zaustavljale tuđe mame i ispitivale kakav je koristila know-how. Henry je imao i znojnicu za čelo, bila je sašivena od nečega što je prije bila vesta

vyzeral bohovsky. Ako Björn Borg, aj keď Henry viac uznával McEnroea, ktorý mu visel nad posteľou. Na tom plagáte bol napriahnutý k backhandu, loptička tesne pred raketou, navreté žily na rukách a na tvári nádherný šklab. Henry si ten šklab trénoval v rámci teoretickej časti športovej prípravy.

Tereza vzala potítku, obula si mamine sandále a celkom potichu, aby mama nepočula klepotanie podpätkov, vyšla von. Schádzala po schodoch úplne pomaly a pozorovala, ako sa jej napínajú svaly na lýtkach.

V schránke sa zabelela pošta. Tereza strčila tenké prsty do dierok a vybrala von obálku.

Bol to list bez známky a bez pečiatky adresovaný mame, písaný otcovým zvláštne zauzleným rukopisom. Tereze sa jeho písmo vždy páčilo. Bolo ako zamotaný povrázok, ktorý vedelo rozplieť iba málo ľudí. Napríklad Tereza. Rada ho lúštila. Roztrhla obálku a vybrala list papiera s hlavičkou redakcie novín, v ktorých otec pracoval. Som sviňa, písal otec, viem, že ma môžeš nenávidieť, ale raz v živote som spravil chybu a teraz ju splácam. Je tu dieťa, ktoré stráca matku a ja si musím splniť otcovskú povinnosť. Nedokázal som sa ti s tým priznať, tak ako sa ti ani teraz nevládzem pozrieť do očí, preto odchádzam. Zbaľ mi, prosím, o čom si myslíš, že je moje, niekoho po to pošlem. O odpustenie nežiadam, ale neočierni ma pred deťmi.

Tak otec má dieťa a odchádza k nemu, uvedomila si Tereza. To ju zasiahlo. Opúšťa ju. Rozplakala sa nad listom. Slzy rozpili slová povinnosť a odpustenie. Slová ľudí používajúcich atramentové perá sú najpomínuteľnejšie zo všetkých. Možno im ide práve o to. O tom, že v živote otca sú aj iné ženy než mama, vedela Tereza dávno. Začalo sa to tak, že si s Henrym chceli kúpiť zmrzlinu Fragola Limone a nemali dosť peňazí. Prasiatko sa im rozbíjať nechcelo, tak otvorili otcovu skriňu a Tereza siahla do vrečka saka, či v ňom nenájde drobné. Otec ich tam nosieval a mama zvykla šomrať, že sa mu vyťahajú vrečká. Ale drobné nenašla. Našla lesklý obal s hlavou tigra a v ňom čosi okrúhle. Až keď to otvorila a vyrolovala, došlo jej, na čo to je. Že je to na TO.

Večer sa pýtala mamy, či s otcom robia také tie veci.

Áké veci máš na mysli? - pýtala sa matka a tvárila sa, že si stojí na kábli.

Mám na mysli také tie veci, po ktorých som sa narodila ja a potom Henry, - povedala Tereza.

Prečo sa na to pýtaš?

Mám na to vek.

Na to vek nemáš.

Iba sa pýtam. To mi nemôžeš odpovedať?

Matka si vzdychla a povedala, že môže. A tak sa teda Tereza pýtala, či to robia, či používajú ochranu a ak áno, tak akú. Odpoveď bola taká, akú predpokladala. Tabletky.

Po náleze prezervatívu v otcovom saku už stačilo

za bebe. Uopće nije upijala znoj, ali kad ju je imao na glavi, izgledao je odlično. Kao Björn Borg, iako je Henry više volio McEnroa koji mu je visio nad krevetom. Na tom je posteru bio u pozi za backhand, loptica blizu reketa, ispupčene žile na rukama, a na licu divan kes. Henry je taj kes vježbao u sklopu teorijskog dijela sportske pripreme.

Tereza je uzela znojnice, obula mamine sandale i sasvim tiho, da mama ne čuje lupanje peta, izašla van. Silazila je niz stepenice skroz sporo i gledala kako joj se napinju mišići na listovima.

U sandučiću se zabijelila pošta. Tereza je gurnula tanke prste u rupice i izvadila van kovertu.

Bilo je to pismo bez markice i bez žiga, adresirano mami, pisano očevim, posebno zamršenim rukopisom. Terezi se njegov rukopis uvijek sviđao. Bio je kao zamršena uzica koju je znalo samo par ljudi odmršiti. Na primjer Tereza. Rado ga je odgonetavala. Poderala je kovertu i izvadila list papira sa zaglavljem novinske redakcije u kojoj je otac radio. Svinja sam, pisao je otac, znam da me možeš mrziti, ali jednom sam u životu pogriješio i sada za to plaćam. Tu je dijete koje ostaje bez majke i ja moram ispuniti očinsku dužnost. Nisam znao kako da ti to priznam, isto kao što te sada ne mogu pogledati u oči, zato odlazim. Spakiraj mi, molim te, što misliš da je moje, poslat ću nekoga po to. Ne tražim oprostjenje, ali nemoj me ocrniti pred djecom.

Znači otac ima dijete i odlazi njemu, shvatila je Tereza. To ju je pogodilo. Napušta je. Rasplakala se nad pismom. Suze su razlile riječi dužnost i oprostjenje. Riječi ljudi koji koriste nalivpera od svih najbrže nestaju. Možda baš to i žele.

To da su u očevom životu i druge žene, Tereza je znala odavno. Počelo je to tako da su si ona i Henry htjeli kupiti sladoled Njofra, a nisu imali dovoljno novaca. Nisu htjeli razbiti kasicu prasicu pa su otvorili očev ormar i Tereza je gurnula ruku u džep sakoa ne bi li našla nešto kovanica. Otac ih je tamo nosio pa je mama znala gundati da će mu se razvaliti džepovi. Ali kovanice nije našla. Našla je sjajni paketić s tigrovom glavom, a u njemu nešto okruglo. Tek kad je to otvorila i odmotala, skužila je za što je to. To je za ONO.

Navečer je pitala mamu da li radi te stvari s tatom.

- Na kakve stvari misliš? - pitala je mama i pravila se blesavom.

- Mislim na te stvari nakon kojih smo se rodili ja i Henry, - rekla je Tereza.

- Zašto me to pitaš?

- Pa dovoljno sam stara.

- Nisi za to dovoljno stara.

- Samo pitam. Ne možeš mi odgovoriti na to?

Mama je uzdahnula i rekla da može. Onda ju je Tereza pitala da li to rade, koriste li zaštitu i ako da, koju. Odgovor je bio onakav kako je i očekivala. Pilule.

Nakon pronalaska prezervativa u očevom

iba dávať pozor. Svetlý vlas na kabáte, sponka v aute pod sedadlom, ktorá nikomu nepatrila, vyhýbavé odpovede, drobné časové nezrovnalosti, nervozita sprevádzajúca otcove klamstvá.

Tereza otcove úlety zaznamenávala s dôslednosťou vášnivej čitateľky detektívok. Otec mamu zrádzal, ale mama to nevedela, a keby to aj vedela a keby ju to aj bolelo, stále mala aj ona iné možnosti. Mohla si tiež nájsť iného muža, bola pekná a rada sa smiala, určite by sa našli takí, čo by ju chceli. Ale čo Tereza? Mohla si aj ona nájsť iného otca, keď ten jej odišiel k inému decku? Sú na svete muži, ktorí chcú byť otcom cudzej dcéry?

Tereza si utrela slzy do potítok a vyšla pred dom. Nohy na vysokánskych podpätkoch sa jej triasli.

- Ti to trvalo, - povedal Henry. - Rade si šla? Potrubiami?

Aj ten najhorší deň, keď sa zhudobní, nevyzerá až tak zle, dozvedela sa Tereza o pár rokov neskôr. Odvtedy sa často pokúšala vymyslieť nejaký ťažký odvaz, ktorý by púšťali v rádiu na želanie a ktorý by celý hovoril o tom, aké je to super, keď vás spláchnu do záchoda niekto, od koho to nečakáte, a ešte sa tvári akoby nič, že to je život. Ale to je naozaj život a buď rada, že si z rozvrátenej rodiny, povedal jej raz jeden z frajerov, my s harmonickým detstvom sa ani nemáme na čo vyhovoriť.

Henry stál znovu pod balkónom, z ktorého im mama spúšťala škatuľu na špagáte a v nej chleby natreté lekvárom. Smiala sa pritom, asi stihli načat s príbuzenstvom ďalšiu fľašu bulharského koňaku.

- Čo to máš na nohách? - zakričala mama na Terezu, keď ju zbadala. - Hovorila som ti, aby si nenosila moje topánky! Aj tak sú ti veľké, iba mi ich rozčapťáš!

Keď škatuľa pristála na zemi, Henry z nej vybral chleby. Tereza sa vyzula a strčila sandále do škatule. A priložila aj list. Pozerala hore, ako si mama pomaly vyťahuje koniec dnešnej dobrej nálady. Stála pred domom bosá s tupou bolesťou v hlave a došlo jej, že sa sranda skončila. Že sa začína život.

7. kapitola

33 - STRETNUTIE S PRIATELKOU

Tereza a Henry stáli pri ohni a dívali sa do jeho šľahajúcich plameňov. Mlčali, lebo vedeli, že si to jeden pri druhom môžu dovoliť. Pokročilý jesenný podvečer na nich dýchal rýchlo postupujúcim chladom a Tereza vystierala dlane k ohňu, aby si ich zohriali. Okolo nich sa zvolna prevažovala lenivá konverzácia oslavy otcovej päťdesiatky s rôznorodou a z väčšej časti absolútne nekompatibilnou znôškou gratulantov.

Zúrili deväťdesiate roky. Eufóriu a zmätok nežnej

sakou, dovoljno je bilo obraćati pozornost. Svijetla vlas na kaputu, špangica pod sjedalom u autu koja nije bila ničija, nepotpuni odgovori, sitne vremenske nepodudarnosti, nervoza praćena očevim lažima.

Tereza je očeve izlete bilježila s dosljednošću strastvene čitateljice krimića. Otac je mamu varao, ali mama to nije znala, a i kad bi znala i kada bi je boljelo i dalje je imala druge mogućnosti. Mogla bi i ona naći drugog muža, bila je lijepa, voljela se smijati i sigurno bi se našli takvi koji bi ju htjeli. Ali što je s Terezom? Je li i ona mogla naći drugog oca kad je taj njen otišao drugom djetetu? Postoje li na svijetu muškarci koji žele biti očevi tuđe djece?

Tereza je obrisala suze o znojnice i izašla pred kuću. Noge na visokim potpeticama su joj se tresle.

- Koliko ti je trebalo, - rekao je Henry. - Kuda si išla? Cijevima?

I taj najgori dan ne izgleda tako loše kad se uglazbi, saznala je Tereza nekoliko godina kasnije. Od tada je često pokušavala smisliti neku ludu stvar koju bi puštali u ispunjavanju želja na radiju, i koja bi govorila o tome kako je super kad vas netko, od koga to ne očekujete, okrene leđa i još se pravi kao da to nije ništa, to je život. Ali to zbilja jest život i budi sretna da si iz raspadnute obitelji, rekao joj je jednom jedan dečko, mi s idealnim djetinjstvom nemamo nikakav izgovor.

Henry je ponovno stajao pod balkonom s kojeg im je mama spuštala na konopcu kutiju, a u njoj šnite kruha namazane pekmezom. Pritom se smijala, vjerojatno je s rodbinom stigla načeti novu bocu bugarskog konjaka.

- Što ti je to na nogama? - viknula je mama na Terezu kad ju je vidjela. - Rekla sam ti da ne nosiš moje cipele! Ionako su ti velike, samo ćeš mi ih razvaliti!

Kad je kutija došla do zemlje, Henry je iz nje izvadio kruh. Tereza se izula i unutra ubacila sandale. Priložila je i pismo. Gledala je gore kako mama sporo privlači kraj današnjeg dobrog raspoloženja. Stajala je pred kućom bosa s tupom boli u glavi i shvatila da je zabava gotova. Da počinje život.

7. poglavlje

33 – SUSRET S PRIJATELJICOM

Tereza i Henry su stajali kraj vatre i gledali u njene buktajuće plamene. Šutjeli su jer su znali da si to jedno pred drugim mogu dozvoliti. Odmakla jesenska večer dahtala je na njih svojom hladnoćom koja se brzo širila, pa je Tereza pružala dlanove prema vatri da ih zagrije. Oko njih se sporo odvijao lijeni razgovor na proslavi očeva pedesetog rođendana sa šarolikom i pretežno potpuno nekompatibilnom skupinom gostiju.

Buktale su devedesete. Euforiju i zbrku

revolúcie vystriedala čínorodosť a depresia rozpačitého kapitalizmu. Boli tu nové možnosti, ale nie každému bolo jasné, čo s nimi. Všetci do omdlenia rozoberali politiku. Vzbury väzňov a funkcionárov najrôznejších politických strán. Návraty emigrantov, ktorí vonku veľmi trpeli, dosiahli zaslúžený úspech a teraz vedeli všetko lepšie. Zakladanie a zanikanie firiem, časopisov, obchodov a záujmových združení. Zaručené správy, v ktorom obchode je maslo lacnejšie o dvadsať halierov. Dileri nekonečne drahých supervysávačov, zázračných prachoviek a Bhagavadgíty. Bezdomovci, žobráci a utečenci. Erotické magazíny tlačené na zlom papieri. Feministky. Ľudia, ktorí mali zrazu kopu peňazí a iní, ktorí si zrazu uvedomili svoju chudobu. Všade samé úsporné kuchárky a recepty na to, ako nakúpiť za sto korún a nasýtiť dvadsaťčlennú rodinu. Chaos okolo kupónovej privatizácie. Sny o odchode za šťastím do zemí zaslúbených. A do módy sa dostali slová ako reforma, energia a pokora.

Tereza cítila, ako jej víno stúplo do hlavy. Pozerala po prítomných a všetci jej boli smiešni. Aj Henryho frajerka Sisa, ktorú obďaleč trápila neovládateľná štikútka, a akýsi otcov kolega so sexistickými vtipmi. Zdvorilo sa na nejakom zasmiala a poodstúpila o pol kroka ďalej, aby vytiahla opäť ihličkových lodičiek z mäkkej pôdy.

Ty si jej nepovedal, že to bude opekačka v lese? - spýtala sa Tereza.

To je jedno, nie? - povedal Henry.

Miluješ ju?

Miluješ ty Ondreja?

Jasné, že milujem.

Tak potom aj ja milujem moju frajerku.

Počkaj, ale ja Ondreja naozaj milujem, - povedala Tereza. - Veď sa zaňho idem vydať, preboha.

Veď to. Hovädsky dobrý nápad, - povedal Henry.

Myslíš, že nie?

- Prečo nie? Každá obeť si hľadá svojho vraha.

Dovalila sa k nim Zetorka s čizmami až po stehná.

Mala na svetri prišpendlenú placku s nápisom Chceš zhubnout? Zeptej se mě jak a celý večer všetkých zásobovala historkami o tom, ako mal niekto ekzém a zmizol mu a ako niekto schudol a nerozviedol sa. Všetko vďaka Herbalifu.

Čo je, čo je, koho ohovárate? - spýtala sa Zetorka, vytiahla spod pazuchy fľašu vína, odštipľovala ju a štedro naliala všetkým trom do plastových pohárov.

Ondreja, - povedala Tereza. - Chceš sa pridať?

Na ňom neni čo ohovárať. Veď on je dokonalosť sama. Princ na bielom favorite. Objavil sa, chytil našu Terezku za ruku a už tri roky si ju vedie životom a nepustí ju až po hrob. Nudné jak návod na práčku. To moji chlapi, to je iný materiál. Žiaden nevydržal do ďalšieho ročného obdobia.

Ani ten herec? Veď ten bol celkom chutný, - povedala Tereza.

Poslala som ho do riti minulý týždeň, - povedala

baršunaste revolúcie prekidala je poduzetnosť i depresia kapitalizmu v rozvoji. Pojavy sa se nové možnosti, ale nikomu nie bolo jasné, čo s nimi. Svi su do besvijesti pričali o politici. Pobune zatvorenika i dužnosnika najrazličitijsih političkih stranaka. Povratok emigranata koji su vani puno patili, došli su do zasluženog uspjeha i sada su sve znali bolje. Osnivanja i nestanci firmi, časopisa, trgovina i interesnih društava. Provjerene vijesti u kojem dućanu je maslac jeftiniji za dvadeset lipa. Dileri beskonačno skupih super usisavača, čarobnih krpa i Bhagavadgite. Beskućnici, prosjaci i izbjeglice. Erotski časopisi tiskani na lošem papiru. Ljudi koji su odjednom imali hrpu novca i drugi koji su odjednom postali svjesni svog siromaštva. Svugdje same štedljive kuharice i upute za to kako kupiti za sto kuna i nahraniti dvadeseteročlanu obitelj. Kaos oko privatizacije. Snovi o odlasku za srećom u obećane zemlje. A u modu su ušle riječi poput reforma, energija i pokora.

Tereza je osjetila kako joj je vino udarilo u glavu. Gledala je prisutne i svi su joj bili smiješni. I Henryjeva cura Sisa koju je malo dalje mučila nesavladiva štukavica i nekakav očev kolega sa seksističkim vicevima. Pristojno se nekome nasmiejala i pomakla se pola koraka dalje kako bi izvukla štiklu iz mekane zemlje.

- Ti joj nisi rekao da će ovo biti roštilj u šumi? - pitala je Tereza.

- Svejedno je, zar ne? - rekao je Henry.

- Voliš li je?

- Voliš li ti Andreja?

- Naravno da ga volim.

- Onda i ja volim svoju curu.

- Čekaj, ali ja Andreja doista volim, - rekla je Tereza. - Zaboga, pa udajem se za njega.

- Upravo zato. Nevjerojatno dobra ideja, - rekao je Henry.

- Misliš da nije?

- Zašto ne? Svaka žrtva traži svog ubojicu.

Uletjela im je Traktorka u čizmama do bedara. Na vesti je imala prikačen bedž s natpisom „Wanna lose weight? Ask me how.“ i cijelu je večer svima punila glavu pričama o tome kako je netko imao ekcem i nestao mu je te kako je netko smršavio, a nije se razveo. Sve zahvaljujući Herbalifeu.

- Što je, što je, koga ogovarate? - pitala je Traktorka i ispod pazuha izvukla bocu vina, otvorila je i svima troma izdašno nasula u plastične čaše.

- Andreja, - rekla je Tereza. - Hoćeš se priključiti?

- Na njemu nema što za ogovarati. Pa on je pravo savršenstvo. Princ u bijelom golfu. Pojavio se, uzeo našu Terezicu za ruku i već je tri godine vodi kroz život i ne pušta ni za živu glavu. Dosadno kao upute za vešmašinu. Moji dečki, to je druga priča. Nijedan nije izdržao do idućeg godišnjeg doba.

- Ni onaj glumac? Pa on je baš bio sladak, - rekla je Tereza.

Zetorka. - A on mi povedal, že nevádi, že aj tak musí nájst sám seba. Tak som zvedavá, v ktorej riti sa nájde.

Henry sa od nich znechutene odpojil.

Kde máš Ondreja? - spýtala sa Zetorka Terezy.

Príde po mňa. Teraz má robotu.

Prachy jenom prachy nečekajú, jen po nich sáhneš a už ťe majú, - povedala Zetorka.

Zvyšok večera všetci družne rozoberali Mečiara, Klauša a rozdelenie Československa, ktoré viselo vo vzduchu. Mierne pripitá Tereza sa takmer rozplakala, keď všetkým tvrdila, že rozpad nie je možný, aspoň nie bez referenda, ktoré by však aj tak jasne ukázalo, že ľudia oboch republík chcú zostať spolu. Niektorí iní tvrdili, že Slovákom by bez Čechov, ktorí nás vykorisťujú a podceňujú, bolo omnoho lepšie. Ktosi ďalší vyhlásil, že lepšie bude práveže Čechom bez Slovákov, a že sú spoločensky a kultúrne popredu, a že Slováci ich nedobehnú ani za dvesto rokov. Keď sa opýtali Verony, čo si myslí ona, povedala, že si myslí, že to neovplyvní, takže si nemyslí nič. Otec jej odpoveď ocenil:

Zmena akákoľvek prinesie čokoľvek. A v tom čokoľvek bude množstvo príležitostí pre tých, čo v tom vedia chodiť. Nie pre nás. Keby sme v tom vedeli chodiť, nestojíme tu pri ohni. Sme trstiny vo vetre, ktoré sa ohýbajú, kam treba, a preto prežijú. Aj ja som prežil, som len trstina, mám päťdesiat a je mi z toho nekonečne smutno, ako som dopadol. Rútime sa do sveta, v ktorom sa všetci budeme musieť biť o každý ďalší deň, aby sme prežili, v ktorom nebudeme mať istotu, že posteľ, do ktorej si večer líhame, tam bude aj ráno.

Môj bývalý manžel je prorok pesimizmu, - usmiala sa mama. - Keď bola vojna vo Vietname, tvrdil, že to príde aj sem. Nakúpil ryžu, sušené mlieko a zápalky. Tie zápalky máme dodnes.

- A Vietnamcov tiež, - povedala Zetorka.

Všetci sa s úľavou zasmiali.

- Idem pohľadať ešte nejaké drevo na oheň, - povedal otec a otočil sa k lesu. Henry sa zdvihol a šiel za ním. Nasledoval ich aj Henryho vlčiak Fidel reagujúci aj na meno Kastról.

Keď po Terezu prišiel Ondrej a Tereza kráčala s mamou k jeho autu, povedala mame:

To si nemusela na otca povedať, to s tým Vietnamom. Vyzeral ako trtko. A je to predsa jeho večer.

Ja som hlavne chcela, aby to bol pekný večer, pretože patrí nám všetkým. Myslím, že sa netreba v kuse nikomu obetovať, - povedala mama.

Tereza zastala a zadívala sa na ňu. Mame žiarili oči v odleskoch vzdialeného ohňa. Bolo v nej čosi nečakane rozjasnené, čo tam nebolo už dávno.

Mami, ty si zamilovaná?

Je to na mne tak vidieť?

Je! - objala mamu Tereza.

Ondrej v aute na Terezu netrpezlivo zatrúbil.

Prišiel som domov a v dreze bol neumytý riad, -

- Poslala sam ga u guzicu prošli tjeđan, - rekla je Traktorka. - A on mi je rekao da nema veze jer ionako mora pronaći sam sebe. Baš me zanima u čijoj će se guzici pronaći.

Henry se s gađenjem od njih odmaknuo.

- Gdje ti je Andrej? - pitala je Traktorka Terezu.

- Doći će po mene. Sada radi.

- Lova, lova, samo da je lova, jednom se je dotakneš zauvijek si gotova, - rekla je Traktorka.

Ostatak večeri svi zajedno raspravljali su o Mečiaru, Klausu i razdvajanju Čehoslovačke koje se osjećalo u zraku. Lagano pripita, Tereza se skoro rasplakala dok je svima tvrdila da razdvajanje nije moguće, bar ne bez referenduma koji bi pak jasno pokazao da ljudi iz obje republike žele ostati zajedno. Netko tvrdi da je Slovaciima bez Čeha, koji ih samo iskorištavaju i podcenjuju, mnogo bolje. Drugi pak da će upravo Česima biti bolje bez Slovaka i da su društveno i kulturno napredniji i da ih Slovaci neće doći ni za dvjesto godina. Kad su pitali Veronu što ona misli, rekla je da misli da to neće utjecati tako da ne misli ništa. Otac je njen odgovor pohvalio:

- Bilo kakva promjena nešto donosi. A u tom nečemu bit će množstvo prilika za one koji će se znati snaći. Ne za nas. Da se znamo u tome snaći, ne bismo stajali tu pokraj vatre. Mi smo grane koje se savijaju kamo treba i zato preživljavaju. I ja sam preživio, samo sam grana, pedeset mi je godina i neizmerno žalim zbog toga kako sam završio. Srijamo u svijet u kojem ćemo se svi morati boriti dan za danom da bismo preživjeli, u kojem nećemo biti sigurni da će krevet u koji navečer liježemo i sutradan biti tamo.

- Moj bivši muž je prorok pesimizma, - smijala se mama. - Kad je bio rat u Vijetnamu, tvrdio je da će doći i do nas. Nakupovao je riže, mlijeka u prahu i šibice. Te šibice imam i dan danas.

- I Vijetnamce također, - rekla je Traktorka.

Svi su se s olakšanjem nasmijali.

- Idem potražiti još neko drvo za vatru, - rekao je otac i okrenuo se prema šumi. Henry se dignuo i krenuo za njim. Slijedio ih je i Henryjev vučjak Fidel koji se odazivao i na ime Castrol.

Kad je po Terezu stigao Andrej, koračala s mamom prema njegovom autu i rekla joj je:

- Nisi trebala reći to o ocu, to s tim Vijetnamom. Ostao je k'o posran. A ovo je ipak njegova večer.

- Ja sam prije svega htjela da ovo bude lijepa večer za sve nas. Mislim da se ne treba stalno radi nekoga žrtvovati, - rekla je mama.

Tereza je zastala i zagledala se u nju. Mamine su oči žarile u odsjaju udaljena ognja. U njoj je bilo nečeg neočekivano vedrog, nešto čega tamo odavno nije bilo.

- Mama, ti si zaljubljena?

- Zar se to na meni tako vidi?

- Da! - zagrlila je mamu Tereza.

Andrej je iz auta nestrpljivo zatrubio.

oznánil Ondrej Tereze po ceste.

Aký riad? - spýtala sa Tereza.

Pohár, tanier, nôž a malá lyžička.

Ponáhľala som sa na skúšku.

To netrvá ani päť minút umyť štyri veci, utrieť ich a odložiť.

Prečo si ich neumyl ty?

Ja nemám čas, Tereza a ty to dobre vieš, - povedal Ondrej. - A myslel som si, že keď prídem domov, bude tam niečo navarené.

A ja som si myslela, že sa ma aspoň spýtaš, ako mi dopadla skúška, - povedala Tereza.

A ako ti dopadla?

Dostala som dvojku.

- Vieš, čo je zaujímavé? - povedal Ondrej. - Že keď si moja matka robila vysokú školu, mala už dve malé deti, pritom nikdy nezostal v dreze neumytý riad a ešte aj dostávala jednotky.

Tereza sa začala smiať. Otvorila fľašu, ktorú si niesla z otcovej oslavy a napila sa priamo z nej. V ďalšom záchvate smiechu vyprskala víno na nohavice.

A vieš, čo sa zdá zaujímavé mne? - povedala Tereza. - Že ako tie naše hrdinské socialistické matky dopadli! Pozri sa na tú svoju. Je šťastná?

Ty sa do mojej matky nestaraj.

Ja sa nestarám. Ty povedz, či je tvoja supermanská matka s jednotkami v indexe šťastná!

Nechápem, prečo sa radšej nerozprávame o pravidlách, na ktorých sme sa dohodli, a ty ich sústavne porušuješ!

Toto vôbec nie je o pravidlách. Je to o tom, že ty máš stresy v práci a vyvršuješ sa na mne.

A ty zas piješ ako celá vaša rodina! Všetci ste alkoholicy a ty tiež. Keď sú problémy, ideš si kúpiť fľašu.

- Ty si úplne drbnutý! Keby som si vždy kúpila fľašu, keď ma za niečo péroješ, tak nemám šancu vytriezvieť!

Zvyšok cesty mlčali. Tereza zatvorila víno. Hľadela von oknom a miešal sa v nej hnev a ľútosť. Keď parkovali, pozrela na Ondreja. Bol taký pekný. Voňal. Mal pevné ruky a horúci dych tak ako vtedy na námestí. Postavila sa vo výťahu tesne k nemu a vyviezli sa na siedme poschodie k malému jednoizbovému petržalskému bytu po Ondrejovej babke.

Ondrej si hneď ľahol spať. Tereza sa osprchovala a ešte vlhká vkĺzla k Ondrejovi pod paplón. Prešla mu rukou po chrbáte, pobožkala ho na krku, pohladila ho po rebrách. Pritlačila sa k nemu zozadu, oprela oňho nahé prsia, objala ho stehnom a zamierila rukou nižšie. Ondrej jej chytil ruku.

- Nie, - povedal jej otočený chrbtom.

Prečo nie? - povedala Tereza a vnorila mu prsty do vlasov.

Nemôžem, keď si taká, - povedal jej.

Už budem dobrá, - povedala mu Tereza.

Tak buď najskôr dobrá a potom budeme mať sex. Ale tebe ide iba o tie tvoje orgazmy a na všetko

- Došao sam kući, a u sudoperu je bilo neoprano suđa, - rekao joj je Andrej putem.

- Kakvog suđa? - pitala je Tereza.

- Čaša, tanjur, nož i mala žličica.

- Žurila sam se na ispit.

- Pa ne treba ni pet minuta da se četiri stvari operu, obrišu i pospreme.

- Zašto ih ti nisi oprao?

- Ja nemam vremena Tereza, a ti to jako dobro znaš - rekao je Andrej. - I mislio sam da će, kad dođem kući, biti nešto skuhan.

- A ja sam mislila da ćeš me bar pitati kako mi je prošao ispit, - rekla je Tereza.

- I kako je prošao?

- Dobila sam četvorku.

- Znaš što je zanimljivo? - rekao je Andrej. - Dok je studirala, moja mama je imala dvoje male djece i nikada u sudoperu nije ostalo neoprano suđa, a još je dobivala petice.

Otvorila je bocu koju je ponijela s očeve proslave i potegnula iz nje. U drugom naletu smijeha poprskala je hlače vinom.

- A znaš što se meni čini zanimljivim? - rekla je Tereza. - To kako su te naše junačke socijalističke majke završile! Pogledaj svoju. Je li sretna?

- Ti se za moju mamu ne brini.

- Ja se ne brinem. Ti reci je li tvoja supermama s peticama u indeksu sretna!

- Ne kužim zašto radije ne pričamo o pravilima o kojima smo se dogovorili, a ti ih uporni kršiš!

- Uopće se ne radi o pravilima. Radi se o tome da si ti pod stresom zbog posla i da se iskaljuješ na meni.

- A ti pak piješ k'o cijela vaša obitelj! Svi ste alkoholičari, a ti pogotovo. Kad se pojave problemi, ti kupuješ bocu.

- Ti si skroz munjen! Da si kupim bocu svaki put kad me ti za nešto špotaš, ne bi se imala prilike otrijezniti.

Ostatak puta su šutjeli. Tereza je zatvorila vino. Gledala je kroz prozor, a u njoj su se miješali gnjev i tuga. Kad su se parkirali, gledala je u Andreja. Bio je tako lijep. Mirisao je. Imao je čvrste ruke i vreo dah, kao onda na trgu. U liftu je stala skroz blizu njega, dovezli su se na sedmi kat, do malog jednosobnog novozagrebačkog stana kraj Andrejeve bake.

Andrej je odmah legao spavati. Tereza se istuširala i još vlažna ukliznula Andreju pod pokrivač. Prešla mu je rukom po leđima, poljubila ga u vrat, pogladila po rebrima. Približila mu se s leđa, prislonila je na njega gole grudi, objmila ga bedrom i krenula rukom naniže. Andrej joj je odgurnuo ruku.

- Ne, - rekao joj je okrenut leđima.

- Zašto ne? - rekla je Tereza i zarila mu prste u kosu.

- Ne mogu kad si takva, - odgovorio joj je.

- Ali bit ću dobra, - obećala mu je Tereza.

- Onda prvo budi dobra pa ćemo se seksati. Ali

ostatné kašleš.

Tereza sa odtiahla.

- Keď bude poriadok v byte, bude poriadok aj v našom vzťahu, - doložil Ondrej.

Nemilovali sme sa už mesiac, - povedala Tereza.

Tak sa zamysli, či je to vina.

Zostali ticho ležať. Po chvíli začal Ondrej zhlboka dýchať. Prevrátil sa na chrbát a slabo pochrapkával.

Tereza ležala vedľa neho a prehľtala slzy. Potom sa postavila a potichu, aby nezobudila Ondreja, odišla do kúpeľne.

V zrkadle sa pozrela na svoje nahé telo a rozplakala sa. Sedela na vani a plakala do osušky, aby nenarobila zbytočný hluk. A toto ma teraz čaká, uvedomila si. Za lásku musím platiť poslušnosťou.

Niekde na vrchnom poschodí malo akési dieťa záchvat kašľa. Potom bolo počuť vracanie a podráždené hlasy rodičov.

Som v klietke, zašepkala Tereza, nemám kade uniknúť. Utréla si tvár, vybrala zo skrinky tekutý prášok, čo vyčistí a nepoškriabe, a začala drhnúť vaňu ako nepričetná.

tebi je stalo samo do tih tvojich orgazama, a za sve ostalo te baš briga.

Tereza se odmakla.

- Kad bude red u stanu, bit će red i u našem odnosu, - dodao je Andrej.

- Nismo bili skupa već mjesec dana, - rekla je Tereza.

- Onda se zamisli čija je to krivica.

Ostali su tiho ležati. Za trenutak je Andrej počeo dublje disati. Okrenuo se na leđa i slabo hrkao.

Tereza je ležala pokraj njega i gutala suze. Zatim se dignula tiho, da ne bi probudila Andreja i otišla u kupaoonicu.

U ogledalu je gledala svoje golo tijelo i rasplakala se. Sjedila je na kadi i plakala u ručnik da ne bi pravila buku. Ovo me sada čeka, shvatila je. Ljubav moram platiti poslušnošću.

Negdje na višem katu neko dijete je imalo napadaj kašlja. Zatim se čulo povraćanje i uzrjani glasovi roditelja.

U kavezu sam, prošaptala je Tereza, nemam gdje pobjeći. Obrisala je lice, iz ormarića uzela tekući prašak koji čisti bez ogrebotina i počela ribati kadu kao sumanuta.

povratak na sadržaj

PREVELI: POLAZNICI KOLEGIJA
PRIJEVODNE VJEŽBE 4, 2009/10.

S NAŠKOG

DAMIR KARAKAŠ - MERCI, MADAME ZIZI

Kupim po stanu prljavi veš. Zaudara.

Moram ga napokon odnijeti u praonicu. Potrpao sam veš u obje torbe, gnječio ga rukama i nogama... i na kraju jedva zatvorio ciferšluse. Spuštam se do praonice, unutra je crnkinja s dubokim, crnim podočnjacima, vadi iz mašine čarape.

I baba.

S bilježnicom.

Pretpostavljam vlasnica.

Rekoh: "Bonjour." Natiskao sam u bubanj robu. Komande pišu na zidu, treba samo ubacivati kovanice pa pritiskati gumbe. Tihana mi je nešto objašnjavala, tek sad kopčam da baš i nisam skopčao.

Zovem babu, upirem prstom u mašinu. Baba je ljubazna. Prilazi mi. Sipa u mašinu deterdžent. Uzima mi iz ruke kovanice, onda ih ubacuje u proreze na metalnoj ploči na zidu, pritišće dugmad, bubanj se, u sve jačim zamasima, napokon pokreće.

Vroum-vroum-vroum!

"Merci!"

Ona crnkinja odlazi. Zaboravila je u mašini jednu čarapu. Baba žmiri, maše glavom, stavlja onu čarapu sa strane. Pokušavam babu pitati kako se zove. Ono, da malo vježbam francuski.

Govori mi.

Naćulio sam uši.

Onda rekoh: "Merci, madame Zizi", ali učini mi se da me nekako, skroz gadno, ošinu pogledom.

Sjeo sam.

Ona još jednom dolazi do mašine, saginje se, bulji u bubanj, mene opet čudno gleda, gledam da nisam možda u pidžami. Nisam.

Ništa ne razumijem.

Opet sam se nasmiješio, kažem: "Merci, madame Zizi." Svaki put joj, kad dođe do mašine i pogleda unutra, kulturno kažem: "Merci, madame Zizi."

Sjedim.

Čekam da se kolut prestane vrtjeti.

Čekam oko pola sata. Ona u susjednoj prostoriji pegla. Potrpao sam u torbe veš i još jednom rekao "merci, madame Zizi", još sam na kraju dometnuo "au revoir".

Ma kakvi.

Ne zarezuje me ni pet posto. Dobro.

Izišao sam na ulicu. Dan je sparano.

U stanu sam robu iskrcao na madrac. Trebao sam je i osušiti. Zaboravio sam. Razapinjem je na prozore, vrata...

Ljeto je, osušit će se.

Uzimam harmoniku, izlazim van. Nekidan su počeli ulični radovi. Svirajući se miču što dalje od te buke, svi se miču dalje od te buke.

Krstarim po gradu. Naćulio sam uši.

Sbiram po bytě špinavý hadry.

Páchnou.

Musim je konečně vodnýst do prádelny. Narval jsem hadry do dvou tašek, mačkal je rukama i nohama... a na konci sotva zapnul zip. Sejdu do prádelny, uvnitř je černoška s hlubokejma černejma kruhama pod vočima, vytahuje z pračky ponožky.

A babka.

Se sešitem.

Předpokládám, že majitelka.

Řek' jsem „Bonjour“. Hodil jsem prádlo do bubnu. Příkaz je napsanej na zdi, stačí jen vhodit mince a mačkat knoflíky. Tihana mi něco vysvětlovala, ale až teď chápou, že jsem to moc nepochopil.

Volal jsem babku a ukazoval prstem na pračku. Babka je milá. Přijde ke mně. Sype do pračky prášek. Bere mi z ruky drobný a pak je hází do díry v kovový desce na zdi, mačká tlačítka, buben se, se stále větším záběrem, konečně roztočí.

Vrum, vrum, vrum!

„Merci!“

Černoška vodchází. Zapomněla v pračce jednu ponožku. Babka mžourá, vrtí hlavou a dává tu ponožku na stranu. Snažím se babky zeptat, jak se jmenuje. Jen tak, abych si procvičil francouzštinu.

Vodpoví mi.

Nastražil jsem uši.

Pak jsem řek': „Merci, madame Zizi“, ale zdá se mi, že na mě hodí hnusnej pohled.

Sed' jsem si.

Vona ještě jednou dojde k pračce, sehne se, čumí do bubnu a zas se na mě divně podívá. Kouknu se, jestli náhodou nejsem v pyžamu. Nejsem.

Ničemu nerozumím.

Zas jsem se usmál a říkám: „Merci, madame Zizi.“ Pokaždý, když přijde k pračce a koukne se dovnitř, kulturně řeknu „Merci, madame Zizi.“

Sedim.

Čekám až se kotouč přestane točit.

Čekám asi půl hodky. Vona v sousední místnosti žehlí. Nacpal jsem prádlo do tašky a ještě jednou řek' „Merci, madame Zizi“ a na konci ještě dodal „au revoir.“

Bez šance.

Kašle na mě. Dobře.

Vyšel jsem na ulici. Je dusno.

V bytě jsem vyklopil prádlo na matraci. Měl jsem ho i osušit. Zapomněl jsem. Rozvěšuju ho na okna, dveře...

Je léto, uschne.

Beru si harmoniku a vyrážím ven. Před několika dny začly na ulici stavební práce. Muzikanti mizej co nejdál vod toho hluku, všichni mizej co nejdál vod

Tražim baš te žute kompresore, bušilice. Pronašao sam jednu: div buši, "kobra" mu poskakuje u ručerdama. I moj stari je to radio... i djed. Svi.

Bili su mineri. Kad pod zemljom izbuše rupu, u nju umetnu dinamit: upale fitilj i trk van.

Sve ručno.

Bušenje.

Potpaljivanje dinamita.

Moj djed bušio je i po Francuskoj.

Kad se nakon pet godina muke vratio s tim zarađenim novcem, puče bruka! U gostionici, kilometar od kuće, dok je slavio povratak, saznao da ga prevarila žena. Ostala trudna sa susjedom.

On potegne iz pasa samokres da nevjernicu odrobija, ali, jebi ga, ona već zbrisala.

Djed poslije od bedare zapio svu francusku ušteđevinu.

Inače, kod mene u selu, to zanimanje miner, to je nekoć bilo nešto više od zanimanja čim se u selu rodilo muško dijete, znalo se bit će miner.

Palit će mine.

I nisu voljeli kad se rodi žensko dijete: kad na svijet dođe beba, svi muški okupe se pod kuću onoga koji je postao otac, pa pijani zavijaju sa svih strana: "Eeej, čaaa se rodilo, mali minerić ili kurvicaaaaaa?"

Galame.

Prolaznici žure, na ušima drže ruke.

Kompresor vrti. Radnici, kao vojnici iza tenka, muvaju se, škripe lopatama. Stao sam na drugu stranu ulice.

Pljujem u šake.

Stavio sam ispred sebe kofer. Na prsa harmoniku. Bušilica ore beton, kamenje fra.

Svuda prašina i dim.

Sviram.

Pokušavam taj ritmični zvuk bušilice, klepetanje, usisati u harmoniku. Držim ritam, žmirim, pratim, ta, ta, ta... Usta su mi puna prašine, ne dam se, obrušavam se tonovima, šesir mi je spao s glave.

Gazim po njemu.

Još malo.

Radnici su stali. Bušilica i dalje radi. Zabacuje se na zemlji. Ali, sad sam je skroz nadjačao.

Jaka je samo kad buši.

Često ratujem s bušilicama, znam ih u dušu.

Buke više nema, samo muzika.

Prodavači stidljivo rastvaraju vrata, prolaznici zastaju.

Ubacuju u kofer.

Drmam, drmam i drmam.

Sad me uhvatilo neko ludilo, ne mogu se više zaustaviti.

Šibao sam krvnički sve dok mi na harmonici nije pukla naramenica: mjeh se rekordno rastegnuo, mislio sam da će i on puknuti.

Rascvjetati se.

Onda, morao sam stati. Idem.

Pun sam prašine. U Moran, noge me vuku u zemlju. Tihana u stanu pjevuši, slaže robu. "Kako je

toho hluku.

Bloudil jsem městem. Nastražil jsem uši.

Hledám přesně ty žlutý kompresory, sbíječky. Našel jsem jednu, obr hloubí, „kobra“ mu poskakuje v prackách. I můj táta to dělal., i děda. Všichni.

Byli vodpalovači. Když pod zemí vyvrtali díru, hodili do ní dynamit, podpálili knot a zdrhli.

Všechno ručně.

Vrtání.

Podpalování dynamitu.

Můj děda to dělal i ve Francii.

Když se po pěti letech těžký práce vrátil s vydělanejma penězma, taková vostuda! V hostinci, kilák vod domova, když voslavoval návrat, zjistil, že ho žena podvedla. Votěhotněla se sousedem.

Vytáh vod pasu pistoli, aby nevěrnici potrestal, ale k sakru, vona mezitim zmizela.

Děda pak ze smutku propil všechny svý francouzský úspory.

Jinak, u mě na vesnici, ta práce vodpalovače, ta byla víc než práce. Jednou se na vesnici narodil chlapeček, vědělo se, že bude vodpalovačem.

Bude vodpalovat miny.

A neměli rádi, když se narodila holčička. Když na svět přijde mimino, všichni muži se sejdou pod voknem toho, kterej se stal otcem. A vožralí řvou do všech stran: „Hej, dítě se narodilo, malej odpalovač nebo kurvičkaaaaa?“ Dělej bordel.

Kolemjdoucí spěchaj', držej si rukama uši.

Kompresor vibruje. Dělníci se zašívaj, jak vojáci za tankem, skřípou lopatama. Přešel jsem na druhou stranu ulice.

Plivnul jsem si do dlaní.

Postavil jsem před sebe kufr. Na prsa harmoniku. Sbíječka oře beton, kamení střílí.

Všude prach a dým.

Hraju.

Zkouším ten rytmickej zvuk sbíječky, klepetání, nasát do harmoniky. Držim rytmus, přivírám voči, nechávám se vést, ta, ta, ta....Pusu mám plnou prachu, nedám se, řítím se tónama, klobouk mi spad' z hlavy.

Šlapu po něm.

Ještě trochu.

Dělníci přestali. Sbíječka ještě pořád pracuje. Hází sebou po zemi. Ale, teď jsem ji uplně přemoh'.

Je silná, jen když sbíjí.

Často válčím se sbíječkama, znám je jak svý boty.

Hluk utich', zní jen muzika.

Prodavači nesměle votvíraj dveře, kolemjdoucí se zastavujou.

Vhazujou do kufru.

Jedu, jedu a jedu.

Teď se mě zmocnilo náký bláznovství, nemůžu přestat.

Bušil jsem vražedně do harmoniky, dokud mi na ní neprasknul popruh: měch se neuvěřitelně roztáhnul, myslel jsem, že i von praskne.

Že rozkvete.

bilo", pita.

"Bien (dobro)", rekoň kašljući. "Pukao mi remen."

"Ma, ne", kaže. "U praonici."

"Bien!"

"Di si bio, tu u ovoj na arapskoj strani?"

"Nije, tu desno, kod kioska za novine, kod neke gospođe Zizi."

"Valjda Zazie", smije se. "Zizi je na francuskom pišo."

Pak jsem musel přestat. Du pryč.

Jsem celej zaprašenej. Unavenej, nohy mě táhnou k zemi. Tihana v bytě zpívá a skládá prádlo. „Jak bylo?“ ptá se.

„Bien (dobře)“, řek‘ jsem a zakašlal. „Prask‘ mi řemen.“ „No ne“, říká. „V prádelně.“

„Bien!“

„Kdes byl, tam na arabský straně?“

„Ne, tady vpravo, u trafiky, u ňáký madam Zizi.“

„Snad Zazie“, směje se. „Zizi je francouzsky pindík.“

PREVELE: MARKÉTA ZELENÁ, KRISTÝNA RYGOLOVÁ

MARKY.Z@SEZNAM.CZ, PHIONA@SEZNAM.CZ

FILOZOFSKI FAKULTET

MASARYKOVA SVEUČILIŠTA U BRNU

[povratak na sadržaj](#)

Probudio sam se, polako otvorio oči.

Zaustavio sam pogled na televizoru (poklonila nam ga je nekidan gospoda Monique, koja s Tihanom radi u laboratoriju). Ugašen je. Svijetli samo ona crvena lampica... ali, sinoć su me iz njega probudili šumovi, u jednom mi se trenutku činilo da televizor priča i hoda po stanu.

Nabrao sam čelo.

Ili sam to samo sanjao. Protrljao sam dlanovima oči.

Okrećem broj. Pričam Tihani o tome.

Držim na uhu glomaznu slušalicu crnog, starinskog telefona. Ona se najprije smije, onda mi vesela glasa objašnjava kako mi je zaboravila reći da s tim televizorom i nije baš sve u najboljem redu. Kaže, i dok je ugašen, iz njega ponekad dopiru šumovi.

To joj je, kaže, rekla ta gospoda.

"Žurila sam u Pariz pa sam ti zaboravila reći."

Rekoh: "Sranje!"

"Nije", smije se. "Samo ga iščupaš iz zida!"

Samo da prestane ta dosadna kiša, udara danima po krovovima automobila. Gladan sam.

Frižider je odavno presušio. Unutra ima samo zdjelica riže i 99% istisnuta tuba majoneze. Da nema te kiše, zasvirao bih. Ovako...

Ne znam na koju bih stranu. Šetam od zida do zida.

Pokušavam staviti ruke u džepove, ali gol sam.

Naposljetku sam sjeo na madrac. Upalio sam lampu i uzeo tanku knjižicu Ivana Cankara "Pripovetke i crtice".

Primaknuo sam je svjetlu i čitam.

Po stoti put.

Ta knjižica ima čaroban miris.

Rastvorim je, onda dugo mirišem.

Sklopio sam oči i miris tih požutjelih stranica vraća me do prvih knjiga.

Moj susjed u Lici imao ih je na tavanu hrpu: ležale su prekrivene debelim slojem prašine.

Zgurane u mračne zakutke.

Dostojevski.

Gogolj.

Balzac, Zola...

Kad bi ih se iznijelo van na svjetlo, sve te knjige imale su isti miris ove smeđe knjižice. A taj moj susjed?

Ložio je njima šparet ili ih je nosio u poljski klozet. Počeo sam mu ih iz klozeta krasti. Nekima su, nažalost, već falile stranice. Onda sam ih, bez obzira na stranice, nosio sa sobom duboko u šumu. Tamo bih se, čuvajući stoku, popeo na drvo, uglavio u rašlje i čitao. U savršenom miru i ilegali.

Ili dolje uz vatru.

To je bio poseban gušt: uokolo gusta šuma, pored

Probudio sam se, pomalu otvorio oči.

Můj pohled spočinul na televizi (dostali jsme ji nedávno od paní Monique, která pracuje s Tihanou v laboratoři). Je vypnutá. Svítí jen červená kontrolka... přitom z ní včera večer vycházely nějaké zvuky, které mě probudily. V jednu chvíli jsem měl pocit, jako by televize mluvila a chodila po bytě.

Svraštil jsem čelo.

Možná se mi to jen zdálo. Promnul jsem si oči.

Vytočím číslo. Vykládám to Tihaně.

Držím u ucha tlusté sluchátko staromódního černého telefonu. Ona se nejdřív směje, pak mi veselým hlasem vysvětluje, že mi zapomněla říct, že s tou televizí není vše úplně v pořádku. Prý i když je vypnutá, vycházejí z ní občas nějaké zvuky.

To jí prý řekla ta paní.

„Spěchala jsem do Paříže, tak jsem ti to zapomněla říct.“

„A sakra!“, vylítlo ze mě.

„Neboj,“ směje se. „stačí ji vyrvat ze zdi!“

Jenom aby už konečně přestal ten hroznej déšť, celý dny buší do střech aut. Mám hlad.

Lednička už dlouho zeje prázdnotou. Vevnitř je jen miska rýže a z 99% vymačkaná tuba majonézy. Kdyby nepršelo, šel bych hrát. Ale takhle...

Nevím, kam se sebou. Chodím ode zdi ke zdi.

Zkouším si dát ruce do kapes, ale jsem nahej.

Nakonec si sedám na madraci. Rozsvěcuju lampičku a sahám po útlé knížečce Ivana Cankara „Povídky a črty“.

Přibližuju ji ke světlu a čtu.

Posté.

Ta knížečka kouzelně voní.

Otevřu ji a dlouze přivoním.

Zavřu jsem oči a vůně těch zažloutlých stránek mě vrací k prvním knihám.

Můj soused v Lice jich měl v podkroví celou hromadu: ležely tam pod tlustou vrstvou prachu.

Nastrkané do tmavých zákoutí.

Dostojevskij.

Gogol.

Balzac, Zola...

Když jste je vynesli ven na světlo, všechny voněly stejně jako tahle hnědá knížečka. A ten můj soused?

Topil s nimi v kamnech nebo je nosil do kadibudky. Začal jsem mu je z kadibudky krást. V některých už, bohužel, scházely stránky. Pak sem si je, nehledě na ty stránky, odnášel s sebou hluboko do lesa, kam jsem chodíval hlídat krávy. Vyšplhal jsem na strom, usadil se v koruně a četl. V naprostém klidu a utajení.

Nebo dole u ohně.

To bylo to pravé potěšení: všude kolem hustý les, vedle mě sedí pes Méďa... je slyšet jen zvuk zvonců dobytka zahloubaného do pastvy. Ležím a zatím, co

sjeđi pas Medo... čuje se samo zvuk klepke (zvona) oko vrata, u travu zadubljenih krava i volova. Ležim i, dok me grije toplina ognja, čitam sve dok se na vrhove šume lagano ne spusti mrak. Tada se popišam na žeravicu, nabacim odgore zemlje i gonim situ stoku kući.

Knjigu sakrijem pod džemper.

Baka mi je jednom šaptom rekla: "Ča će ti te knjige, one ti nećeš dat jist... a moreš od nji i poludit... a more ti i otac saznat. Ti znaš kakav je on kad poludi."

Čitam.

Spustila se noć.

Ponovno sam pročitao Cankara. Gledam televizor; zapravo gledam samo slike. Ne razumijem ni riječi; razumijem samo kad ponekad zašumi.

Buljim kroz prozor. Kiša i dalje pada. Razmišljam o tom jeziku.

Engleski ovdje govore uglavnom loše, ja ga znam još lošije. U školi sam učio njemački, na fakultetu isto.

Ni njemački ne znam kako treba. Iako mi je u indeksu, tu zadnju godinu, upisana trojka.

Bio je rat.

Nalazio sam se već tri mjeseca u šumi. Pucali smo iza drveća i kamenja, uskakali u rupe koje je par sekundi prije izdubila tenkovska granata.

Tu smo načas bili sigurni.

Nadali se, neće dvaput u istu rupu.

Jednog dana trebalo je proći područje Kapele, kojom su lutale neprijateljske skupine, u Zagreb donijeti nekakvu poštu. Išli smo ja i suborac iz čete. Bili smo naoružani do zuba, imao sam dugu kosu i kalašnjikov. Pojas mi je bio načičkan kašikarama.

Kad smo najzad, otkočena oružja, izraubaním tamićem na jedvite jade prevalili udaljenost od dvjestotinjak kilometara i stigli u Zagreb - tamo rata kao da i nije bilo.

Ili nam se samo činilo.

Uskočio sam u tramvaj, onako s kalašnjikovom, bombama... i svi su putnici pobjegli! Ostali smo ja i vozač.

Poslije sam, lutajući pustim gradom, na početku Oktogona, naletio na Roberta Batistića.

Rekao mi je između ostalog: "Sutra je ispit iz njemačkog."

"Šta?"

"Ispit iz njemačkog!" "Hm."

Otišao sam u prijeratnu rupu, gdje su mi ostale stvari: neprozračnu betonsku prostoriju na Jordanovcu, u kojoj se nikad nisam mogao potpuno uspraviti.

Gazda Vinko znao je da sam u ratu, rekao je, kad sam odlazio na front, da mogu bez problema ostaviti stvari.

Tu sam prespavao. Zidovi su i dalje oporo zaudarali na kokoši. To je u stvari nekad bio kokošinjac.

Ležao sam.

mě hřeje teplo od ohně, čtu, dokud se na vrcholky stromů nazačne pomalu snášet soumrak. Pak počůrám uhlíky, zasypu je hlinou a ženu nakrmený dobytek domů.

Knihu schovám pod svetr.

Babička mi jednou pošeptala: „Na co sou ti knížky, z tych sa nenajíš.. a možeš sa z nich aj pomást.. a ešte by to moh tata zistiť. Šak viš, jakej je, dyž mu škrábne.“

Čtu.

Snesla se noc.

Znovu jsem přečetl Cankara. Koukám na televizi; vlastně koukám jen na obrázky. Nerozumím ani slovu; rozumím jen když něco zarachotí.

Čučím z okna. Pořád prší. Přemýšlím o tom jazyce.

Tady se mluví špatnou angličtinou, já ji umím ještě hůř. Ve škole jsem se učil němčinu, na výšce taky.

Ani německy neumím zrovna nejlíp. Přestože mám v indexu z posledního roku zapsanou trojku.

Bylo to za války.

Už tři měsíce jsem přežíval v lese. Stříleli jsme zpoza stromů a kamení, skákali do jam, které pár vteřin před tím vyhloubily tankové granáty.

V nich jsme byli na chvíli v bezpečí.

Doufali jsme, že dvakrát se do stejné díry netrefí.

Jednoho dne jsem musel projít územím Kapely, po níž se pohybovaly skupiny nepřátelských vojáků, a doručit do Záhřebu nějakou poštu. Šel jsem spolu s jedním vojákem z naší čety. Byli jsme po zuby ozbrojení, měl jsem dlouhé vlasy a kalašnjikov. Kolem pasu mi visely granáty.

Když jsme konečně na korbě ojeté avie a s odjištěnými zbraněmi úspěšně překonali vzdálenost dvou set kilometrů a dorazili do Záhřebu – nebylo tam po válce ani stopy.

Nebo to tak aspoň vypadalo.

Naskočil jsem do tramvaje, tak jak jsem byl, s kalašnjikem, granáty... a všichni cestující utekli! Zůstal jsem tam jen já a řidič.

Později, když jsem bloumal po pustém městě, narazil jsem na začátku pasáže Oktogon na Roberta Batistiće.

Mimo jiné mi řekl: „Zítra je zkouška z němčiny.“

„Co?“

„Zkouška z němčiny!“ „Hm.“

Odešel jsem do svého starého brlohu, ve kterém jsem přebýval před válkou a kde jsem si nechal svoje věci. Byla to dusná betonová místnost na Jordanovci, ve které jsem se nikdy nemohl úplně narovnat.

Domáci Vinko věděl, že jsem narukoval, a když jsem odcházel na frontu, řekl mi, abych si tam klidně nechal věci.

Tady jsem přespál. Zdi ještě pořád trpce páchly po slepicích. Kdysi to byl totiž kurník.

Ležel jsem.

Zpod postele jsem vytáhl sešit. Začal jsem si

Ispod kreveta sam izvukao skriptu. Počeo sam ponavljati njemački, cijelu noć nisam oka sklopio.

Ponavljao sam, ponavljao.

Sutradan sam onako, pod punom ratnom spremom, otišao na fakultet.

Na stepenicama sretnem Grgu.

U HOS-u je, negdje u selu Nijemcima, kaže. Traži neku prijateljicu. Na prsima mu podmazani ruski "dobošar".

Pričamo o oružju.

Ja mu govorim za svoj rumunjski kalašnjikov, da sam prije imao onog njemačkog "pikavca", što ga nosili oficiri Wehrmachta ali, kažem, nema municije, treba od duge devetke, onda sam uzeo ovu "rumunjku". Za nju municije ima napretek.

On kima glavom.

Kaže da je njemu njegov "rus" odličan. Kaže: na početku ga je malo zajebavao, štekao, morao je nakon svakog kraćeg rafala tući njime u nešto tvrdo, zid, drvo, da mu opet proradi, kaže, sad je okej.

Ne bi ga mijenjao za ništa.

Kužim. I ja sam zavolio ovu "prdaru". Spavam s njom, ustajem. Jednostavno, navikneš se.

Predložio sam mu da me malo pričeka, onda idemo u Jazovku na pivo.

Kimnuo je, na leđa zabacio telećak.

Ušao sam unutra: stara profesorica, napudrana, s ukočenom pundom punom laka za kosu, uzela mi je indeks.

Rastvorila ga kad se iznenada začulo:

Tuuuuuuuuuuuuuuuuuuuu!

Tuuuuuuuuuu!

Uzbuna!

Čula se panična trka stubištem u podrum. I profesorica kidnu ispred mene. Sišao sam dolje.

Profesorica je sjedila na dnu stubišta. Drhtala kao prut.

Jednom se rukom lagano udarala po prsima, pokušavajući doći do zraka, u drugoj je držala moj indeks.

Gotovo da me nije ni pogledala.

Upisala mi je tricu, zahvalio sam se i s Grgom otišao u Jazovku. Pili smo pivo, on je u kutu smrvio hašiš, neki pijani gardisti igrali su biljar puškama, teturali oko zelena stola.

Ni muzike nije bilo.

Kugle su padale, odskakivale po betonu. Tražili su te kugle.

Kasnije sam odnio indeks u kokošinjac i isti dan se s onim momkom, koji je bio kod rođaka na Trešnjevci, vratio natrag u šumu. (Grga je poginuo negdje krajem '92, vidio sam mu osmrtnicu u "Večernjaku", neka rana slika, ona s leptir-mašnom ispod vrata.)

Kiša i dalje curi.

Lije.

Hodam po stanu.

Navukao sam na prozor modru zavjesu, s detaljima koji me podsjećaju na riblju kost, onda

opakovat němčinu, celou noc jsem nezamhouřil oko.

Opakoval jsem, opakoval.

Druhý den jsem v plné polní odešel na fakultu.

Na schodech potkávám Grgu.

Říká mi, že slouží v HOSu kdesi u vesnice Nijemci, říká. Hledá nějakou kamarádku. Na prsou má naolejovaný ruský samopal.

Povídáme si o zbraních.

Vykládám mu o svém rumunském kalašnjikovu, že jsem předtím měl ten německej poloautomat, kterej nosili oficíři Wehrmachtu. Do něj ale nebyly náboje – ty pro dlouhý devítky. Tak jsem si vzal tuhle „rumunku“. Do ní je munice habaděj.

Přikyvuje.

Jeho „rus“ je prej skělej. Říká: nejdřív ho trochu zlobil, kousal se, po každé kratší palbě s ním musel třísknout o něco tvrdýho, zeď nebo dřevo, aby zas začal makat. Teď už je prej oukej.

Za nic by ho nevyměnil.

To chápu. Taky jsem si zamiloval to svoje „prdítko“. Usínám s ním i vstávám. Prostě si zvykneš.

Navrhl jsem mu, aby na mě chvilku počkal, že pak skočíme do Jazovky na pivo.

Přikývl, hodil si bágl na záda.

Šel jsem dovnitř: stará profesorka, napudrovaná, s nehybným drdolem plným laku na vlasy, vzala si můj index.

Otevřela ho a vtom ozvalo:

Tuuuuuuuuuuuuuuuuuuuu!

Tuuuuuuuuuu!

Poplach!

Slyšel jsem panický úprk po schodech do sklepa. I profesorka byla vmžiku tatam. Sešel jsem taky dolů.

Profesorka seděla na dně schodiště. Třásla se jako osika.

Jednou rukou se lehce bouchala do prsou, aby popadla dech, v druhé držela můj index.

Skoro se na mě ani nepodívala.

Napsala mi trojku, poděkoval jsem a odešel s Grgem do Jazovky. Pili jsme pivo, on v koutě ubalil hašiš, nějací opilí gardisti hráli puškama biliár, vrávorali okolo zeleného stolu.

Ani muzika nehrála.

Koule vypadávaly, poskakovaly po betonové podlaze. Hráči pak ty koule hledali.

Později jsem odnesl index do kurníku a ten samý den jsem se s tím klukem, který byl u příbuzného na Trešnjevce, vrátil zpátky do lesa. (Grga zemřel někdy na konci roku 1992, viděl jsem parte ve Večerním listě, stará fotku, ta s motýlkem pod krkem).

Děšť neustává.

Lije.

Chodím po bytě.

Zatahuju modrou záclonu se vzorkem, který mi připomíná rybí kostru, když z nejvzdálenějšího rohu bytu slyším hlas: myslel jsem, že se mi to zdá.

To snad není možné!

Někdo řekl něco v jazyce, kterému rozumím.

sam iz najudaljenijeg kuta stana čuo glas: mislio sam
da mi se priviđa.

To je nemoguće!

Netko je nešto rekao na jeziku koji razumijem.

Pohitao sam prema televizoru.

Zaželio sam se poznatih riječi, ljudi... I...

Na ekranu sam ugledao Slobodana Miloševića u
sudnici u Haagu.

Přiskočil jsem k televizi.

Zatoužil jsem po známých slovech, lidech... A...

Na obrazovce jsem uviděl Slobodana Miloševiče u
soudu v Haagu.

[povratak na sadržaj](#)

PREVELA: LINDA TESAŘOVÁ
LINDA.TESAROVA@EMAIL.CZ
FILOZOFSKI FAKULTET
MASARYKOVA SVEUČILIŠTA U BRNU

Olga živi u strininoj kući.

Maturirala je u Centru za obrazovanje stručnih kadrova u privredi. Smjer - VK trgovac.

I ne sjeća automobilske nesreće kod Jezerana; samo ponekad dugo bulji u žutu, sasušenu vjenčanu fotografiju svojih roditelja.

Gleda: otac ima duge bujne crne brkove (kao A. G. Matoš ili Musa Kesedžija) i gustu crnu kovrčavu kosu, kao da je na glavu nabio crnu zečju šubaru.

Majci su oči velike i tužne; ispod očiju nevjesto su retuširani crni kolobari.

Onda Olga počne plakati. Bulji kroz prozor i zavjesom briše suze.

Jedno vrijeme - neposredno nakon što je uspješno maturirala — prodavala je u kiosku lutrije. Sad, već pune tri godine, radi u mljekari na uglu: kad seljani donesu kante s mlijekom, ona plastičnim pipcem pažljivo provjeri nisu li u mlijeko usuli vodu.

I voli jesti marmeladu.

Često kupi teglicu, otiđe u šikaru iza strinine kuće, kopa prstima po marmeladi.

Mljacka.

Poslije na prsima prekriži ruke, oklopi ih prstima u nadlakticama i opet dugo zuri u daljinu: najviše voli gledati oblake.

— Olga - kaže strina - čuješ, nur... u petak je četrti sedmi, u Ličko Lešće, na brižak dolazi Lepa Brena... Moreš s nami, ako oš, stric je popravil Moskvica...

— A! — trgne se Olga, kao da nije dobro čula — ... strina, ne da mi se...

— ... dite moje... ma, ma, ma... vrag mu u drob zašal, de mu zašal, kad moram reć... ma, nisi ti više dite... nigdi ne izlaziš vanka, trebaš među omladinu malo, Bože... ti si cura za udaju... Već ti je dvadeset i dvi... Dite moje, ki se rano oženi... e... i rano ruča... taj se nijedan ni prevaril — kaže po tko zna koji put strina.

Na sasušenom zidu, odmah iznad svoje glave, strina krajičkom oka promatra fotografiju brkata sina jedinca, u ispeglanoj sivomaslinastoj uniformi JNA. Prije četrnaest se godina utopio u Senju. Legao je na madrac i zaspao. Nije znao plivati. Kad se probudio, uokolo njega nigdje nije bilo kopna.

— Strina - kaže Olga. - E dite!

— Ča ima za ručak?

— Ča je čer ostalo od ručka... - A?

— Ima od čer... ostalo je malo zupe od jačma... danas sam malo sliv iz slivara u knedle stavila... stric voli... nis tila danas meso, vrag ti uzal i no meso svaki dan. Jutra ću nog peteja spec, ča ne druge kokoše tuće...

— A... — kaže Olga i ode u svoju sobu. Iznad njezina kreveta, prekrivenog čupavom dekom na kojoj svetac preko rijeke tjera ovce, zalijepljen je

Olga žije v domě u tety.

Maturovala v Centru pro vzdělávání odborníků pro průmysl. Obor – obchodník.

A nepamatuje si na dopravní nehodu u Jezeranu; jen občas dlouho zírá na žlutou, vyprahlou svatební fotku svých rodičů.

Co vidí: otec má dlouhý bujný černý knír (jako A. G. Matoš nebo Musa Kesedžija) a husté černé kudrnaté vlasy, jako kdyby si na hlavu narazil černou čepici ze zaječí kůže.

Matčiny oči jsou velké a smutné; pod očima má neuměle zaretušované černé kruhy.

A pak Olga začne plakat. Dívá se přes okno a závěsem si utírá slzy.

Nějakou dobu – hned potom, co odmaturovala – prodávala v kiosku losy. Teď, už celé tři roky, pracuje v mlékárně na rohu: když vesničani donesou konve s mlékem, ona plastikovou pipetou pozorně prověří, jestli do mléka nepřimíchali vodu.

A má ráda marmeládu.

Často si koupí sklenici, odejde do lesíka za tetiným domem a v marmeládě hrabe prsty.

Mlaská.

Pak skříží ruce na prsou, prsty ovine kolem paží a opět dlouho zírá do dálky: nejradši se dívá na mraky.

„Olgo,“ povídá teta, „slyšíš... V pátek je čtvrtýho, v Lickém Lešci na břížku bude Lepa Brena, můžeš s náma, jestli chceš, strejda opravil Moskvice...”

„A!“ trhne sebou Olga, jako by dobře neslyšela. „... teti, mě se nechce...”

„Dítě moje... kterej čert tě posed'... Už nejsi děcko, nikdy nechodíš ven, musíš bejt trochu mezi mladejma, Bože... Seš holka na vdávání... Už je ti dvaadvacet... Dítě moje, kdo se brzo ožení a brzo obědvá, ten dělá jen dobře...” říká teta už po kdovíkolikáté. Podívá se nad hlavu, na ošoupanou zeď, na fotku kníratého syna-jedináčka v nažehlené olivově šedé uniformě JNA. Před čtrnácti lety se utopil v Senji. Lehl si na matraci a usnul. Neuměl plavat. Když se probudil, všude kolem něj byla hloubka.

„Teti“ povídá Olga.

„Ano, dítě!“

„Co je k obědu?“

„To, co zbylo od včerejška...”

„A to?“

„Od včerejška... zůstalo trochu ječmenný polívky... dneska jsem udělala nějaký knedlíky se švestkama... strejda to má rád... chtělas dneska maso? Kčertu. Zejtra upeču kohouta, aby nechal na pokoji ostatní slepice...”

„Aha...” říká Olga a odejde do svého pokoje. Nad její postelí překrytou chlupatou dekou se světcem, který žene ovce přes vodu, visí obrovský plakát Seida

gigantski poster Seida Memića Vajte. I smežurana mapa SFRJ. Olga voli putovati, stavi prst na mapu i onda kruži: putuje, putuje... i naglo zaustavi prst.

Kozara.

Tjentište.

Titov Drvar.

Bled.

Onda se razodjene. Blene u golemo zrcalo: mjestimično je prekriveno žutim flekama.

Kao njeno lice.

Kad je bila sasvim mala djevojčica i kad bi se odmakla korak od tog ogledala, sva bi stala u njega. Još je mogla i ruke raširiti.

Odmakne se, sve do vrata. Podupre leđima vrata. Ali, vidi joj se samo pupak. I dvije goleme gnjecave sise: vise odgore s ruba ogledala.

Izvuče ispod kreveta vagu, duboko izdahne, zaklopi oči i stane na vagu.

Kazaljka se zaleti, pa odbije od stjenke.

Olga spusti pogled.

Visoka je 194 centimetra. Teška — 104 kilograma. Opet je dobila pola kilograma.

Dok hoda s noge na nogu, Olgi koljeno tuče u koljeno; tad joj se trese i pjegavo lice.

Čak i usta, dok ih ne pomiče, izgledaju poput sasušene kraste. A kad, primjerice, iza sebe zatvara željezna, zeleno ofarbana vrata strinine kuće, čini joj se da će vratima priklještitu dupe. Stoga ih uvijek zatvara polako.

U školi su je zvali King-kong.

Još joj zvoni u ušima:

King - kong.

King - kong.

King - kong.

I užasno je ljuti to ogledalo.

Kad ga gleda, još je deblja. Onda mu se približi tako blizu da se usnama priljubi o zamagljeno staklo. I dugo kleči tako slijepljena za ogledalo; žmiri i zamišlja kako, vitka kao jela, trči šumarcima ponad strinine kuće.

Ponekad otiđe do izloga Veterinarske stanice. Stane pred staklo. Bulji u izlog: bude sva tanka; čak joj se i usta skupe.

I napuće.

Kao Madonni...

Dugo se promatra i zamišljeno zateže crvenu haljinu na cvjetove.

Ali.

Ovo ogledalo...

Olga se ljutito okrene oko sebe.

Na tronogom stoliću, odmah do njezina kreveta, stoji crvena kantica od gulaša. Iz nje viri jutros ubrano svježje modro poljsko cvijeće...

Olga zažmiri.

Blene u kanticu. Zažmiri. Odbaci je dlanom.

TRESS.

Zrcalo prsnu.

Raspuknu se. Pod se učas prekri staklom. Olga iščeznu iz ogledala. U sobu utrča strina. Zapuši sebi

Memiće Vajty a pomuchlaná mapa SFRJ. Olga ráda cestuje, zapíchne prst do mapy a pak krouží: cestuje, cestuje... a náhle prst zastaví.

Kozara.

Tjenište.

Titov Drvar.

Bled.

Pak se svlékne. Zírá do velkého zrcadla, místy posetého žlutými fleky.

Jako její tvář.

Když byla úplně malá holčička a odstoupila od něj jeden krok, celá se do něj vešla. Ještě mohla i roztáhnout ruce.

Poodstoupí až ke dveřím, opře se o ně zády. Ale je jí vidět jen pupek. A dva obří nakynuté cecky. Visí od horního okraje zrcadla.

Zpod postele vytáhne váhu, hluboce vydechne, zavře oči a postaví se na ni.

Střelka se rozběhne a odrazí od okraje.

Olga se podívá dolů.

Je vysoká 194 cm. Těžká 104 kg. Zas přibrála půl kila.

Když chodí, kolena jí do sebe narážejí; tehdy se jí třese i pihatá tvář.

I ústa, pokud s nimi nehýbe pomalu, připomínají zaschlý puchýř. A když za sebou například zavírá železné zeleně natřené dveře tetina domu, zdá se jí, že si do nich přiskřípne zadek. Proto je vždycky zavírá pomalu.

Ve škole jí říkali King-kong.

Ještě jí to zní v uších.

King-kong.

King-kong.

King-kong.

A to zrcadlo je strašně zlé.

Když se do něj dívá, je ještě tlustší. Pak se k němu přiblíží tak, že přitiskne ústa na zamlžené sklo. A dlouho takhle přilepená klečí. Zavře oči a představuje si, jak, štíhlá jak jedle, běhá v lesíku nad tetiným domem.

Někdy jde k výloze veterinární stanice. Postaví se před sklo. Zírá do výlohy: je úplně tenká, cokonce i ústa se jí zmenší.

A našpulí...

Jako Madonně...

Dlouho se pozoruje a zamyšleně zavazuje červenou květovanou sukni.

Ale.

Tohle zrcadlo...

Olga se nazlobeně otočí.

Na trojnožce u její postele stojí červená konzerva od guláše. Z ní čouhá ráno čerstvě natrhané luční kvítí...

Přivře oči.

Tupě se dívá na plechovku. Zamrká. Odhodí ji rukou.

Prásk!

Zrcadlo se rozprskne.

Rozpadne se. Podlaha se pokryje sklem. Olga

usta. Ranojutarnja svjetlost posvijetli joj lice.
— Ajme meni... — zavapi strina.
— Zapela sam — kaže Olga. — Išla malo u krevet i zapela laktom...

— Odi dite k vragu!
— Ča sam ja kriva... sad...
— Pazi malo.
— Pazim!
— Paziš ti vraga svoga crnog, de paziš...
— Ča sam mogla...
— ... bome da je stric vode... ta psiha trideset godin jima i dura...

— Nu, čuješ... Olga moja... dite moje... malo manji žderi, nu, ti si mlada cura, sve poruši po kući, vrag mu u trbu zašal, de mu zašal. Zapneš vode, zapneš nonde, neki dan si pladanj naj lipi, ča stric iz njega ji juvu... razbila na trame, ča misliš da on ne zna...

Olga počne skupljati staklo. Porezala je palac i hlapljivo sisala krv. Dugo je držala palac u ustima. Sve dok joj posve ne otrne.

Kad strina s rukama na glavi otiđe iz sobe, Olga ispod kreveta izvuče teglu s marmeladom. Zagrabi objema rukama i poče gurati marmeladu u usta. Žvakala je, dahtala i istovremeno plakala.

Isprazni sve tri tegle.

Zaspi: s nosom crvenim od marmelade.

Sanja.

Kao, bere ona u šumi jagode, nema gaćice, legne pod grm i zaspi. Nadolazi proljeće, sija sunce, sve se budi, mirisu jaglaci i visibabe... Prilazi joj mladić, visok, mršav, kestenjaste kose. Isti Adam iz one strinine knjižice o Katekizmu, samo ovaj ima crnu kosu i crne brkove ispod orlovskog nosa.

Pogladí je po kosi. Oči mu velike, zelene, tople, nedokučivo duboke.

Sjedne do nje. Miluje joj dojke. Zaliza kosu. Odjednom, kao da se klanja, spusti kovrčavu glavu među njena bedra. I najednom poče lizati, ona žmiri, drhti, talasa, od ugođe se zabacuje u stranu. Osjeća, u tijelu joj raste njegov sve duži, zacrvenjeni jezik.

Onda se prenu; ali opet je u snu.

Sagne glavu i preplašeno kriknu: iz nateklih usmina viri sluzavi zmijski rep. Strese se. Pograbi ga rukom i izvuče šaroliku zmiju. Onda je odbaci i opet se probudi. Sva je u znoju. Zgrabi rubove plahte. Obrisa znoj s čela. Pod krevet zavuče drhtavu ruku.

Izvuče novu teglu.

Jede.

I tako sve do jutra.

Kad svanu, Olga na prstima izađe iz kuće. Sjede na klupu, još vlažnu od jutarnje rose. Jesen je i vjetar u krug vrti požutjeli list. Baca ga visoko u zrak i ne da mu da dodirne zemlju.

Kad ne radi, Olga se voli rano probuditi. Sjede na klupu i promatra ljude. Ponekad, rano ujutro, zna otići i u strininu staju, oslonjenu na kuću. Unutra su dvije krave, pet kokoši i dvije svinje. Gore, odmah iznad staje, nagnjilo vonja sasušeno sijeno.

Nasloni se laktovima na pregradni zid i promatra

zmizi ze zrcadla. Do pokoje priběhne teta. Zacpe si ústa. Ranní svit jí osvítí tvář.

„Jéžišmarjá...“ křikne.

„Zavadila jsem...“ povídá Olga. „Šla jsem do postele a zavadila jsem...“

„Běž k čertu, dítě...“

„Copak za to můžu...“

„Dávej trochu pozor!“

„Dávám!“

„Nedáváš, kčertu... nedáváš...“

„Co jsem měla...“

„Ještě že tu není strýc, to zrcadlo tu vydrželo třicet roků...“

....“

„No tak, poslouvej, dítě moje, trchu míň bys měla žrát, jseš mladá, ksakru, všechno tady zničíš. Zavadíš, tady, zavadíš támhle, jednou jsi ten náš krásnej talíř, co z něj jí strejda polívku, rozbila na kousky, myslíš, že to neví?“

Olga začne sbírat sklo. Pořezala si prst a hltavě sála krev. Dlouho držela palec v ústech. Až dokud jí úplně neztrnul.

Když teta s hlavou v dlaních odejde z pokoje, Olga zpod postele vytáhne sklenici s marmeládou. Hrábne oběma rukama a začne si ji cpát do úst. Žvýkala, sípala a zároveň plakala.

Vyprázdnil celou sklenici.

Usne s nosem červeným od marmelády.

Sní.

Sbírá v lese jahody, nemá kalhotky, lehne pod dub a usne. Přichází jaro, slunce svítí, všechno se probouzí, voní petrklíče a sněženky. Přichází k ní mladík, vysoký, hubený, kaštanové vlasy. Úplný Adam z té tetiny knížky o Katechismu, jenom tenhle má černé vlasy a knír pod orlím nosem.

Pohladí ji po vlasech. Jeho oči jsou velké, zelené, hřejivé, nekonečně hluboké.

Sedne si k ní. Hladí jí prsa. Líbá ve vlasech. Najednou, jako by se klaněl, pustí kudrnatou hlavu mezi její stehna. A začne lízat, ona má zavřené oči, třese se, vlní se, od uspokojení se převrátí na stranu. Cítí, jak jí v těle roste jeho stále delší, červený jazyk.

Pak se probudí, ale hned zas spí.

Sehne hlavu a vyplašeně vykřikne: z nateklých pysků čouhá slizský hadí ocas. Otřese se. Chytne ho rukou a vytáhne strakatou zmiji. Odhodí ji a opět se probudí. Je celá zpocená. Upraví okraje prostěradla. Otře si z čela pot. Roztřesenou rukou sáhne pod postel.

Vytáhne novou sklenici.

Jí.

A tak až do rána.

Když se rozední, Olga po špičkách vyjde z domu. Sedne si na lavičku, ještě vlhkou od ranní rosy. Je podzim a vítr si hraje se sežloutlým listem. Vyhazuje ho vysoko do vzduchu a nedovolí mu dotknout se země.

Když nepracuje, tak Olga ráda vstává brzo. Sedne na lavičku a sleduje lidi. Někdy brzy zrána chodí do

kako unutra, u blatu i gnoju, rokcu strinine svinje. Onog debelog, što mu se stomak vuče sve do poda, strina odmila zove Bubi. Mršavog, što ima rep kao zavezan u mašnu, strina ne voli. Uvijek kaže: jeba mater svoju, de bi jeba, koda je čaval pojil... Dugo ih promatra.

Bubi će uskoro na klanje. To kaže strina. I uvijek trlja smežurane ruke.

Ponekad misli i na Malog Maću; jednom su bili u kinu.

Film se zvao: Big Boss.

Red tri, stolica sedam i osam.

Dvorana ispunjena do posljednjeg mjesta. U kutu kina žarila je srebrna peč.

Kad su ušli, umjesto stolice sedam, ležala je naopako preokrenuta prazna gajba pive. Mali Maća sjeo je na gajbu, Olga na drvenu, rasklimanu sjedalicu. Kriomice je buljila u njegovo golo tjeme.

Htjela ga je poljubiti...

Nije znala kako.

Na grudi bi načas pokunjeno spustila glavu.

Digla bi je jedino kad bi glavni lik, po tko zna koji put, isprebijao sve oko sebe. Tad bi se svi u kinu učas digli na noge.

I dugo aplaudirali.

Povremeno se dizao i Mali Maća.

Ona je ostala sjediti.

Prekrižila bi ruke na prsima i ravnodušno čekala da napokon završi film. Nije voljela akcione filmove. Nije voljela nikakve filmove.

Još se sjeća...

Razjareni tip na plaži čeka negativca.

I dočeka ga.

Hvata ga rukom za jaja.

U kinu se čuje uzdah. Pogotovo u prvim redovima. I peč u kutu jače svijetli.

Tip stiska.

Stiska.

Stiska.

Stiska.

Krrrrrrrc!

Onda proleti i zadnji kadar: kroz prste mu curi gust žumanjak...

Kad su izišli iz kina, noć je bila pro hladna i Olga se skrila u ovratnik od bunde. Grupa mladića ispred njih izvikivala je borilačke krikove. Skakali su, vrištali i nogama trgali drveće uz cestu.

Stisnula se uz Malog Maću.

On je mirno hodao pored nje.

Htjela je da je uzme ispod ruke. On je hodao uspravno i stalno okretao glavu za mjesecom. Ništa nije pričao, samo bi katkad sipljivo zakašljao.

Kad su napokon došli ispred njegove kuće, kimnuo je glavom i značajno pogledao u mjesec. Onjušio je zrak. Po navici je uvijek grizao donju usnu.

— Očeš me jebat! — rekla je iznenada Olga i sav svoj dah skupila u grlo.

Mali Maća bez riječi šmugne unutra. Ušao je u

tetina chléva pričepeného k domu. Uvnitř jsou dvě krávy, pět slepic a dvě prasata. Výš, hned nad chlévem, voní trochu nahnile vysušené seno.

Opře se lokty o zídku a sleduje, jak vevnitř, v blátě a hnoji, chrochtají tetina prasata. To tlusté, které tahá břicho po zemi, teta mile nazývá Bubi. Hubené, co má ocas jakoby zavázaný na mašli, teta nemá ráda. Vždycky říká: kčertu s ním, nic s ním není, jako by sežral hřebík...

Pozoruje je dlouho.

Bubi půjde brzo na zabíjačku. Říká to teta. A vždycky si přitom mne vrásčité ruce.

Někdy myslí na Malého Maću; jednou spolu byli v kině.

Film se jmenoval Big Boss.

Řada tři, sedadlo sedm a osm.

Sál zaplněný do posledního místa. V koutě kina žhnula stříbrná kamna.

Když vstoupili, na místě sedadla sedm ležela převrácená prázdná bečka od piva. Malý Maća sedl na bečku, Olga na dřevěné rozklizené sedadlo. Pokradmu zírala na jeho holé temeno.

Chtěla ho políbit...

Nevěděla jak.

Tak jenom smutně svésila hlavu.

Zvedala ji jen tehdy, když hlavní hrdina, kdoví po kolikáté, rozbíjel všecko kolem sebe. Tehdy se všichni v kině zvedali na nohy.

A dlouho aplaudovali.

Občas se zvedl i Malý Maća.

Ona zůstala sedět.

Skřížila ruce na prskou a bez zájmu čekala, až film konečně skončí. Neměla ráda akční filmy. Neměla ráda žádné filmy.

Ještě si to pamatuje...

Rozhněvaný týpek čeká na pláži na záporáka.

A dočká se ho.

Chytne ho rukou za koule.

V kině je slyšet povzdechnutí. Hlavně v prvních řadách. I kamna v koutě silněji svítí.

Týpek mačká.

Mačká.

Mačká.

Mačká.

Křup!

Pak projde i poslední okénko; skrz prsty mu protéká hustý žloutek...

Když vyšli z kina, noc byla studená a Olga se schovala do límce bundy. Skupina mladíků před nimi vykřikovala bojovná hesla. Skákali, vřeštěli a nohama kopali do stromů u cesty.

Trochu se přitiskla k Malému Maćovi.

On klidně šel vedle ní.

Chtěla, ať ji vezme za ruku. On šel vzpřímeně a pořád se ohlížel na měsíc. Nic neříkal, jen občas sípavě zakašlal.

Když konečně přišli před jeho dům, kývnul hlavou a významně se zadíval směrem k měsíci. Nasál vzduch. Ze zvyku si kousal spodní ret.

sobu i zaključao vrata. Čula je kako u bravi dva puta okreće ključ. Opet je ostala sama.

Sama.

Uvijek sama.

To joj se već događalo.

Mirko.

Vinko.

Vid iz Petarinke.

S njima je bilo još i gore.

Puno gore.

U praskozorje u sobu banu strina. Lice joj je isušeno. Oči nekako usplahirene.

- Olga? - A!

- Daj mi jednu sličicu?

- Ku?,

- Onu za ličnu kartu.

Poslije Olga otiđe na obalu rječice. Probijala se oštrim šikarama i igrala gustim blatom. Od blata je radila goleme penise.

Sjedila je u travi i opet mislila na Malog Maću. Vrškom prstiju klizi čupavim međunožjem. Pažljivo omotava mali prst od duge crne stidne dlake i pita se, je li, kad se posijedi, posijede i stidne dlake? Razmišljala je, ali nije znala odgovor.

Onda u vaginu duboko zari dva prsta.

Zaleže u blato i histerično drka. Dugo bi poslije tako ležala u blatu, pustivši da joj povjetarac liže pjegama išaranu kožu.

Vratila se kući.

Opet je plakala do podne.

Godišnji joj istječe za svega osam dana.

Obrisa suze, otiđe u trgovinu i kupi osam teglica marmelade, ovaj put od kajsijske. Sakri ih ispod kreveta i bulji kroz zamagljen prozor.

Ništa ne vidi, ali ipak gleda.

Izjutra, u crnoj suknji i stričevim bijelim razgaženim adidaskama, u sobu opet uđe strina. Usta su joj zamišljeno skupljena. Šuti. U ruci drži komad presavijena novinskog papira.

- Olga? - promrmlja.

- A?

- Evo, pročitaj - veli odrješito strina i pruži joj sažvakani komad novina.

Olga čita na glas:

"Muškarac (25), katolik, razveden, ne svojom krivnjom, želi ovim putem upoznati mladu i poštenu Hrvaticu. Živim u Frankfurtu. Šifra: Ljubav će nas vječno grijati."

Olga se zamisli.

- Ja sam mu sliku tvoju već vrgla u pismo i poslala gori knjemu... preko čovika... javil se na telefon kod susjeda, nu, ostavil je svoj broj, da ga nazoveš. To je naš čovik, vodeka iz Brinja, čaća mu je poginul, rano je ostal siroče... Imal je ženu neku Švabicu, da ga je zajebala, da samo oće našu curu... i nijednu drugu...

- A?

- Sve je u redu, to je čovik na svom mistu... ja sam šnjim divanila...

„Ošukáš mě?“ řekne zničehonic Olga a nemůže ani dýchat.

Malý Maća beze slova zmizí do dovnitř. Vejde do pokoje a zamkne dveře. Slyšela, jak v zámku dvakrát zarachotil klíč. Opět zůstala sama.

Sama.

Vždycky sama.

To se jí už stalo.

Mirko.

Vinko.

Vid z Petarinky.

S nimi to bylo ještě horší.

Mnohem horší.

Před rozbřeskem do pokoje vpadne teta. Tváře má svráštělé. Oči nějaké rozjitřené.

„Olgo?“

„No.“

„Dej mi jednu fotku.“

„Jakou?“

„Tu na občanku.“

Později Olga odejde k řece, na břeh. Prodírala se pichlavým křovím a hrála si s hustým blátem. Dělala z něj obrovské penisy.

Seděla v trávě a opět myslela na Malého Maću. Konečky prstů hladí chlupatý rozkrok. Opatrně omotává malíček dlouhými černými chlupy v ohanbí a ptá se, jestli až sešediví, sešediví i chlupy mezi nohama. Přemýšlela, ale odpověď nenašla.

Pak hluboko do vagíny zaryje dva prsty.

Lehne do bláta a hystericky masturbuje. Pak dlouho leží v blátě a nechá vítr olizovat její pihatou pokožku.

Vrátila se domů.

Opět až do poledne plakala.

Dovolená jí končí už za osm dní.

Otře si slzy, odejde do obchodu a koupí osm sklenic marmelády, tentokrát meruňkové. Schová je pod postel a zírá přes zamlžené okno.

Nic nevidí, ale přesto se dívá.

Zrána, v černé sukní a strýcových bílých adidaskách, do pokoje opět vejde teta. Její ústa jsou zamyšleně sevřená. Mlčí. V ruce drží kousek zmuchlaného novinového papíru.

„Olgo?“ zamrmlá.

„Ano?“

„Tady, přečti si to,“ přikáže rozhodně teta a podá jí sežvýkaný kousek novin.

Olga čte nahlas:

„Muž (25), katolík, rozvedený, ne vlastní vinou, by rád touto cestou poznal mladou a poctivou Chorvatku. Žiji ve Frankfurtu. Značka: Láska nás bude věčně hřát.“

Olga se zamyslí.

„Já jsem mu už tvoji fotku poslala tam nahoru poštou... přes jednoho chlápka... ozval se na telefon sousedce, nechal svoje číslo, ať mu zavoláš. To je náš člověk, původem z Brinje, táta mu umřel, brzo z něj byl sirotek... Měl ženskou, nějakou Němku, ale že s ním vyjebala, že chce jen naši holku a žádnou

- A!

- ... evo broja - kaže strina, nasmiješi se i veselo odskakuta iz sobe. Olga uze broj.

Frankfurt.

0049697886765.

Loše je spavala.

Iziđe na ulicu i udahnu zrak.

Sačeka da se otvori pošta.

Uđe u poštu i malim prstom poče okretati rasklimani brojčanik. Službenica na šalteru pohotno grize crvene nalakirane nokte.

- Halo - kaže Olga.

- Ja?

- Dobar dan - kaže Olga - ja sam Olga, strina mi je dala vaš broj.

- Ovde Veka...

- Halo!

- A...

- Ja sam Olga.....

- ... a... bog daj jabuko!... kako si, a... odšuba sam te prepoznal... sigurno ti je strina već, već divanila o meni... a... Nešto mi vaj telefon krči, a... jeba mu Isus mater, de mu jeba... pa te slabo čujem, a... čekaj samo da vu žicu vode prespojim na štoklinu... dal sam majstoru... naš čovik... jeba mu Isus mater, de mu jeba... oš mu pomoć i vidiš, zajebe te tvoj, a oš mu pomoć...

- Da...

- A... Kakvo je vrime tamo... a?

- Padala je jučer kiša, sad je sunce granulo, ima nešto oblaka...

- A... Vode u Njemačkoj svaki dan neka maglušina, jeba joj bog mater... a... ja baš danas lumbreru ostavil, a reko, bolje da ga nis ostavil...

- Da, da...

- ... a... Olga, kaš doć kmeni vamo?

- Ne znam, delam pa...

- Pusti delo... a... ja sam s tvojom strinom već podivanil, vodeka ćeš odma nać lipi posal... a... Evo, jima kod mene vode u mesnici, ja sam šefa već pital... a... neće ti ni ptičjeg mlika falit... moreš vode, moreš u fabriki milikerca, ča god oš...

- A vidiću...

- A... Slušaj lipoto, dojdj odma prekjutra, jimaš naj autobus iz Livna... a... ča pravo vamo ide, ja ću te dočekat na kolodvoru... a... i onda ćeš kodmene ić...

- Fala - kaže Olga.

- ... a... i pozdravi strinu, puno te fali, da si cura na glasu... bome si lipa... gljedam sliku, bome si lipa...

- Bog — kaže Olga.

- Bog, jabuko... i pozdravi sve svoje tamo, kao što i ja želim vama... a... reci da se niš netrebadu sikirat... sve će bit sređeno...

Vratila se u sobu.

Iz ormara izvuče odjeću. Razmišlja o njemu. Odmah joj se svidjela hrapava boja njegova glasa. Prisjeti se i lagano zadrhti. Dok je razgovarala, osjećala je kao da je sve vrijeme pored nje, gotovo u

jinou..."

„No a?“

„Všecko je v pořádku, to je člověk na svým místě... klábosila jsem s ním...“

„No a?!“

„...tady je číslo,“ povídá teta, usměje se a vesele odhopká z pokoje.

Olga vezme číslo.

Frankfurt.

0049697886765.

Spala špatně.

Vyjde na ulici a nasaje vzduch.

Čeká, až se otevře pošta.

Vejde dovnitř a malíčkem začne vytáčet číslo na vetchem číselníku. Úřednice na přepážce si nadržene kouše červeně nalakované nehty.

„Haló,“ říká Olga.

„Ja?“

„Dobrý den, tady je Olga, teta mi dala vaše číslo.“

„Tady Veka...“

„Halo!“

„No...“

„Já jsem Olga...“

„...aha... konečně zlato... jak se máš, hned jsem tě poznal, teta ti určitě už o mě říkala....ale... Nějak mi ten telefon chrčí... krám zsranej... tak tě blbě slyším... počkej, jenom tady přepojím kabel... dal jsem to opraváři... náš člověk, čert ho vem, kreténa, chceš mu pomoci a vidiš, vlastní člověk s tebou vyjebe, ale chceš mu pomoci...“

„Jo...“

„A.. jaký je tam počasí, co?“

„Včera pršelo, teď vyšlo slunce, pár mraků...“

„Aha... tady v Německu je každý den nějaká zkurvená mlha... a zrovna dneska jsem zapomněl deštník, říkám si, kdybys ho radši nezapomněl...“

„Jo, jo...“

„a Olgo, přijedeš sem za mnou?“

„Nevím, pracuju...“

„Kašli na práci, už jsem mluvil s tvou tetou, tady najdeš hned dobrou flek, třeba tady u mně v masně, už jsem se ptal šéfa... nebude ti tu nic chybět, můžeš sem, můžeš do mlíkárně, cokoliv...“

„No, uvidím...“

„Hele, poslouchej zlato, přijed' hned pozejtří, jede ti bus z Livna... a jede přímo sem, počkám tě na nádraží... a půjdeme ke mně...“

„Dík...“ povídá Olga.

„...a pozdrav tetu, strašně tě chválí, jako bys byla po hlase ještě holka, seš moc hezká, dívám se na fotku, fakt hezká...“

„Ahoj...“ říká Olga.

„Tak ahoj zlatíčko, a pozdrav všechny tam dole... a řekni, že se nemusej o nic strachovat, všecko bude zařízený...“

Vrátila se do pokoje.

Ze skříně vytáhne oblečení. Přemýšlí o něm. Hned se jí líbil jeho chraplavý hlas. Vzpomene si na něj a trochu se zatřepe. Když s ním mluvila, zdálo se

telefonskoj govornici. Od njegova glasa, pričinilo joj se, podrhtavalo je i staklo govornice.

Cijelu noć razmišlja o njemu.

Zamišlja ga crna, visoka, mišićava, crnih brkova, crne kovrčave kose i teških šaka. A kad bi se mislima spuštala nadolje, sklapala je oči i osjećala kako je posvuda po tijelu prožimaju vrući trnci.

Zagrli jastuk.

Soba miriše na dunju.

Možda je sve ovo ipak samo san.

Ugrize se za prst.

Odreza škaricama nokte na nožnim prstima. Danas nije mislila na marmeladu.

Ispod kreveta nađe komadić razbijenog ogledala i odmaknu ga polako od lica: promatra oči, nos, obrve, usta, dojke, vrat, koljena, pa bradu...

Dobro je.

Svijet danas izgleda drugačije. Zaspí čvrstim snom.

Ujutro se spustila magla.

Olga zadigne roletnu i sluša kako u krošnjama cvrkuću vrapci. Mesar preko puta, taman uz škripu, otvori teška metalna vrata. Obrisa ruke o krvavu kutu, uđe u mesnicu i zanjha oderano tele.

Tele se njiše.

Oblačno je.

Autobus za Frankfurt polazi točno u 6 sati.

Stoji na stanici i bulji u strinu. Strina plače i rubom marame briše suze. Grle se. Olga je nježno zagrlila i dignu od poda.

Kad je ušla u autobus mahala je sve dok strina u daljini nije postala crna, razlivena mrlja.

Olga rukavom obrisa suze. Dopusti da joj čelo klone na sjedalo ispred. U rukama stiska torbe i u svakom novom zavoju razmišlja o Veki.

Drmucka se...

Razabire cvjetove na haljini i zamišlja kako je sad upravo na livadi i kako ona i Veka goli trče među raspupalim cvijećem. Onda se smiju, kikotaju i veselo valjaju po travi. Njoj je kosa puna žuta cvijeća.

Zažmiri: u raširenim nosnicama osjeti zanosni miris pokošena sijena.

Zadrijema.

Dugo se vozila.

Onda autobus napokon stignu.

Jutro je. Po tračnicama stružu prepuni tramvaji, na ulicama je mnoštvo ljudi. Na pročeljima divovske kolodvorske zgrade titraju blještave reklame. Uvis se dižu sivi uglačani neboderi. Vrhovima zadiru u nebo. Sve je puno blistavih ogledala. Pričini joj se da je i sivo nebo jedno veliko zamagljeno ogledalo.

Dršće.

U glavi joj šumi.

Još nikad nije bila u ovako velikom gradu.

On čeka na uglu kod banke. U desnoj ruci, kao što je i kazao, drži buket crvenih ruža. Lijevom zateže plavu kravatu na Eiffelov toranj.

Buket s ružama savio je iza leđa. Digao je bradu,

ji, jako by byl celou dobu s ní. Zdálo se jí, že se díky jeho hlasu třesi i sklo hovorny.

Celou noc o něm přemýšlela.

Představovala si její tmavého, vysokého, svalnatého, s černým knírem a černými kudrnatými vlasy a velkýma rukama. A když se v myšlenkách pustila dolů, zavírala oči a cítila, jak jí po celém těle naskakuje husí kůže.

Obejme polštář.

Pokoj voní po dýních.

Možná že je stejně všechno jen sen.

Kousne se do prstu.

Ostříhá si nůžkami nehty na nohou. Dnes na marmeládu nemyslela.

Pod postelí najde kousek rozbitého zrcadla a pomalu ho oddálí od tváře: pozoruje oči, nos, obočí, ústa, prsa, krk, kolena, bradu...

Cítí se dobře.

Svět dnes vypadá úplně jinak.

Usne hlubokým spánkem.

Ráno padla mlha.

Olga zvedne roletu a poslouchá, jak v korunách cvrlikají vrapci. Řezník odnaproti právě se skřípěním odvírá těžká kovová vrata. Otře si ruce o zakrvavenou zástěru, vejde do masny a zahoupe staženým teletem.

Tele se houpe.

Je oblačno.

Autobus do Frankfurtu odjíždí přesně v 6 hodin.

Stojí na stanici a zírá na tetu. Teta pláče a okrajem šátku si otírá slzy. Objímají se. Olga ji nežně obejme a zvedne ze země.

Když vešla do autobusu, mávala, až dokud se teta v dálce neproměnila v černou rozmazanou skvrnu.

Olga si rukávem utře slzy. Nechá čelo padnout na sedadlo před ní. V rukou mačká tašky a v každé další zatáčce přemýšlí o Vekovi.

Třese se.

Všimne si květů na šatech a představuje si, jak je právě teď na louce a jak s Vekou nazí běhají mezi rozkvetlým kvítím. Pak se smějí, chichotají a vesele válejí po trávě. Její vlasy jsou plné žlutého kvítí.

Privře oči: v rozšířených nozdrách ucítí vzrušující vůni pokosené trávy.

Usne.

Jela dlouho.

Pak autobus konečně zastavil.

Je ráno. Po kolejích proudí přeplněné tramvaje, na ulicích je mnoho lidí. Na průčelí obrovské nádražní budovy se třpytí reklamy. Do výšky se zdvihají lesklé mrakodrapy. Vrcholky se dotýkají nebe. Vše je plno blyštivých zrcadel. Zdá se jí, že i šedivé nebe je jedno velké zamlžené zrcadlo.

Otřese se.

V hlavě jí šumí.

Ještě nikdy nebyla v tak velkém městě.

On čeká na rohu u banky. V pravé ruce, tak jak řekl, drží kytici červených růží. Levou si upravuje obrovskou modrou kravatu.

malo izbacio desnu nogu.

Olga siđe.

Iz kolodvorskog bara odzvanja muzika.

Pulsira joj grlo.

Dignu glavu.

Ugleda ga.

Duboko udahnu i zakorači.

On se zablene. Zgrči. Uhvati se rukom za grlo. Kao da se guši. Zatetura. Šešir mu se nakrivi. Zakorači unatrag. Baci cvijeće i brzo zamaknu iza ugla.

Veslao je rukama i panično tonuo u gužvu.

Tuče kiša.

Prljava voda prekriva ceste i polja. Razlijeva se po blatu, izvire iz rupa... Olga još nikad nije vidjela ovako gustu kišu.

Plače i posrće prema strininoj kući. Obje torbe zaboravila je u autobusu.

Ali, ne mari... nimalo ne mari.

Baulja.

Svi još spavaju. Jedino je susjedov pas na lancu provirio čupavu glavu. Repom lupa po drvenom podu kućice. Jezikom hvata kapi kiše.

Olga uđe u strinino dvorište.

Kiša pada sve jače.

Stajala je tako desetak minuta. Sva mokra na kiši. Onda sa sebe zbaci mokru odjeću. Odbaci i gaćice.

GOLA STOJI NA DVORIŠTU.

Uđe u staju.

Preskoči pregradni zid. Spusti se iz mraka među usnule svinje. Nogom ugazi mršavu. Obje svinje trgnuše se zbunjeno iz sna. Skoče. Rokću. Špricaju uokolo sebe govna. Olga se stropošta u meka govna.

Kad su joj se oči posve priviknule na mrak, opazi da su se obje svinje preplašeno privile jedna uz drugu i odmakle do zida.

Olga ispruži noge: ispruži se koliko god može, onda skupi koljena i raširi noge. Rukama stisnu svinjski gnoj. U ustima i nosu sabirao joj se smrad.

Zažmiri i još više raširi noge. Napne jednako i u grču stisnu zube. Pred očima joj bljeskaju šare... šarení oblutici.

— Na, jebite! - kriknu iz dubine grla — na jebite, pička vam materina!!!

Svinje su se smirile. Najprije su oklijevale... onda mršavi najednom istupi. Poče Olgi njušiti palac. Bubi se sakrio iza mršavog. Zaokruži mršavog i učas joj se nađe iznad glave. Jezik mu ispade na Olgino lice. Roktao je i lizao Olgu po čelu, licu i oblú vratu.

Olga utonu u nekakvo čudno stanje. Koljena joj drhte a modra usta krive se u grimasu.

Bubi sve više rokće. Plazi Olgi jezikom po licu. Šamara je lisnatim ušima..

Mršavi Olgi liže nožne palčeve.

Iz uzdrhtale utrobe, uokolo koje se pari, najednom mu ispade crvena sluzava žila.

Zaskviči. Uđe Olgi među noge. Oštrim sjekutićima potjera Bubijsa u ugao. Prednjim se papcima dočeka pored Olgine glave a zadnje podboči

Kytici s ružemi schoval za záda. Zvedl hlavu, trochu vysunul levou nohu.

Olga vyjde.

Z nádražního baru zní hudba.

Pulsuje jí hrdlo.

Zvedne hlavu.

Uvidí ho.

Hluboce se nadechne a vykročí.

On se zadívá. Zkřiví se. Chytí se rukou za krk. Jako by se dusil. Zavravorá. Vykročí nazpět. Zahodí květiny a rychle zmizí z rohu.

Rozhazoval rukama a panicky zmizel v davu.

Silně přší.

Špinavá voda zalévá cesty i pole. Rozlívá se blátem, vytéká z děr... Takle hustý déšť Olga ještě neviděla.

Plače a sune se k tetinu domu. Obě tašky zapomněla v autobuse.

Ale nestará se o to, ani trochu.

Potácí se.

Všichni ještě spí. Jenom sousedův pes na řetěze si všimnul kudrnaté hlavy. Vrtí ocasem po dřevěné podlaze boudy. Jazykem chytá kapky deště.

Olga vejde na tetin dvorek.

Prší stále silněji.

Stála tak asi deset minut. Celá mokrá od deště. Pak ze sebe shodí mokré oblečení. Shodí i kalhotky.

STOJÍ NAHÁ NA DVORKU.

Vejde do chléva.

Přeskočí zídku. Spustí se ze tmy mezi spící prasata. Nohou šlápne na hubené. Obě prasata se s trhnutím probudí ze sna. Skáčou. Chrochtají. Rozhazují kolem sebe sračky. Olga sebou třískne do měkkých hoven.

Když si její oči zvykly na tmou, zjistí, že se k sobě obě prasata vyplašeně přivinula a stáhla ke zdi.

Olga natáhne nohy, natáhne je, kolik může, pak ohne kolena a roztáhne je. Rukama mačká prasečí hnůj. V ústech i nose se jí sbírá smrad.

Přivře oči a ještě víc roztáhne nohy. Natáhne krk a v křeči stiskne zuby.

„No tak, šukejte!“ vykřikne z plna hrdla, „mrdejte, kurva!“

Prasata se uklidnila. Nejdřív jsou nejistá, ale pak hubené najednou vystoupí. Začne Olze očuchávat palec. Bubi se schovává za hubeným. Obejde ho a najednou je za její hlavou. Jazyk mu vypadne na Olžinu tvář. Chrochtá a olizuje jí čelo, tváře i oblý krk.

Olga se dostává do nějakého zvláštního stavu. Kolena se jí třesou a ústa se křiví.

Bubi stále více chrochtá. Olizuje Olze tvář. Lechtá ji velkýma ušima.

Hubený Olze liže palce na nohou.

Z míst, kde má pářící orgány, mu najednou vypadne slizký červený ocas.

Zakvičí. Vleze Olze mezi nohy. Ostrými odežene Bubiho do kouta. Přední nohy se postaví vedle Olžiny hlavy a zadníma se zapře mezi její kolena.

između njenih koljena. Dugo je tako roktao i vrućom žilom tražio Olginu rupu.

Sve dok mu ona, kao u bunilu, s dva uzdrhtala prsta ne uze mesnato svrdlo i ne prisloni ga pažljivo tik ispod užarena klitorisa. Prasac dreknu.

Naglo se prope; izraste i iz sve se snage, kao da mu netko u zadnjicu upravo zabi vruću iglu, zabaci donjim djelom tijela između ustalasanih Olginih bedara.

Krv špricnu kao gejzir.

Prasac se još jednom prelomi po sredini.

Olga kriknu.

Izvi vrat. Odbaci prasca koljenima o zid.

Kao da se tim prodornim krikom upravo probudila iz bunila.

Plakala je dozivajući strinu.

Dlouho takhle chrochtá a horkým orgánem hledá Olžinu díru.

Až dokud mu sama, jako poblázněná, dvěma roztřesenými prsty nevezme masitou kládu a nepřisune ji opatrně pod rozpálený klitoris.

Kanec zařičí.

Náhle se napne, vyroste a z plné síly, jako by mu někdo do zadku vrazil rozžhavenou jehlu, mrskne dolní částí těla mezi Olžina rozvalená stehna.

Krev stříkne jak gejzír.

Kanec se ještě jednou zlomí v pase.

Olga vykřikne.

Otočí hlavu. Koleny odhodí kance na zeď.

Jako by se tím pronikavým výkřikem právě probudila z bezvědomí.

Plakala a volala tetu.

povratak na sadržaj

PREVEO: PAVEL PILCH
PILCH.PAVEL@SEZNAM.CZ

FILOZOFSKI FAKULTET
MASARYKOVA SVEUČILIŠTA U BRNU

Da li me voljela

Zašto sam to učinio? Zašto želim o tome govoriti? Pisati? Muči li me to? Da li je to bila greška? Moja? Njena? Je li se moglo drugačije završiti? Što bi se dogodilo da nisam otišao u ribolov? Da nije bilo nevrijeme? Da nisam bio ljut? Da mi je otvorila vrata i dočekala me onako promrzlog i umornog? Što bi se dogodilo da nisam, igrom slučaja, imao kod sebe drugi ključ od ulaznih vrata? Možda nešto gore? Ili bolje? Kako je moglo izgledati bolje, kad je već i ovako naš zajednički život gubio svaki smisao? Da li bi se, možda, iz sažaljenja prema mojoj nesreći, upustila u petstoto po redu spašavanje naših odnosa? Bi li se nakon toga rastali, bi li napokon shvatili da srljamo prema samouništenju? Što bi se dogodilo da je bila budna kad sam legao i privio se uz njena leđa u krevetu? Da se probudila dok sam joj skidao gaćice? Što bi bilo da je rekla uobičajeno »nemoj« i povukla gaćice uz koljena? Što bi bilo da nisam mislio da spava dok sam joj ga stavljao, da uzdasi nisu bili preko volje? Što da nisam mislio kako jedva čeka da svršim? Što da je svršila? Da li bih se i tada ljutito digao mrzeći svoje sjeme što opet ne donosi ništa novo? Bi li mi palo na pamet, dok sam sjedio za kuhinjskim stolom s čašom rakije u ruci, da se obučem, da izvadim ribu iz frižidera, da sakrijem svoje jadne tragove i svoje jedno postojanje poklonim nekom drugom jadniku? Da nisam zaključao zahod izvana, uzeo ključ, ostavio upaljeno svjetlo i napustio kuću kao da se ništa nije dogodilo? Da li se stvarno nešto dogodilo? Da li sam to bio ja ispred svoje kuće, ponovo obučen i promrzao, sa svojim ulovom kao jedinom utjehom? Da sam se tada nasmijao i rekao e, ovo je previše, smijat će mi se, i ponovo ušao, ponovo se skinuo i ponovo legao pored nje? Što da sam je ponovo uzeo i da je bilo drugačije? Što bi bilo da sam se predomislio i da nisam počeo lupati i zvati i vikati otvori kao da me kolju? Što da me nije čula i da sam ostao vani čekati ko pizda? Što bi bilo da se nije upitala tko je to u zahodu kad me ugledala? Što da se nije sjetila da joj ga je netko stavio dok je muž bio u ribolovu, a da nije ni primijetila razliku? Što bi bilo da joj je bilo svejedno? Što bi bilo da je imala vremena da se, kao i sve žene, sabere i napadne, da nisam odmah požurio prema zahodu, glumeći da ne mogu više izdržati? Da nisam otkopčao šlic? Što bi bilo da je nisam upitno i nježno pogledao kad sam vidio da su vrata od zahoda zaključana, a unutra gori svjetlo? Što bi bilo da sam nešto rekao, da sam počeo vikati, tući, da sam shvatio taj prokleti djelić sekunde u kojem je otvorila usta, srušila se na pod i ostala tako

Czy mnie kochała

Dlaczego to zrobiłem? Dlaczego chcę o tym mówić? Pisać? Czy mnie to męczy? Czy to był błąd? Mój? Jej? Czy to się mogło inaczej zakończyć? Co by się wydarzyło, gdybym nie poszedł na ryby? Gdyby nie było burzy? Gdybym nie był zły? Czy by mi otworzyła drzwi i przywitałaby mnie tak zmarznętego i zmęczonego? Co by się stało, gdybym przez czysty przypadek nie miał u siebie drugiego klucza do drzwi wejściowych? Może coś gorszego? Lub lepszego? Jak mogło by to wyglądać lepiej, kiedy nasze wspólne życie i tak już gubi jakikolwiek sens? Czy może by się, ze współczucia w stosunku do mojego nieszczęścia, wciągnęła po raz pięćsetny z rzędu w ratowanie naszych stosunków? Czy byśmy się po tym rozstali, czy byśmy w końcu zrozumieli, że to pośpiech ku autodestrukcji? Co by się wydarzyło, gdyby nie spała, kiedy się położyłem i przytuliłem się do jej pleców? Czy by się przebudziła, podczas gdybym jej ścigał majtki? Co by było, gdy by powiedziała zwyczajnie "nie" i podciągnęła majtki do góry. Co by było, gdybym nie myślał, że śpi, kiedy jej go wkładałem, gdyby westchnienia nie były wbrew woli? Co gdybym nie myślał, że tylko czeka kiedy skończę? Co gdyby skończyła? Czy bym się i wtedy ze złością wstał, nienawidząc swojego nasienia, co znowu nie wnosi nic nowego? Czy przysłoby mi do głowy, podczas gdy siedziałem przy kuchennym stole ze szklanką rakiji w ręce, ubrać się, wyciągnąć rybę ze zamrażalnika, zatrzeć swoje żalosne ślady a swoje żalosne istnienie ofiarować jakiemuś drugiemu nieszczęśnikowi? Gdybym nie zamknął ubikacji z zewnątrz, nie wziął klucza, zostawił zapalone światło i wyszedł z domu jakby nigdy nic? Czy naprawdę coś się wydarzyło? Czy byłem to ja przed swoim domem, ponownie ubrany i przemarznięty, ze swoim połowem jako jedynym pocieszeniem? Czy bym się wtedy roześmiał i powiedział e tego jest za wiele, śmiać się będą ze mnie, i znowu wszedł, z powrotem się rozebrał i znowu położył się obok niej? Co gdybym znowu wziął i czy było by inaczej? Co by było, gdybym się rozmyślił i gdybym nie zaczął się tłuc, i wołać, i krzyczeć otwieraj, jak by mnie obdzierano ze skóry? Co jak by mnie nie usłyszała i gdybym został na zewnątrz czekając jak pizda? Co by było gdyby nie zapytała, kto jest w toalecie, mnie ujrzała? Co by było, gdyby sobie nie przypomniała, że jej go ktoś wsadził, podczas gdy jej mąż był na rybach i gdyby nie zauważyła różnicy? Co by było, gdyby jej było wszystko jedno? Co by było, gdyby miała czas i jak wszystkie inne kobiety zebrała się i zaatakowała, gdybym nie ruszył od razu do toalety,

ležati, otvorenih očiju uprtih u prazno, gdje god da se pomaknem? Što bi bilo da sam znao da me je voljela?

U drugom filmu

Kako je puklo? Evo ovako: mladi redatelj ponudio nam je ulogu u ljubavnom filmu u kojem se mladi braćni par neprestano svađa. Scene su žestoke, neprestano se smjenjuju seks, nasilje, svađe, pomirenja i kajanje. Dok čita scenarij čovjek bi rekao ništa neobično, mogao bi to bez muke odraditi svaki prosječan braćni par. Pristajemo. Ali već na probama, dok izgovaramo rečenice, svađamo se i tučemo kao što to ponekad činimo kod kuće, postajemo svjesni promašenosti naše veze.

- Htio sam pokazati samo to da su ljubav i fikcija jedno - kaže mladi redatelj jednog jutra nakon što nismo bili u stanju odigrati ljubavnu scenu s onoliko strasti koliko je on poželio. Nakon toga išlo nam je sve teže. Kod kuće nismo ponavljali scene. Šutjeli smo. Kao u nekom drugom filmu. Tako je to puklo.

Zabranjene ljubavi

Dok se penjemo uz brežuljak, pokušavam joj se, zadihav, potpuno otvoriti i nacrtati tu nemoguću sliku osjećanja. Držim je za ruku, vučem je prema gore i premda bih joj mogao biti otac, osjećam se mnogo mlađi od nje. Ali nije tako i upravo to joj pokušavam reći.

- Ne znam - kažem - kako da nazovem ovu vrstu općinjenosti tobom.

Jači stisak ruke produbljuje bol. Uvjerem sam da griješim.

- Dođi, lezi pored mene - zovem je kasnije kad pokušavamo zaspati na odvojenim krevetima u mojoj planinskoj kućici.

Milujem lice djevojčice koja je dovoljno stara za sebe, ali mi uzvraća točno onoliko koliko dobija. Strah nam je zajednički.

- Mogu li sutra pozvati prijateljice?

- Naravno!

One čavrljaju i smiju se, pogledavajući me, ali se pretvaraju kao da ne postojim. Strpljiv sam i smiren. Nalazim joj pogled i ona se odjednom pretvara u ženu, možda me želi uvjeriti u to. Gledamo se, netremice. Shvaćam da samo tražimo način da se

udajući, že już nie mogę wytrzymać? Gdybym nie rozpiął rozporka? Co by było gdybym ze zważeniem i łagodnie na nią nie popatrzył, gdybym widział, że drzwi od toalety są zamknięte, a w środku świeci się światło? Co by było, jakbym coś powiedział, jakbym zaczął krzyczeć, tłuc się, jakbym zrozumiał ten przeklęty ułamek sekundy, w którym otworzyła usta, padła na podłogę i pozostała tak leżąc, z niewidzącymi oczami podążającymi za mną, gdziekolwiek się nie ruszę? Co by było, gdybym wiedział, że mnie kochała?

W innym filmie

Jak pękło? Więc tak: młody reżyser zaproponował nam rolę w miłosnym filmie, w którym młoda para ciągle się kłóci. Sceny są ostre, ciągle się przeplatają seks, przemoc, kłótnie, pojednania i pokuta. Podczas czytania scenariusza, każdy powiedziałby nic wyjątkowego, mogłaby to zrobić bez większej męki każda przeciętna para. Zgadza się. Ale już na próbach, kiedy wymawiamy zdania, kłócimy się i bijemy, tak jak to czasami robimy w domu, stajemy się świadomi beznadziejności naszego związku.

- Chciałem pokazać to, że miłość i fikcja to jedno - mówi młody reżyser pewnego ranka po tym, jak nie byliśmy w stanie odegrać miłosnej sceny z taką namietnością, z jaką on chciał. Po tym szło nam wszystko gorzej. W domu nie powtarzaliśmy scen. Milczeliśmy. Tak jakby w jakimś innym filmie. Tak to pękło.

Zakazane miłości

Podczas gdy się wspinamy na wzgórze, próbuje się jej, zadyszany, całkowicie otworzyć i opisać ten niesamowity obraz uczucia. Trzymam ją za rękę, wlekę je do góry, choć mógłbym być jej ojcem, czuję się dużo młodszy od niej. Ale tak nie jest i właśnie próbuje jej to powiedzieć.

- Nie wiem- mówię- jak nazwać tego rodzaju fascynację tobą.

Silniejszy ścisnięcie ręki pogłębia ból. Przekonany jestem, że się mylę.

- Przyjdź, połóż się obok mnie - zwracam się do niej później, kiedy spróbujemy zasnąć na oddzielnych łóżkach w moim górskim domeczku.

Pieszczę twarz dziewczynki, która jest wystarczająco stara jak na swój wiek, ale odwzajemnia mi się dokładnie tym, co dostaje. To jest nasz wspólny strach.

- Mogę jutro zaprosić przyjaciółki?

- Oczywiście!

One plotkują i śmieją się, patrząc na mnie, ale zachowują się, tak jak bym nie istniał. Jestem cierpliwy i spokojny. Łapię jej spojrzenie i ona nagle zmienia się w kobietę, może pragnie mnie do tego

uništimo.

Zamor materijala

Eh, kako mi je odjednom bio dosadio život. Nisam znao to bih sa sobom. Nije bilo tako da bih se ubio, a nije bilo volje ni za bilo što drugo. Otišao sam u brda s namjerom a prespavam u ruševinama starog samostana. Ničemu se nisam nadao.

Gore sam nabrao trave i ležao na njoj, čekajući tko zna što. Ptice su me dolazile gledati. Pjevale su. Bio je početak ljeta. Što još?

Poželio sam ući u kapelicu koja je još bila cijela. Obio sam bravu na vratima, to nisam bio zaboravio. Unutra je sve bilo O.K. Dirao sam stvari i pitao se postoji li Bog, vidi li me sada ovakvog i što bi mogao poduzeti. Otvorio sam škrinju u kutu i pronašao svećeničku odoru, krasnu, sa zlatnim nitima. Obukao sam je, stavio sam i kapicu, ali nisam se imao gdje pogledati. Sjeo sam ispod oltara i zapalio. Nisam se osjećao loše. Uskoro sam zadrijemao. Probudili su me glasovi.

- Dobar vam dan - rekla je mlada djevojka.

- Dobar dan - odgovorio sam, makar više nisam u to vjerovao.

- Dobar dan - rekoše uglas dvojica muškaraca.

- Čekali smo da se probudite - reče djevojka.

Nismo očekivali da će netko doći prije nas. To je lijepo od vas.

- Hvala - kažem.

Skočih na noge, ne znajući što bih u ovako glupoj situaciji, a oni odmah krenuše s upoznavanjem i pred-stavljanjem.

- Ako postoji Bog, onda mi je dao ime don Ivan - kažem.

Oni se nasmijaše.

- Don Ivane - kaže opet djevojka - mi smo odlučili ovdje podići šator, da ne gubimo vrijeme na putovanje svakoga dana.

- Dobro - kažem.

Nisam razumio o čemu se radi, ali sam nekako osjećao da moram biti s njima. Kroz vrata kapelice gledao sam kako podižu šator tamo u kutu, podno zidina. Po alatu koji su raspakirali shvatio sam da su restauratori. Skinuo sam odoru božjeg čovjeka u kojoj sam se odlično osjećao i ponovo se prekrpio očajem. Neprimjetno sam se izvukao iz kapelice i nekoliko trenutaka, sakriven iza zida, osluškivao njihove razgovore.

- Dobar neki čovo, ovaj don Ivan - kaže muški glas.

- Jebote, kako je zgodan - kaže djevojka. - Začarao me, mogla bih mu jesti iz ruke.

- Tko zna kako će ovo završiti - kaže muški glas i svi se zahihotaše.

Provirio sam. Gledali su prema vratima kapelice. Bilo je prekasno za želje.

przekonać. Patrzymy na siebie, uważnie. Rozumiem, że tylko szukamy sposobu, by się zniszczyć.

Zmęczenie materiału

Ech, jak mi nagle znudziło się życie. Nie wiedziałem, co mógłbym ze sobą. Nie było tak, że zabiłbym się, ale nie miałem ochoty na nic innego. Poszedłem na wzgórze w celu przespania się w ruinach starego klasztoru. Nie miałem na nic nadziei.

Na górze nazbierałem trawy i leżałem na niej, kto wie na co czekając. Ptaki przylatywały na mnie popatrzeć. Śpiewały. To był początek lata. Co jeszcze?

Zaprzagnąłem wejść do kapliczki, która była jeszcze cała. Rozwaliłem zamek w drzwiach, tego jeszcze nie zapomniałem. W środku wszystko było O.K. Dotykałem rzeczy i pytałem się, czy istnieje Bóg, czy mnie widzi teraz takiego i co mógłby zrobić. Otworzyłem w kącie skrzynię, znalazłem sutannę księdza, piękną, ze złotymi niciami. Założyłem ją, ubrałem nawet biret, ale nie miałem w czym się przejrzeć. Siedziałem pod ołtarzem i zapaliłem. Nie czułem się źle. W końcu zasnąłem.

Obudziły mnie głosy.

- Dzień dobry Panu- powiedziała młoda dziewczyna.

- Dzień dobry- odpowiedziałem, choć w to nie mogłem uwierzyć.

- Dzień dobry- powiedziała chórem dwójka mężczyzn.

- Czekaliśmy, aż się Pan obudzi - mówi dziewczyna. Nie oczekiwaliśmy, że ktoś może dotrzeć tu przed nami. To miło z Pana strony.

- Dziękuję - mówię.

Skoczyłem na nogi, nie wiedząc co bym mógł w takiej głupiej sytuacji, a oni od razu idą w moją stronę, żeby się zapoznać i przedstawić.

- Jeśli istnieje Bóg, to dał mi imię don Ivan - mówię.

A oni w śmiech.

- Don Ivane - mówi znowu dziewczyna - zdecydowaliśmy tu postawić namiot, żebyśmy nie tracili czasu na wędrowkę każdego dnia.

- Dobrze - mówię.

Nie rozumiałem, w czym jest rzecz, ale w jakiś sposób czułem, że muszę z nimi być. Przez drzwi kapliczki patrzyłem jak stawiają namiot tam w kącie, u stóp murów. Po narzędziach, które wypakowywali, zrozumiałem, że to są restauratorzy zabytków. Ściągnąłem strój sługi bożego, w którym się cudownie czułem i ponownie popadłem w rozpacz. Niezauważalnie wymknąłem się z kapliczki i przez chwilę ukryty za ścianą, słuchałem ich rozmów.

- Dobry ten koleś, ten don Ivan- mówi męski głos.

- Ja pieprzę i jaki jest przystojny- mówi dziewczyna.- Oczarował mnie, mogłabym mu jeść z

rąk.

- Kto wie, jak się to skończy-mówi męski głos i wszyscy zachichotali.

Zerknąłem. Patrzyli na drzwi kapliczki. To byłoby za późno na życzenia.

PREVELA: MONIKA KWAŚNIEWSKA

DEWOJCZE@INTERIA.PL

FILOZOFSKI FAKULTET

JAGELONSKOG SVEUČILIŠTA U KRAKOVU

[povratak na sadržaj](#)